

Kéz a kézben

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Gyülekezeti és Missziói Osztálya
Budapest, 2025

<https://gyulmisz.lutheran.hu/>

Felelős kiadó: Németh Zoltán

Nyomdai előkészítés: Ecsedi Klára

Főszerkesztő: Németh Zoltán

Szerkesztette: Galambos Ádám

A kötetet Ecsedi Klára tervezte

A borító Hans Schäufelein *Az utolsó vacsora* (1517) alkotásának felhasználásával készült. A műalkotás a New York-i Metropolitan Művészeti Múzeum tulajdona.

© Gyülekezeti és Missziói Osztály, 2025

Szöveg © Szerzők, 2025

A kiadványhoz tartozó képek és háttéranyagok innen tölthetők le:

<http://bit.ly/473gLU2>

Nyomta és kötötte: Printpix Nyomda

Vezető: Szakáll Tamás

www.printpix.hu

ISBN 978-615-82478-3-2

ISSN 1789-2201

Tartalom

Németh Zoltán | Kéz a kézben ▶ 5

BIBLIAÓRA

Réz-Nagy Zoltán | Mindennapi kenyerünk ▶ 23
 Németh Szabolcs | Éneklő egyház – prédikáló énekek ▶ 62
 Czöndör István | A szeretet útjai – Lelki műhely pároknak ▶ 102
 Bartha István | Az istenarcú lény ▶ 119
 Galambos Ádám | Múlt és jelen szolgálói | Évfordulók 2026-ban
 ▶ 161

IFJÚSÁG

Németh Kitti | Minden kérdés Istenhez vezet ▶ 207
 Novotny Dániel | Bibliai szerelmek ▶ 229
 Isó M. Emese, Kinczler Zsuzsanna, Galambos Ádám, Havjár Zoltán |
 Kalandozás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül
 ▶ 255
 Blatniczkyné Hammersberg Ganczstuckh Júlia | Bibliai bábjáték
 a gyülekezetben ▶ 347
 Galambos Ádám | Megszólít – mozgat – megtart | Dramatikus
 ifjúsági órák a Szentírásra és egymásra figyelve ▶ 379

CSALÁDI ISTENTISZTELETEK

Giczi Nikolett, Simon Réka | Családi istentisztelet ▶ 413

TÁBOR

Magyar-Paulik Enikő | Állatok a Bibliában ▶ 431

Kéz a kézben

NÉMETH ZOLTÁN

A közösség elveszett dimenziója

Mára szinte teljesen elveszett a szentségek és általában az egyházi szertartások, szokások közösségi – más szóval gyülekezeti – jellege. Vonzó kísértés valamilyen egyháztól idegen – vagy akár ellenes – folyamat, összeesküvés, az ördög, a szekularizáció stb. átkos következményének tekinteni ezt, de észre kell vennünk az individualizáció folyamatának kezdetét már Jézus tanításaiban (Mt 5,23–24; 6,6; 7,12), kibontakozását a későbbiek során a reformáció, a felvilágosodás idején, de a pietizmus is – a személyes hit hangsúlyozásával – ugyanennek a láncnak egyik szeme.

Evangelikus egyházunkat fenyegető legnagyobb veszélyként manapság az egyházszakadás fogalmazódik meg az evanglikál és liberális szemlélet képviselői közötti viták lehetséges következményeként. S bár az egyházszakadással való ijesztgetés inkább csak ürügy az érdemi viták és konkrét állásfoglalások elkerülésére, arról hajlamosak vagyunk elfeledkezni, hogy mind az evanglikál, mind a liberális alapon születő vélemények kialakulásának az individualizáció folyamata ad lehetőséget.

Mind individualisták vagyunk, akik ma saját hitünk, bibliaértelmezésünk alapján gyakoroljuk evanglikus vallásunkat, és formálunk véleményyt akár etikai, dogmatikai vagy társadalmi kérdésekben. Ezen semmit nem változtatnak a hivatkozásaink bibliai igékre, hitvallásokra vagy akár korábbi, illetve kortárs teológusokra, hiszen mi vagyunk azok, akik ezeket a szövegeket értelmezzük. Egyáltalán a lehetőség

arra, hogy szövegekkel értő módon – a nyelv ismeretében, a szükséges információk, tudás birtokában – találkozzunk, értelmezhesük azokat, véleményt formáljunk, és azt ráadásul meg is fogalmazhassuk, s még vitatkozhatunk is, nem más, mint az individualizációnak az eredménye. Tulajdonképpen nem tudjuk már, hogy milyen nem individualistának lenni, annyira ebben élünk, azok vagyunk. Nem tudjuk már, hogy milyen kritika, vélemény, személyes viszonyulás kialakítása nélkül elfogadni intézmények – köztük az egyház –, személyek, szövegek, szokások stb. tekintélyét és létjogosultságát.

Az evangélikál kontra liberális vitában individualista módon önmagunk meghatározására használjuk egymást az egymástól való elhatárolódás és megkülönböztetés eszközeivel, mert nem nagyon maradt más eszközünk az önmeghatározásra, identitásunk kialakítására, hiszen nincsenek meg a korábbi, mindenki által színleg vagy szívvel elfogadott támpontok.

Nincs visszaút a kollektívizmus irányába. A kiszabadult szellemet nem lehet visszazárni a palackba, főleg azok után, ahogy a 20. század látszólag egymásnak ellentmondó ideológiai és hatalmi berendezkedései tettek erre kísérletet. Ha valamit tanulhattunk – volna – a mögöttünk lévő századból, akkor az az, hogy kollektívizmuson alapuló rendszer csak ördögi – Isten- és embertelen – eszközökkel hozható létre és működtethető. Ezt azért fontos kimondani, mert sokan az egyház eltűnésétől félve valamiféle kollektívista visszarendeződésben – „konzervatív ellenforradalom”¹ – látják a megoldást.

Mivel az egyház – azon belül a gyülekezet – alapvetően közösségi forma, ezért rendkívül fontos lenne, hogy ne visszabontani próbáljuk az individualizáció folyamatának láncszemeit, hanem megtaláljuk – vagy még inkább engedjük hozzákapcsolódni – a következő láncszemet. Mit, miket kell számításba vennünk ehhez?

1 *Keresztény-e még Európa? Beszélgetés Olivier Roy-val.* Beszélgetőtárs Maria Lemonnier. Mérleg, 2021. Online: <https://www.merleg-digest.eu/kereszteny-e-meg-europa/>

Elképzelhető-e egyházunk, gyülekezeteink működésében egy olyan modell, amelyben az evanglikál és a liberális szemlélet nem egymással hadakozva, hanem egymást kiegészítve van jelen? Ha igen, mik lehetnek e modell főbb jellemzői és kritériumai?

Vallásgyakorlás az egyéni szabadság korában

Már régóta nem a vasárnapi istentisztelet a gyülekezeti élet fókusza, és vélhetően soha többé nem is lesz az. Már rég nem vagyunk abban a helyzetben, hogy elvárásokat fogalmazzunk meg az emberek szabadidejére vonatkozóan, de már abban a helyzetben sem, hogy egyébként hitgyakorló egyháztagjaink a vasárnapi istentiszteletet tekintsék az ünnepnap megszentelése egyetlen lehetőségének.

A keresztség már rég nem a közösséghez való kapcsolódás aktusa vagy a kapcsolódás meglétének a jele, hanem teljesen egyéni szempontok alapján igényelt szolgáltatás az érintettek részéről. Ráadásul a kritériumai is nehezen képviselhetők – vagy inkább egyáltalán nem. Gondolok itt az evangélikus keresztény hit meglétére – legalább egy valaki részéről, aki a szertartás keretében válaszol a lelkész által feltett kérdésekre –, illetve az egyházunkhoz való kötődésre, elköteleződésre.

A kereszttelők jelentős hányada külön alkalom keretében történik, mert az igénylők számára nem szempont a gyülekezet jelenléte és jövőbeni szerepe. Persze mi próbáljuk őket becsatornázni az istentiszteletre és a gyülekezetbe, de minden olyan esetben, amikor ez nem a kereszttelést kérők kifejezett igénye, az általunk remélt eredménye eleve kétséges.

A konfirmáció már rég nem a gyülekezethez tartozás folyamatosságának egyik kiemelt állomása, hanem szinte pont ellenkezőleg: ünnepélyes szertartás keretében bocsátjuk útjukra a „tékozló” fiúkat és leányokat, akik beugrottak kikérni a jussukat, és ahogy jöttek, úgy el is hagyják az atyai házat – mi pedig a parókia ablakában állva, telefonnal kezünkben, a függöny mögül nézzük, hogy vajon visszatérnek-e, miközben rendszeres üzeneteket küldünk utánuk a nekik készülő különböző gyülekezeti programokról.

Nyilvánvalóan nem csak Magyarországra, de egész Európára jellemző tendencia részesei vagyunk, de a lelkészek többsége számára az istentiszteletre járók vagy a keresztek, konfirmáltak száma az egyéni, személyes siker–sikertelenség tengelyén értelmeződik.

Valószínűsíthető, hogy a házasság, az esküvő sem lesz soha többé gyülekezeti alkalom, gyülekezeti ünnep. Magán- illetve családi alkalom az, az ahhoz tartozó külsőségek biztosításával. A házasságkötés már rég nem valamiféle határvonal, kapu a biológiai és személyiségfejlődés útján, ahol az egyház által – akár a liturgikus szövegekben, akár prédikációban – a számunkra komfortos tartalmak megszólaltathatók, miközben több éve együtt élő emberek állnak előttünk, adott esetben körülöttük a házasságukba hozott és/vagy közös gyermekekkel.

A házasság kapcsán a válások magas számát is meg kell említenünk, ami nem csupán egy keserűségre okot adó magas statisztikai szám², hanem hatással van a közösségeink működésére és szerkezetére, befolyásolja nem csupán a családi, hanem a gyülekezeti kapcsolatokat és működést is.

A lelkipozíció terén lépegetünk előre – akár a prevenció, akár az utógondozás terén –, de elméleti és gyakorlati teológiai síkon kevés releváns megnyilatkozás található, illetve olvasható, ami segítségére lehetne akár az érintetteknek, akár a válás megítéléséhez szempontokat kereső egyháztagjaink – vagy éppen kívülállók – számára.

Érdemes kitérni – különösen a házasság, mint elsődleges indikátor összefüggésében – az ökumené kérdésére. Néhány évtizede az ökumené még a felekezetek közötti kapcsolatokat jelentette. Egy adott településen ez közös gyülekezeti alkalmak és ünnepségeken való reprezentáció formájában realizálódott. Gondolkodásunkban talán még ma is valamiféle külső, rajtunk kívüli valósághoz történő viszonyulásként jelenik meg, de valójában az ökumené már rég kitöltötte a saját belső tereinket. A gyülekezet, az istentisztelet és úrvacsora alkalmával, vagy az egyes gyülekezeti csoportokban jelenlévők közössége már rég nem kizárólag evangélikusokból tevődik össze. A különböző kázusok alkalmával jelenlévő résztvevők a legkritikább esetben csak evangélikusok.

2 Központi Statisztikai Hivatal (KSH): *Házasságkötések, válások*. Online: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html

A gyülekezeti tisztségek, valamint egyházi intézmények és munkahelyek esetében már az is komoly kihívást jelent, hogy a különböző tisztségekbe, testületekbe, és legalább a vezetői pozíciókba evangélikusok kerüljenek az érvényben lévő törvényeinknek megfelelően. A gyülekezeti és intézményi struktúra alsóbb szintjein ez a kritérium már rég nem érvényesíthető.

Vannak-e még egyáltalán „tisztán” evangélikus családok? Nem igazán beszélünk erről a belső ellentmondásról, de valójában komoly kérdéseket vet fel, hogy ilyen mértékű „ökumenizálódás” mellett meddig és milyen feltételekkel tartható fenn egyáltalán maga a felekezeti jelleg, illetve annak hangsúlyozása és igénye. Vajon a magukat evangélikusnak vallók száma tükrözi-e egyházunk társadalmi szerepét, miközben ennél a számnál lényegesen többen kapcsolódnak hozzánk akár a gyülekezeti, akár az intézményi hitgyakorlás és szerepvállalás keretében?

A bennünket körülvevő világ megváltozásáról beszélünk, miközben a saját egyházunk – és benne lelkeszi gyakorlatunk – is oly mértékben megváltozott, hogy idegenben érezhetjük magunkat a saját pályánkon, vendégnek az otthonunkban.

Hogyan változott meg nem egyszerűen a világ, amely körülvesz minket, hanem maga a saját egyházunk ennyire, hogy evangélikus lelkeszként, evangélikus gyülekezetben idegenlégiósnak, vendégnek érezhetjük magunkat, ami egyre nagyobb alkalmazkodókészséget és egyre több kompromisszumot követel tőlünk?

Ennek megértéséhez azt kell felismernünk, hogy egészen más volt eredetileg a keresztény közösség – egyház, azon belül helyi gyülekezet – szerepe az egyén életében, mint ma.

Lehetséges-e a gyülekezetekben megjelenő egyéni igények és az egyre erősödő „ökumenizálódás” mellett a gyülekezet evangélikus jellegének megőrzése, esetleg erősítése? Ha igen, hogyan?

Milyen egyéni megoldások, változtatások foganatosítására kényszerül a szolgálat egyes területein a lelkész, illetve a gyülekezet abból adódóan, hogy figyelembe kell vennie az igények sokféleségét, valamint a gyülekezet ökumenikus jellegét?

Alternatíva lettünk?

Kezdetben a keresztény közösség a kívülről fenyegető veszély – fizikális, illetve szellemi – vonatkozásában biztosított védelmet, belülről nézve pedig az összetartozás, egymásról való gondoskodás, az erőforrásokkal való közös gazdálkodás és az abból való részesedés lehetőségét kínálta az egyén számára.³

Mivel a nyugati, európai kereszténység számára ez az idegen, ellenséges környezet rég megváltozott, ezért a keresztény közösség kívülről védő, belül összetartó funkciója is elhalványodott. A mai embernek annyi speciális kihívással kell szembenéznie, hogy a védő-megtartó közösségek is egyre inkább specializálódtak. Jó példa erre a különböző tematikus Facebook- és általában az ún. önszerveződő csoportok sokasága. A jelenséget találóan fogalmazta meg a Nyími Öko Közösség egyik tagja: „Régebben beleszülettek az emberek a közösségbe. Mi létrehozuk azt.”⁴

„Aki hisz, és megkeresztelkedik, üdvözülni, aki nem hisz, elkárhozik” (Mk 16,16) mondat radikalizmusa azért is adja fel nekünk a leckét ma, mert már rég a személyes, egyéni hit meglétére vagy annak hiányára, illetve egy adminisztratívnak nevezhető, megint csak személyes, egyéni feltétel teljesülésére – a keresztségre – nézve értelmezzük. Mint útlevel- és poggyászellenőrzés alkalmával a határon, ahol mindenki egyénileg szorongatja az útlevelét és kis motyóját, azon izgulva, hogy nála vajon mindent rendben találnak-e. Egészen más megvilágításba helyezi a mondatot az, ha közösségi térben, az egyénre, mint a közösség tagjára vonatkoztatva helyezzük el.⁵ Innen nézve az válik a márki tanítás üzenetévé, hogy az számíthat a közösség védelmére és belső erőforrásaira, aki elköteleződik mellette (1Kor 1,1–9; Gal 3,26–28).

3 Christoph Marksches: *Miért terjedt el a kereszténység az ókor végén?* Mérleg, 2007/4.

4 Gyökér Róbert: *Kollektív individualizmus. Egyéni határok és közösségiség a posztmodern korban.* Kultúra és közösség 12. évf. 4. sz. 2021. 26. o. Online: https://epa.oszk.hu/02900/02936/00052/pdf/EPA02936_kultura_2021_04_019-040.pdf

5 Joachim Gnilka: *Az Újszövetség teológiája.* Szent István Társulat, Budapest, 2007. 105–113. o.

Az ellenséges környezetben nincs esélyed megmaradni a hitben, csak ha a közösség védelme és támogatása segít téged. A mondatnak csak akkor van fenyegető tartalma, ha az individualizmus kulcsával nyitjuk fel. A kollektív, közösségi értelmezés kimondottan vigasztaló: hitbeli elkötelezettségedet a Krisztushoz és az ő testéhez – a benne hívők közösségéhez – való tartozásod jelével Isten által megpecsételve számíthatsz a közösség megtartó erejére. (1Kor 12,13) (Mai párhuzamként hadd utaljak a Liverpool FC himnuszára: *You'll Never Walk Alone*.)

A kárhozat tekintetében megint csak ugyanaz a helyzet, mint az összes többi egyházi, teológiai területen: a kárhozat elveszítette közösségi aspektusát, az egyént sújtó büntetés kínjaiként értelmeződik, holott igazi és eredeti tartalma a kitaszítottság állapota – mind a közösség, mind Isten vonatkozásában –, amelynek kínjai nem egy kínzókamra sátnálra és együttérzésre indító fájdalomként jelennek meg, hanem a sértett hiúság és önteltség tehetetlen haragjaként, amely ugyanaz az állapot, mint ami a veszét okozta az embernek (Lk 13,28; Jn 17,12; 1Kor 5,2,13).

Ma azonban a társadalom – nálunk Európában legalábbis – már nem így működik. Az egyház falain kívüli világ alapvetően nem fenyegető és ellenséges. (Akkor sem, ha sokan próbálják ezt így beállítani.) Sokkal inkább van szó egy olyan versenyhelyzetről, amelyben az általunk kínált tartalom a többi mellé kerül – mint az áruk a bevásárlóközpontok polcain. Egészen más önértelmezés és gyakorlat – misszió – kell, hogy következzen abból a helyzetből, hogy nem az egyetlen védett kikötő, hanem sok lehetőség közül egy szabadon választható alternatíva vagyunk az emberek számára.

A még meglévő beleszületés, áthagyományozódás és a már jelenlévő önszerveződés kettőssége hogyan jelentkezik a lelkeszi szolgálatban és a gyülekezetben?

A kettő közötti egyensúlyozás feszültsége milyen nehézségeket, illetve lehetőségeket rejt?

Elveszítettük a tükröt?

A szentségekkel élés terén is az egyéni hitgyakorlás vált mára hangsúlyossá, és háttérbe szorult azok eredeti közösségi jellege és funkciója. A keresztséget már említettem ebből a szempontból, hadd tegyem mellé a gyónást és az úrvacsorát is.

A bűn értelmezése napjainkban Isten és az ember kapcsolatát terhelő tartalomként jelenik meg, és a prédikációk, evangelizációs alkalmak ennek rendezésére hívják a hallgatóság tagjait, hangsúlyt fektetve az egyéni, személyes megtérésre. A Szentírásban és az első keresztények gyakorlatában a bűn közös teherként értelmeződött, és kezelése is – bűnvallás, büntetés, illetve bűnbocsánat gyakorlása – a közösségi térben realizálódott (Mt 18,15–20; 1Kor 5,4–5; Gal 6,1–2; Jak 5,13–16).

A büntetés minden esetben együtt járt a közösségtől való elkülönítéssel, a bűnbocsánat pedig a közösségben maradás, illetve az oda történő visszatérés formájában öltött alakot, és nem igazán volt szerepe ebben a folyamatban az egyéni lelkiismeretnek. Ez jól tetten érhető Jézus gyógyítási történeteiben is, amelyek esetében – mivel abban a korban a bűn és a betegség szétválaszthatatlan egységet alkotott – minden esetben szemléletesen kirajzolódik az érintett ember izolációja, a közösség elutasító magatartása vele szemben.

Jézus számára a gyógyítás elválaszthatatlanul illeszkedett a bűnbocsánathoz, ami egyben és elsősorban a közösségbe való visszatérését, visszahelyezését jelentette a meggyógyított embernek.

A különböző felekezeteknek különböző gyakorlata és ehhez tartozó teológiája van a bűn problémájának kezelésére. Ami azonban összképként kirajzolódik, az az, hogy már nem tudunk mit kezdeni a bűnnel közösségi térben. Akár a protestáns közös gyónási gyakorlatot, akár a katolikus személyes gyónást nézzük – bár látszólag nagyon eltérnek egymástól –, abban valójában osztoznak, hogy csupán két különböző megoldását adják a bűn közösségi térből való „kihelyezésének”: a bűnös ember és Isten kapcsolatának zárt, intim belső terébe. A bűn nem a közösség ügyeként, hanem magánügyként jelenik meg.⁶

6 A római katolikus gyónási gyakorlat történetéről röviden: <https://munkasszentjosef.hu/hogyan-es-miert-alakult-ki-a-szemelyes-gyonas/>

Természetesen hangsúlyozni kell, hogy a bűn közösségi szinten történő kezelése nem emberek nyilvános megszégyenítését és pellengérre állítását jelenti! Épp ellenkezőleg! A nyilvános megszégyenítés valójában éppen az ellenkezője a közösségi kezelésnek, hiszen célja az, hogy a bűnt egyetlen személyhez – vagy személyek csoportjához – kapcsolva a közösség többi tagját a bűntől függetlenítse, felmentse. Jézus mondta a házasságtörő nő történetében ezt a hamis eljárást leplezi le: „*Aki büntetlen közületek, az vessen rá először követ!*” (Jn 8,7)

Nagyon izgalmas Cserhádi Sándor magyarázata⁷ az 1Kor 5,4–5 kapcsán, amely három szempontból is témánkba vág. Értelmezése szerint az apostol egyrészt kötelezi a közösséget a nyilvánvaló bűn közösségi kezelésére, másodrészt nem engedi semmiféle, úgymond emberi retorzió alkalmazását – beleértve a testi fenyítést vagy az érintett bármiféle meghurcolását –, harmadrészt viszont zavarba ejtő megfogalmazással – „*átadjuk az illet a Sátánnak*” (1Kor 5,5a) – a gyülekezet közösségéből történő kizárásban jelöli meg az illetőre vonatkozó büntetés fogantatását. Ez szorosan következik Pál gyülekezetértelmezéséből, amely a hívők közösségét Krisztus testeként azonosítja, és az idézett különös megfogalmazás a közösségből kizárt személy magára utaltságára, kiszolgáltatottságára utal – hangsúlyozottan annak ismételt megtérése, visszatérése és üdvössége érdekében.

A másik veszély, ami fenyeget minket, hogy a bűn magánügyként történő kezelésével a közösség maga járul hozzá ahhoz a – ma már teljesen elfogadott – szemlélethez és gyakorlathoz, hogy a bűnnel tulajdonképpen semmi baj nincs, amíg ki nem derül. A társadalmi élet minden területén, minden közösségben – benne az egyházban is – ez a bűnök el-tussolásához, a kiváltó okok és körülmények, a tágabb összefüggések figyelmen kívül hagyásához, valamint következménynélküliséghez vezetett. Eltussolt és rejtett egyházi bűneink – nem csak a római katolikus egyházat megrengető botrányokra gondolok – önvizsgálatra kell, hogy indítsanak minket arra vonatkozóan, hogy arra való jogosultságunkat, miszerint bűn dolgában tükröt tartsunk az embereknek, nem csupán elveszítettük, hanem el is játszottuk.

⁷ Cserhádi Sándor: *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele. Fordítás és magyarázat*. Luther Kiadó, Budapest, 2008. 242–246. o. Online: https://medit.lutheran.hu/files/cserhati_sandor_korinthus_1.pdf

Ha nyilvánosságra kerül valami, aminek egy keresztény közösségben nem szabadott volna megtörténnie, akkor a cselekvéskényszer nyomása alatt általában látszatintézkedések történnek, amelyek eléggé nyilvánvaló célja a kármentés – nem pedig a történetek feldolgozása, sebek gyógyítása, tanulságok levonása és olyan rendszerszintű változtatások alkalmazása, amelyek gátolják az ismétlődés lehetőségét. Egyházunk most kiépülő személyiségvédelmi programja⁸ ezért is nagy előrelépés, mert önmagában is pozitívnak értékelhető volta mellett arról a felismerésről is árulkodik, hogy az egyházban jelenlévő nőkkel szemben közösen, közösségi szinten kell fellépniük – a kifelé hiteles, befelé élhető és biztonságos krisztusi közösség, azaz egyház és gyülekezet érdekében.

Milyen lehetőségei lehetnek ma a Jézus tanításával ellentétes cselekedetek közösségi, gyülekezeti szintű kezelésének? Van-e példa e gyakorlatra?

A megtört kenyér hiányzó közössége

Ebben az összefüggésben – mint egyik legerősebb szimbóluma az eddig leírtaknak – muszáj szólnunk az úrvacsoráról. Ma az úrvacsoravétel szintén az egyéni, személyes istenkapcsolat elemét képezi, és annak közösségi jellege vagy elveszett, vagy legalábbis háttérbe szorult. Attól, hogy egy istentisztelet keretében – vagy ahhoz kapcsolódóan – közösen gyakoroljuk, még nem közösségi alkalom a szó eredeti értelmében.

Az első keresztények életében az úrvacsora még igazi közösségi alkalom volt – egyben közös étkezés és asztalközösség –, amelynek keretében a kenyér megtörésével és szétosztásával, valamint a kehely körbeadásával a Jézussal és egymással való közösséget élték át egyenlő hangsúllyal. (1Kor 10,16–17) Egy olyan közös étkezésről volt szó, amelynek során a társadalmi különbségek is eltűntek, és ebből adódóan ennek a fajta közösségvállalásnak nem is volt más alternatívája abban a korban. Nemcsak a testből és vérből való részesedésnek, hanem az egymáshoz való kapcsolódásnak, valamint a megosztás és továbbadás gesztusának is köszönhetően tapasztalati valóság lehetett

⁸ Evangélikus személyiségvédelmi program. személyisegvedelem.lutheran.hu

számukra a mondat: „*Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai.*” (1Kor 12,27)

Mai úrvacsorai gyakorlatunk a személyesen nekünk adott falat osztására és korty borra fókuszál, minimális társas érintkezés mellett. Mi magunk is érezzük ennek ellentmondásosságát, ezért néhány éve divatba jött a „Béküljetek meg egymással!” felszólításra a kézfogás a szomszédunkkal – persze ügyelve arra, hogy biztonságos távolságban legyünk azoktól, akik felé valós kockázatvállalást jelentene kezét nyújtánunk.

Az elmúlt évtizedek formai változásai sem kedveztek a közösségi jellegnek. A közös kehelyből való részesedés sok helyen a végsőkéig kiktartott – ha másképp nem, választható alternatívaként – mint az egymással való közösség utolsó szimbóluma. A vírushelyzet azonban szinte mindenütt elsodorta ezt, és átadta a helyét a „bemártós”, vagy – bizonyos szempontból egészen bizarr látványt nyújtó – kiskelyhes megoldásnak, ami már korábban is létezett. Ha két képen egymás mellé tesszük a közös kelyhet és a megtörés útján osztható egész lepénykenyert, illetve egy másik képen a személyre porciózott ostyakorongot és kiskehelyet, a két kép közötti különbség jól szimbolizálja azt a szemléletváltozást, amely egyházunkban is végbement a századok során: a közösségi szemléletből kiindulva az egyéni, személyes igények és szempontok irányába.

Fontos megismételni és hangsúlyozni, hogy ez nem csupán az egyén felértékelődését, illetve az egyéni érdekek közösség fölé helyezését jelenti, hanem az ember és Isten kapcsolatának tartalma is áthelyeződött a közösségi térből a személyes térbe. Ez a szabad hitmegélés lehetősége mellett az egyes ember önmagára utaltságát is jelenti – annak minden előnyével és kiszolgáltatottságával.

Az egyház ugyan maga is elfogadta – sőt, aktívan közre is működött benne, mint láttuk –, hogy ez a hangsúlyáthelyezés megtörténjék, ugyanakkor továbbra is igényt formál arra, hogy az egyén számára meghatározza istenkapcsolatának gyakorlatát és tartalmait. A tendenciát látva azonban erre a jövőben egyre kevésbé lesz felhatalmazása és lehetősége.

Milyen területein jelentkezik a gyülekezeti életnek az egyéni igények és a közösség érdekeinek ütközése? Hogyan sikerül – ha sikerül – ezek összehangolása?

Az egyház jövője: félelem vagy lehetőség?

Meglátásom szerint az egyház lehetősége napjainkban éppen abban ragadható meg, aminek leginkább veszélyét látja, és amit veszélyként értékel. Ez pedig nem más, mint a mai ember szabad és kiszolgáltatott volta.

A mellbevágó kérdés így hangzik: Megadja, megadhatja-e Jézus az egyházon kívül, az egyháztól eltávolodott mai ember számára azt, ami-re szüksége van? Találkozhat-e Jézussal a mai ember az egyházon kívül egyáltalán?

Gyorsan adódhat a válasz, hogy ennek lehetősége kizárt, hiszen az egyházon – gyülekezeten – kívül az evangélium nem hirdették, a szentségek nem kerülnek kiszolgáltatásra, a bűnök nem bocsáttatnak meg.

Ennél a pontnál azonban vegyük figyelembe, hogy ezt már Jézus ellenlábasai, az őt keresztre juttató vének, a nép vezetői is így gondolták. Éppen azon háborodtak fel, hogy Jézus elérhetővé tette Istent a templomi, vallási kultusz keretein kívül, beleértve a mindenkire vonatkozó áldozati, tisztasági stb. rendelkezések feloldását és az ezekhez szorosan kapcsolódó anyagi kötelezettségek elmulasztását is.

Mindeközben Jézus egy lépéssel sem távolodott el saját vallásának centrumától és hagyományaitól. Nem lépett ki az ő egyházából, és nem elvitte, kivitte magával azokat, akik hallgatták, követték őt, hanem az adott keretek között új, mindenki számára elérhető centrumát hozta létre a régi vallásnak – amit mi keresztények az ő személyével azonosítunk –, de nevezhetjük az ő Istennel való bensőséges kapcsolatának másokkal való megosztásaként, mások felé történő megnyitásaként is (Jn 1,12; Gal 3,26). Ráadásul ezt úgy valósította meg, hogy a régi centrumot – a templomot és a rá épülő kultuszt – nem eltörölte (még ha ellenfelei ezzel is vádolták), hanem az új fókuszának köszönhetően mind a templom, mind a kultusz egyes elemei – például a törvény különböző rendelkezései – új rendszerbe rendeződtek, és mind az Istennel való bensőséges kapcsolat segítésének szolgálatába álltak. A templom visszanyerte az imádság háza szerepét, a szombat visszanyerte az emberért való jellegét.

A béna meggyógyításának története (Mk 2,1-12) jól érzékelteti a régi vallás új centrumának megjelenését: ahogy az vágyat ébreszt önmaga iránt, ahogy a feléje indulók leküzdik az útjukba kerülő akadályokat,

és ahogy egy egyszerű ház falai között – nem a templomban, nem szer-tartás keretében, és nem a papok felügyelete alatt – elhangzanak az életújító, bűnököt megbocsátó és gyógyulást hozó szavak.⁹ A kortársak szemében egyszerre volt meglepő, felszabadító és megbotránkoztató – aszerint, hogy a kultusznak érdekeltjei voltak vagy éppen kirekesztettjei –, az, ahogyan Isten Jézusban kinyilatkoztatta magát.

Elképzelhető-e olyan egyház, amelyben a jelenlegi attribútumok – templom, istentisztelet, szentségek, konfirmáció stb. – egészen más módon, formában lesznek jelen?

Megújulás: a váratlan irány

Vannak, akik az egyház és az európai, nyugati kereszténység megszűnéséről, eltűnéséről beszélnek. Én az egyház megújulására számítok. Persze ez a megújulás nem olyan lesz, mint ahogy mi elképzeljük – főleg nem úgy, ahogyan mi tervezzük. Nem valószínű, hogy újra megtelnek a lassan kiürülő templomaink, és tömegével indulnak meg emberek keresztelést, konfirmációt kérni. Ha a Szentírásban és Jézus személyében megmutatkozó és munkálkodó Istenre tekintek, akkor számunkra meglepő, felszabadító és megbotránkoztató módon – kinek hogy – formában és helyen mutatja meg magát az életújulás centruma. Ha összekapcsoljuk az egyház, a kereszténység korábbi megújulásainak mintázatait saját korunk tendenciáival a közösségi élet vonatkozásában, akkor talán azzal a tömör megállapítással élhetünk, hogy a jövő egyháza egyre kevésbé lesz „beleszületett”, tehát áthagyományozódás útján helyhez kötött, hanem egyre inkább önszerveződő jellegű, tehát saját egyéni választáson alapuló és lokálisan nem behatárolható. Ha esetleg idegenkednénk ennek gondolatától, akkor vegyük észre, hogy ez tulajdonképpen már most is így működik.

Miközben tartjuk a hagyományos, a beleszületésen, az értékek átörökítésén alapuló közösségi-gyülekezeti élet kereteit, közben olyan

⁹ Cserháti Márta: *Önmagát értelmező Szentírás?* In: Szabó Lajos szerk. *Teológia és reformáció. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete.* Evangélikus Hittudományi Egyetem – Luther Kiadó, Budapest, 2017. 39–50. o. Online: https://medit.lutheran.hu/files/szabo_lajos_szerk_teologia_es_reformacio_2017.pdf

módszereket alkalmazunk, amelyek az önszerveződő csoportok jellegzetességei – például olyan tematikus csoportok, mint a baba-mama kör –, és az általunk ilyen-olyan csatornákon – egyre inkább online – elérhető emberek szabad, önálló választására építenek.

Eközben nekünk magunknak is akkora változáson – megtérésen – kell keresztülmennünk, mint Jézus tanítványainak, annak érdekében, hogy nagypéntek kiábrándulása, összeomlása után hinni tudjanak a Feltámadottban, majd nem sokkal később – zsidó létükre – nyitni tudjanak a pogányok felé, és el tudják fogadni olyan új szereplők szolgálatát – mint például Pál –, akiket nem ismertek, akik nem azt a tanítványi utat, iskolát járták, mint ők, és akik Jézussal még csak nem is találkoztak személyesen addigi életük során.

Persze, lehet, hogy erre nem leszünk képesek. Lehet, hogy egyikünk sem – ahogy Jézus korában sem. Nem baj. Akkor is elvégeztük a magunk feladatát, eljátszottuk a magunk szerepét. A közömbösöknek, a hátat fordítóknak, a kiábrándulóknak, az elpártolóknak, a kérlelhetetlen ellenségeknek ugyanolyan fontos szerepük van, mint a magukat a végső-kig hűnek gondolóknak. Hiszen még a tanítványok sem voltak különbek. Ők is az imént felsoroltak közé tartoznak – nem azért lettek a feltámadás hírvivői, mert a végső-kig kitartottak, hanem mert megfutamodásuk, elpártolásuk után a Feltámadott újra összegyűjtötte és elhívta őket.

*A te gyülekezetekben, illetve szolgálatokban
hogyan jelenik meg az áthagyományozódás
és az önszerveződés kettősségének feszültsége?*

*Lelkészi tevékenységed hogyan oszlik meg,
miként aránylik egymáshoz a két területen?*

Evangélium és építés – emberi és isteni módon

Nem először történik az, ami velünk történik. Mindig így történik – ha mások is a szereplők, a körülmények. Jézus személyében, tanításában és megváltó művében valami olyan különlegeset kapott a világ, amely emberileg fel nem számolható. Él, és nincs felette hatalmunk. Sem létrehozni, sem elpusztítani nem tudjuk. Egyszerűen van, létezik. És mi egy-

szerűen megélhetjük örömmel az evangéliumot. Lehetünk hálások érte, hogy kaptuk.

„Mert más alapot senki sem vethet a meglevőn kívül, aki Jézus Krisztus. Azt pedig, hogy ki mit épít erre az alapra: aranyat, ezüstöt, drágakövet, fát, szénát vagy szalmát az a nap fogja világossá tenni, mivel tűzben jelenik meg, és akkor mindenkinek a munkája nyilvánvalóvá lesz; és hogy kinek mit ér a munkája, azt a tűz fogja próbára tenni.” (1Kor 3,11–13) Ez a szakasz nem csupán figyelmeztetés, sokkal inkább evangélium! Fel-szabadító, bátorító, biztató örömhíre annak, hogy az alap Jézus személyében és művében adva van, szilárd és megbonthatatlan.

Nekünk építeni lehet rá – legjobb tudásunk, képességeink, hitünk szerint. Kiderül majd, a maga idejében, hogy kinek-kinek a munkája mit és mennyit ért. Addig magunkra, saját szolgálatunkra ügyeljünk – az evangélium mérlegére téve –, és ne ítélkezzünk egymás felett. Ez a szakasz szabadulást jelent a személyközpontúság, minden emberi tekintélyelvűség, valamint az egymással való rivalizálás csapdájából, és minket – építőket – különböző anyagokkal a kezünkben ugyanazon az egy közös alapon helyez el.¹⁰

Az egész dolgozat témáját adó egyén és közösség viszonya, valamint annak feszültsége számomra 1Kor 12,12–27-ben oldódik fel, ahol az apostol az egyént a Krisztus testében, annak valamelyik tagjaként helyezi el. Ez a kép nagyszerűen oldja fel azt a „vagy-vagy” helyzetet, miszerint valamelyik félnek – vagy az egyénnek, vagy a közösségnek – meghatározónak kell lennie a másikkal szemben. A test példájában éppen az a nagyszerű, hogy annak optimális működése akkor valósul meg, ha az egyes testrészek teljes, mind a test egésze – jelen esetben Jézus Krisztus –, mind a többi testrész által is megvalósuló megbecsülésben részesülnek. A test (közösség) egysége, valamint az egyes testrészek (az egyén) önérvényesítése nem ellentétben állnak egymással, hanem egymásra utalt és egymást feltételező kölcsönösségben, szinergiában vannak egymással. Pál idézett sorait – a szeretethimnusz mintájára – a közösség himnuszának, mai viszonyaink között pedig a kollektív individualizmus himnuszának nevezhetjük.

10 Lásd Cserháti Sándor: *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele. Fordítás és magyarázat*. Luther Kiadó, Budapest, 2008. Online: https://medit.lutheran.hu/files/cserhati_sandor_korinthus_1.pdf

Kézből kézbe – a kegyelem útja

Szinte már ellenséggént tekintünk egymásra egyházunkon belül a különböző kegyességi irányzatok képviselőiként. Pedig tekinthetnénk úgy is egymásra, mint akik különböző kapuk vagyunk, melyeken át eltérő háttérű és szemléletű emberek a nekik megfelelő kapun keresztül tudnak belépni ugyanabba a térbe: Jézus, vagyis Isten szeretetének terébe – ami soha nem volt leszűkíthető egyházi épületek és alkalmak tereire.¹¹ Bizalommal lehetünk afelől, hogy ha megéljük az evangélium örömét, és ezt az egymással való szolidaritás, törődés, az erőforrások megosztása által még meglévő közösségeinkben is gyakoroljuk, akkor általunk is adatik tovább másoknak.

Kéz a kézbe. Kézből kézbe. De az a kéz, amely továbbviszi, nagy valószínűséggel nem az általunk kijelölt, kiválasztott vagy óhajtott kéz lesz. Olyan lesz, mint Fülöp számára az etióp kincstárnok keze. Mint Péter számára Kornéliuszé. Mint Jakab számára Pálé. Egyszerűen azért, mert a kegyelem mindig ellenünkben, rajtunk diadalmaskodva működik együtt velünk. Különben nem is lenne kegyelem.

11 Benoît Standaert: *Jézus terében. A húsvéti hit és a vallások párbeszéde*. Fordította Mártonffy Marcell. Napjaink teológiája sorozat 16. Szerkesztette Varga Mátyás. Bencés Kiadó, Pannonhalm, 2011.

Bibliografía

Mindennapi kenyerünk

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

Első alkalom

Bevezető

Szülők sokasága minden reggel hat óra körül felkel, hogy gyorsan tíz-órait készítsen iskolás korú gyermekének. Kenyeret valamivel – vajjal és szalámival, vagy sajttal, kenyeret körözöttel, vagy májkrémmel, esetleg mogyoróvajjal –, minden más hozzávaló változhat, de a kenyér állandó. Legfeljebb annyi variáció lehetséges, hogy a kenyér hol ilyen, hol olyan, hol innen, hol onnan van. Ez legfeljebb akkor más, ha a gyermek gluténérzékeny. Bár a kenyér helyét valami kenyérre hasonlító készítmény fogja akkor is helyettesíteni.

Tehát hívhatjuk a kenyeret alapélelmiszernek. Régóta velünk van a kenyér. Annyira régi, hogy az egész kultúránk, vallásunk ráépül a kenyérre, és arra a terményre, melyből készül: a búzára.

A búza termesztése elsősorban a mérsékelt éghajlatú területeken jellemző, de nem kizárólag. Mindenhol termeszthető, ahol a talaj termékeny, és a csapadék mennyisége elegendő a növény fejlődéséhez. Az Amerikai Egyesült Államok, Oroszország, Kína és India a legnagyobb búzatermelő országok közé tartoznak, és mindegyik ország sajátos mezőgazdasági gyakorlatokkal és technológiákkal rendelkezik.

Az Amerikai Egyesült Államok a búza legnagyobb exportőre, és különféle búzafajtákat visz a piacra, beleértve a kemény búzát, a lágy búzát és a durumbúzát. A búza termesztése az Amerikai Egyesült Államok középnagyati államaiban, mint például Kansas és Nebraska, a gazdaság egyik alappillére. Oroszország szintén jelentős szereplő a búza világ-

piacán, és az utóbbi években a termelése folyamatosan növekszik. Ukrajnában is hasonló a helyzet.

Kína a világ legnagyobb búzatermelője, ahol a búza termesztése több ezer éves múltra tekint vissza. A kínai mezőgazdaság különböző fajtákat termeszt, és a búza kiemelkedő szerepet játszik az ország gazdaságában. India szintén jelentős búzatermelő, ahol a búza a fő élelmiszer-alapanyag, amely a lakosság táplálkozásában alapvető szerepet játszik. A búza termelése Indiában a monszunidőszakhoz és az ottani speciális éghajlati viszonyokhoz igazodik.

5. századi mozaik a kenyérszaporítás feltételezett helyén épült templomban, az izraeli Tabghában

Érdekes lesz majd áttekintenünk, hogyan lett ez a termény ennyire meghatározó eleme az életünknek. De még meg kell előznie egy másik fontos kérdés: Mi is valójában az étkezés?

AZ ÉTKEZÉS:

- Az étkezés és a hozzá kapcsolódó szokások a társadalom legalapvetőbb tevékenységei közé tartoznak. Segítenek megteremteni és fenntartani a társadalmat és annak rendjét.

- Az étel sosem csupán a táplálkozásról szól, és az étkezés sem pusztán biológiai szükséglet kielégítése.
- Bár az étkezés univerzális jelenség, az egyes történelmi és térbeli viszonyok között megvalósuló étkezési szokások nagyon sokfélék.
- Az egyes társadalmi csoportok az ételeket a kulturális normáknak megfelelően választják ki, és azok alapján készítik el, valamint szervezik meg az étkezéseket.
- Ez a folyamat magában foglalja a történelmileg kialakult társadalmi mintákat, mint például a tabuk, a rituális előírások és a vallási tilalmak rendszerét.
- Az ételmiszer-fogyasztás révén személyes kapcsolatok hálózata alakul ki és marad fenn, valamint társadalmi kötelékek jönnek létre és fejeződnek ki általa.
- Az ételmiszer-fogyasztás kulcsszerepet játszik az identitás és a társadalmi különbségek meghatározásában és kialakításában, mind egyéni, mind kollektív szinten. Ebben az értelemben az ételmiszerek előállításának, elkészítésének, elosztásának és fogyasztásának módja egyaránt kifejezi és alakítja a nacionalista érzéseket, valamint a nemek, osztályok, korosztályok közötti különbségeket.
- Egy bizonyos étel kedvelése – vagy éppen az iránta való ellen-szenv – a készítés, tálalás és fogyasztás szabályaival együtt közösségi összetartozás érzetét adja, segítve a társadalmi csoporton belüliek és kívülállók közötti kontraszt kialakítását.
- Az ételek egyetemes kifejezői a társasági életnek és a vendégszeretnek; az étel megosztása létrehozza és fenntartja a csoport összetartozásának érzését.
- Az étkezések segítenek strukturálni az idő múlását, sőt magát az életet is, mind személyes, mind társadalmi szinten.
- Az étkezés kiváltságos helyszíne a világnézetek és a hitélet különböző kifejezésének és reprodukciójának, valamint a valóság szimbolikus strukturálásának.
- Az ételmiszerek olyan kategóriákba sorolása, mint egészséges / egészségtelen, hétköznapi / ünnepi, jó / rossz, férfi / női, szent / profán, tiszta / tisztátalan, gyermekeknek / felnőtteknek, gazdának / rabszolgáknak stb. segít abban, hogy meghatározzuk azokat

a normákat, amelyek szabályozzák kapcsolatunkat önmagunkkal, másokkal, valamint társadalmi és természeti környezetünkkel.

- Az étel-miszer-fogyasztás történelmileg kialakult tudás, azaz a kollektív emlékezet átadásának eszköze.

Az étel-miszerekkel kapcsolatos közösségi és személyes viszonyulások általában a családban, az etnikai csoportban, a társadalmi osztályban, a helyi vagy regionális közösségekben alakulnak ki. Az étel-miszer megtestesíti az ember társadalmi értékeit és kapcsolatait, amelyeket a kollektív és egyéni viselkedés egyaránt reprodukál és módosít. Az, hogy mit eszünk – hogyan készítjük és fogyasztjuk el –, összefüggésben áll a múlttal vonatkozó emlékeinkkel, a jelenről alkotott képünkkel és a jövőről alkotott elképzeléseinkkel.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Van-e olyan helyzet, amikor egyedül eszünk?
- Vannak-e olyan ételek, amelyeket egy-egy korosztály különösen kedvel? – Gyűjtsünk össze ilyen ételeket!
- A tiltott ételekre keressünk példákat!
- Gyűjtsünk össze nemzetinek tekinthető ételeket, vagyis olyanokat, amelyek egy nemzet összetartozását szimbolizálják!

Második alkalom

A búza a Földközi tenger térségében: a kezdetek

A Teremtéstörténetben ezt olvassuk: *„Majd ezt mondta Isten: Nektek adok minden maghozó növényt az egész föld színén, és minden fát, amelynek maghozó gyümölcse van: legyen mindez a ti eledetelek!”* (1Móz 1,29)

A héber eredeti szövegben egy kis szójátékot látunk: a fű, mely magot „magzik”. De ott van benne már a kultúra megalapozásához szükséges értelmezési tanács is, amely megteremtheti a kiteljesedéshez szükséges biztonságot.

Már harmincezer éves régészeti leletek bizonyítják, hogy az ősember is mindenféle magvakat fogyasztottak, őrölt formában. Szinte mindegyik ma ismert természeti nép, amely hozzájut különféle magvakhoz, a magok őrleményéből készít lepényféléseket, vagy egyszerűen

csak az örleményt fogyasztja vízzel. Hetven és száz közé becsülik a Föld különböző tájain megtermő ehető magvak számát. Volt, ahol a makkot, az ániszmagot vagy a nádbuzogány virágporát használták, máshol, melegebb tájakon a manióka- vagy a jukka gyökerének lisztjét.

Ezek közül a próbálkozások közül a legigéretesebb a búza volt.

A vad alakor- és tönkebúza első lelőhelye a mai Törökország délkeleti vidékén emelkedő Karacadag-hegység környéke lehetett. Először csak begyűjtötték a vadon termő növényeket, majd rájöttek a termesztés lehetőségére. Kiválasztásra került az az egy-két búzafajta, amelynek kalászából éréskor már nem pergett ki a szem, ezért lehetséges volt betakarítani. Aztán a Karacadag-hegységtől délre is átvették a technológiát. Az úgynevezett termékeny félhold, azaz a Tigris és az Eufrátesz völgyében tízezer évvel ezelőtt az első gabonafélékkel párhuzamosan a rozs, az árpa, a lucerna, a lencse, a borsó, a csicseriborsó, a bükköny és a len nemesítése és módszeres termesztése is megindult.

ÇATAL HÜYÜK

A Kr. e. 7000–6000 fordulóján épült Çatal Hüyüköt Kis-Ázsiában, a Konya-síkságon, 1958-ban James Mellaart brit régész találta meg és tárta fel. A települést az egymáshoz igen hasonló kialakítású épületek jellemezték, amelyek szorosan egymás mellé simultak; nem voltak utcák, sem földszinti bejáratok. A lakosok a falakhoz támasztott, felhúzható létrákon felmászva jutottak fel a lapos tetőkre, majd onnan a házakba.

Több épület vélhetően templom vagy szentély volt, mivel freskókkal, vakolatból formált féldomborművekkel – például bikafejekkel –, illetve a vakolatba mélyedő figurákkal, testes nőalakokkal díszítették a falakat. Van olyan épület is, ahol bikaszarvak díszítik a fal előtt álló padot, némelyik freskó pedig valószínűleg vallási szertartást ábrázol. A bika és az általa jelképezett termékenység fontos szerepet játszhatott a valóságban, amire a vakolóanyagból készített bikafejek, a sorba rendezett bikaszarvak, valamint a bikákat ábrázoló falfestmények is utalnak.

A feltárások során napvilágra került rengeteg szarvasmarhacsont azt jelzi, hogy itt házasították először az őstulkot, és a gyapjúkelt-maradványok alapján valószínű, hogy a vadjuhok is. Az állattenyésztés mellett öntözéses földműveléssel is foglalkoztak.

Termesztett alakor-, tönkebúza-, valamint árpa- és borsómaradványok jelenlétét tárta fel 1970-ben egy régészcsoporthoz. Az alakor magok

kis mérete arra utal, hogy ezek vad típusúak lehettek, és csak a közel-múltban kezdték hasznosítani őket. A tönkebúza magjai azonban szokatlannul nagyok voltak, ami már a tudatos nemesítés jele lehetett. A mezei borsó volt a leggyakoribb a lelőhelyen, de néhány példányt találtak a lila borsóból (*Pisum elatius*) is. Továbbá más bizonyíték is előkerült a kenyérbúza (*Triticum aestivum*) jelenlétére, amely a későbbi kultúrák egyik legfontosabb alapélelmiszerévé vált.

Ami különösen fontos a közel-keleti és az európai kultúra megértése szempontjából, az az a tény, hogy a búza és más gabonák nagy mennyiségben való tárolása, jó eltarthatósága lehetővé tette a hosszabb távú élelmezési tervezést, a települések állandósulását, valamint a társadalmi munkamegosztás és rituális gyakorlatok kialakulását.

De hogy milyen körülmények között, vagy milyen vallási szertartások során történhetett bármiféle rituális étkezés, arról semmit sem tudunk.

Ha többet akarunk tudni a korai Közel-Kelet ételekkel kapcsolatos vallási szokásairól, akkor egészen az Ugarit nevű városállam idejéig kell előre ugranunk.

Çatal Hüyük ábrázolása

UGARIT ÉS MÁS KÖZEL-KELETI KULTÚRÁK

Az ugariti városkirályság romjai ma Nyugat-Szíriában találhatóak. A város földrajzi helye egészen 1928-ig ismeretlen volt, annak ellenére, hogy egyiptomi forrásokban sok utalás maradt fenn róla. Egy véletlenül megtalált ókori sír és annak kapcsán meginduló ásatás derített fényt e történelmi rejtélyre. A sírt egy helyi földműves szántás közben szakította fel. Az ásatások során megállapítást nyert, hogy a városállam az i. e. 5. évezredtől egészen az i. e. 8. századig, vagyis több mint négy évezreden át lakott volt. Viszont ezt követően elhagyott lett. Ez szerencsés körülménynak bizonyult, mivel így a későbbi építkezések, a lakosság nem bolygatta a régészeti rétegeket, nem használták újra az építőanyagokat, nem építették át az épületeket.

A fennmaradt ugariti szövegek az ételáldozatokról és áldozatokról azt írják, hogy az isteneket részben az embereknek kellett táplálniuk. Az ételáldozatok voltak a fő kommunikációs forma az emberek és az istenek között. Ezeknek az áldozatoknak a célja a társadalmi és kozmikus rend fenntartása, valamint az isteni védelem és beavatkozás megszerzése volt, és hogy ezáltal biztosítsák a közösség fennállásának folytonosságát és jólétét, bőségét és termékenységét.

A főnőciai világ fennmaradt írott dokumentumaiban gyakran említik az isteneknek, ősöknek és halottaknak bemutatott áldozatokat. A főnőciai közösségek nagy táplálkozási és gazdasági értéket tulajdonítottak a gabonából készült élelmiszereknek. Ugyanakkor a gabonafélék széles körű társadalmi hozzáférhetősége központi szerepet játszik abban, hogy megértsük, miért szerepeltek előszeretettel olyan rituálékban, amelyeken keresztül az emberek kapcsolatba léptek az istenekkel, az ősökkel és a halottakkal.

Az a tény, hogy az ókori ember hite szerint az istenek és a hívők részben ugyanazt a táplálékot fogyasztották, összekötötte őket, és hozzájárult a közösség fogalmának kialakulásához. Ugyanakkor elválasztotta a hívőket más lényektől, akiket nem tartottak emberinek – ezt példázza Enkidu története a *Gilgames-eposzban*.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Vajon Isten a teremtéstörténet leírása szerint vegetáriánusnak teremtette az embert? Keressük meg azt a részt az Ószövetségben, ahol Isten a húsevést is megengedi!

- Hasonlítsuk össze a csoporttal a búza, a rozs és a tönkölybúza magját! Milyen különbségeket lehet felfedezni?
- Nézzünk utána, hogy van-e különbség a vetési és aratási idejük között!
- Vigyünk be a csoporthoz egy mozsarat, és adjuk feladatul, hogy az egész búzaszemekből készítsenek lisztet!

Harmadik alkalom

Egyiptom – A búza termesztésének egyiptomi módja

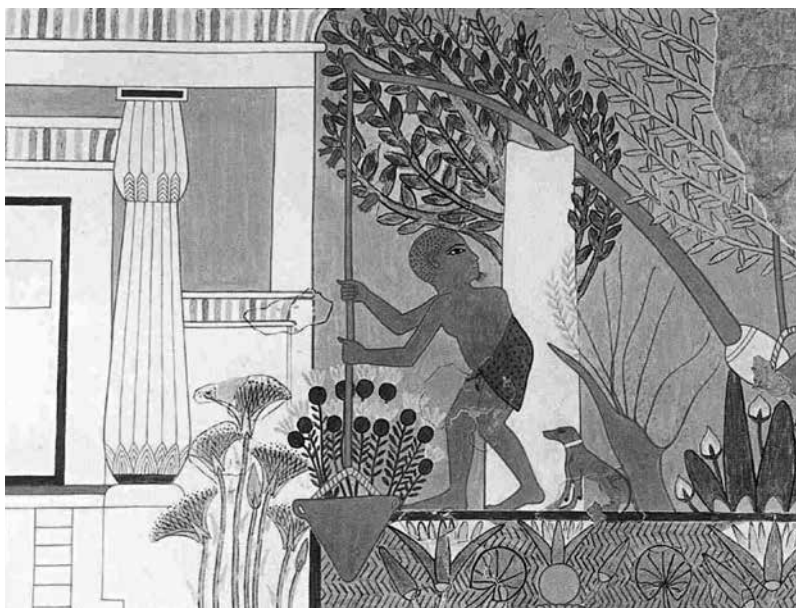
Minden ókori kultúra emberei imádkoztak a folyókhoz. Kedvük szerint elnyelték az embereket, lakóhelyeiket és háziállataikat. Ezért az ember áldozatot mutatott be a folyóknak, ajándékokkal próbálta engesztelni őket. Az emberek imádkoztak a Rajnához, a Rhône-hoz, az Eufráteszhez. De egyetlen folyóhoz sem imádkoztak olyan buzgón, mint a Nílushoz. A 3473 mérföldes teljes szakaszán, a Viktória-tótól a Földközi-tengerig, egyetlen jelentős mellékfolyó sem ömlik a Nílusba. Az ég sem bőkezűbb a folyónál, mert Egyiptomban ritkán esik eső. Az országban minden víz a Nílusból származik. Ennek következtében Egyiptom területe csak a Nílus partján létezik; ez egy oázis, amelynek szélessége nem haladja meg néhány mérföldet. A földön nincs más olyan hely, ahol ilyen domborzat lenne: egy folyó, amelynek mindkét partján falvak, kertek, városok és emberek sorakoznak. Egy föld, amely csak hosszában létezik, szélessége nincs. Az egyiptomiak politikai gondolkodása csak két irányt tudott elképzelni: észak és dél. Keletre és nyugatra egy rövid tevéútra eljutottak a sivatagba, amely elválasztotta Egyiptomot a külvilágtól.

A Nílus az idők kezdete óta minden évben júniusban megduzzasztotta vizét. Először fokozatosan emelkedett a vízszint, majd július második felében egyre gyorsabban és erőteljesebben. Augusztusban kilépett medréből, szeptemberben tavakat alkotott, amelyek október végéig megmaradtak, majd november elején ugyanolyan egyenletes ütemben kezdett visszahúzódni. Januárra a Nílus visszatért régi medrébe, de még ezután is kitartóan apadt a víz, egészen júniusig, amikor újra emelkedni kezdett. Így a Nílus istene egész évben dolgozott az egyiptomiakért, halandó ember számára felfoghatatlan pontossággal.

De az évente ismétlődő ciklusában, az alacsony vízállástól az árvízig, nemcsak vizet hozott. Mindenekelőtt földet hozott magával a vi-

zeiben: az abesszin-fennsík sárját, kimosott palaszemcséket, bárium-karbonátot, gneiszt és nagy mennyiségű vas-oxidot. Minden évben a Nílus ezt a „fekete földet” öntötte ki jobb és bal partjára. Minél magasabbra emelkedett a Nílus, annál nagyobb volt a megművelhető alluviális terület. Egy nemzet, amely évezredek óta tapasztalta a folyó jóságát, nem kételkedhetett abban, hogy a Nílus tudatosan teszi ezt értük.

A szkepticizmus atyjai, a görögök azonban kételkedtek. Milétoszi Hekataiosz, Theopomposz, Hérodotosz és Thalész a Nílus forrásának kérdésével foglalkoztak. Hérodotosznak erős sejtése volt az igazságról: hogy az egyenlítői esőzések, amelyek március és szeptember között hullottak a Nílus forrásának közelében, Abesszíniában, okozták az éves áradást. Az egyiptomiak megdöbbentek volna egy természetfeletti jelenség ilyen materialista magyarázatán. Vajon volt egyáltalán forrása a Nílusnak? Számukra istenkáromlásnak tűnt volna a forrás, a folyó-isten szülőhelyének keresése... A Nílus megduzzadása az istenek ajándéka volt. A Nílus áradásának kezdetét jelző éjszakát még húsz évszá-

*Egyiptomi kertész (kb. Kr. e. 1295–1213.
A New York-i Metropolitan Múzeum tulajdona)*

zaddal később is a „Csepegő éjszaka” néven ünnepelték. A mai napig Egyiptom fenntartja a Nílus-mérőjét Elephantinében, az első zuhatag szigetén, aki örömhírt hirdet: „Emelkedik!”

Az egyiptomiak magukat chemet-nek, a fekete föld fiainak nevezték. Eredetüket és nevüket annak az isteni cselekedetnek tulajdonították, amely nekik adta azt a gazdag talajt, amelybe vetni tudtak. Így lettek a gabonához legszorosabban kötődő nép. Nagy gondot fordítottak a tervezésre, és olyan hatékonyan használták a földjüket, hogy egy tenyérnyi terület sem maradt megműveletlen. A csatornahálózat biztosította, hogy még egy kis árvíz is öntözze az egész földet.

A hódok után az egyiptomiak lettek a világ legjobb gátépítői. Az alsó-egyiptomi Nílus-csatornák mellett Felső-Egyiptomban tárolómedencék rendszerét építették meg a víz tárolására és elosztására. A medencék és csatornák által nem öntözött földeket a parasztok kézzel öntözték. Emelőszerkezeteket építettek, amelyek közül a legelterjedtebb eszköz két rögzített oszlop között mozgó rúdból állt. Az egyik végén egy vödör volt, a másikon egy nagy agyagdarab szolgált ellensúlyként. Az eszköz még ma is használatban van. Segítségével három méter magasra emelik a drága Nílus-vizet, és elosztják a lejtős, öntözésre alkalmatlan mezőkön.

Gay-Lussac, a 19. századi tudós megfigyelte, hogy a Nílus iszapjából hiányzik az egyik legfontosabb tápanyag, a foszfát. De a Nílus-víz csodája nemcsak a lerakódott szerves anyagoknak köszönhető, hanem ugyanúgy az árvizek által előidézett kémiai és fizikai változásoknak is. A nap hatására a nedves, agyagos talaj felszíne megreped. A nap maga működik szántóként, a felhasadt talaj levegőzik. Amikor az árvíz visszahúzódik, a megműveletlen talaj ugyanolyan fogékony a magvak számára, mint máshol a megművelt föld.

Két férfi művelte a földet. Az egyik teljes súlyával a szerszámra nehezedett, miközben haladt, a másik pedig az ökröket hajtotta. Minden barázda után a két férfi helyet cserélt. A felfordított földdarabok ragadások voltak és összeragadtak. Ezért szükséges volt a szántás után erőteljesen kapálni, hogy a földdarabokat szétbontsák. Ezután következett a vetés. A „gabonakönyvelő”, mint minden írnok, fontos tisztviselő volt ebben a bürokratikus államban, ahol mindent nyilvántartásba vettek. Ő ellenőrizte és feljegyezte a mag mennyiségét. Ezután juhokat és sertéseket hajtottak át a mezőn, hogy apró, éles patáikkal beletapossák a szét-szórt magot.

Később, amikor a gabona megnőtt a szárán, az egyiptomiak rövid sarlóval, magasan a föld felett levágták a kalászeket. Velünk ellentétben az egyiptomiak csak a „búza gyümölcsét” vágták le, nem az egész növényt. Tudományos ok nem lehetett arra, hogy a növényt meghagyják, mivel minden gabona egynyári növény. Ez a módszer, hogy a gabonát szőlőfürtökhöz hasonlóan szüretelték, azonban lehet, hogy abból fakadt, hogy érzelmi szükségük volt arra, hogy ne vegyenek el többet a növényből, mint amennyi a malomra és a sütésre kellett. Vagy talán azért utasították el a szalmát, mert megnehezítette a cséplést?

Egyiptomi magtár makettje őrnökokkal (kb. Kr. e. 1981–1975. A New York-i Metropolitan Múzeum tulajdona). A magtármodellt egy rejtett kamrában fedezték fel, Meketre királyi főintéző sziklába vájt sírjába vezető átjáró oldalán. A belső tér két fő részre oszlik: a magtárra, ahol a gabonát tárolták, és egy számviteli területre.

Az egyiptomiak nem ismertek olyan nagy kévéket, amilyeneket mi kötünk. Kis, finom kévéket vittek a cséplőhelyre. Az öszvérek, amelyek a kévéket vitték, aztán eltaposták őket. A cséplő, amelynek nagy a tőkeereje, számukra ismeretlen volt. Utána a csévelt gabonát és a pelyvát egy nagy fa villával magas halomba söpörték. Ezután a nők jöttek, hogy a búzát a pelyvától elválasszák. A keveréket kis deszkákra terítették. A szétválasztáshoz egy nagy, négyzet alakú szitát is használtak.

Egy kis mennyiségű gabonát a mezőket védő szellemeknek szenteltek, egy másik részt a birtok tulajdonosának adtak, és egy szerény ünnepséget rendeztek Min, a mezőgazdaság istene tiszteletére, aki sörrel járult hozzá az ünnepséghez. A magtár őrnökei és a gabonamérők még egy ideig folytatták munkájukat, amíg a termés a magtárba nem került. Ez a hengeres, agyagból épült szerkezet körülbelül öt méter magas volt, és két nyílása volt: az egyik felül, ahol a létrákon álló munkások kiürítették a zsákokat, a másik alul, amelyen keresztül a gabonát ki lehetett vinni. Az alsó nyílás mindig zárva volt, hogy a rágcsálók ne juthassanak be.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

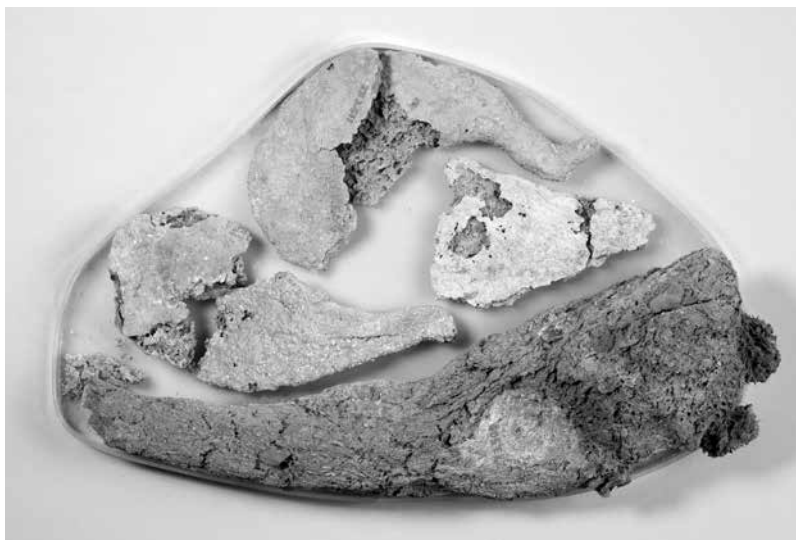
- Vigyünk be egy térképet, amelyen lehet követni a Nílus folyó útját! Nézzük meg, hány országon folyik keresztül!
- Vigyünk be a foglalkozásra különböző típusú talajokat! A résztvevők osztályozzák ezeket termékenységük szerint!
- Hány évszokról lehet beszélni az ókori Egyiptomban a Nílus áradási ciklusa alapján?
- Miért volt az egyiptomiak legfőbb istenének a színe fekete? Van-e kapcsolat a Nílus hordalékának színével?

Negyedik alkalom

Egyiptom 2. rész – A Fáraótól a jobbágyokig

Ki volt a gabona ura? Ő volt a föld legnagyobb részének ura, akinek személyében az állam megtestesült. Az ókori birodalom szokása szerint, ahogyan azt Mena király i. e. 3000 körül kialakította, az egész nép, a legmagasabb rangú tisztviselőtől a legalacsonyabb parasztig, feltétlen engedelmisséggel tartozott a fáraónak. Mindenki kényszer-munkával és adóval tartozott. Az „adó” szó ismeretlen volt; helyette

egy »elszámolás« jelentésű szót használtak, mert az adó mértéke a „szálak számának” értelmében vett termés nagyságán alapult. A termés becslését a Nílus felmérői végezték, akik az egész országban elosztva dolgoztak. Ezek a felmérők a Nílus áradásának mértékéből előre meghatározták a termés nagyságát. Vagyis a tényleges termést adóztatták, nem a tulajdonban lévő vagyont, ami csak ésszerű volt, mivel a földek nagyobb része a fáraóé volt. A gabonát a fáraó kincstárába fizették be, ahonnan a fizetésüket kapó tisztviselőkhez került, és a királyi háztartás fenntartására használták. Mivel Egyiptom egész területe a fáraó birtoka volt, és mivel a csatornák tulajdonosaként az öntözés biztosítója is, ezért rendkívül szigorúan tudta megszervezni ezeket a hozzájárulásokat.

Kenyér (kb. Kr. e. 1479–1458. A New York-i Metropolitan Múzeum tulajdona)

Az ókori Egyiptomban egy nagyszabású mezőgazdasági iparágat, a „történelem legnagyobb birtokát” láthatjuk. Az egész népesség egy mindenható magánbirtok gabonátárolóit töltötte meg, és ezeket a gabonátárolókat az egész nép élelmezésére ürítették ki. Természetesen jelentős különbségek voltak a beáramlás és a kiáramlás között. A legszegényebbek, a jobbágyság adták a legnagyobb részt az aranytermésből a királyi

gabonaraktárba; amikor a gabona visszakerült a néphez, jelentős részét elvonták a „föld nagyjai”, a tartományok kormányzói és a fáraó más kedvencei számára.

Így minden egyiptomi a királytól függött, aki valóban „életet adott” minden egyiptominak. Ez a tény mindenki számára annyira nyilvánvaló volt, hogy senki sem érezte szellemileg elnyomva jobbágysága miatt. A személyes szabadság még nem volt felfedezve; a személyes szabadság hiánya viszont minden egyént megszabadított az élelemért való aggodástól. Még az egyiptomiak közül a gazdagok is legfeljebb „igazgatók” vagy felügyelők voltak. Hogy ezeket az igazgatókat kordában tartsák, és folyamatosan emlékeztessék őket arra, hogy az állam a „fáraó háza”, a fáraónak szüksége volt a hivatalnokokra. Az ókori Egyiptomban a hivatalnokok száma hatalmas volt, hatalmuk pedig lenyűgöző. Valójában az összes későbbi bürokrácia az egyiptomi mintára épült.

Ez a hivatalnokok gépezete azonban potenciális veszélyt jelentett a királyra nézve. A nagy közigazgatási körzetekből független fejedelmi házak keletkeztek, hatalmuk egyre nőtt; Sesostris III, akit a Nagy névvel illettek (i. e. 1860), feladata volt a királyi hatalom helyreállítása az összes régi adminisztrátor eltávolításával és új tisztviselők kinevezésével a különböző körzetekbe. Az általa létrehozott új birodalomban minden darab föld a korona tulajdona lett. Egyiptom ekkor olyan lenyűgöző képet nyújtott, amely az 1Móz 47. fejezetének szerzőjének olyan elképesztőnek tűnt, hogy azt hitte, József hozta létre ezt az agrárrendszert. A templomok földjeit kivéve minden föld a fáraóé volt. Mivel a földeket bérbe adták a parasztnak, azoknak a termés ötödét kellett a koronának adniuk; a többi megtarthaták saját szükségleteikre és vetőmagnak.

Ebben az új birodalomban, az Egyiptomban, ahová a Biblia zsidói érkeztek, a korona új fényben ragyogott, és a korona körül, mint a bolygók a nap körül, a tisztviselők keringtek, szintén visszatükröződő fényben ragyogva. Az írnokok egyre jelentősebbé váltak. „Ő egyedül uralkodik a világon; ő irányítja az összes ember munkáját.” Az írnokok nélkülözhetetlenségének tiszteletére adómentességet élveztek.

Ez az agrárállam (mert Egyiptom pontosan az volt) illendő lett volna, hogy minden tiszteletet a parasztnak halmozzon. Valójában azonban a tisztviselők kapták az összes kitüntetést és megkülönböztetést. Amikor a „mezők nagy őre” ünnepélyes audiencián átadta Amenhotep-

nek a „déli és északi terméslistát”, és tisztelettel jelentette: „A Nílus harminc éve nem volt ilyen nagy év óta”, a fáraó meghatódott, és elrendelte, hogy a lista hivatalos átadóját szeme láttára kenjék meg olajjal, és díszítsék szalagokkal.

Mindazonáltal minden a parasztok évétől függött. A naptár ezen alapult. Egyiptom tizenkét hónapja három évszakra volt osztva, mindegyik százhusz napos – nem tavasz, nyár és tél, hanem „Árvíz”, „a magok csírázása” és „a gabona betakarítása”. Az árvíz kezdete újev napja volt, amely egybeesett azzal a nappal, amikor a Szíriusz, a Kutya csillag újra megjelent a reggeli égen.

A Nílus nemcsak a napok ismeretét adta fiainak, hanem a földmérés tudományát is. „Az ókori Egyiptom tartományai” – írja Sztrabón Afrikába tett utazása után: „A tartományok körzetekre voltak felosztva, ezek pedig településekre, és ezeknek a legkisebb részei voltak a megművelhető mezők. Ezeket rendkívüli pontossággal kellett kijelölni, mert a Nílus folyó minden évben eltávolított és hozzáadott földet, folyamatosan változtatva a talajt, és eltünttetett minden olyan jelet, amely segíthetne megkülönböztetni az egyes emberek tulajdonát. Ezért az egyiptomiaknak minden évben meg kellett ismételniük a méréseket. A földmérési művészet állítólag ebből a szükségletből fejlődött ki, ahogyan a számtan a föníciaiaknál alakult ki, a kereskedelem miatti szükségből. Így a Nílus irányította Egyiptom tudományát. Egyiptom minden értelemben „a Nílus ajándéka” volt. A Nílus adta a talajt, amelyből a technikák és a tudományok fakadtak. És egy napon a Nílus adta a kenyérsütés művészetét is – egy művészetet, amely egy csapásra felülmúlta az ókori világ többi népét, akik addig a lisztből csak lapos kenyeret voltak képesek előállítani.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Olvassuk el a résztvevőkkel az 1Móz 41,41–57 verséig terjedő részt!
- Milyen tisztségeket tudunk a történetben beazonosítani?
- Vigyünk be egy csillagtérképet, vagy – ha nincs – keressünk egyet az interneten, és vetítsük ki!
- Kerestessük meg a résztvevőkkel a Szíriusz csillagot!
- A földmérés alapjait jelentő tevékenységeket próbáljuk összegyűjteni a résztvevőkkel! Miért pont itt, Egyiptomban jelent meg először ennek a tudománynak a szükségessége?

Ötödik alkalom

Egyiptom 3. rész – A kelesztett kenyér forradalma

A jégkorszak utáni svájci, cölöpökön élő emberek gabonaféléket forró köveken pörköltek, majd vízzel keverve pépesítették. Ha kedvük tartotta, még egy lépéssel tovább mentek: az így elkészített zabkását egy edényben a tűz forró parázsára lógatták, vagy a pépesített gabonát forró kövekre kenték, amíg kemény és vastag réteggé nem sült. Így hosszabb ideig eltartható volt, de ízét szinte teljesen elvesztette.

A zabkása és a lapos kenyér maradt a menü sok évszázadon át – nemcsak az őskori ember számára, hanem az ókori civilizált népek is meglepően hosszú ideig csak ezeket ették. De ha nem lett volna Egyiptom példája, soha nem ismerték volna meg az igazi kenyeret. Plinius így ír: „Pulte non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum” [A rómaiak hosszú ideig kását ettek, nem kenyeret]. A görögök, amint azt az i. e. 6. századi urnák festményei mutatják, „kenyerüket” lapos sütemények formájában ettek, amelyeket faszén felett sütöttek, és tekercsbe tekerve tároltak. A germánok, amikor találkoztak a rómaiakkal, csak a zabdarát ismerték; és később még a szlávok is csak kását ettek. Az asszírok, az egyiptomiak szakállas kortársai, datolyaszirupból és forró árpalepényekből álló reggelit ettek.

De azok a népek, akik Hérodotosz szerint „mindent másképp csináltak, mint a hétköznapi halandók”, hatalmas hozzájárulással emelték új szintre a civilizációt azzal, hogy másképp használták a gabonát. Míg minden más nép attól tartott, hogy az ételük megromlik, az egyiptomiak félretették a tésztát, amíg meg nem romlott, és örömmel figyelték a folyamatot. Ez a folyamat a kelesztés volt. Bár már évezredek óta ismert volt, természete a modern kémia megjelenéséig rejtély maradt. A levegőben számtalan baktérium vár táplálékra, várja zsákmányát... Az élesztőgombák spórái a Nílus vízében és a lisztben található cukor nyomaira hullottak. Ezek a cukrot alkohollá és szénsavvá bontották. A szénsavbuborékok nem tudtak kiszökni a tapadó anyagból, ott maradtak, felfújták a tésztát, és meglazították. A sütés során a sav és az alkohol kiszökött. A sör előállításához oly fontos alkohol teljesen eltűnt. A szénsav a nyomát a kenyér porózus szerkezetében hagyta. Természetesen ezeket a kémiai részleteket sem ismerték, és nevet sem

adtak neki. Csak a 17. században, amikor Van Leeuwenhoek mikroszkópjába belenézett, akkor fedezte fel az élesztőgombákat.

Az egyiptomiak csak a következményeket figyelték meg: hogy amikor a savanyú ízű kelesztett tésztát megsütötték, az eredmény teljesen eltért mindentől, amit addig ismertek. Ráadásul ezt az új terméket nem lehetett parázs felett sütni. Az egyiptomiak így kénytelenek voltak feltalálni a kemencét. A Nílus agyagából formált téglákat kiégették, és abból hengeres szerkezeteket emeltek, amelyek teteje kúposra szűkült. A belső teret egy lapos válaszfal osztotta ketté. Az alsó részben tűztérnyílás volt, a felső részben pedig egy nagyobb nyílás a kenyér és a gázok elszívására.

Amikor sütésre készen álltak, kivették a tából a megkelt tésztát, megsózták, és még egyszer alaposan átgyúrták. Ezután a sütőedény aljára korpát szórtak, hogy a tészta ne érjen hozzá. Egy kanállal elosz-

A Kuttamuva-sztélé a Gaziantepi Régészeti Múzeumban (Kr. e. 730-as évek).

A tábla kétoldalas, előoldalán egy lakoma képe látható. Ezen egy szakállas férfi bojtos (vagy csak hegyes) sapkában éppen egy pohár bort ürít ki; az előtte lévő asztalon kenyér és sült kacsá van kötélben. A jelenet Kuttamuva túlvilági foglalatosságát örökíti meg.

tották a kelesztett tésztát, betolták a tepsit a kemencébe, és bezárták a kemence ajtaját. A családtagok és a barátok áhítattal álltak körül, és figyelték a műveletet. Ebben a kamrában nőtt valami, ami az ő munkájuk eredménye volt, de most már olyan természetfeletti erőkre bízta, amelyek felett nem volt hatalmuk.

Egyszer valaki azt javasolta, hogy egy darab régi kovászt meg lehet őrizni, hogy azt „beültessék” az új tésztába, mert az gyorsabban és alaposabban savanyítja a tésztát, mintha csak úgy kint hagynák a levegőn. A javaslat értékesnek bizonyult, és attól a naptól kezdve a „reprodukciós kovászt” ugyanolyan szentül őrizték az egyiptomi háztartásokban, mint más népek a tüzet.

Ki tudná felidézni az összes találmányt, amely ezt a nagy felfedezést követte? Például megtanulták, hogy a tésztába lehet keverni mákot, szezámot és kámfort. Hamarosan ötvenféle kenyeret tudtak sütni. De enélkül is elég büszkéek lehettek arra, amit a kemencéből kivettek, mert alig hasonlított arra, amit betettek. A liszt, a víz, a só és az élesztő a kemencébe került. Amikor végül kivették, teljesen újnak tűnt az eredmény. Valóban, mi köze volt a puha, omlós belsejének vagy a sötét, illatos kéregnek ezekhez az egyszerű anyagokhoz? Szellemi kezek munkája volt. Ez volt az a fajta varázslat, amelyben az egyiptomiak gyönyörködtek.

„Egyiptom bölcs papjai” – írta Plutarkhosz *Isis és Osirisről* szóló esszéjében – „a fekete földet *chemia*-nak nevezik.” Ahogyan ismeretlen anyagok keverednek ebben a fekete földben, amely egykor a Nílus ajándéka volt, hogy a legtermékenyebb talajt képezze, úgy ismeretlen törvények szerint ismeretlen anyagok keverednek a kemencében. A kemence a kémia szülőhelye volt; az egyiptomiak számára ez volt az első mágikus üst.

Érdekes módon, míg más népek istenei megtiltották népeiknek a mágia használatát – ezt az „istenkáromló törvényteleniséget” –, az egyiptomiaknak kifejezetten megengedték. Thoth, a majomfejű istenük maga írt egy mágikus könyvet, amelyet egy távoli szigeten őriztek hat erős ládában. Az egyiptomiak kitartóan keresték ezt a szigetet, annak ellenére, hogy már rengeteg mágikus formulával rendelkeztek. Évszázadokon át a világ reszketett az egyiptomiak mágikus tudománya miatt.

Még a 10. században is Suidas, a bizánci lexikográfus mesélte, hogy Diocletianus császár 296-ban, miután leverte az egyiptomi felkelést,

elrendelte, hogy az összes egyiptomi kémiai könyvet elégessék. Ez kétségtelenül a legérzékenyebb pontjukat találta el, és megsemmisítette hatalmuk forrását. Ugyanebben a 10. században az arab szerző, Aln-Eddin írta, hogy a piramisok kétségtelenül „kémiai laboratóriumok voltak, a hieroglifák pedig alkímiai szövegek”.

Egyiptomi kemence rekonstrukciója

Mindez egy ártalmatlan kemencével kezdődött. De a kemence, amely kísértetiesen hasonlított egy terhes nő hasára, talán mégsem volt olyan ártalmatlan. Ez a hasonlat évezredek után is megmaradt. Egy német népi szólás szerint „hamarosan be fog dőlni a kemence” – mondják egy szülés előtt álló nőről. A kemence korántsem volt ártalmatlan. Olyan nép találta fel, amely szintén nem volt ártalmatlan; papjai kémikusok voltak, és napjaikat keveréssel, öntéssel, főzéssel és számolgatással töltötték.

Érdekes, hogy milyen jól ismerjük az egyiptomi mindennapi életet. Sokkal kevesebb ismeretünk van az angol udvarokban évszázadokkal később elterjedt sütési technikáról, de a Nílus menti mindennapi élet ezernyi részlete jól dokumentált. Ezt az ismeretet az egyiptomi síroknak és a bennük található falfestményeknek köszönhetjük. Diodórosz törté-

netíró jegyzi meg az egyiptomiakról, hogy az életet rövidnek, a halált pedig hosszúnak tartották, ezért lakóházaikat ideiglenes nyári kunyhóknak, sírjaikat pedig állandó otthonoknak építették.

Az idő hiába támadt ezeknek a síroknak a hullámtörő falaira. Míg a mai ember csak az ünnepek idején emlékezik elhunyt rokonaira, az egyiptomiaknak a halottak sorsa mindennapi gond volt, hiszen a halottaknak is megvolt a maguk mindennapi élete. A néphitnek több változata volt arról, hogy hol és hogyan éltek tovább az elhunytak az életüket. Lehetséges, hogy a halottat a Tejúton túli halvány csillagok közé szállították; vagy talán ártatlan madár formájában ül a saját sírján, és figyel, amikor áldozatot hoznak neki. Lehetetlen volt tudni, hogy kígyóként mászott-e be valamelyik földlyukba, vagy a napisten fiaként fogadták-e, hogy segítsen neki az ég uralkodásában. Ezek azonban csak átmeneti állapotok voltak. Minden halott célja az volt, hogy visszatérjen az életbe.

Ezért testét, a héját, meg kellett védeni a bomlástól. Nátronnal, ásványi kátránnyal és gyantával kezelték. A végtagokat vászonba tekerték, az arcra gipszmaszkot nyomtak, hogy megőrizték a vonásokat, majd a múmiát bal oldalára fektették, mintha aludna – mintha a szívet akarnák védeni –, és egy koporsóba zárták, amelyre ajtót kellett festeni! A balzsamozás célja az volt, hogy a ka, az életerő, amely elhagyta a halottat, visszatérve teljesen lakható testet találjon.

Az ájtatos egyiptomiaknak így két lényt kellett gondozniuk: a halott testét és a ka-ját. Ebből következett, hogy az életerőnek (nem nevezzük léleknek), ha nem akart elsorvadni, ugyanolyan gondozást kellett kapnia, mint egy élő embernek. A ka-nak mindenekelőtt táplálékra volt szüksége. Természetesen a nagy új találmányt, a kenyeret is meg kellett adni neki, a gazdag egyiptomiakat pedig borral és hússal is ellátták.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Vigyünk be az alkalomra zabpelyhet, és áztassuk be az alkalom elején, a végén pedig kóstoltassuk meg a résztvevőkkel!
- Ha tudunk az alkalomra előre készülni, akkor kelesszünk tésztát, és a nyers, kelesztett tésztát szagoltassuk meg a résztvevőkkel!
- Vigyünk be teljes kiőrlésű lisztből készült kenyeret – kérdezzük meg a résztvevőket, miben más, mint a fehér lisztből készült kenyér!
- Vigyünk be egy tortillát, vagyis egy kelesztés nélkül, búzalisztből készült lepényt, és hagyjuk egy tányéron! Esetleg tehetjük a fűtő-

test közelébe, hogy gyorsabban száradjon. Az alkalom végén néz-
zük meg, mennyire száradt ki!

Hatodik alkalom

A héberek - első rész

Mózes első könyvében József története leírja, hogyan zajlott le az a találkozás, amikor a héberek és az egyiptomiak, vagyis a pásztorok és a földművesek találkoztak egymással. József, akit az egyiptomi fáraó nagyvezírré tett, elküldi nomád rokonait, és megtanítja őket a viselkedési szabályokra. Ha pedig a fáraó megkérdezi őket, hogy mivel foglalkoznak, óvatosan kell válaszolniuk: azt kell mondaniuk, hogy marhát őriznek, még hozzá fiatalkoruk óta, és hogy soha nem tanultak más mesterséget. József ugyanis elmagyarázza, hogy „minden pásztor utálatos az egyiptomiak számára”. Azt azonban nem magyarázza el, miért utálták az egyiptomiak a pásztorkodó népeket.

A fáraó is szerette a marháit, és a kövér teheneket részesítette előnyben a soványakkal szemben. Az egyiptomi istenek pedig állatok fejét viselték. Talán megvetésük abból fakadt, hogy makacsul hittek abban: minden pásztor szodómiát űz.

1499-ben, a sváb parasztok és a svájci pásztorok közötti háborúban a svábok teheneket állítottak a csatárlánc elé, és női kalapokat meg szoknyákat húztak rájuk. A svájciak, akiket felbosszantott a gúny, rárohantak a dél-német seregre, és teljesen szétverték őket.

Mindenesetre az egyiptomiak tisztátalannak tartották a pásztorkodó törzseket; úgy tekintettek rájuk, ahogy a mai egyiptomiak néznek le az afrikai belföldön élő dinka törzsekre.

Ezekről a népekről Schweinfurth így írt: „A dinka törzsek mindent, ami a szarvasmarhától származik, tisztának és nemesnek tartanak. A trágyát fehér hamuvá égetik, és a testükre meg az arcukra kenik díszítő pasztaként. A vizelet mosóvízként vagy sópótlóként szolgál, amely az afrikai néger népek körében nagyon nehezen beszerezhető.”

Természetesen ezek a szokások a héber vagy más zsidó népek számára elképzelhetetlenek lettek volna, mivel szigorú higiéniai előírásoknak engedelmesskedtek.

De József, aki jól ismerte az egyiptomiakat, óvatos akart lenni. Államférfiként attól tartott, hogy a szarvasmarha-tenyésztőkkel való rokon-

sága rossz fényt vet rá. Gondoskodott arról, hogy apja és testvérei ne kerüljenek túl szoros kapcsolatba a kenyérfogyasztó egyiptomiakkal; Goshenben telepítette le őket, egy nagy legelőterületekkel rendelkező tartományban. A héber nép, amely alkalmi földművelőkből állt, bizonyára megdöbben azon, hogy találkozott egy néppel, amely egész napját a kenyérfőzésnek szentelte.

A héber nép Egyiptomban tanult meg kenyeret sütni – de ez nem történt volna meg, ha pásztorok maradtak volna. A kenyér állandóságot és türelmet igényel.

Ábrahám és népe, akik sátrakban éltek, lisztkészletekkel rendelkeztek – a nomád társadalomban ugyanis csak kis mértékű mezőgazdaság lehetséges –, de nem volt kemencéjük. Az egyiptomi kemencék téglából készültek, és állandó lakóépületekhez tartoztak. Voltak ugyan hordozható kemencék is, de azok rendkívül nehezek voltak – három láb magas, kőből vagy fémből készültek. A sátrakban és a gyorsan épített kunyhókban élő pásztorok nem foglalkozhattak azzal, hogy ilyen kemencéket szállítsanak útjaik során. A héberek nem sütöttek kenyeret, amíg le nem telepedtek a saját földjükön.

Beduin kenyér

A sivatagi beduin törzsek szokásaiból következtethetünk arra, hogy a héber nép hogyan fogyasztotta a gabonát a korai időkben. Vagy megpirították a gabonát – mint Ruth könyvében –, vagy lapos süteményeket sütöttek lassan égő teveürülék felett, ahogyan azt Ezsdrás könyvében is olvashatjuk. Ha volt tűzhelyük, a tésztát parázs felett sütötték, de az eredmény mindig egy lapos lepény volt, nem kenyér.

Hasonlóképpen a római hadsereg menetelő katonáinak *panis subcineraria*-ja sem volt igazi kenyér. A gyorsan haladó hadseregnek nem volt ideje megvárni, hogy a tészta megkeljen.

Így volt ez a héberekkal is, amíg pásztorkodtak. Amikor azonban elkezdtek igazi kenyeret sütni, nagyon jól sütöttek. A legjobb kenyerük búzából készült, különlegesen szitált lisztből (*kemach soleth*, a „liszt esszenciája”). Ezt a lisztet Jehova áldozataira tartogatták; ezt használták a gazdagok kenyérének elkészítéséhez is.

Egy másik kiváló kenyér tönkölybúzából készült. Az árpát csak a szegények használták, illetve lovak takarmányaként szolgált. A héberek – majd, ahogy később nevezték őket, a júdeaiak, azaz a zsidók – sznob módon viselkedtek az árpával kapcsolatban, ahogy a rómaiak a zabbal. Ennek volt némi oka: ahhoz, hogy az árpaliszt ízletes legyen, örölt lencse, bab és köles hozzáadása volt szükséges.

A bibliai időkben a háziasszony maga gondoskodott a kemencéről; ha volt lánya, akkor annak segítségével. A *Bírák könyvében* találunk nagyobb háztartásokról szóló leírásokat is, ahol szolgálóleányokat alkalmaztak. A sütést mindig a nők végezték. Izraelben minden családnak volt saját kemencéje; csak éhínség idején süttött két család egy kemencében.

Ahogy letelepedettebbé, városi lakosokká váltak, a férfiak vették át a sütést. A természetes munkamegosztás egy új mesterséget hozott létre: a pék mesterségét.

Nem telt sok időbe, és a pékek hírneve megingott, Hóseás próféta ugyanis szidja a pékeket: „*Olyanok, mint amikor a kemencét befűti a pékmester, de abbahagyja a tüzelést, míg a megdagasztott tészta meg nem kel.*” (Hós 7,4)

Jézus korában a pékmesterség már rendkívül elterjedt volt. Palesztina minden városában volt pék, ahogyan Josephus Flavius történetírásából megtudjuk.

Krisztus széles körű ismerete a kenyérsütés technikájáról igencsak egyértelmű. De valójában az ilyen speciális ismeretek nem voltak szokatlanok, mert Keleten a mesterségeket szinte az utcán gyakorolták. Jézus – akárcsak Szókratész – szeretete figyelni a kézműveseket, és tanulni a precizitásukból.

Jeruzsálem városában volt valami, ami a kis vidéki városokban nem volt megtalálható: a pékek utcája. Az összes mesterség mesterei egy negyedben laktak, így volt ez már Jeremiás próféta idején is. Ezek a mesterek azonban inkább kereskedők voltak, mint gyártók, mert Jeremiás próféta „kemencetorony”-ról beszél.

Úgy tűnik, Jeruzsálemben volt egy „kenyérgyár”, ahová a mesterpékek vitték a lisztet, hogy abból kenyeret süssenek, amelyet később üzleteikben árultak. A kenyerek kerekéek voltak, kissé domború, lapos kövekre emlékeztettek, és alig voltak vastagabbak egy ujjnyinál. Olyan kicsik voltak, hogy egy embernek legalább három kenyér kellett egy étkezéshez.

Amikor Abigail vendégül látta Dávidot és embereit, kétszáz kenyérről van szó, de csak két korsó borról. Ez az arány inkább a kenyerek kicsinségét jelzi, mint Dávid mértékletességét.

Az ószövetségi idők kenyere méretét tekintve inkább a mai zsemlehez hasonlított. Ha szem előtt tartjuk, milyen laposak voltak ezek a kenyerek, megérthetjük, miért volt az, hogy inkább megtörték a kenyeret, mintsem felvágták volna.

Nem volt vallási jelentősége annak, hogy nem akarták késsel megérinteni a kenyeret. Soha nem jutott eszükbe, hogy a kenyeret élő, természetfeletti lénynek tekintsék; ez a kereszténység történelmi hozzájárulása volt.

Az Ószövetség népe számára a kenyér csak egy étel volt a sok közül – bár nagyon kedvelt étel. De az ember kenyér nélkül is élhet; ezt a „manna” és a fürjek története is kifejezetten hangsúlyozta számukra. Isten úgy döntött, hogy negyven évig táplálja népét a sivatagban kenyér helyett más ételekkel...

Mindazonáltal a sivatagban élő héberek annyira vágyakoztak a kenyér után, hogy még az Egyiptomba, a „rabság házába” való visszatérésről is vitáztak.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Keresse ki a csoport Mózes első könyvéből József történetét, azon belül is a 47. részt! Az előző alkalommal leírt, a történettudomány által összegzett társadalmi viszonyoknak mennyiben felel meg a bibliai leírás?
- Hozzunk be árpát, illetve árpalisztet! Ha van időnk, előre készítsünk árpakenyeret! A kóstoltatás segít megérteni, miért volt a szegények eledele.
- Keressük ki a csoporttal Dávid és Abigail történetét (1Sám 22,1–4; 25,1–43), és olvassuk el!
- Keressük ki a manna leírását a 2Móz 16. fejezetéből! Milyen tulajdonságai vannak a mannának?

Hetedik alkalom

Héberék – 2. rész: A kovásztalan kenyér

A bibliai leírás szerint Izráel fiai olyan sietve távoztak Egyiptomból, hogy nem volt idejük egyiptomi szokás szerint elkészíteni a kenyeret. Ezért a nép magával vitte a tésztát, mielőtt az megkelt volna, mert nagy sietséggel távoztak arról a földről. A tésztából, amelyet Egyiptomból hoztak, kovásztalan kenyeret sütöttek, mert nem kelt meg, mivel sietve távoztak Egyiptomból.

A kovászos kenyér evésének tilalma, amelyet évről évre meg kellett ismételni, egyfajta „emlékeztető”? Minden évben meg kellett ismételni az Egyiptomból való kivonulás néhány elemét. Ez teljesen nyilvánvalónak tűnik – ám mégsem elégséges magyarázat. A rituálé valójában több volt, mint emlékezés.

„Az emlékezés ünnepének fogalma teljesen idegen a Pentateuchustól”, vagyis Mózes öt könyvétől – állítja Oscar Goldberg vallástörténész. Ráadásul a kovásztalan kenyér, a mácá (vagy macesz, pászka) evésének szokása a mózesi előírásnál is régebbi volt. Amikor angyalok látogatták meg Lótót, ő kovásztalan kenyeret kínált nekik – pedig állandó lakhelyen, masszív házban lakott, és lett volna ideje befejezni egy kelesztett kenyér sütését.

Mivel Lótót és történetét jóval előbbre helyezi időrendben a Biblia, így nem ünnepelhette a kovásztalan kenyerek ünnepét. Akkor miért adott vendégeinek kovásztalan kenyeret? Lót viselkedése adja meg a választ.

Az év bármely napján lehetett enni a profán kovászos kenyeret, amelyet egyiptomi kemencében sütöttek; de Isten vagy küldöttei jelenlétében csak szent kenyeret lehetett enni – olyat, amelyet nem kovászos tésztából készítettek.

Ügymond maga Isten sem evett más kenyeret, amikor a sátorban fogadta népének áldozatát; csak kovásztalan kenyeret engedett az oltár-ra tenni. Ezt a tilalmat újra és újra halljuk. A próféta, Ámós gúnyosan kiált: „Ami kovászos, azt áldozátok hálaáldozatul!”

De miért ragaszkodtak ehhez? Mire akart ez emlékeztetni? A megoldást az a tény sugallja, hogy a Szövetség Istene egy sátorban lakozott népével.

Ez a sátor nem volt állandó hely. A pásztorkodó, nomád nép Istene megvetette a letelepedett parasztok kenyerét, amelyet egy napig készítettek; inkább a beduinok és a harcosok gyorsan előállított, lapos kenyérét részesítette előnyben.

Ettől az Istentől idegen volt, hogy egy cédrusfából és kőből épült templomban lakjon. Amikor Dávid templomot akar építeni (2Sám 7,1–17), Isten Nátán prófétát küldi, és ezeket a szavakat adja neki, hogy továbbítsa Dávid királynak:

„De még azon az éjszakán az történt, hogy így szólt az Úr igéje Nátánhoz: Menj, és mondd meg szolgáltnak, Dávidnak, hogy ezt mondja az Úr: Te házat akarsz nekem építeni, hogy abban lakjam? Hiszen attól kezdve, hogy fölhoztam Izráel fiait Egyiptomból, nem laktam házban mindmáig, hanem egy sátorral vándoroltam ide-oda, az volt a hajlékom.” (2Sám 7,5–7)

Az összehasonlító vallástudomány feltárta, hogy Rómában is tilos volt a *flamen dialis*-nak, Jupiter főpapjának megérintenie a „*farinam fermento imbutam*” – vagyis kovászt tartalmazó lisztet. A rómaiak pedig soha nem voltak nomádok; mindig földművesek és városlakók voltak. Főistenüknek nem volt oka ragaszkodni ahhoz, hogy a neki felajánlott ételek tekintetében betartsák a nomád hagyományokat.

Az, hogy ez a szokás mindkét nép körében elterjedt, valamilyen közös okot feltételez. Isten jelenlétében kovászosat használni, a szent térbe bevinni tilos volt. Ez valójában egy olyan tabu, amely a primitív népek kultúrájából került át a civilizáltabb népek körébe. A tabu tárgyakat nem szabad megérinteni, mert az szerencsétlen következményekkel járhat.

Az antropológus Northcote W. Thomas az *Encyclopaedia Britannica*-ban így ír: „A tabunak tekintett személyek és tárgyak összehasonlíthatók az elektromossággal feltöltött tárgyakkal; hatalmas erő lakozik bennük, amely érintkezés útján átadható, és pusztító hatást szabadíthat fel, ha az a szervezet, amely érintkezik vele, túl gyenge ahhoz, hogy ellenálljon neki.”

Gyerek kovásztalan kenyérrel

Az a meggyőződés, hogy Isten utálja a kovászt, összekapcsolható azzal, hogy bizonyos állatokat és állati részeket is elutasít az áldozati szertartásokban. És amikor azt olvassuk, hogy az ÚR halálbüntetést helyez kilátásba azoknak, akik kenyeret vagy kovászt esznek a kovásztalan kenyerek hetében, nyilvánvalóvá válik, hogy a tilalom nem csupán szokás vagy emlék. A pusztá hagyománysértésért járó halálbüntetés túl aránytalan lett volna.

Kovászos kenyeret enni Isten közvetlen jelenlétében – térben véve a sátorban, időben véve a páska, a húsvét hete folyamán – nem csupán szokássértés lett volna, hanem egy vallási törvény, egy tabu megsértése. Egy ilyen jogsértés az egész népet bajba sodorhatta volna.

Persze felmerül a kérdés: nem pusztán a képzelet szüleménye egy ilyen tabu? James G. Frazer, aki *Taboo and the Perils of the Soul* című művében ezeknek a kérdéseknek az eredetét kutatta, ilyen választ ad: „A veszély nem kisebb attól, hogy képzeletbeli; a képzelet ugyanolyan valós hatással van az emberre, mint a gravitáció, és ugyanolyan biztosan megölheti.”

A hit világában az egyetlen kritérium a hatékonyság vagy a hatás-talanság; a hit képes mélyreható változásokat előidézni a fizikai világ felépítésében. Erős hasonlóság van a vallás törvényei és a fizika törvényei között. Ahogyan nem ismerjük a gravitáció vagy az elektromosság okait – bár ismerjük működésüket –, úgy nem ismerjük sok tabu észszerű okát sem. De ezek, megfelelő értő tudás nélkül is, működnek azok között, akik hisznek bennük.

Sok tabu rejtély marad. Van azonban magyarázat arra a tabura, amely megtiltotta a zsidóknak, hogy kovászt vigyenek Istenük elé – ugyanazt a kovászt, amelyet egész évben habozás nélkül ettek. Az Istennek feláldozott állat húsa csak két napig volt ehető; a harmadik napon el kellett égetni, mert hűtés nélkül megromlott. Ez a törvény a zöldségekre is vonatkozott.

A savanyú íz és a rothadás egy és ugyanaz volt az ókori ember számára. Hogyan lehetett volna Istennek feláldozni valamit, ami bomlásnak, erjedésnek, feloldódásnak indult? A tészta erjedése és a hús bomlása közötti tudományos különbség itt nem számított. A baktériumok által okozott átalakulás (ha a zsidók tudták volna, mi az) nem lehetett vonzó számukra.

A héber nép tisztaságról alkotott elképzelése megtiltotta nekik, hogy Istennek bomlásban lévő anyagot ajánljanak fel. Ezért soha nem hoztak tejet áldozatul – bár más sémi népek, mint például a karthágóiak és az arabok, nem haboztak ezt megtenni. A muszlimok Allahja már nem ilyen szigorú: a kaukázusi mohamedánok azzal dicsekednek, hogy Mohamed maga tanította meg őket a kefirkészítésre, és ez az erjesztett tej több mint ezer éve a kedvenc italuk.

A héber nép azonban irtózott a savanyú ételektől és italoktól; az erjedés és rothadás között nem tettek különbséget. Ehelyett a sót tisztelték, és a megőrzés elvét. Minden áldozatot sóval szórtak meg, mert gyógyító és tisztító hatása volt. Még az újszülötteket is sóval dörzsölték be.

Mindebben az a meglepő, hogy a héber nép szabadon evett a kenyérből, amelyet nem ajánlott fel Istenének. Egyszerűen elfogadta, hogy két síkon él: volt szent kenyér és profán kenyér. Ezek egyidejű létezése spekulatív gondolkodásra ösztönzött, és hozzájárult a finom megkülönböztetések alkalmazásához.

A héber ember rendkívüli komolysággal viszonyult a saját kenyéréhez. Természetes volt számára, hogy amikor meglátta, Istenre emlékezett. És minden nap, amikor kenyeret tört, elmondta a *barachát*, a kenyér áldását: „Áldott vagy, Uram, Istenem, aki kenyeret ad a földből...”

A már említett rómaiak imádták Fornax kemenceistennőt, aki a *deae matres*, az anyaistennők körébe tartozott. Biztosan kifogásolták azt a görög tanítást, mely szerint az emberek a mezőgazdaság felfedezése előtt vadállatokként éltek. A görögök ezt a hagyományt a Démétér istennőjük tiszteletére rendezett eleusziszi ünnepségeken el is játszották: a szereplők állatbőrbe öltöztek a színpadon, és kövekkel dobálták egymást.

A héber népnek is voltak aratási ünnepei. De amikor látta, hogy a szomszédos népek milyen túlzott jelentőséget tulajdonítanak a mezőgazdaságnak, még inkább kidolgozta a doktrínát, hogy a mezőgazdaság átok. Milyen boldogan éltek Ádám és Éva az Éden kertjében, ahol csak ki kellett nyújtaniuk a kezüket, hogy táplálékot kapjanak a nagylelkű fákról! De aztán az ember vétkezett – és kifejezetten arra ítéltetett, hogy a földet művelje.

Nincs még egy mitológia, amely ilyen realisztikus lenne. Senki más nem merte kimondani, hogy a munka szükségessége Isten büntetése, hogy az átok. Minden más vallás tartózkodott ettől, mert féltek a következményektől.

Átok miatt lenne szükséges a vetés és a szántás? Zarathustra, a perzsák vallásalapítója, pontosan az ellenkezőjét tanította. Az első emberről ezt mondja:

„A Teremtő megmutatta neki a gabona vetését, és kijelentette: Ez a tiéd, a tiétek ez a gabona, és a tiétek azok a szerszámok; ezentúl jól meg kell tanulnotok használni őket. Aztán megparancsolta egy angyalnak, hogy táplálja az első embert, és a jövőben legyen az őrzője.”

Láthatjuk, hogy Ahura-Mazda, a perzsák istene nem árulta el az első embernek, hogy milyen kínok várnak rá a földön. Csak a héberek val-

lása – bízva az emberiség bátorságában, kitartásában és racionalitásában – merte elmondani, hogy Isten ezeket a szavakat mondta Ádámnak:

„Mivel hallgattál feleséged szavára, és ettől arról a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél, legyen a föld átkozott miattad, fáradsággal élj belőle egész életedben! Tövis és bogáncsot hajtson neked, és a mező növényét egyed! Arcod verejtékével egyed a kenyeret, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél! Bizony, por vagy, és vissza fogsz térni a porba!” (1Móz 3,17–19)

De a kultúra kedvéért, annak fennmaradása érdekében, vállalni kell a fájdalom terhét; ahelyett, hogy elmenekülnénk előle, bátran befogadjuk életünkbe és tudatunkba. A bibliai látásmód erre bátorít minket.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Olvassa el a csoport együtt 2Móz 12,15–20-at! Milyen fő hangsúlyokat lehet felismerni benne?
- Van-e a jelenlegi magyarországi társadalmi viszonyok között olyan személy vagy tárgy, amelyet tabuk védenek – esetleg oly módon, hogy ezek nincsenek kimondva?
- Kérdezzük meg a résztvevőket a tisztaság fogalmáról: miként határoznák meg?
- Gyűjtsünk össze a résztvevőkkel olyan ételeket, amelyek előállításánál a baktériumoknak és gombáknak fontos szerepük van!
- Mit gondolnak a résztvevők a munkáról? Mi tartozik a munkák közé, és mi nem?

Nyolcadik alkalom

A mennyei kenyér – Jézus Krisztus

Jézus Krisztus a Római Birodalomba jött, oda született. Ez egy valóban nyomorúságos, a fizikai éhség által is meghatározott világ volt, ahol a gabonaszpekulánsok visszatartották a gabonát, a császár pedig politikai célokra használta fel a kenyeret, és csak azokat etette, akik támogatták hatalmát. Egy ilyen világba jött Krisztus. És azt mondta: ő Isten Fia.

Ez a római világ metafizikai éhínségben is szenvedett. Számítalan ember érezte a birodalomban, hogy ez nem a megfelelő világ. A rómaiak

uralkodói tehetsége az adminisztráció tökéletesítésére koncentráldott, de a léleknek semmit sem adott. Ahol a rómaiak megfordultak, minden szervezett volt – ugyanakkor az emberek kézzelfoghatóan érezhették, hogy minden haldoklik. Az értékek mélyponton voltak – még a vallás területén is.

Róma úgy viselkedett, mint egy irattáros. Például a *flamen cerealis*-nak, a mezőgazdaság főpapjának, a nagy áldozatok alkalmával a következő „istenekhez” kellett fohászkodnia: Vervactor, a parlagon hagyás istene; Redarator, a második szántás istene; Imporcitor, a barázdálás szelleme; Insitor, a vetés szelleme; Obarator, a szántás génusza; Sarritor, a kapálás szelleme; Subruncinator, a gyomlálás szelleme; Messor, a kaszálás isteni segítője; Convector, a kékék isteni összekötője; Promitor, a gabonát osztó isten. Ez a lista szerepel Gaius Fabius Pictor *Jus Pontificium* című művében, vagyis az „Áldozati törvényben”.

Mind a papok, mind a laikusok tudták, hogy ez nem vallás. Az istenek, akikhez a főpapok imádkoztak, nem valódi istenek voltak, hanem szükséges tevékenységek, amelyeket vallási köntösbe öltöztettek, hogy a parasztok ne felejtsek el őket. Róma jogi rendszere szó szerint megfosztotta a földet a varázsától.

A helyi vallások – például a zsidó – kivételével, amelyeket Róma nem tudott legyőzni, bizonyos nagy szellemi erők továbbra is léteztek a hatalmas birodalomban. Először is ott volt a görög kultúra, Athén művészeti öröksége, valamint az epikureusok és a sztoikusok tanításai. Ezek jelentették a filozófiai vigaszt – de csak a művelt emberek számára.

A görögök legnemesebb ajándéka a művészi szkepticizmus volt. A nép azonban nem akarta a kételyt – pozitív hitet követelt. Ennek következtében az egyiptomi mágikus papok sokkal befolyásosabbá és hatalmasabbá váltak.

Az alexandriai bűvészek, akik az egész Római Birodalomban utaztak, és transzszubsztanciációt – például víz borrá változtatását – mutattak be, sokkal fontosabbak voltak a nép számára, mint a hellenizált szalonok vérszegény intellektuális kultúrája. Ők valami közvetlent tudtak megszólaltatni.

Az egyiptomiaktól meg lehetett tanulni a mágia tudományos alapjait. Papiruszokat és varázsígeket árultak, amelyek állítólag megnövelték az akarat erejét. Segítségükkel lehetett kényszeríteni a sorsot, varázs-

latokat és mágiát gyakorolni az ellenség felett. Ez a divat eljutott még az intellektuális szalonokba is.

Ovidius például, a divatos költő, nem volt más, mint a „mágikus metamorfózisok” ábrázolója, aki csodálatos versekben festette le, hogyan válik egy ember felhővé, egy fa nimfává, vagy egy nő kővé.

A „vigasz”, amelyet a legtöbb ember keresett, az anyag feletti hatalom volt. Az egyiptomi mágus mellett létezett egy még hatalmasabb figura: az asszír asztrológus. Bár az asszírok, babiloniak és perzsák birodalmi elpusztultak, a nemzeti vallás – a csillagokban való hit – tovább élt.

Ugyanazok a római alattvalók, akik nemrég még abban hittek, hogy az ember akarata mágiával mindenre képes, most azt hitték, hogy csupán a kozmikus erők játékszerei. Minden ember sorsát a Nap és a csillagok aktuális állása határozta meg.

Még a nagy hősök élete is az éjszakai égboltnak engedelmesskedett. Héraklész tizenkét munkája a Nap állatövön való haladását szimbolizálta. Jézus Krisztus halála után Márk evangélista – aki valószínűleg maga is asztrológus volt – úgy rendezte Jézus életének eseményeit, hogy azok megfeleljenek a napévnek és a „Nap kalandjainak”.

A narráció elején Keresztelő János a téli napforduló idején megjelenő Vízöntő csillagképet képviseli. A Zodiákusban szereplő két hal Simon és András halászsokat jelképezi. Amikor a Nap a Szűz csillagképbe lép (Spica – a „füzércsillag”), a tanítványok szombaton gabonát gyűjtenek, hogy utat törjenek Mesterüknek a búzaföldön. A tengeri viharból való megmenekülés akkor történik, amikor a Tejút eltűnik a Nap elől.

Az ötezer ember megvendégelésének csodája akkor történt, amikor a Nap a Halak csillagképben állt. Sokan nem fogadták volna el Jézust Megváltónak, ha élete nem szimbolizálta volna a kozmikus eseményeket. Sorsa olyan volt, mint a Napé: hajnal, felkelés, csúcspont, majd leáldozás.

De ha mindezt félretesszük, és megpróbáljuk megtalálni a történelmi Jézust a görög, egyiptomi és babiloni mitológiai rétegek mögött – ha ezek nélkül nézzük –, akkor is sok irreális elem marad. Az evangélisták, akik életét ábrázolták, túlságosan is a mezőgazdasági világban éltek.

Ahol nem alakítják őt Nap-mítosszá, ott minden lépését a növényzet éves ciklusához kötik. Gondoljunk csak arra, milyen jelentősége van annak, hogy József és Mária fia Betlehemben született – a város nevének jelentése: „a kenyér háza”. És hogy ne merüljön fel a gyanú, miszerint

Jézus is olyan „kenyeret osztó” lesz, mint Augustus császár, hangsúlyozzák szegénységét: egy istállóban született, legelő állatok között.

De hát Bacchus, a vegetációs isten is gabonaszóróba volt helyezve. A Gecsemáné-kert is része az „agrárpassiónak”, jelentése ugyanis: „olajprés”.

Jézus sorsának beteljesedése a napéjegylenlőségek közötti időszakra esik. Etikai tanításait mezőgazdasági példázatokba öltöztette – holott ő maga nem volt földműves, hanem egy ács fia.

Néhány kivételtől eltekintve – mint a gerenda és a szálka példázata – tanításai nem a szerkezetről vagy az asztalosmunkáról szóltak, hanem a szántás, vetés, aratás, pásztorkodás, szőlőszüret és kenyérsütés finom folyamatairól.

Nyilvánvaló, hogy sokan csak akkor fogadták volna el Jézus tanítását és próféciáit, ha azokat földi bőséggel párosítja – ha a „kenyér birodalmát” hozza el.

Jézus érezte, hogy ezek az elvárások részben jogosak, de ellenállt nekik – ez is élete különlegességének része.

Ne feledjük: a kor legfőbb problémája az éhezés volt – egy viszonylag újkeletű probléma. A római írók ritkán említették, mert az uralkodó kasztot még nem érintette. Ovidius például retorikai célból beszél az éhségről, mint mitológiai rémálomról, amely valahol az alvilágban lakozik, a „hideg” és a „félelem” mellett.

A tömeges éhínség irreálisnak tűnt. Még túl új volt ahhoz, hogy átlássák. A Római Birodalom előtt csak helyi, rövid ideig tartó éhínségek voltak: városostrom, pestis az aratók közt. Ezeket hamar követte a rend helyreállása.

Például Kr. e. 430-ban Lüsiasz athéni szónok beszédet mondott a gabonát felhalmozó kereskedők ellen – de Athén néhány hónapnyi hiánya jelentéktelen volt. Harminc mérföldre már nem volt hiány.

A szmirnaiak szentélyt emeltek városukban az éhínség istennőjének, Bubrostisnak, az éhínség istennőjének, de ritkán nyitották meg templomát. A kimerült talaj problémája sem létezett akkor még, és nem volt olyan alattomos politikai manőver sem, amely egy tartományt mások élelmezésére kényszerített volna.

Azonban egyik napról a másikra minden megváltozott: éhínség söpört végig a tartományokon – nem természeti csapás, hanem mesterseges, római közigazgatási intézkedések következménye.

Nem csoda, hogy egy ember, aki „meg akarta menteni” az emberiiséget, elsőként ezzel a kérdéssel szembesült: „Mit kaphatunk tőled ebben a világban?”

Gondoljunk Jézus megkísértésének történetére, Máté evangéliuma 4. fejezetéből: a Kísértő azt kéri tőle, hogy változtassa a köveket kenyérré – tegyen az éhinség ellen.

Korábban a görög misztériumvallás (Eleusisz központtal) két megoldást ötvözött: boldogságot ígért a túlvilágon, és tiszteletet a földművelő parasztnak ebben a világban. De ez a paraszti státusz Róma idejére megszűnt.

Tiberius Gracchus meggyilkolása „megsértette” a mezőgazdaság istennőjét. Az eleusiszi vallási vezetés legfőbb testületében már római tisztviselők ültek. A szertartások formálissá váltak: csak a túlvilági élet ígérete miatt tartották őket, a földi aratás ünnepe pusztá formáság lett.

Ötszáz évvel korábban Eleusisz a mezőgazdaság élettereje volt. Most már csak a metafizikai éhséget csillapította.

Beavatás az eleusiszi misztériumokba (Kr. e. 100–50; dombormű, A párizsi Louvre Múzeum tulajdona)

1890-ben, amikor Demetrios Philios egy csoport látogatót vezetett végig az eleuszi ásatásokon, egy amerikai turista megkérdezte: „Hol volt a mezőgazdasági iskola?” A kérdés nagyon is jogos volt. Az illető az amerikai Seaman A. Knapp tanítványa volt, aki a polgárháború után megreformálta a mezőgazdaságot a déli államokban. Az amerikai turista úgy gondolta, hogy a legendás Triptolemoszban a „tanár” típusát kell meglátni, de az ásatások vezetője válaszában elmondta, hogy Eleuszisz aligha lehetett mezőgazdasági iskola helyszíne, mert hogy arra nem volt szükség. Eleuszisz alapításakor a mezőgazdaság problémái még nem voltak bonyolultak. A mezőgazdasági munkában a vallási hagyományok elégséges útmutatásul szolgáltak.

A római korban azonban több tudásra volt már szükség. Az itáliai talaj kimerülése és a tartományok kifosztása miatt az eleusziszi vallási közösség jól tette volna, ha gyakorlati hozzájárulást nyújt – akár technikai, akár társadalmi reformok formájában. De Eleuszisz természetesen nem tett semmit.

A tömegek nem számíthattak segítségre ettől az ősi vallási szervezettől. A misztériumok ugyan még mindig sok ember kíváncsiságát felkeltették, és bár az egyén üdvözlése nagy vigasz volt, de a „mennyei kenyér” nem volt elég; földi kenyérré is szükség volt. Ezért az emberek minden új prófétának egy kérdést tettek fel: Érdekli-e a kenyér ára? És van-e élelme számukra?

Eljött a nap, amikor Júdea tartományának „ton tetarton tu situ”-t, azaz a gabonatermés negyedét kellett átadnia a római államkincstár részére.

Jézus pontosan és nagyon reálisan tekintett a kenyérré mint táplálékra, világosan látta a valódi értékét. „Vagy ki az közületek, aki fiának követ ad, amikor az kenyeret kér tőle...” (Mt 7,9)

Ez Jézus megkísértéstörténetének másik olvasata:

„Ki az közületek, akinek van egy barátja, és az elmegy hozzá éjjélkor, és ezt mondja neki: Barátom, adj nekem kölcsön három kenyeret, mert útról érkezett egy barátom, és nincs mit elébe tegyek – és az így válaszolna belülről: Hagyjál békén! Az ajtó már be van zárva, és velem együtt gyermekeim is ágyban vannak, nem kelhetek fel, hogy adjak neked. Mondom nektek, ha nem is kelne fel, és nem is adna neki azért, mert a barátja, tolokodása miatt fel fog kelni, és megadja neki, amire szüksége van.” (Lk 11,5-7)

A kenyér iránti szükség fontosabb a törvénynél is – mint Dávid, aki éhesen elvette a templomból a szent kenyeret, Krisztus tanítványai pedig szombaton letépték a gabonát. A kánaáni asszonynak (Mt 15,21-28), aki azt kéri, hogy gyógyítsa meg beteg lányát, ezt válaszolja: *„Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak. Az asszony azonban így felelt: Úgy van, Uram! De hiszen a kutya is eszik a morzsákból, amelyek gazdájuk asztaláról lehullanak.”* (Mt 15,27)

Jézus dicsérte a választ, és egyetértett vele: Isten egyetlen teremtménye sem maradhat ki a kenyér fogyasztásából. Amikor tanítványainak megtanítja, hogyan imádkozzanak, mindenekelőtt a „mindennapi kenyeret” kéri. Vagyis azt szeretné, hogy követői ne aggódjanak túlságosan miatta. Tudja, hogy a kenyérért való aggodás megnyomorítja az embereket. Ki gondoskodik a hollókról és a mező liliomairól? – kérdezi. Isten jósága gondoskodik róluk.

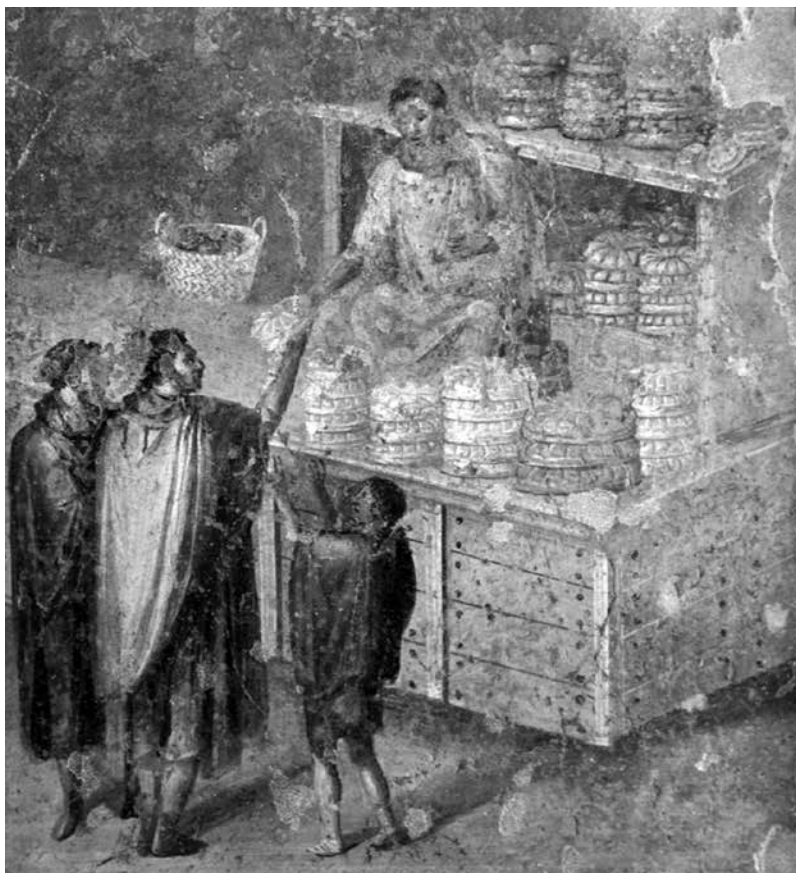
Az embereknek mondott szavai megnyugtatóak. De amikor Atyjához szól, mély aggodalmát fejezi ki a kenyér iránt. Mert a kenyér az egyetlen földi dolog, amit Jézus kér. Nem általánosan kér élelmet, hanem mindennapi kenyeret. Nem fél, mint a római szegények, hogy kérje a *panis quotidianus*-t, a kenyeret, amit a római császárok osztottak. De kérését egy végtelenül nagyobb hatalomhoz intézi, mint a római császár. Ez a kérés olyan megindító. Jézus valódi kenyeret, napi kenyeret kér.

Szent Ciprianus egyházatya (190/200 körül – 252) teljesen tévedésben van, amikor azt mondja: „Jézusnak nem volt szüksége arra, hogy Atyjától valódi kenyeret kérjen. A kenyér szimbolikusan a mennyei bölcsességet jelenti. Jézus igaz ember volt, és az igaz ember nem szenvedhet hiányt, és soha nem éhez. Minden az övé!” Ez a nézet torz, és figyelmen kívül hagyja azt a közösségi szellemet, amelyet Jézus minden ember iránt érzett. Nemcsak az igazak Megváltója akart lenni, hanem a bűnösöké is.

A galileai pászka után – ahogy Ethelbert Stauffer nevezi a kenyérszaporítás történetét – a köznép már nem kételkedett abban, hogy az ember, aki ekkora tömeget meg tudott kenyérrel etetni, az új „kenyér-isten”, akit minden ember buzgón várt.

Amikor Jézus ötezer embert megetetett, közvetlenül ezután el kellett rejtőznie, mert erőszakkal el akarták vinni, „hogy királlyá tegyék”, ezért ismét visszavonult a hegyre. Királyi koronát, diadémot akartak

adni neki, mint a kenyér teremtőjének, de ez volt a legdrasztikusabb tévedés vele kapcsolatban.

Kenyérosztás Rómában

A római császár kenyérkirály volt, mert ő volt a pékcéhek vezetője, a céhvezetők osztották ki a *tessera frumentaria*-t, a kenyérbélyeget a szegényeknek. Ilyen királyt akartak Jézusból csinálni. Kenyérkirályt annak ellenére, hogy ő ezt nem akarta. Mindenfelé keresték őt az országban, hajókkal jártak a tengeren. Végül megtalálták, és körülvették a kaper-

naumi zsinagógában (Jn 6,32–59). Akkor Jézus lemondott a csodákról – elkezdte hangsúlyozni a lelki értékeket és a lelki ajándékokat. Mikor pedig azt mondta: „*Én vagyok az a kenyér, amely a mennyből szállt le*” (Jn 6,41b), egymás között ezt kérdezték: „*Nem Jézus ez, Józseffia, akinek ismerjük apját és anyját? Akkor hogyan mondhatja: A mennyből szálltam le?*” (Jn 6,42)

Hogy milyen mélyen benne volt Jézus a környező népek vallásának fogalmaiban is, azt az a különös pillanat is mutatja, amikor a mellette megfeszített elítéltnek azt mondja: „*Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.*” (Lk 23,43)

Ez a perzsa vallás specifikus megfogalmazása a túlvilágra. Akkor lehet, hogy több fogalmat is használt ennek a vallásnak a fogalomtárából?

„*Bizony, bizony, mondom nektek: ha a földbe vetett búzaszem nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.*” (Jn 12,24)

Ő az áldozat, a mag. Jézus ezeket a fogalmakat is – lehetséges –, hogy a perzsa vallásból vagy annak még távolabbi, indiai változatából vette át. A perzsa *hóma* és az indiai *szóma* egy kúszónövény, amely megjelenésében a borostyánra hasonlít.

Coenraed van Norenberch: Az ötezer ember megvendégelése (1600-1613 között)

„A hóma az első a három ajándék közül, amelyet Ahura Mazda az élet forrásába ültetett. Aki megissza, soha nem hal meg. A hóma egészséget és termékenységet ad, és megajándékozza az embert az élet és a fel-támadás ajándékával.”

Eleinte csupán ital volt, később azonban a *szóma* istenné vált, aki be-töltötte és átjárta azokat, akiket szeretett. A szómával való közösség hasonló volt a védikus kor indiai hívői számára, mint a keresztények számára a kenyér és a bor által való közösség Jézussal.

De ennek a párhuzamnak csak akkor van jelentősége, ha Jézus látás-módjában tényleg fel akarjuk ismerni az egyetemes, vallási, etnikai ha-tárok feletti igényét. Ő minden ember számára akart a mennyei kenyeré lenni.

KÉRDÉSEK, FELADATOK:

- Nézzen utána a csoport, hogy a „Kenyeret és cirkuszt” mondás hon-nan származik!
- Kérdezzük meg a csoportot, hogy mikor hallottak arról, hogy valahol éhínség van a világban! Mennyire emlékeznek az esetre, és tudják-e, hogyan oldódott meg – ha megoldódott egyáltalán – a probléma?
- Hozzunk be egy térképet, amelyen Görögország részletesen lát-ható, és keressük meg a csoporttal Eleusiszit!
- Ennek az alkalomnak a szövegében szereplő igéket nyomtassuk ki, vágjuk fel egyenként, külön cédulákra, és kiszórva helyezzük a csoport elé – így a saját felfedezés öröme által még erősebb be-nyomást kelthet a mondanivaló!
- Nézzünk utána a csoporttal a perzsa vallás eredetének és szent iratainak!

Éneklő egyház – prédikáló énekek

NÉMETH SZABOLCS

Bevezetés

Az egyház éneke nem csupán művészet vagy vallásos hagyomány, hanem énekké formált Ige. Az egyházatyák szerint az éneklés „kétszeres imádság”, Luther Márton pedig így ír: „A zene Isten legkiválóbb ajándéka, amely a szívbe viszi az Igét.” Ezek után a kérdés, hogy Johann Christian Friedrich Hölderlin fogalmával élve: „a szépség szent teokráciáját” mi képviseli az evangélikus egyház hagyományában leginkább, költői. Természetesen a gyülekezeti énekkincs. A korál ott volt a reformációban és azóta is kíséri egyházunkat.

Luther almafájának legszebb gyümölcse Johann Sebastian. Bach zeneje, akinek zenei anyanyelve a korál. Bach annyira szívén viselte az evangélikus egyházi zene szolgálatát és magasszintű igényességének munkálását, hogy „befutott” zenészként nyugodt, békés jólétét hagyta ott, hogy lipcsei kántorként folyamatos meg nem becsültségben küzdjön az evangélikus egyházzene színvonalának magas minőségéért, ha kellett az egyháziak ellenében is. Ma már el sem tudjuk képzelni, hogy milyen sokat jelentett a korál a 17–18. században a magyar evangélikusság számára, amikor hazánk egyes területein őseink számára sem templom a maga esztétikumával, sem nyilvános istentisztelet a maga ünnepélyességével, sem lelkész nem állt rendelkezésre. Az ének volt számukra az egyház, a lelkész, az istentisztelet... Nem véletlen ragaszkodtak e kor énekeskönyvéhez az *Új zengedező mennyei karhoz*, népszerű nevén a *Graduálhoz* a következő generációk újításainak is ellen-

állva a magyar anyanyelvű evangélikusok. Ugyanilyen kincse volt a *Tranoscus* a szlovák nyelvű evangélikusoknak.

A korál identitás kérdés az evangélikus egyházban. Aki pedig már tapasztalta azt, amikor az élet nehézségei között egyszer csak eszébe jut egy-egy énekversszak, amitől békesség költözik a szívébe, annak nem kell mondani, hogy milyen felbecsülhetetlen érték és Isten ajándéka az egyházi énekkincs.

Az alábbi válogatás célja, hogy lehetőség szerint minden egyháztörténeti korszak éneke képviseltetve legyen benne a 20. századig. Természetesen a legértékesebbeket létrehozó két korszak, a lutheri és a lutheri ortodoxia korának emblematisztikus énekei közül több is szerepel benne. A legfrissebb termékek feldolgozását pedig rábízta a felhasználók kreativitására. Minden bibliaórai kidolgozásnak van egy főcíme. Mivel olyan gazdag a bibliai hivatkozások lehetősége, hogy egy igével nem lehetett volna minden éneket összefoglalni, ezért többet is hozunk.

A sorozat célja, hogy a fentiekén túl a bibliaóra résztvevői felismerjék: amikor az egyház énekel, az éneklés egyszerre liturgikus, lelki és tanító cselekedet.

Igék

- *„A Krisztusnak beszéde lakozzék tibennetek gazdagon, minden bölcsességben, tanítván és intvén egymást zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel, hállával zengedezvén a ti szívetekben az Úrnak!” (Kol 3,16)*
- *„Énekeljete az Úrnak új éneket, énekelj az Úrnak, te, egész föld! Énekeljete az Úrnak, áldjátok az ő nevét, hirdessétek napról napra az ő szabadítását! Beszéljétek a népek között az ő dicsőségét, minden nemzet között az ő csodadolgait.” (Zsolt 96,1–3)*
- *„...mondjatok egymásnak zsoltárokat, dicséreteket és lelki énekeket, énekeljete és mondjatok dicséretet szívetekben az Úrnak...” (Ef 5,19)*

Ókori örökség

Jöjj, népek megváltója (EÉ 131)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A *Jöjj, népek Megváltója* egy énekelt hitvallás: egyszerre tanít, hirdet, könyörög és ünnepel. Az ének eredete Ambrushoz (Ambrosius, kb.

340–397), Milánó püspökéhez köthető. Ez az egyik legrégebbi fennmaradt keresztény himnusz, melynek latin címe: *Veni, redemptor gentium* – magyarul: „Jöjj el, népek Megváltója”. A 4. században, a niceai hitvallás (Kr. u. 325) megfogalmazása után az egyházat még mindig erősen áthatotta az ariánus vita, amely Jézus Krisztus istenségét kérdőjelezte meg. Ambrus e himnuszával világos teológiai állásfoglalást tett: Krisztus az Atyával egylényegű, mégis valóságos emberként jött el közénk. Az ének központi témái: Krisztus isteni és emberi természetének egysége, szűztől való születése és megváltó halála.

Ambrosius (kb. 340–397)

Az ének már a középkorban is az adventi liturgia részét képezte, a Megváltó eljövételére való várakozás lelki hangulatában. A latin himnuszról Luther Márton készített német nyelvű gyülekezeti éneket: több versszakot kihagyott, a szöveget leegyszerűsítette, és a 10. századból származó dallamot a vershez igazítva átdolgozta. Így született meg a híres „Nun komm, der Heiden Heiland”, amely 1524-ben jelent meg a *Geystliche Gesangk Buchleyn* című gyűjteményben. Ez a változat hamar beépült a korai evangélikus istentiszteleti gyakorlatba.

Érdekes, hogy a latin eredetiben és Luther fordításában is szereplő „gentium” / „Heiden” kifejezések arra utalnak, hogy Krisztus nemcsak Izrael, hanem minden nép Megváltója. Ez a missziós látásmód már az Ószövetségben is megjelenik (Ézs 49,6), és aktualitása a mai egyház számára is élő kérdés marad.

Johann Sebastian Bach több zenei feldolgozást is készített a dallamra, többek között a BWV 62. számú korálkantátát, valamint több orgonaművet is: BWV 599 (a-moll), BWV 659, 660 („Trio super”), 661 és 699 (mind g-mollban). Az ének dallamára Nicolaus Bruhns is komponált egy jelentős korálfantáziát.

AZ ÉNEK TEOLÓGIAI ÜZENETE ÉS SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

A négy versszakos ének mindegyike egy-egy teológiai üzenetet hordoz, bibliai utalásokkal átszőve:

- 1. versszak – Adventi kiáltás

A világ népeinek sóvárgó vágyakozása jelenik meg: „Így kér a föld lakója”. Ez az univerzális adventi remény Jézus eljövételére irányul. (Ézs 9,1–2; Róm 8,22)

- 2. versszak – Krisztus istensége és embersége

Krisztus mennyei eredete és megváltó küldetése jelenik meg, aki „pajzsunk és vértünk” lesz. (Jn 1,14; Fil 2,6–7; Ef 6,16)

- 3. versszak – A megváltás gyümölcsei

A jászol képe egyszerre utal Krisztus alázatára és a világosság megjelenésére. (Lk 2,11–14; Jn 1,14)

- 4. versszak – Könyörgés és hitvallás

A gyülekezet Krisztus második eljövetelét kéri: „Ó, szállj közénk, Királyunk!” Ez az eszkatologikus remény beteljesülésére irányul. (Jel 22,17.20)

Versszak	Tartalom	Igevers kapcsolódás
1.	Adventi várakozás, a világ sóvárgása	Ézs 9,1-2; Róm 8,22
2.	Krisztus isteni küldetése, megváltó harca	Jn 1,14; Ef 6,16
3.	A születés következményei – belső világosság	Lk 2,11-14
4.	Könyörgés az eljövételért – eszkatológiai remény	Jel 22,17.20

TEOLÓGIAI ÉS LITURGIKUS MOTÍVUMOK VERSSZAKONKÉNT

1. versszak – Megváltásra várakozás

„Jöjj, népek Megváltója! Így kér a föld lakója...”

Ez a sor az emberiség közös kiáltása: a bűn sötétségéből fakadó vágyakozás a világosság után. Az advent nemcsak múltbeli várakozás (Krisztus első eljövetele), hanem jelen idejű könyörgés: „Jöjj el most is, világosságként a sötétségbe!”

A világosság és remény motívuma (Ézs 9,1-2) „Szívünk édes reménye” – Krisztus a reménység.

2. versszak – Krisztus istensége és embersége

„Te érkezel Atyádtól...”

A krisztológiai üzenet: Krisztus a mennyből jön, isteni küldetéssel, hogy az emberiségért harcoljon – ő lesz a pajzsunk és vértünk, vagyis megváltó védelmezőnk. A harci képek (pajzs, vért) a megváltás árára utalnak: megszabadítás, megküzdés a bűnnel és halállal. Krisztus önként „kiüresíti magát” az emberért (Fi 2,6-7).

3. versszak – Megváltás gyümölcse

„Ím, készen vár a jászol...”

A karácsonyi paradoxon: Isten Fia jászolban születik. A gyászoló szív vigasztalást nyer, az éjszaka világossá válik. A betlehemi esemény kozmikus jelentőségű – a sötétséget a világosság váltja fel. A jászol nemcsak hely, hanem a belső valóság jelképe is: „A szív többé nem gyászol”.

4. versszak – Könyörgés és hitvallás

„Ő, szállj közénk, Királyunk!”

Ez a rész a gyülekezeti könyörgés csúcspontja: az emberi vágyakozás Krisztusban Isten szeretete vegye át az uralmat a földön a hit által. Eszkatologikus reménység: Krisztus második eljövetele. Advent nemcsak múltidézés, hanem jelenidejű és jövőbeli várakozás.

AZ ÉNEK FUNKCIÓI A GYÜLEKEZETI ÉLETBEN

Ez a himnusz nem csupán szép adventi ének, hanem egyben:

- Dogmatikai – A niceai krisztológia zenei megfogalmazása.
- Liturgikus eszköz – Adventi időszak kiemelt nyitóéneke.
- Missziós megszólítás – Az egyetemes megszólítás („népek Megváltója”) rámutat, hogy Krisztus eljövetele minden néphez szól.
- Egyéni – A hívő szív megszólítottként várja a Megváltót.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Miben látod ennek az éneknek az aktuális üzenetét?
- Vallja-e a mai ember Jézus Krisztus isteni mivoltát? Ha igen, miért nem vesszük komolyan amit tanít? Miért hallgatunk inkább a világ információira?
- Milyen különbséget jelent, ha egy adventi ének nem csak „hangulatot teremt”, hanem tanít és prédikál is?
- Hogyan jelenik meg az inkarnáció fogalma az énekben?
- Milyen ószövetségi ígéretek teljesednek be Jézus eljövetelében? (pl. Ézsaiás 9) Milyenek nem teljesednek be?
- Az ének a „népek” Megváltójáról beszél. Milyen teológiai és missziós súlya van ennek ma?
- Mit jelent a mai ember számára az, hogy Isten lett testté Jézus Krisztusban?

MÓDSZERTANI AJÁNLÁSOK A FELDOLGOZÁSHOZ

Javasolt lépések egy bibliatanulmány vagy áhítat során:

1. Az ének meghallgatása vagy közös eléneklése.
2. Szövegelemzés versszakonként, bibliai igékkel párosítva.
3. Csoportos beszélgetés kérdések mentén:
 - Mit jelent számunkra ma, hogy Krisztus „népek Megváltója”?
 - Milyen üzenete van Krisztus istenségének és emberségének?
 - Hogyan kapcsolódik össze a jászol és a kereszt üzenete?

4. Befejezésként közös imádság a 4. versszak szavaival: „Ó, szállj közénk, Királyunk...”

ÉRDEKESSÉG

Olvassuk el az Ambrus által írt eredeti szöveg fordítását, és hasonlítsuk össze az ének általunk ismert változatával.

68

Népek megváltó Istene!
Szűztől születve megjelenj!
Csodálják minden századok:
Istenhez illő születés.

Megindul Atyja székitől,
s Atyjához ismét visszatér,
bejárva poklok mélyeit,
föl, az isteni trónusig.

Nem férfiúnak magja ez,
de titkon-való ihletés,
test lesz az örök szent Ige,
megvirágzik a szűzi méh.

Ki az Atyával örök-egy
a test páncélját fölveszi,
mi testünk gyöngeségeit
örök erővel hatva át.

Áldott gyümölcse megterem,
de szüzessége megmarad,
erény zászlói fénylenek,
Templom, hol Isten megjelent!

Immár fénylik te jászolod,
az éjből új nap támadott,
mit nem borít el semmi éj,
születlen hittel tündököl!

S a nászteremből ím kilép
királyi házból Vőlegény,
mint Isten-Ember, égi Hős,
hogyan útját futva járja be:

Urunk, dicsérünk tégedet,
aki a Szűznek Fia vagy,
Atyádat és Szent Lelkedet
örökké, minden századon.
Ámen!

Középkori misztika

Jézus, édes emlékezet (EÉ 360)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A Jézus, édes emlékezet kezdetű ének egy középkori latin himnusz magyar fordítása, eredeti címe: *Jesu, dulcis memoria*. A 12. századból származik, szerzőségét Clairvaux-i Bernátnak (1090–1153) tulajdonítják, aki a ciszterci reformmozgalom vezéralakja, misztikus teológus és prédikátor volt.

Ez a gyönyörű, mély tartalmú ének a klasszikus keresztény misztika és áhítat nyelvén szólal meg, és gazdagon merít az evangéliumi Jézus-személyiség szeretetteljes, bensőséges megtapasztalásából.

Bibliaórán az ének feldolgozása több megközelítésben is történhet: irodalmi, teológiai, biblikus és spirituális szempontból.

A latin szöveget érdemes „ízlelgetni”, olvasgatni, mert annak hangulata is része az üzenetnek (részlet):

*Jesu, dulcis memoria,
dans vera cordis gaudia:
sed super mel et omnia
ejus dulcis praesentia.*

Zenei szempontból a himnusz számos gregorián és polifonikus feldolgozásban fennmaradt. Zeneszerzők, mint Tomás Luis de Victoria, Palestrina és Liszt Ferenc is írtak zenét e szövegre.

TARTALMI JELLEG ÉS STÍLUS

- A himnusz Jézus nevének és jelenlétének belső édességét, örömét és vágyott közelségét ünnepli.
- Tipikus misztikus áhítatos költészet, amely a szívbeli tapasztalatra, nem pusztán az értelmi megértésre épít. Stílusa a misztikus líra hagyományát követi: nem tanít, hanem Isten szeretetére ébreszt.
- Észrevehető benne az eukarisztikus irányultság.

AZ ÉNEK TEOLÓGIAI HÁTTERE

- Jézus neve a középkori áhítatban nemcsak megszólítás, hanem jelenlét: „hívásában ott van ő maga” (vö. Fil 2,10).
- A himnuszban érezhető a misztikus Isten-tapasztalat: amikor valaki „ízleli” az Urat, kevesebb már nem éri be (vö. Zsolt 34,9: „Ízleljétek és lássátok, milyen jó az Úr!”). Az eucharisztikus áthallás megalapozottnak tűnik.
- A magyar fordítás szép, költői átültetés, a klasszikus latin szöveg értelmét követve, de szabadon kibontva a képeket és érzéseket.

Clairvaux-i Bernát (1090–1153)

AZ ÉNEK VERSSZAKAINAK TEOLÓGIAI ELEMZÉSE

1. versszak – Jézus nevének édessége

- A Jézus nevének és emlékének – „memoria Iesu” – a klasszikus egyházi hagyományban központi szerepe van. Bernát és Aquinói Tamás is hangsúlyozta, hogy Jézus nevének említése már önmagában is lelki öröm forrása.
- A „méznél édesebb” hasonlat az Énekek éneke képi világát idézi, transzcendens hasonlatként.
- Bibliai kapcsolódás
 - Zsolt 19,11: *„Édesebb a méznél, a csurgatott méznél is.”*
 - Fil 4,4: *„Örüljetek az Úrban mindenkor!”*

71

2. versszak – A túlradó öröm forrása

- Jézus az igazság és világosság forrása (Jn 14,6; Jn 8,12).
- A misztikus paradoxon: Jézus olyan gyönyörűség, amihez a földi vágy sem közelíthet. Másrészt a vágy nem elégséges – csak a kegyelem vihet hozzá közel.

3. versszak – A növekvő vágy misztériuma

- A Jn 4,13–14 szövege tükröződik: a spirituális szomjúság paradox módon nő az isteni tapasztalással. ez a klasszikus „megelégedett kielégíhetetlenség” élménye.
- A misztikus tapasztalat sosem kielégítő véglegesen – mert egyre mélyebbre vonz.

4. versszak – A jelenlét fénye és tisztító ereje

- Bibliai párhuzam: Emmauszi tanítványok könyörgése (Lk 24,29).
- A világosság Jézus jelenlétéből fakad (Ef 1,17–18).

5. versszak – A szív meglátogatása

- A megtapasztalt jelenlét átértékeli az életet, vagyis amikor a Jézussal való találkozás megtörténik, akkor az átrendezi az értékrendet.
- A hiúság elpárolgása (lásd Préd 1,2). Csak a szeretet marad meg (1Kor 13,13).

6. versszak – Krisztusvárás

- Az eszkatologikus vágyódás jelenik meg.
- „Jöjj el, Uram Jézus!” (Jel 22,20)
- Egyéni és közösségi vágyódás Isten végső beteljesítő jelenléte után.

FŐBB TÉMÁK

1. Jézus nevének ereje, személyes jelenléte.
2. A lelki vágyódás fokozódása – misztikus teológia.
3. Isten tapasztalása, mint ige, igazság- és szeretetélmény
4. Fény-sötétség, édesség-hiábavalóság kontrasztja.
5. Egyéni és közösségi eszkatologikus Krisztusra várás.

KÉRDÉSEK

A kérdések célja nem a gyors válaszadás, hanem a belső figyelem felébresztése, a Jézus utáni vágyódás elmélyítése, és az igazság, szeretet és jelenlét újrafelfedezése.

- Mit jelent számodra, hogy Jézus „édes emlékezet”?
- Volt-e olyan lelki élményed, amikor Isten megszólító üzenetét átélve még többre vágytál Jézusból?
- Hogyan érzed magad ebben a világban: betölti vagy kiüresíti a szívedet?
- Mikor kérdezted őszintén: „Mikor jössz, Uram Jézus?”

VEZETETT ELMÉLKEDÉS

A versszakok alapján tematikus csendes percek és imádságok vezetnek a résztvevőket.

Megérkezés: Kezdetek csenddel (kb. 1 perc) Engedd, hogy a zajok lecsillapodjanak. Vegyél néhány mély levegőt. Isten jelen van. A Szentlélek segít figyelmedet Jézusra irányítani.

Jelenlét – Az édes emlékezet

Gondolat: Emlékszel egy pillanatra, amikor Jézus különösen közel volt? Egy imában, egy igehirdetésen, egy válsághelyzetben, vagy épp csendes örömben? Hol voltál? Mit éreztél?

„Se méz, se semmi nem lehet
Jelenlétednél édesebb.”

Elmélkedj: Van-e ma a szívedben vágy arra, hogy újra megtapasztald Jézus közelségének intenzitását a lélek mélyén?

Imádság: „Uram Jézus, emlékezeted édesebb minden földi örömnél. Add, hogy ne feledjelek, sőt, hogy a gondolataim középpontjában Te legyél.”

A vágy, ami növekszik

„Ki téged ízlel, éhezik,
S szomjasabb lesz, aki iszik.”

Gondolat: Nem furcsa? Minél inkább megtapasztalod Jézust, annál jobban vágyódsz utána. Ez nem kielégíthetlenség, hanem egyre mélyebb szeretet.

Kérdés: Mi az, ami most éheztet a lelked? Milyen szomjúság él benned, amit csak Jézus tud betölteni?

Imádság: „Uram, éhezem utánad. Ne engedd, hogy mással csillapítsam a szomjam. Növelj bennem a vágyat irántad!”

Jézus világossága az elménkben

„Fényedből fényességet adj,
Elménkben ködöket ne hagyj.”

Gondolat: Vannak-e homályos, zavaros, bizonytalan területek az életedben? Jézus nemcsak megváltó, hanem világosság is – szellemi tisztaságot ad, látást, értelmet.

Kérdés: Milyen „köd” borítja most a gondolataidat, döntéseidet vagy jövődet?

Imádság: „Világosság Ura, oszlasd el az értelmem sötétjeit. Taníts látni a te szemeddel.”

A szív meglátogatása

„Ha szívünket látogatod,
Az igazság felragyog ott...”

Gondolat: A szíved – nem az érzések, hanem a tudatod, a létezésed központja. Isten oda akar belépni. Nem külső tanácsot ad, hanem benned akarja az igazságot ragyogtatni.

Kérdés: Készen állsz, hogy Jézus meglátogassa a szíved? Akkor is, ha ezzel fájdalma is felszínre jönnek?

Imádság: „Uram, jöjj be a szívembe. Ragyogtasd fel ott az igazság fényét. El akarom engedni azt, ami nem tőled való, hogy szereteted lobogjon bennem.”

Krisztusvárás

„Ezer vágyam feléd eped:

Mikor jössz, Jézus?”

Gondolat: Ez a világ soha nem ad teljes beteljesülést. Az igazi öröm nem itt, hanem Krisztusban van elrejtve – és Ő el fog jönni, most az ige és imádság csendjében és végül dicsőségben.

Kérdés: Mire vársz most igazán? Mennyire tudatos Krisztus-várás az életedben?

Imádság: „Jöjj el, Uram Jézus. Ne késlekedj. Vigasztald meg lelkem, és töltsd be mélyebb jelenléteddel. Ámen.”

Zárás – rövid csönd, majd hála

Maradj néhány percig csendben. Ha szeretnéd, oszd meg a csoporttal, mi érintett meg leginkább. Ezután mondjátok el együtt a Miatyánkot, vagy énekeljétek újra az első versszakot.

Reformáció – Luther Márton

Jer, örvendjünk keresztyének! (EÉ 318)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Ez az ének Luther Márton egyik első, és teológiailag egyik legjelentősebb éneke. 1523-ban írta, röviddel azután, hogy a reformáció első mártírjainak emlékére megszületett a *Mártírok éneke*. Egyes kutatások szerint a *Nun freut euch, lieben Christen g'mein* Luther második időrendben írt éneke.

Az ének nem csupán gyülekezeti ének, hanem hitvalló költemény, amely a keresztyén ember üdvtörténeti útját mutatja be: a bűn állapótól a kegyelmen át a hálaadásig. A versszakok egy logikus üdvrendet követnek: Bűn – Kegyelem – Megváltás → Hit – Küldetés – Hála

Elsőként az 1524-es *Achtliederbuch*-ban jelent meg – ez minden evangélikus énekeskönyv „ősmódeleje”. Ugyanebben az évben az Erfurti Enchiridion is tartalmazza, ott a második helyen. A teljes változat 10 versszakból állt; az énekeskönyvünk kivonatát közöl.

Zenei szempontból az éneknek több dallama is ismert:

- Kezdetben egy középkori dallamra énekelték.
- Johann Walter komponált hozzá új dallamot.
- Az általunk használt változat a „Bizonny betelik az idő” kezdetű ének dallama – ezt használta J. S. Bach is.
- A dallam első ismert megjelenése: 1523, Nürnberg.

Zenei feldolgozások:

- Dieterich Buxtehude: korálfantázia – BuxWV 210
<https://youtu.be/CQG4UVRgs6s?si=iNle4kT4RCj46tqf>
- Matthias Weckmann feldolgozása
https://youtu.be/ZbmSZFdUnVU?si=zMQgVJNgwwK_K5f6

Luther családi körben

VERSSZAKOK ELEMZÉSE

1. versszak – Meghívás az öröme és dicsőítésre

„Jer, örvendjünk, keresztyének... Dicsérjük háladással!”

- Téma: öröm és hála Isten megváltó szeretetéért
- Bibliai háttér:
 - Zsolt 95,1-2: *„Jöjjetek, örvendezzünk az Úrnak...”*
 - Zsolt 100,2: *„Szolgáljatok az Úrnak örömmel...”*
- Ez a vers meghívás arra, hogy a hívők – ifjak és vének egyaránt – közösségben, az Úr házában dicsőítsék Istent. A dicséret oka: Isten megváltó szeretete.

2. versszak – A bűn és halál állapota

„Az ördögnek foglya voltam... a bűn vont hatalmába.”

- Téma: Az emberi természet állapota Isten kegyelme előtt.
- Bibliai háttér:
 - Róm 3,10-12: *„Nincs igaz ember egy sem...”*
 - Ef 2,1-2: *„Halottak voltatok vétkeitek miatt...”*
- A vers azt mutatja be, hogy az ember önmagában képtelen a jóra. Az ördög hatalma alatt van, és a bűn uralkodik rajta.

3. versszak – Az önmegváltás képtelensége

„A jó cselekedet, erény nem segített énrajtam...”

- Téma: A saját erőből való megváltás lehetetlensége
- Bibliai háttér:
 - Ézs 64,6: *„Minden igazságunk olyan, mint a szennyes ruha.”*
 - Róm 7,18: *„Nem lakik énbennem jó...”*
- Luther erőteljesen hangsúlyozza, hogy a bűn sebeit nem lehet jó cselekedetekkel gyógyítani – átfogóbb „kívülről jövő” megoldásra, Isten kegyelmére van szükség.

4. versszak – Isten irgalma és kezdeményezése

„De végre nagy gyötrelmemet az örök Úr megszánta...”

- Téma: Isten kegyelmi cselekedete Krisztusban.
- Bibliai háttér:
 - Jn 3,16: *„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta...”*

- Róm 5,8: „*Isten pedig a maga szeretetét abban mutatta meg irántunk, hogy Krisztus... meghalt értünk.*”
- Isten nem hagyta az embert elveszni, hanem kegyelmesen oda-fordult hozzá – ez a vers a reformátori tanítás szíve.

5. versszak – Krisztus megváltó műve

„És ő engedelmeskedett... ember lett és testvérem.”

- Téma: Az inkarnáció, Krisztus alázata és engedelmessége
- Bibliai háttér:
 - Fil 2,6–8: „*...megüresítette önmagát... emberré lett... engedelmes volt a halálig.*”
 - Zsid 2,14–17: „*...hasonló lett testvéreihez mindenben... hogy megváltson...*”
- Ez a vers a megtestesülés csodáját mutatja be, ahol az Örök Fiú emberré lesz értünk, hogy a gonoszság hatalmát megtörje.

6. versszak – A tanítványi élet és küldetés

„Úgy tégy és csak úgy taníts hát... ezt bízva rád Megváltód.”

- Téma: A hívó válasza – tanítványság és misszió
- Bibliai háttér:
 - Mt 28,19–20: „*Menjete el tehát, tegyetek tanítványokká minden népeket...*”
 - 1Tim 6,20: „*Óvd mag, ami rád bízott...*”
- Az utolsó vers cselekvésre hív: az evangélium hirdetésére, tanításra, és az isteni igazság megőrzésére.

A MEGVÁLTÁS RENDJE – TEOLÓGIAI VÁZLAT LUTHER SZEMLÉLETÉBEN

Az ember állapota a megváltás előtt (2–3. versszakok)

- Eredendő bűn: az ember fogsága a bűn és a halál uralma alatt.
- Incurvatus in se – az ember önmagába fordultsága (Augustinus-Luther fogalom)
- Az ember nem képes magát megváltani jó cselekedetekkel, saját erkölcsi erővel
- Igei háttér: Róm 3,9–20 és Ef 2,1–3

- Kérdések:
 - Mennyiben „halott” az ember önmagában lelki értelemben?
 - Tényleg nem képes az ember saját erejéből a jóra, Isten kegyelme nélkül?
 - El tudja-e fogadni bárki manapság ezt a negatív emberképet?
 - Milyen saját tapasztalataitok vannak az ember kegyelemre szorult állapotáról?
 - Mit jelent, hogy a jó cselekedet sem ment meg? (vs. Pelagianizmus)

Isten kezdeményező kegyelme (4. versszak)

- Sola gratia – egyedül kegyelemből történik az üdvösség
- Deus misericors – Isten, aki irgalmasan lehajol
- Az Atya cselekvő szeretete: nem az ember fordul Istenhez, hanem Isten fordul az emberhez!
- Igei háttér: Jn 3,16 és Róm 5,8
- Kérdések:
 - Hogyan értelmezi Luther Isten szeretetét a Fiú áldozatában?
 - Mi a különbség a spekulatív és kijelentésen alapuló istenismeret között?

Krisztus megváltó műve (5. versszak)

- Krisztológia – inkarnáció, kenózis (önkiüresítés)
- A Fiú „testvérré” válása – közösségvállalás és helyettesítő áldozat
- Krisztus halála a bűnnel és gonosszal való végső harcban
- Igei háttér: Fil 2,6–8 és Zsid 2,14–17
- Kérdések:
 - Mit jelent, hogy Krisztus nemcsak meghalt értünk, hanem „testvérünk” lett?
 - Hogyan győzött a gonosz felett – csak a kereszten, vagy már a földi szolgálatban is?
 - Milyen következményei vannak ennek?

Válasz és keresztyén küldetés (6. versszak)

- Vocatio – Sanctificatio – Missio hármasa, vagyis a tanúságtétel parancsa

- A hívó ember nem passzív élvezője a kegyelemnek, hanem aktív tanúja
- A misszió: az isteni igazság őrzése és hirdetése
- Igei háttér: Mt 28,18–20 és 1Tim 6,20
- Kérdések:
 - Hogyan jelenik meg a tanítványság Luther szemléletében?
 - Mi a különbség a reformátori és modern missziófelfogás között?

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Miben különbözik Luther emberképe a mai, önmagában bízó gondolkodástól?
- Miért nehéz elfogadni, hogy az ember nem tudja önmagát megváltani?
- Mit jelent számodra, hogy Krisztus „testvérünké lett”?
- Milyen formában éled meg a tanítványságot a hétköznapi életben?
- Hogyan őrzöd meg a „rád bízott kincset” – az evangélium igazságát?

Korai közös protestáns magyar örökség

Krisztus Urunknak áldott születésén (EÉ 158)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az ének szövegét Pécseli Király Imre (1590–1641) írta, a Balaton-felvidéki Pécselyen született. Tanulmányait a heidelbergi egyetemen végezte, majd Komáromban és Érsekújváron szolgált lelkészként. Teológiai irányát követte. Számos könyve jelent meg, többek között énekgyűjtemények is.

A *Krisztus Urunknak áldott születésén* című ének a korai magyar protestáns irodalom kiemelkedő darabja, református és evangélikus gyülekezetekben is énekelték. Dallamának legrégebbi lejegyzése 1744-ből származik.

KRISZTUS URUNK ÁLDOTT SZÜLETÉSE – ISTEN AJÁNDÉKA AZ EMBERISÉGNEK

Alapige: Lk 2,8–14 – Az angyalok híradása a pásztoroknak

Bevezetés – Az ének szerepe

Olvassuk fel közösen az éneket (vagy hallgassuk meg egy előadásban).
Kérdezzük meg a résztvevőket:

- Melyik versszak ragadta meg leginkább a figyelmedet?
- Milyen érzéseket vált ki belőled ez az ének?

A megváltás örömhíre (1–2. versszak)

„Mondjunk angyali dalt...” / „A magasságban dicsőség Istennek...”

Bibliai háttér: Lk 2,10–14 – Az angyal éneke a pásztoroknak: az üdvösség, békesség és isteni jóakarat híradása.

Kérdések a csoportnak:

- Mit jelent ma számunkra a „békesség a földön”?
- Milyen viszony van a lelki békességem az engem megtaláló információk mennyisége között?
- Fogalmazzuk meg és soroljuk fel Isten irántunk való jóakaratának jeleit!

A beteljesedett prófécia (3. versszak)

„Eljött már, akit az atyák rég vártak...”

Bibliai háttér: Ézs 9,6–7 – A Messiás eljövételéről szóló jóvendölések – hogyan teljesedtek be Jézus születésében?

Beszélgetés:

- Miért fontos, hogy Jézus eljövele nem egy véletlen esemény, hanem beteljesedés?

Megváltás és örök élet (4. versszak)

„Ez az Úr Jézus, igaz Messiásunk...”

Bibliai háttér: Jn. 3,16; Róm. 5,1–2 – Jézus eljövele megváltásunk alapja. Hogyan tudnánk megfogalmazni, hogy mitől kell megváltania bennünket Krisztusnak?

Elmélkedés:

- Mit jelent a számunkra a mennyország fogalma?
- Mit jelent számodra, hogy a mennyországban „örökös lakásunk” van?
- Milyen reményt ad ez a mindennapokban?
- Mit jelent, hogy Jézus az igaz Messiás?
- A mi várakozásaink szempontjából kicsoda Jézus Krisztus?

Hálaadás és Szentháromság (5. versszak)

„Hálaadás legyen az Atya Istennek...”

Bibliai háttér: 2Kor 13,13 – A Szentháromság áldása

Téma: A karácsony nemcsak Jézusról, hanem az egész Szentháromságról szól – az Atya küldi, a Fiú eljön, a Lélek elvezet az igazságra.

Könyörgés és világosság (6. versszak)

„Szálljon mireánk tőled világosság...”

Bibliai háttér: János 8,12 – „Én vagyok a világ világossága”

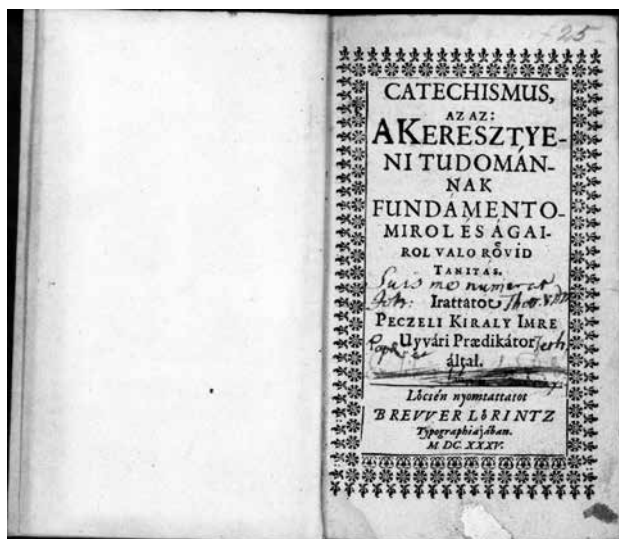
Imáságos rész: Imádkozzunk azért, hogy Isten világossága bevilágítsa életünket. Kérjük, hogy távozzék tőlünk bűn és szomorúság.

Zárás

Énekeljük el közösen az éneket.

Rövid ima: hálaadás a Megváltóért, kérés világosságért és békességért.

Ajánlott házi feladat: Olvasd el Lukács evangéliuma 2. fejezetét, és írd le három gondolatot arról, mit jelent neked Jézus születése.

Pécseli Király Imre (1590–1641) catekizmusának első oldala

A lutheri ortodoxia korának éneke

Ki dolgát mind az Úrra hagyja (EÉ 331)

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az ének tartalmazza a keresztény ember hitéletének kulcseleseit: bizalom, türelem, imádság, csendes várakozás és az isteni gondviselés elfogadása. Georg Neumark német evangélikus költő, jogász és énekszerző volt, aki fiatal felnőttként rendkívül nehéz élethelyzetbe került. 1641-ben tanulmányai és megélhetése miatt elindult Königsbergből Németország nyugati részébe, hogy hivatalnoki állást keressen. Útközben azonban kirabolták, mindenét elvesztette, és hosszú ideig munka-

Georg Neumark (1621–1681)

nélküli, hajléktalan fiatalemberként élt. Egy évnyi szenvedés után végül egy lutheránus mecénásnál titkári állást kapott, és élete stabilizálódott. Ekkor írta meg ezt az éneket – saját élményeiből merítve, mély hálával Isten gondviseléséért. Az eredeti ének hét versszakból áll. Eredeti német címe: *Wer nur den lieben Gott lässt walten*. Először Georg Neumark *Fortgepflantzer musikalische-poetischer Lustwald* című művében (Jena, 1657) jelent meg, majd a Johann Crüger által szerkesztett *Praxis pietatis melica* című gyűjteményben 1672-ben.

ZENEI FELDOLGOZÁSOK

Johann Sebastian Bach számos alkalommal felhasználta a korált. Az 1724. július 9-ére, Szentháromság ünnepe utáni ötödik vasárnapra íródott BWV 93-as kantátában, illetve más kantátákban is: BWV 21, 84, 88, 166, 179, 197 – részben az eredeti, részben új szövegekkel használja a szerző a dallamot. Az *Orgelbüchlein*-ben a BWV 642. számon található meg, a Schübler-korálok között pedig a BWV 647-es szám, amely a BWV 93-as kantáta negyedik tételének orgonaátirata. A *Kirnberger Gyűjtemény* két manualiter feldolgozást is tartalmaz. Brahms *Német Requiem*-jében több ponton is idézi a dallamot, de Mendelssohn is feldolgozta.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT

Bibliaóra témája: Aki dolgát mind az Úrra hagyja – Hit, bizalom és isteni gondviselés

Fő igék: Zsolt 55,23, Péld 3,5–6

Bevezetés – Isten gondviselése és az emberi felelősség

Olvassuk el közösen az ének 1. versszakát.

Kérdések a beszélgetéshez:

- Mit jelent a „dolgainkat az Úrra hagyni”?
- Hol húzódik a határ a saját felelősségünk és Isten gondviselése között?
- Hol, miben, kinél keressük létünk biztos alapját?
- Mi jelent az, hogy aki Istenben bíz, az kösziklára alapozza az életét?

Kapcsolódó igék: Zsolt 37,5; Mt 7,24–27

A panaszkodás és aggodalom hatása (2. vers)

Közös gondolkodás:

- Tapasztaltad már, hogy a panaszkodás nemhogy csökkenti, hanem növeli a terhet?
- Miért csábító mégis?
- Mi a különbség a panaszkodás, és a ma divatosan ventilálásnak nevezett, a problémákat kibeszélő terápiás tevékenység között?

Kapcsolódó ige: Mt 6,27

Gyakorlat: Fogalmazzuk meg, hogyan tudjuk aggodalmainkat panasz helyett imádságban Isten elé vinni.

Csendes bizalom és isteni időzítés (3. vers)

Kapcsolódó igék: JerSir 3,25–26; Jer 29,11; Róm 8,32

Beszélgetés:

- Tudunk-e ma csendben lenni Isten előtt?
- Vannak-e helyeink, ahol megtalál bennünket a csend?
- Hogyan ismerjük fel az „Isten várakoztat” helyzeteket?
- Mit gondolunk Isten tervéről?

Gyakorlat: Csendes 1 perc, amikor mindenki egy mondatban megfogalmazza magában, mit jelent számára ma „csendben bízni”.

Isten időzítése és a próba vége (4. vers)

Kapcsolódó ige: 1Pt 5,10

Kérdések:

- Volt-e már olyan élményed, amikor hirtelen megértetted, miért volt szükség a próbára?
- Tapasztaltad-e már, hogy Isten segítsége a legjobb pillanatban érkezett?

Gyakorlat: Csendben gondolkozzunk el ezen a félmondaton: „*Atyai karja átölel...*”

Hit és bizalom a mindennapokban (5. vers)

Kapcsolódó ige: Jak 2,17

Zárókérdések a csoporthoz:

- Mit jelent „hű munkában járni”?
- Milyen módon tudom naponta megélni a bizalmat Isten iránt?

- Milyen következményei vannak az Istenbe vetett bizalomnak a világ információhoz való viszonyulásom szempontjából?

Közös imádság témái:

- Hála Isten gondviseléséért
- Bűnvallás a bizalmatlanság miatt
- Kérés a csendes hitre és kitartásra

Ajánlott segédanyag a résztvevőknek (nyomtatható)

„Az Úrra bízom utamat...” – Személyes elmélkedés

1. Miben kell most rábíznod magad Istenre?

.....

2. Mely gondot kell elengedned, hogy ne növekedjen tovább?

.....

3. Milyen területen hív most Isten csendes várakozásra?

.....

4. Mit jelent számodra: „*Ki benne bízik, boldogan, arra az Úrnak gondja van*”?

.....

Világi dalból Jézus-ének

Jézus, boldogságom – (EÉ 357)

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Johann Franck (1618–1677), német evangélikus költő és ügyvéd, a barokk kori evangélikus énekköltészet egyik jelentős alakja.

Az ének címe: *Jesu, meine Freude*. A szöveg 1653 körül született, és először 1655-ben jelent meg Johann Crüger énekeskönyvében (*Praxis pietatis melica*, Berlin). Állítólag az ének egy világi szerelmes dal átköltése, melynek címe: *Flora, meine Freude* volt. Dallamának mai formá-

ját Johann Crüger (1598–1662), korának kiemelkedő evangélikus egyházi zeneszerzője írhatta 1653-ban. A dallam a vers szövegével együtt a Krisztusban való békességet fejezi ki.

Zenei feldolgozások: Az ének az évszázadok során számos zeneszerzőt megihletett. Közülük a legismertebb: Johann Sebastian Bach. Az egyik legismertebb feldolgozása a *Jesus, meine Freude* című motetta (BWV 227), egy ötszólamú kórusmű, amely az eredeti énekversszakokat Róma 8 igeszakaszaival váltogatva dolgozza fel. Bach ezzel a művével a személyes hit és az Istenbe vetett reménység mélységét fejezi ki.

Johann Franck (1618–1677)

TEOLÓGIAI ÜZENET

Az ének fő témája: a hívő ember Jézushoz fűződő személyes szeretetkapcsolata, aki az élet, öröm, békesség, oltalom és örök érték forrása. Az ének egyszerre bensőséges hitvallás, lelki bizonyágtétel és imádság. Főbb teológiai motívumai:

- Krisztus mint örömforrás és az élet értelme (Fil 3,8)
- Krisztus mint védelem és menedék (Zsolt 46)
- A világ elutasítása a Jézus iránti szeretetért (Róm 8,38–39)
- A szenvedések elfogadása Jézus követése érdekében (Mt 16,24)

BIBLIAÓRAI FELDOLGOZÁS

1. versszak – A megváltás és az igazi értékek felismerése

Bibliai alap: Fil 3,8; Zsolt 16,11; Jn 10,11kk.;

Teológiai üzenet: Ez a versszak a Jézussal való kapcsolatot a legnagyobb kincsnek nevezi. Jézus megváltása örömforrás, a békesség és élet forrása. A tanítvány számára a Jézushoz való tartozás minden földi értéket felülmúl.

Kérdések:

- Mi számomra a legnagyobb érték? Tényleg Jézus az?
- Mit jelent az, hogy „ő az örömöm” – hogyan tapasztalom ezt a mindennapokban?

2. versszak – Isten védelme a nehéz időkben

Bibliai alap: Zsolt 46,2–4; Róm 8,38–39

Teológiai üzenet: A versszak a Krisztusban való biztonságot hirdeti – még akkor is, ha minden „megrendül”. A keresztyén ember hite nem a nehézségek hiányában, hanem Isten jelenlétében gyökerezik.

Kérdések:

- Tapasztaltad-e már Isten védelmét személyes életedben?
- Hogyan segít a hited abban, hogy szembenézz a félelmekkel?

3. versszak – A földi dolgok értékének újragondolása

Bibliai alap: Zsid 12,2; Mt 16,24

Teológiai üzenet: Ez a vers a tanítványság radikális útjáról szól. Elutasítja a földi hírnevet és sikert – Jézus személye, és a vele való közösség a legfőbb cél. A kereszt hordozása a Krisztushoz való hűség jele.

Kérdések:

- Mi az, ami elvonhatja a tekintetünket Jézusról?
- Mit jelent „keresztet hordozni”? Hordok-e keresztet hittel?
- A hétköznapi szófordulathoz képest tudom-e, hogy a kereszt nem annyira az élet nehézségeit, hanem az Istentől elszakadt emberi mentalitást megsemmisítő eszközt jelenti?
- Komolyan veszem-e Jézus szavait mindennapi életemben?

4. versszak – Reménység és öröm Jézusban, halálig

Bibliai alap: Róm 8,28; 2Kor 4,16–18

Teológiai üzenet: Ez a záróvers a reménységet és örömet fejezi ki: Jézus jelenléte a legnagyobb világosság a legnagyobb sötétségben is. Aki Istent szereti, annak minden – még a nehézség is – áldássá formálódik. Ez az örök bizalom hangja. Ezen túl Jézus több mint boldogság, Ő üdvösség. Tehát megmentőm és életem, létem örök értelme.

Kérdések:

- Látod-e Isten jóságát a nehézségek közepette?
- Mit jelent neked az üdvösség?
- Mi a célod a létezéseddel?

Záró gondolatok – Imádságra indító kérdések:

- Van-e olyan rész az énekben, amely különösen megszólított?
- Melyik igazságot szeretnéd mélyebben megélni a hétköznapiakban?
- Hogyan használhatod ezt az éneket imádságként?

MÁSIK MEGKÖZELÍTÉSI LEHETŐSÉG

Téma: Jézus – örömöm, menedékem, legnagyobb kincsem

Bevezető kérdések:

- Mit jelent számodra a boldogság?
- Gondoltál már Jézusra, mint boldogságod forrására?

Olvassátok el együtt az éneket (1–4. versszak), majd: Melyik versszak szólított meg leginkább? Miért?

I. rész: Jézus az örömöm és kincsem (1. versszak)

Kulcsige: Fil 3,7–8

Alapgondolat: Az igazi boldogság nem a körülményekben vagy sikerekben van, hanem Jézus közelségében. Ő a legnagyobb érték – semmi sem hasonlítható hozzá.

Kérdések:

- Mit jelent az, hogy „Jézus az örömöm”?
- Mi az a „kincs”, amit néha Jézus elé helyezek?
- Hogyan lehet Jézust jobban megismerni és átélni a közelségét?

II. rész: Jézus védelme a viharokban (2. versszak)

Kulcsigék: Zsolt 46,1–2; Róm 8,38–39

Alapgondolat: Jézus nem ígér viharmentes életet, de azt igen, hogy velünk van és megvéd. A hívő ember biztonsága nem a körülményekben, hanem Isten jelenlétében gyökerezik.

Kérdések:

- Milyen „viharokon” mész keresztül most?
- Érezted már, hogy Isten védelmet adott valamilyen nehézségben?
- Miért lehet bátorságunk Jézusra tekinteni akkor is, amikor minden bizonytalan?

III. rész: Jézus elég – a földi dolgok nem (3. versszak)

Kulcsigék: Zsid 12,2; Mt 16,24

Alapgondolat: A világ sok mindent kínál – siker, vagyon, elismerés –, de ezek múlandók. Jézushoz tartozás az örök kincs.

Kérdések:

- Mit keres a legtöbb ember a világban? És én?
- Miben tapasztaltad meg, hogy Jézus többet jelent, mint a világ kínálata?
- Van-e olyan területe az életednek, ahol keresztet kell hordoznod?

IV. rész: Jézus – remény a nehézségek között (4. versszak)

Kulcsigék: Róm 8,28; 2Kor 4,17–18

Alapgondolat: Még ha az út nehéz is, Jézus világosságot ad. Az ő jelenléte ad értelmet és reményt minden helyzetben. Minden javunkra lehet – még a próbák is.

Kérdések:

- Hogy viszonyulsz a nehézségekhez? Harcolsz vagy bízol Isten tervében?

- Miben tapasztaltad meg, hogy „minden a javadra vált”?
- Miért fontos a szenvedések közepette is Jézusra nézni?

Zárás – Összegzés és imaidó

Kulcs gondolat: Jézus a boldogságom, védelmem, kincsem, reménységem – örökre.

Közös imaidó javaslat:

- Hálaadás Jézusért
- Imádság a viharok közepette való bizalomért
- Kérés, hogy Jézus legyen mindennek felett az életemben

Gerhardt Pál

Hagyd az örök Istenre (EÉ 342)

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Szerző: Paul Gerhardt (1607–1676). A harmincéves háború pusztításai, valamint egyéb hatalmi és felekezeti küzdelmek közepette élte megpróbáltatásokkal teli életét. Mélyen hívő evangélikus lelkész volt, aki Luther után a legjelentősebb evangélikus énekszerzőnek számít. Költeményei egyszerre líraiak, teológiailag megalapozottak és személyes hangvételűek.

A „*Befiehl du deine Wege und was dein Herze kränkt...*” kezdetű éneke 1653-ban jelent meg először Johann Crüger, berlini kántor énekeskönyvében. A szöveg inspirációja: a Zsoltárok 37,5, illetve a szenvedések közepette megélt Istenbe vetett bizalom.

Az eredeti dallamot Hans Leo Hassler szerezte 1601-ben világi dallamként, ám később Crüger alkalmazta a Gerhardt által írt szöveghez. A magyar énekeskönyv az „*Ó Krisztusfő sok sebbel...*” kezdetű korál dallamával közli. Érdemes meghallgatni az éneket az eredeti dallammal is.

Johann Sebastian Bach több alkalommal is feldolgozta a korált: Kantátákban (pl. BWV 272) és a *Máté-passióban* a 44. tételként hangzik el a 3. versszak: „*Befiehl du deine Wege...*”

Teológiai üzenet és hatása: A vers a szenvedés teológiáját tükrözi: az emberi élet tele van próbákkal, de Isten hűsége biztos. Gerhardt énekei hozzájárultak a személyes hit és a belső vigasztalás kifejezéséhez. Az ének különösen alkalmas a lelkigondozói szolgálatban való hasz-

nálakra. Különlegessége, hogy a versszakok kezdősorait összeolvasva a Zsolt 37,5 igever szövegét kapjuk.

Gerhardt Pál (1607–1676)

BIBLIAÓRAI VÁZLAT – „HAGYD AZ ÖRÖK ISTENRE MINDEN TE UTADAT...”

Bevezetés

Kérdésfelvetés: Mit jelent Istenre hagyni az utunkat?

Ige: „*Hagyd az Úrra utadat, bízál benne, mert ő munkálkodik.*” (Zsolt 37,5)

1. versszak – Gondviselés és isteni szeretet

Téma: Isten a világmindenség Ura, de személyes gondviselőnk is.

Igekapcsolat: „*Ne aggódjatok... Mennyei Atyátok tudja...*” (Mt 6,25–34)

Kérdés:

- Hogyan tapasztaltad meg Isten gondviselését életed egy nehéz szakaszában?
- Mit jelent Isten „örök volta” a mi múlandó életünkre nézve?
- Hogyan ad nyugalmat a hit, még ha a körülmények nem változnak?
- Volt már, hogy csak visszatekintve láttad: Isten „felhozta napját” rád?

2. versszak – Hit és a teher könnyebbülése

Téma: A hit nem a nehézségek hiányát, hanem a nehézségek közötti békességet adja.

Ige: „*Semmiért se aggódjatok... Isten békessége megőrzi szíveteket.*” (Fil 4,6–7)

Beszélgetés:

- Nem az a kérdés, hogy van-e teher, hanem hogy mit kezdünk vele.
- A bizalom aktív döntés – nem érzés.
- Mit jelent a hétköznapi életben az Isten iránti bizalom?
- Hogyan lehet „lelkileg győzni”, amikor a körülmények csüggesztőnek tűnnek?

3. versszak – Isten akarata és irgalma

Téma: Isten jobban tudja, mi válik javunkra.

Ige: „*Akik Istent szeretik, azoknak minden javukra van...*” (Róm 8,28)

Kérdés:

- Hogyan fogadjuk el, ha Isten terve nem egyezik a miénkkel?
- Isten akarata és emberi szenvedés – hogyan fér össze?
- Mennyre tudjuk a „sújtó kart” is Isten szeretetének látni?

4. versszak – Isten eszközei és munkája

Téma: Istennek nincsenek akadályai – Ő mindig munkálkodik.

Ige: „*Mert az én gondolataim nem a ti gondolataitok...*” (Ézs 55,8–11)

Beszélgetés:

- Isten útjai nem mindig láthatóak azonnal, de mindig célravezetőek.
- Hogyan ismerhetjük fel Isten eszközeit az életünkben?
- Volt már, hogy Isten olyan „eszközt” használt, amire sosem gondoltál volna?

5. versszak – Bátorítás a múlt tapasztalatán keresztül

Téma: Isten hűsége a múltban bizalmat ad a jelenre.

Ige: „*Ő megszabadított, meg is szabadít, és reméljük, hogy ezután is...*” (2Kor 1,10)

Beszélgetés:

- A múltbeli szabadítás emlékezete a jelen hitének tápláléka.
- Milyen konkrét „megmentésekre” tudsz visszaemlékezni az életeredből?

6. versszak – Remény és türelem

Téma: A reménység megmarad, még ha a segítség késik is.

Ige: „*Ez a reménység lelkünknek biztos és erős horgonya...*” (Zsid 6,19)

Kérdés:

- Milyen gyakorlat segíthet, hogy a hitünk kitartson a „késlekedés” idején?
- Mihez „horgonyoz” a mai ember, ha nem Istenhez?

7. versszak – Örök cél, mennyei reménység

Téma: A földi szenvedés átmeneti, az örök élet a cél.

Ige: „*Mert a mi pillanatnyi, könnyű szenvedésünk...*” (2Kor 4,17–18)

Beszélgetés:

- Az eszkatológiai reménység nem menekülés a valóság elől, hanem célirányos élet.
- Hogyan tud az örök perspektíva segíteni a földi nehézségek között?
- Élünk-e úgy, mint akik tudják: az út nem itt végződik?

Összegzés, zárás:

Ima: Istenre bízni magunkat minden körülmény között. Hálaadás Isten múltbeli hűségéért. Kérés a jelen terheinek Istenre bízásáért, valamint reménységért, hogy ne csupán „tudjuk”, hanem „megéljük”, hogy az Úr jó és hűséges.

Lehetőség: Közös éneklés és csendes ima.

Feladat: A hét során egy konkrét teher vagy gond tudatos Istenre bízása, majd megfigyelní, milyen változást hoz ez a gondolkodásban, érzésekben.

A romantika kora

Szólj boldog hálaének (EÉ 69)

A ZENESZERZŐRŐL

Jean Sibelius (1865–1957) a legismertebb finn romantikus zeneszerző. Az ének szövegét Valdemar Koskimies (1865–1947), finn irodalmár, költő, tanár, irodalomtörténész – a finn nemzeti kultúra jeles alakja – írta.

A „Finlandia-himnusz” eredeti szövegét is Koskimies alkotta Jean Sibelius *Finlandia* című szimfonikus költeményének záró dallamára.

ELEMZÉS

1. versszak

Teológiai fókusz:

- Teremtés teológiája – Isten, mint a mindenség Teremtője (ld. 1Móz 1–2).
- Gondviselés – Isten nemcsak teremtett, hanem fenntartja és vezérli a világot atyai szeretettel (Mt 6,25–34; Zsolt 104).
- Isten, mint Atya – Személyes, közeli kapcsolat (Mt 6,9; Róm 8,15).

Kérdések:

- Milyen hangulatot áraszt az ének? Mit mond el Istenről? Mit vált ki bennem?
- Mit jelent számodra az, hogy Isten „az örök jótevő”?
- Tapasztaltad-e már Isten vezetését a saját életedben?
- Mit jelent a „szeretettel a mennyekből vezérli” kifejezés? Hogyan mutatkozik ez meg a mindennapokban?

Jean Sibelius (1865–1957)

2. versszak

Teológiai fókusz:

- Természet és Isten uralma – Isten a természet Ura (Mk 4,35–41: Jézus lecsendesíti a tengert).
- A természet ciklusai is Isten dicsőségét hirdetik (Zsolt 147,15–18).
- Az Istenhez való odafordulás belső békéhez és örömhöz vezet (Zsolt 1; Jn 15,10–11).
- Isten szeretetének mélysége: „...*hogyan megértsetek... milyen széles, hosszú, magas és mély Isten szeretete...*” (Ef 3,17–19)

Bibliatanulmány kérdések:

- Hogyan tapasztalod meg Isten jelenlétét a természetnek nevezett teremtség rendjében?
- Milyen módon vezetett téged boldogságra az, ha engedted neki?
- Mit jelent számodra az „örök, égi szeretet”?
- Mit jelent ma számodra, hogy Isten „mindenek gondját mint Atya veszi föl”?

3. versszak

Teológiai fókusz:

- Hálaadás Isten gondoskodásáért – Minden ajándék Istentől van (Jak 1,17).
- Napi kenyér – A Miatyánk része, fizikai és lelki gondoskodás (Mt 6,11).
- A mások felé fordulás – A keresztény élet része (Gal 6,2; Mt 25,40).
- Isten dicsőítése életünk céljaként – Róm 12,1; Zsolt 103.
- Isten uralma a természet fölött (Jób 38)

Bibliatanulmány kérdések:

- Miért fontos a hálaadás a keresztény életben?
- Miként tudunk másokkal törődni a mindennapokban – hogyan tükrözi ez Isten szeretetét?
- Mi segít abban, hogy ne csak szóval, hanem cselekedettel is „törődjünk mással”?
- Mit jelent számodra: „szívvel-szájjal szüntelen dicsérni Istent”?

Ima: Mindenki egy-egy mondatban elmondhatja, miért hálás most vagy egy közös záróimádság a vezető részéről.

Zárás és útravaló

Kérdés hazavihető gondolatként: Hogyan tudnék a hétköznapiakban „hálaéneket énekelni” Istennek – nemcsak szóval, hanem életformával?

Kézműves alkalmazás: mindenki írjon egy „hála-cédulát” (pl. Mit adott most Isten, amiért köszönetet mondhatok?)

Fény a 20. században

Áldó hatalmak oltalmába rejtve (EÉ 355)

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Az „Áldó hatalmak oltalmába rejtve” című ének (németül: *Von guten Mächten wunderbar geborgen*) szerzője Dietrich Bonhoeffer (1906–1945), német evangélikus lelkész, teológus, a Bekennende Kirche (Hitvalló Egyház) egyik vezető alakja. Aktív ellenálló volt a náci rendszerrel szemben, és részt vett az 1944. július 20-i Hitler elleni merényletkísérlés támogatásában – ez vezetett letartóztatásához. 1945. április 9-én kivégezték – csupán napokkal a háború vége előtt.

Az ének a bonhoefferi örökség szimbólumává vált: a hit, a bátorság, a szeretet és a remény mementója. Emlékeztet arra, hogy Isten hűsége a legnagyobb sötétségben is világít. Bonhoeffer ezt a verset 1944. december 19-én, a berlini Tegel börtönéből írta egy karácsonyi levél részeként, melyet családjának küldött. Nem énekszöveggént, hanem versként fogalmazta meg – a bátorítás, a remény és a hit megerősítéseként egy sötét történelmi pillanatban. Bonhoeffer ekkor már tudta, hogy valószínűleg nem fogja túlélni a háborút – mégis, a vers tele van Istenbe vetett bizalommal, békével és szeretettel.

Dietrich Bonhoeffer (1906-1945)

Teológiai jelentősége

- Az ének a keresztyén hit lényegét szólaltatja meg: Isten jelenléte és oltalma akkor is megmarad, amikor az élet bizonytalan – sőt, emberi szemmel kilátástalan.
- Az énekben felismerhető a biblikus zsoltáros hangvétel: panasz-imádság, hálaadás és dicsőítés egyszerre van jelen.
- Bonhoeffer teológiájában központi helyet foglalt el a „Krisztus követése a szenvedésben”, amely az ének üzenetében is tükröződik.

Zenei feldolgozások

- A verset később több tucat zeneszerző megzenésítette.
- A legismertebb dallam Siegfried Fietz nevéhez fűződik (1970) – modern, könnyen énekelhető stílusa révén Németországban széles körben ismertté vált.
- A mi énekeskönyvünk Joseph Gelineau, francia jezsuita zeneszerző dallamát tartalmazza, akire nagy hatással volt a gregorián zene; emellett a Taizé közösség számára is komponált.

Irodalmi hatása

- A verset a második világháború utáni német irodalom egyik legfontosabb spirituális szövegeként tartják számon.
- Számos verseskötetben, prédikációban és teológiai munkában idézik.
- Az ének hitvallás a halál árnyékában – éppen ezért sok gyászoló számára is erőforrást jelent.

Ajánlott könyv: Dietrich Bonhoeffer: *Börtönlevelek*

BIBLIAÓRA FELÉPÍTÉSE – „ÁLDÓ HATALMAK OLTALMÁBA REJTVE”

Az összeállítás célja, megérteni, hogyan jelenik meg Isten oltalma, hűsége, vigasztalása és vezetése életünk minden helyzetében – örömben, szenvedésben, múlt terheiben és a jövő ismeretlenségében.

BEVEZETÉS

- Rövid ismertetés az ének szerzőjéről: Dietrich Bonhoeffer.
 - Kiemelhetjük, hogy a verset börtönben írta, 1944 szilveszterén, néhány hónappal kivégzése előtt.
 - Az ének a halál árnyékában született, mégis reménységgel és békeességgel van tele.

Bevezető kérdések:

- Mit gondoltok, milyen körülmények között születhetett egy ilyen szöveg?
- Hogyan lehet valaki ilyen mély bizalommal Isten iránt a szenvedés közepette?

A VERSSZAKOK TEOLÓGIAI ÉS LELKI ÉRTELMEZÉSE

1. versszak – Isten oltalma és hűsége

Bibliai kapcsolódás: Zsolt 91,1–2; Róm 8,38–39

Beszélgetés:

- Mit jelent „békén várni, ami jó”? Hogyan lehet ezt megélni?
- Mit jelent neked az, hogy „Isten őriz híven reggel, este”?
- Mit jelent számodra „Isten oltalma”? Voltál-e már olyan helyzetben, amikor ezt tapasztaltad?

Alkalmazás: Írd le egy nehéz helyzetedet, és kérd meg Istent, hogy rejtse el téged „áldó oltalmába” abban a helyzetben.

2. versszak – A múlt terhének hordozása

Bibliai kapcsolódás: Zsolt 51,12; Fil 3,13–14

Beszélgetés:

- Milyen múltbéli terheink vannak, amiket nehezen engedünk el?
- Hogyan ad vigaszt Isten Fia, Jézus Krisztus?
- Mi segíthet a bűnbocsánat elfogadásában?

Alkalmazás: Írj egy imát, amelyben megvallod Istennek azokat a múltbéli dolgokat, amelyek még mindig nyomasztanak.

3. versszak – Szenvadás és elfogadás

Bibliai kapcsolódás:

Lk 22,42 – „*Atyám, ha akarod, vedd el tőlem e poharat...*”

1Pt 4,12–13 – „*Ne lepődjete meg a megpróbáltatás miatt...*”

Beszélgetés:

- Mi segíthet abban, hogy a szenvedést is Isten kezéből vegyük el?
- Hogyan lehet a szenvedést nem csupán elviselni, hanem „hálával elfogadni”?
- Milyen szenvedésekben tapasztaltad már Isten közelségét?

Alkalmazás: Beszélgetsetek párban vagy csoportban arról, hogyan tudjátok egymást támogatni a nehéz időkben.

4. versszak – Öröm és hála az úton

Bibliai kapcsolódás: Jak 1,17; Zsolt 103,2

Beszélgetés:

- Mikor vagyunk hajlamosak elfelejteni Istent – a nehézségben vagy inkább a bőség idején?
- Hogyan lehet a jó időszakokat is Istennek szentelni?
- Mik azok a „szép napok”, amiket Isten ajándékaként élhettél meg?

Alkalmazás: Írj egy listát három olyan dologról, amiért most hálás vagy Istennek. Oszd meg legalább egyet a csoporttal.

5. versszak – Csend, imádat és reménység

Bibliai kapcsolódás: Zsolt 46,11; Jel 7,9–12

Beszélgetés:

- Milyen szerepe van a csendnek az Istennel való kapcsolatban?
- Mikor voltál utoljára igazán csendben Isten előtt? Mi történt akkor?
- Mit jelent számodra Isten „rejtett világa”, ahol minden gyermek dicséri Őt?

Alkalmazás: Végezzetek 2–3 perc csendes imádságot, majd mindenki mondjon egy szót vagy rövid mondatot, ami megérintette a szívét.

Összegzés és alkalmazás

Fő gondolat:

- Isten oltalmában élni azt jelenti, hogy rábízunk magunkat – örömben és szenvedésben egyaránt.

Kérdések:

- Mit tanultál Istenről az ének alapján?
- Melyik versszak szólt most hozzád a legerősebben?
- Hogyan változtatja ez meg az imaéletedet, a jövőhöz való hozzáállásodat vagy a szenvedés megélését?

Kihívás:

- Hogyan tudjuk a jövőnket, múltunkat, szenvedésünket és örömünket egyaránt Isten kezébe tenni?

Ima és ének:

- Közös imádság, melyben kérjük Isten jelenlétét életünk minden helyzetében. Végül közösen énekeljétek el az éneket, vagy hallgassátok meg.

Felhasznált irodalom

Evangélikus Énekeskönyv, Luther Kiadó Budapest 2017.

Biblia, Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója 2017.

Chatgpt.com

A szeretet útjai – Lelki műhely pároknak

CZÖNDÖR ISTVÁN

Előszó

Ez a sorozat belső utazásra hív – nemcsak Isten felé, hanem egymás és önmagunk felé is. Az emberi kapcsolatok, a házasság, a hitbeli közösség és a lelki elmélyülés témáiban vezet végig, megállásra és találkozásra invitálva: Istennel, a társunkkal és önmagunkkal.

A sorozat részei nem kész válaszokat kínálnak, hanem kérdéseket, szempontokat és lehetőségeket. Teret adnak a csendnek, a párbeszédnek, az elmélkedésnek, a nevetésnek és az imádságnak is.

Ez a sorozat *A házasság tízparancsolata* című lapból indul ki, amely *A házasság és az elköteleződés éve*re készült. Ennek egyes pontjaihoz kapcsolódva ezek az órák továbbgondolást, elmélyülést és gyakorlati feldolgozást kínálnak.

A sorozat alkalmas jegyespárokkal, házaspárokkal és párkapcsolatban élőkkel való szolgálatra. Használható kiscsoportos bibliaórákhoz, házaskörök alkalmaihoz, de akár egy-egy párral folytatott személyes beszélgetésekhez is. Egy fejezet egy teljes alkalmat is kitölthet, de a tartalom több részre is bontható – a résztvevők igényeihez és lelki ritmusához igazodva.

FEJEZETEK

- Te és én
- Minek nevezzelek
- A közös idő

- Utak, célok
- Megajándékozottak és ajándékozók
- Egymást támogatók
- Meghívás a belső szobába

Te és Én

KÉRDÉSEK

- Mit tanultam tőled, amit sohasem fogok elfelejteni?
- Volt olyan pillanat, amikor különösen hálás voltam neked? Mikor?
- Ha egy filmet forgatnának rólunk, mi lenne a címe?
- Mit csodálsz bennem, és szerinted én miben csodállak téged?

103

TE ÉS ÉN - KAPCSOLAT

Martin Buber szerint az igazi „Én-Te” kapcsolat legmélyebb formája az Istennel való kapcsolat. Isten nem valamilyen „tárgy”, amit meg lehet ismerni, hanem olyan jelenvalóság, akihez csak személyesen lehet viszonyulni.

Te és Ő – Jézusról beszélni. Ez egy távolságtartó, tárgyiasító viszony: amikor valakit megfigyelünk és használunk. A „világ” ilyenkor dologgá válik bennünk.

Te és én – Jézussal beszélni. Ez személyes, kölcsönös kapcsolat: két ember valóságosan találkozik, jelen vannak egymás számára. Ebben a kapcsolatban a másik nem tárgy, hanem élő, megszólítható valóság.

BIBLIAI PÁRHUZAMOK

- Ábrahám és Isten:
„Ábrahám, Ábrahám!” – „Itt vagyok.” (1Móz 22,11)
Ez a „te és én” viszony a meghívásra adott válasz: Isten hív, az ember válaszol.
- Ruth és Naomi:
„Ahová te mégy, oda megyek én is.” (Ruth 1,16)
A hűség, a ragaszkodás és a bizalom példája ember és ember között.
- Jézus és Péter:
„Szeretsz-e engem?” – háromszor kérdezi Jézus (Jn 21,15–17)
Ez egy „te és én” beszélgetés, amely helyreállítja a kapcsolatot.

- Jézus és a tanítványok:
 „*Ti barátaim vagytok*” – mondja Jézus (Jn 15,14).
 A „te és én” itt már nem mester és tanítvány, hanem szerető,
 baráti kapcsolat.

ÉN-VERS

A résztvevők mindegyike kap egy előre nyomtatott versformátumot, amelyet értelemszerűen kell kitölteni a szöveg utasításai szerint. A vers kitöltése után mindenki felolvassa a művét.

Én Én (két jellemvonás, mely illik rád) vagyok
 Csodálkozom (valami, ami felkelti az érdeklődésedet)
 Hallom (elképzelt hang)
 Látom (elképzelt látvány)

Én (az első sor megismétlése) vagyok.
 Úgy teszek (valami, amit most színlelsz)
 Úgy érzem (egy képzetről alkotott érzés)
 Megérintem (egy képzelt érintés)
 Aggódom (valami miatt, ami nagyon zavar téged)
 Sírok (valami miatt, ami nagyon elkeserít téged)

Én (az első sor megismétlése) vagyok.
 Megértem (valami, amiről tudod, hogy igaz)
 Mondom (valami, amiben hiszel)
 Álmodozom (valami, amiről most álmodozol)
 Próbálom (valami, amiért erőfeszítéseket teszel)
 Remélem (valami, amit remélsz)
 Én (első sor ismétlése) vagyok.

FORMÁLNI VAGY FORMÁLÓDNI

Az „Én-Te” kapcsolatban a másik embert nem saját vágyaink tükréként látjuk, nem „eszközként” használjuk. Nem akarjuk birtokolni vagy megváltoztatni, nem formáljuk a „mi képünkre”. Ehelyett elfogadjuk őt úgy, ahogy van, teljes valóságában – mint egyedi, megismételhetetlen személyt.

Erre jó példa, hogy a teremteskor Isten a maga képmására teremtette az embert (1Móz 1,27). A másik ember Isten képmása és nem a miénk. Ha a másik embert a saját képünkre akarjuk formálni, akkor érdemes rájönni, hogy nem vagyunk Teremtők, az maga az Isten.

Jézus a nagy parancsolat magyarázatánál ezért tartja fontosnak, hogy a másik embert úgy szeressük, ahogyan önmagunkat (Mt 22,39). A szeretet nem a másik „átformálására”, hanem elfogadására és megbecsülésére hív.

IMÁDSÁG

Uram, köszönöm, hogy Te vagy az a Te, aki előtt én én lehetek. Nem kell szerepet játszanom, nem kell megfelelnem, csak nyitott szívvel lehetek előtted önmagam. Adj türelmet és alázatot az én–te kapcsolataiban, hogy ne a saját igényeim uraljanak, hanem a kölcsönös szeretet és a figyelem formáljon minket.

Ének: EÉ 287

Minek nevezzetek

A neveink végigkísérnek bennünket egész életünkben. Életkorunktól és helyzetunktől függően különböző módokon szólítanak meg minket, és ezek az elnevezések többé-kevésbé ránk is ragadnak. Lehetnek kedvesek, viccesek vagy akár megszégyenítőek is.

A becenevek leggyakrabban a párkapcsolat kezdetén jelennek meg, de sokszor felszínesek maradnak. Gondoljunk vissza: milyen becenévvel szólítottuk vagy szólítjuk meg egymást? Apa? Anya? Nyuszómuszó? Drágám? Édesem? A kapcsolataink közelségét is tükrözi, hogy miként hívnak bennünket családtagjaink, barátaink vagy házastársunk.

A vezeté- és keresznevünket a szüleinktől kapjuk – ők döntenek helyettünk. Nem elhanyagolható tény, hogy a házasságkötés után gyakran a feleség felveszi a férje nevét (vagy fordítva), és ezáltal új identitást kap.

Végeredményben azonban az életem nem a nevemtől függ, hanem attól, hogy figyelek-e azokra, akik a nevemen szólítanak.

PÁR-BESZÉD

Beszélgessünk arról, hogy a házasságotok ideje alatt milyen néven vagy beceneven szólítottátok egymást. Változott-e ez az idők során? Megmaradt az első, vagy új becenevek születtek?

Milyen érzéseket vált ki a társadból az a becenev, amellyel otthon szólítod őt?

Írjuk fel egy papírra azokat a beceneveket, amelyeken a párunk szólít minket otthon, és legyen házi feladat, hogy ezekről beszélgetssünk egymással.

A MEGSZÓLÍTÁS MINT KAPCSOLAT

A megszólítás nem csupán forma, hanem kapcsolatot teremt. Ha valakit „testvérként”, „barátként”, „szerelmemként”, „tanítványként” szólít meg, akkor meghatározom a viszonyunkat. A megszólítás azonosít és értelmez: nemcsak azt mutatja meg, ki a másik, hanem azt is, milyennek látom, és hogyan vagyunk egymáshoz kapcsolódva:

„Jézus így szólt hozzá: Asszony, miért sírsz? Kit keresel? Ő azt gondolta, hogy a kertész az, ezért így szólt hozzá: Uram, ha te vitted el őt, mondd meg nekem, hova tetted, és én elhozom. Jézus nevén szólította: Mária! Az megfordult, és így szólt hozzá héberül: Rabbuni! – ami azt jelenti: Mester.” (Jn 20,15–16)

Jézus néven szólítja magdalai Máriát, és ezzel újjászületik a kapcsolat.

ÚJ NEVEK

A Bibliában különböző összefüggésekben, sokféle tartalommal találkozunk névadással. Vallásos és profán, jelentéktelen és nagy horderejű, hétköznapi és egészen különleges értelemben egyaránt előfordul. Ebben a sokféleségben bomlik ki gazdag tartalma. Nem korlátozódik a családi események körére, hanem az egész életre kiterjed. *(Bibliai Lexikon)*

A Bibliában a névadásnak kiemelt jelentősége volt: gyakran az adott személy jellemét vagy a születés/szülés körülményeit tükrözte. A név nem csupán egy címke volt, hanem az ember személyiségének, sorsának és küldetésének kifejezője is.

Isten új nevet ad:

- Abrámból Ábrahám (1Móz 17,1–8)
- Szárajból Sára (1Móz 17,15)
- Jákobból Izrael (1Móz 32,23–32)
- Simonból Péter (Mt 16,18)
- Saulból Pál (ApCsel 13,9)

KÉRDÉSEK A FELDOLGOZÁSHOZ

- Milyen érzés lehet új nevet kapni?
- Ha Istentől kapnál új nevet, mi lenne az, és mit fejezne ki?
- Mit jelképezhet a saját neved a hited vagy a küldetésed szempontjából?
- Milyen változáson mész keresztül, amikor új „nevet” kapsz? (Pl. barátként, testvérként, szolgaként)

107

KÉRDÉSSOR

- Hogyan szólítanak meg mások téged? Szeretted ezeket a megszólításokat?
- Van olyan név vagy megszólítás, amely különösen közel áll hozzád? Miért?
- Te hogyan szoktál másokat megszólítani? Változik ez attól függően, hogy milyen a kapcsolatokat?
- Szerinted mit fejez ki egy megszólítás? Milyen érzelmeket hozdozhat?
- Volt már olyan, hogy egy megszólítás (pl. név, jelző, becenév) megerősített vagy éppen rosszul esett? Miért?
- Mit gondolsz: mi a különbség aközött, ha valakit „barátnak”, „testvérnek”, „uramnak” vagy csak „ő”-nek hívunk?
- Ismersz olyan bibliai történetet, ahol a megszólítás különösen fontos? (Pl. „Ábrahám!”, „Mária!”, „Barátaimnak mondalak titeket” stb.)
- Milyen érzés lehet, ha Isten néven szólít valakit?
Te hogyan szólítanád meg Istent – és Ő hogyan szólítana meg téged?
- Mi a különbség az „Én-Te” és az „Én-Az” kapcsolat között szerinted? Hol élsz át igazi „Én-Te” kapcsolatokat?

IMÁDSÁG

Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, karjaimba zártalak, örökre enyém vagy! Viruló réteken át, hűs forrás felé vezetlek. Pásztorod vagyok, elveszni senkit sem hagyok. Karom feléd tárom, kiárad áldásom. Nem rejtőzöm el, szívem a szívednek felel, amikor úgy érzed, nyomaszt az élet.

Ének: EÉ 438

A közös idő

Az a tudatos döntés, hogy jelen vagyok a másikkal – odafigyeléssel, meghallgatással, közös élményekkel, türelemmel, játékban, beszélgetésben vagy csendben. Nem „maradékidőt” adok, hanem az időm legjavát.

A közösen töltött idő a Bibliában nemcsak praktikus, hanem lelki jelentőséggel is bír. A Szentírás számtalan példát mutat arra, hogy Isten népe közösségben él, ünnepel, tanul, imádkozik és szolgál. A közösségi idő mindig Isten jelenlétének terét is megnyitja: közös szombattartás, ünnepek, áldozatok, vándorlás a pusztában. Az együtt töltött idő tanít, formál, emlékeztet Isten szabadító tetteire.

„Mózes ezt mondta a népnek: Emlékezz meg erről a napról, amelyen kijöttél Egyiptomból...” (2Móz 13,3)

AZ ÜNNEP

Az ünnep a Bibliában nem pusztán hagyomány vagy kikapcsolódás, hanem Isten és az ember közös ideje: az emlékezés, a hálaadás és a közösség szent alkalmá. A bibliai ünnepek mindig egy konkrét isteni cselekedethez kapcsolódnak, és céljuk, hogy megerősítsék az identitást és a hitet.

Az ünnep: megszentelt idő, amelyben Isten jelenléte tapinthatóvá válik. Idő a megállásra, hálaadásra, közösségre. Emlékeztető: mit tett Isten népéért – a múlt emlékezete jövőre irányít.

AZ ÜNNEPEK IDEJE

Az ünnepek időpontokhoz kötődnek. Írjon fel külön lapra a férj és a feleség:

1. a házasságkötésük (templomi vagy polgári) dátumát, helyszínét, kezdési időpontját;
2. a házastárs születési dátumát;
3. a gyermek(ek) születési dátumát.

Majd mutassák meg egymásnak, és beszélgessenek arról, hogy kinek lett azonos a válasza.

Ki melyikben volt bizonytalan?

KÉRDÉSEK A FELDOLGOZÁSHOZ

- Fel tudjátok idézni, hogy milyen bibliai Ige hangzott el az esküvőtökön?
- Életed melyik évfordulóját szoktad megünnepelni, és melyiket nem? Vajon miért?
- Elfelejtettél már évfordulót? Milyen tapasztalataitok vannak ezzel kapcsolatban?
- Hogy sikerült megoldani a feladatot?

AZ ÜNNEP ELŐKÉSZÍTÉSE

Készítsük elő a házassági évforduló (vagy egy karácsony) megünnepelését – úgy, hogy a férj és a feleség önálló feladatként kapja meg: írják le, miként képzelik el ezt az ünnepet, milyen legyen a menete.

A végén osszuk meg egymással ötleteinket és tapasztalatainkat. Mutassuk meg egymásnak a papírra leírt terveinket, igényeinket.

AZ ELTÖLTÖTT IDŐ „PONTJA”

A társunkkal – házastársunkkal – való közös idő a Biblia szerint több mint együttlét: szent, teremtet ajándék, amelyben kapcsolat, figyelem, öröm, egymásra hangolódás és Isten jelenléte is megtapasztalható. Nemcsak időt töltünk együtt, hanem életet osztunk meg – és Isten éppen ezt a közösséget akarja elmélyíteni és megáldani.

A KAPCSOLAT SZÖVETE: IDŐ, FIGYELEM, JELENLÉT

A házasság Isten alkotása – tartós egység, amely nem automatikusan működik. Az „egy test” valósága nemcsak testi, hanem lelki és időbeli közösség is: együtt növekedés, együtt gondolkodás, egymásra figyelő jelenlét.

A közösen töltött idő megtartó erejű, különösen:

- nehézségekben – támasz,
- döntésekben – egység,
- ünnepekben – öröm,
- hétköznapiakban – kapcsolatápolás.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Milyen közös idő volt életeitek legemlékezetesebb pillanata?
- Milyen formában tudtok minőségi időt adni egymásnak hetente?
- Hol szólal meg köztetek Isten? Csendben? Sétában? Imában?

KÖZÖS IMÁDSÁG VAGY ÁLDÁS KIMONDÁSA EGYMÁSRA

„Köszönöm, Uram, a társam életét. Áldd meg a vele töltött időnket...”

Ének: EÉ 502; 134

Utak, célok

A két ember találkozása, akik különböző életutat jártak be, a Biblia egyik leggyakoribb és legmegrendítőbb témája. Ilyen találkozásokban gyakran történik megváltozás, felismerés, gyógyulás vagy küldetés. Ezek a találkozások nem véletlenek: Isten szándéka, hogy az emberek egymás által is formálódjanak.

BIBLIAI PÁRHUZAMOK

Mindenki más utat jár – Isten mégis találkozási pontot ad. A találkozások nem véletlenek – gyakran isteni küldetések. A különbözőség nem akadály, hanem lehetőség a változásra. Egy valódi találkozás meghallgatásban, figyelemben, elfogadásban valósul meg:

- Jézus és a samáriai asszony (Jn 4,1–42)
- Jézus és Zákeus (Lk 19,1–10)
- Ruth és Naomi (Ruth könyve)

KÉRDÉSEK A FELDOLGOZÁSHOZ

- Volt-e már olyan találkozásod, ami megváltoztatta a gondolkodásodat?
- Hogyan tud két nagyon különböző ember mégis kapcsolatot építeni?
- Mit tanulhatunk más életutakból? Mit tanulnak mások belőlünk?
- Mi a szereped egy „véletlen” találkozásban?

KÖZÖS ÚT – KÜLÖN ELHÍVÁS

A Biblia nem egyformaságra, hanem egységre a sokféleségben hív. Isten nem azt várja el, hogy mindenki ugyanazt tegye vagy ugyanúgy gondolkodjon, hanem különböző embereket egy közös célban egyesít – ez igaz lehet a házasságban, szolgálatban, barátságban vagy munkatársi kapcsolatokban is.

111

IGÉK A FELDOLGOZÁSHOZ:

„Ketten jobban boldogulnak, mint egy: ha elesik az egyik, a másik föl-emeli.” (Préd 4,9–10)

Ez az ige hangsúlyozza, hogy az együttlét célja nem uralkodás, hanem emelés. Nem azért vagyunk ketten, hogy kontrolláljuk egymást, hanem hogy támaszok, útítársak, erősítők legyünk. Ez különösen fontos ott, ahol az életutak, vágyak és lehetőségek eltérnek.

„A test ugyan egy, de sok tagja van... Isten helyezte el a tagokat a testen, mindegyiket úgy, ahogy akarta.” (1Kor 12,12–18)

Pál apostol képe a gyülekezetről, de igaz a személyes kapcsolatokra is: mindenkinek más ajándéka van, és ezek nem versengenek, hanem kiegészítik egymást. A másik ember tehetsége, álma nem fenyegetés, hanem Istentől való ajándék – amit nem féltékenyen nézni, hanem örömmel támogatni kell.

„A szeretet... nem irigykedik, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel... nem keresi a maga hasznát...” (1Kor 13,4–5)

Ez az ige nemcsak az esküvők dísze, hanem valóságtükröt tart elénk: tudunk-e úgy szeretni, hogy nem saját céljainkhoz igazítjuk a másikat, hanem segítjük abban, hogy azzá váljon, akivé Isten hívta? A szeretet nem azt kérdezi: „Mi lesz belőlem általad?”, hanem: „Mi bonthatkozhat ki belőled mellettem?”

CÉLOK

A Biblia szerinti célok nem csupán életfeladatokról, karrierről vagy eredményekről szólnak. A Szentírásban a „cél” (*skopos, telos*) mindig kapcsolati és lelki távlatú: Istennel való közösség, mások szolgálata, és az örök élet felé vezető út.

A cél nem csak az, amit el akarunk érni, hanem az, akié válni hívattunk. A bibliai cél nemcsak valami, amit el akarunk érni – hanem Valaki, Akihez tartozni akarunk. A cél nem végpont – hanem meghívás az úton való növekedésre. Az út maga is cél, ha Isten bennünk munkálkodik közben.

Ének: EÉ 453; 560

Megajándékozottak és ajándékozók

Kapunk is egymástól, és adunk is egymásnak – egyszerre vagyunk megajándékozottak és ajándékozók. A Bibliában ez a dinamika az isteni szeretet tükröződése az emberi kapcsolatokban. Isten az első ajándékozó: *„Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről való...”* (Jak 1,17)

Az élet, a szeretet, a hit, a kapcsolat: elsősorban ajándék – nem kiérdemelt, hanem kapott. Már az is ajándék, hogy vagyunk egymásnak, hogy találkoztunk, összetartoztunk. Innen indul minden.

Megajándékozottnak lenni: alázat és hála. Elfogadni azt, amit a másik ad – idejét, szeretetét, figyelmét – nem önzőség, hanem bizalom és nyitottság. Aki elfogad, az elismeri a másik értékét: *„Mid van, amit ne kaptál volna?”* (1Kor 4,7)

HÓGOLYÓ

Adjunk körbe 2 db A4-es papírt mindenkinek. Mindegyik papírra írjanak fel egy-egy pozitív tulajdonságukat, majd gyűrjék össze a papírokat. Az összegyűrt galacsinokkal kezdjenek el „hógolyózni”: dobálják egymást, lazuljanak be, élvezzék a játék örömét!

A végén válasszon mindenki 2 db hógolyót, nyissa ki, és olvassa el a rajta lévő pozitív tulajdonságot. Ha például az van ráírva a papírra, hogy „bátorság”, akkor vigye oda valakihez, és mondja azt: „Szerintem te bátor vagy...” A papírt nem kell átadni. Ugyanazt a papírt több emberhez

is odavihető. A lényeg az, hogy gondold végig, szerinted kihez illik még az adott tulajdonság.

A megajándékozottság lelki fogalma a Biblia és a keresztény hit egyik alapvető tapasztalata: az élet, a szeretet, a kapcsolat, a kegyelem – mind ajándék. Nem kiérdemelt, nem megvásárolt, nem saját teljesítményünk eredménye, hanem Isten szabad, önkéntes és túlcserélhető szeretetének gyümölcse.

Aki megérti, hogy az élete ajándék, az nem követel, hanem köszön, nem a hiányra figyel, hanem arra, ami van, nem versenyez, hanem osztozik, nem szorong, hanem bizalommal él.

A megajándékozottság: a hála, az öröm és az alázat forrása.

ELMÉLKEDŐ KÉRDÉSEK

- Mi volt ma az a három dolog, amit ajándékként éltem meg?
- Mikor éreztem úgy, hogy nem érdemlek meg valamit, mégis kaptam?
- Hogyan tudnám másokat ajándékként látni – nem eszközként vagy elvárások tárgyaként?
- Én miben vagyok ajándék mások számára?

BIBLIAI IGÉK A TÉMÁHOZ

- A kegyelem ajándék
„Kegyelemből van üdvösségetek hit által – ez nem tőletek van, Isten ajándéka ez.” (Ef 2,8)
- Az élet ajándék
„Az Úr alkotta ezt a napot, ujjongjunk és örüljünk rajta!”
(Zsolt 118,24)
- Minden ajándék
„Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről való, a világosság Atyjától.” (Jak 1,17)

ÉLETEM „AJÁNDÉKTÉRKÉPE” – VIZUÁLIS FELADAT

Készíts egy „megajándékozottság-térképet”.

Gondold végig:

- Mik az életed legnagyobb ajándékai? (*kapcsolatok, események, élmények, képességek*)
- Kiket kaptál ajándékba?
- Miben volt részed, amit nem kiérdemeltél meg?

A térképet meg is lehet osztani egymással, de csendes elmélkedésre is alkalmas.

Eszközök: nagy lap, színes ceruzák, képek, matricák, ragasztó stb.

IMÁDSÁG

Add, hogy ne csak megajándékozottak,
hanem egymás számára ajándékozók is lehessünk.
Ne csak elvárjunk – hanem adjunk.
Ne csak hallgatást kérjünk – hanem figyelmet adjunk.
Ne csak szeretetre vágyjunk – hanem szeretni akarjunk.

Ének: EÉ 286; 237

Egymást támogatva

Az egymás támogatása az egyik legfontosabb emberi és lelki tapasztalat – különösen a hit, a kapcsolat, a közösség és a szeretet megélésében. A Biblia tele van olyan képekkel, történetekkel és tanításokkal, amelyek azt hangsúlyozzák: nem egyedül kaptuk az életünket, és nem is egyedül kell járnunk az utunkat.

A támogatás lényege nem az irányítás, hanem a kísérés. Nem sajnálat, hanem a bátorító jelenlét. Nem megoldás, hanem a közös hordozás.

Támogatni valakit nem azt jelenti, hogy elvégzem helyette azt, amit neki kellene megtennie, hanem hogy nem hagyom magára.

BÁTORÍTÓ MONDATOK EGYMÁS (HÁZASPÁROK) SZÁMÁRA

Mondd ki – halld meg!

- „Támogatlak abban, akivé Isten hívott téged válni.”
- „Nem uralkodni akarok rajtad, hanem felemelni téged.”
- „Nem csak melletted vagyok – mögöttem állok.”
- „A te álmod számomra is fontos.”
- „Ha te növekszel, mi is növekszünk.”

MÖGÖTTED ÁLLOK

Hiszek benned akkor is, ha te nem hiszel magadban.
Olyankor is ott vagyok, amikor elbizonytalanodsz,
és én leszek az, aki emlékeztet rá, ki vagy valójában.

Nem tolni akarlak, hanem biztonságot adni.
 Nem siettetlek. Nem irányítalak.
 Csak ott vagyok mögötted: ha kell, elkaplak, ha meginogsz.
 Kiállok melletted mások előtt is.
 Nem hagylak magadra, ha támadás ér vagy kritika.
 Nem hagyom, hogy egyedül hordozz olyasmit, amit együtt is vihetünk.
 Imádságban hordozlak.
 Ha nem is tudod, imádkozom érted – csendben, hűségesen.
 Nem látványos – de ez is: mögötted állás.

BIBLIAI KÉPEK A „MÖGÖTTE ÁLLÁSRÓL”

Áron és Húr Mózes mögött állnak: „Amikor Mózes kezei elfáradtak, Áron és Húr tartották őket...” (2Móz 17,12) Mögötte állás a fáradtságban, a csendes háttértámogatásban.

Pál és munkatársai: „Hálát adok értetek... mert közösséget vállaltatok velem az evangéliumban.” (Fil 1,3–5)

GYAKORLATI ÖTLETEK AZ EGYMÁS TÁMOGATÁSÁRA

- Heti közös beszélgetés: időt szánni egymásra, megosztani az örömeket és nehézségeket.
- Hálanapló: közösen írni, miért vagyunk hálásak egymásnak.
- Imaközösség: együtt imádkozni a családjért, egymásért.
- Kis meglepetések: figyelmességek, apró gesztusok, amelyek megerősítik a szeretetet.

IMÁDSÁG

Uram, adj erőt ahhoz, hogy csendben, hűségesen ott legyek azok mögött, akik most küzdenek. Ne akarjam helyettük megoldani – de legyek ott, hogy érezzék: nincsenek egyedül.
 Ha meginognak, adj nekem kezet, hogy tartsam. Ha elcsendesednek, adj imát, hogy hordozzam.
 Taníts mögéjük állni – szeretettel, nem irányítva. Ámen.

Ének: EÉ 338; 351

Meghívás a belső szobába

A „meghívás a belső szobámba” egy gyönyörű, lelki értelemben mély kép: azt jelenti, hogy megosztok magamból valamit, ami igazán személyes, sebezhető és valóságos. A másik embert beengedem nemcsak az időmbe vagy a gondolataimba, hanem a lelkembe – a belső világomba, ahol az imádság, az érzések, a küzdelmeim és az örömeim laknak.

BELSŐ SZOBA

Az a hely, ahol nem játszunk szerepeket. Az a tér, ahol sebezhetőek lehetünk, mégis biztonságban. Az a részünk, amit csak kevesen láthatnak: félelmeink, álmaink, imáink, kérdéseink. „Belső szoba”: a lélek csendes, meghitt szentélye.

Jézus a Hegyi beszédben mondja: *„Te pedig, amikor imádkozol, menj be a belső szobádba, zárd be az ajtót, és imádkozz Atyádhoz titokban.”* (Máté 6,6)

Ez a „belső szoba” nemcsak egy fizikai hely – a lelkünk legbelső, őszinte tere. Itt vagyunk leginkább önmagunk, és leginkább Isten előtt. Ha valakit meghívunk ide, az a legnagyobb bizalom és szeretet jele.

BESZÉLGETÉSINDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Mit jelent neked a „belső szobád”? Van ilyen helyed?
- Mikor érezted azt, hogy valaki beengedett téged a lelke mélyére?
- Milyen érzés számodra sebezhetőnek lenni – és másokat beengedni?
- Kinek nyitnád ki most leginkább a belső szobád ajtaját – és miért?

ÉLMÉNYGYAKORLAT (CSOPORTBAN VAGY PÁRBAN)

„Belső szobám térképe”

Eszközök: papír, színes ceruza/filc.

Rajzold meg a belső szobádat – lehet szimbolikus:

- Hol van a középpontja?
- Milyen „bútorok” vannak benne? *(pl. egy ima-szék, egy emlékes doboz)*
- Kik vannak benne?
- Van-e zárt szekrény? Nyitott ablak? Kint rekedt valaki?

Utána – ha van bizalom – kis csoportban vagy párban meg lehet osztani:

- Mit mutat meg rólad ez a szoba?
- Van-e benne valaki másnak is helye?
- Szeretnéd-e valakinek megmutatni valaha?

IGÉK A FELDOLGOZÁSHOZ

- *„Kora reggel, amint még sötét volt, felkelt, kiment egy elhagyatott helyre, és ott imádkozott.” (Mk 1,35)*
- *„Jézus azonban visszavonult a pusztába, és ott imádkozott.” (Lk 5,16)*
- Továbbá: 2Móz 24; 1Kir 19,4–8; Zsolt 46,10; Zsolt 62,2

IMÁDSÁG

Uram, te látod a szívem titkos zugait. Kérlek, lépj be oda, ahol félek, ahol hallgatok, ahol rejtegetek. Segíts, hogy ne csak neked, hanem másoknak is meg tudjak nyílni szeretetben, tiszteletben. Taníts arra, hogy vendégként is alázattal lépjek mások szívébe, és ha engem hívnak be, ne bántsak, hanem jelen legyek. Ámen.

Ének: ÉÉ 315

A házasság tízparancsolata

Németh Zoltán

TE ÉN IS VAGY, ÉN TE IS VAGYOK: MI KETTEN EGYEK VAGYUNK.

I. Azon a helyen és abban a szerepben, amit egymás életében betöltünk, csak ketten vagyunk: te és én.

II. Benned gyönyörködöm! Nem önmagunkat csodáljuk a másikban, és nem akarjuk a saját képünkre formálni egymást.

III. Különös jelentősége van számunkra annak, ahogy megszólítjuk egymást, mert ez kifejezi az összetartozásunkat.

IV. Nem engedjük, hogy a gondok, a feladatok vagy a megszokás megfosszanak minket a kettesben töltött idő lehetőségétől. Ünnepként szeretnénk megélni az együtt töltött órákat és percekét. Tisztában vagyunk vele, hogy az ünnep nem jön létre magától, az ünnepért tenni kell.

V. Elfogadjuk és tiszteletben tartjuk azt a két különböző utat – azok szereplőit és történéseit –, amely a találkozásunkig vezetett minket. Ugyanakkor egyértelműen képviseljük a környezetünk felé az egymással való elköteleződésünket és összetartozásunkat.

VI. A közös célok elérése mellett a külön-külön bennünk élő álmok, lehetőségek és elképzelések megvalósulásában nem elnyomni vagy kihasználni, hanem támogatni szeretnénk egymást.

VII. Nem használjuk a másikat önmagunk kielégítésére, hanem azt tekintjük beteljesedésnek, hogy az együtt megélt örömben egyszerre lehetünk mindketten megajándékozottak és ajándékozók.

VIII. Ajándékai vagyunk egymásnak, nem a tulajdonai. A másik értékeire és eredményeire büszkék vagyunk; azokat nem irigyeljük és el nem tulajdonítjuk.

IX. Egymás előtt nyíltan, egymás mellett szolidárisan, egymás mögött támogatóan állunk.

X. Tiszteletben tartjuk és elfogadjuk, hogy a másik érzései és gondolatai felett nem rendelkezünk, és egymás lelkének legbelső csarnokába akkor léphetünk be, ha oda a másiktól meghívást kapunk.

*

Szeretnénk, hogy az idő múlásával egyre erősebb kötelék szövődjön közöttünk, és ennek az összetartozásnak a biztonságában mindketten igazán önmagunk és szabadok lehessünk.

Az istenarcú lény

BARTHA ISTVÁN

Bevezető

Ez a tíz alkalomra tervezett bibliaórai tematika elsősorban gondolatébresztő kíván lenni: kérdéseket föltenni konkrét emberi élethelyzetek kapcsán, és őszintén keresni a válaszokat. A Biblia ihletettségének egyik fontos mozzanata, hogy valamikor élt, valós, hús-vér emberek valódi történeteit beszéli el. A különféle élethelyzetekben pedig magunkra ismerhetünk, azonosulhatunk a szereplőkkel. Saját sorsunk, döntéseink vagy épp kényszerpályáink elevenednek meg – még hozzá úgy, hogy azokban valamiképpen egyfajta iránymutatást is találhatunk.

A konkrét, gyakorlati, kizárólagos direktívák helyett azonban leggyakrabban a szinte végtelen számú lehetőség csodája tárul fel. Sőt, a nyilvánvaló és durva hibák, tévedések vagy kifejezetten gonosz tettek és szándékok ellenére – vagy akár azokon keresztül – is megvalósul Isten terve, amely az embert minden esetben mint a szeretetcselekedet célját állítja elő. Iskolapéldája ennek József és testvérei története: *„Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt, hogy úgy cselekedjék, ahogyan az ma van, és sok nép életét megtartsa.”* (1Móz 50,20) (spoiler!)

A bibliai szövegeknek ugyanúgy nem csak egyféle olvasata létezik, ahogyan a mi életünknek sem. Döntéseinkben, megfontolásainkban tehát jó, ha nem leegyszerűsített, előre gyártott és mereven rögzített sablonokat alkalmazunk, hanem nyitottak vagyunk arra, hogy az élethelyzeteken, történéseken keresztül az élő Isten élő és valóságos módon megszólítson minket. Annál is inkább, mivel a prejudikált üzenet

erőltetése épp azt veheti el tőlünk, ami a legfontosabb: hogy meglássuk magunkat a tükörben.

Wojciech Weiss: Ecce Homo (1934)

Mire gondolok? Eleve hajlamos az ember belehelyezkedni abba, hogy ha ő saját meggyőződése szerint egy helyes végkövetkeztetést képvisel, akkor az adott történetben csakis a pozitív hős szerepében képzelheti el magát. Miközben a tükör először azt mutatja meg, hogy mivé torzultam, és mire vagyok, vagy mire lennék képes egy adott élethelyzetben. Csak egy egészséges szembesülés, majd ennek alapján megfelelő belátásra történő eljutás után mutatja meg azt is a tükör, akinek a Teremtőm lát engem.

A bibliai szövegek kontextusból kiragadott, merev, receptként való értelmezése sokkal inkább hasonlít a talentumokról szóló példázatban szereplő egytalentumos szolga viselkedésére, aki – könyörtelennek látván urát – kendőbe kötve elássa a rá bízott kincset, ahelyett hogy forgatná és kamatoztatná azt. Életünk egészét érintő kérdések és dilemmák kerülnek elénk, amelyek nem csupán segítenek eligazodni döntéseink meghozatalakor, hanem egyben feltárnak általuk Isten kibeszélhetetlen ajándékai is.

Az igei útbaigazítás tehát túlmutat a pusztán etikai konzekvenciákon, és fontos mozzanat a remélt dolgokban való bizalom felgerjesztése. Sőt, ez előbbre való, hiszen ezekből az új felismerésekből fakadhatnak csak valódi, megélt, őszinte és tiszta erkölcsi megfontolások. Máskülönben marad a kényszeres farizeuskodás, a mellébeszélés, az ítélezés, a másokra mutogatás, a gyűlölet, a kirekesztés, az ellenségeskedés, rivalizálás, háború – vagyis a halál útja. De hát miért halnánk meg, ha egyszer Isten az élet Istene és az élők Istene?

Milyennek látom Istent? Mit feltételezek róla? Mit tulajdonítok neki? Széles a spektrum a mennydörgésben és nagy vizek zúgásában, füst-felhőben és pusztító tűzben megjelenő kozmikus bírótól a vagyontát elherdáló, tönkrement életű fia elé futó és őt magához ölelő édesapáig, vagy az elkészált bárányát megkereső pásztorig. Ahol azonban Istent igazán megláthatjuk, az a másik ember. Hiszen ő a saját képmására formált minket. Ezt is az Igéből tudjuk.

Ennek a kis sorozatnak a témája tehát talán a legfontosabb kérdést feszegeti: hogyan bánunk egymással? Ami valójában azt a kérdést foglalja magában: hogyan viszonyulok Istenhez? János jól tudta ezt: „Ha valaki azt mondja: »Szeretem Istent«, a testvérét viszont gyűlöli, az hazug, mert aki nem szereti a testvérét, akit lát, nem szeretheti Istent, akit nem lát.” (1Jn 4,20)

Két tiszteletteljes kérésem van eme kis tematika felhasználóihoz. Az első, hogy vegyék figyelembe: tudatosan nem törekedtem arra, hogy az egyes témákat elindító szövegek egységes műfajúak legyenek. Sőt, nem titkolt vágyam, hogy a direkt és fogalmilag szabatosnak szánt kifejezési módok mellett felfedezik az esetenként ironikus vagy akár szarkasztikus megfogalmazásokat is. Hiszem – sőt tapasztalom, de akár tudományosan is igazolt –, hogy maga a Szentírás is tartalmazza a különféle irodalmi műfajok sokszínűségét.

A másik kéréssem, hogy tartsák napi szinten tudatukban minden egyes rész feldolgozásánál ezeket a kérdéseket:

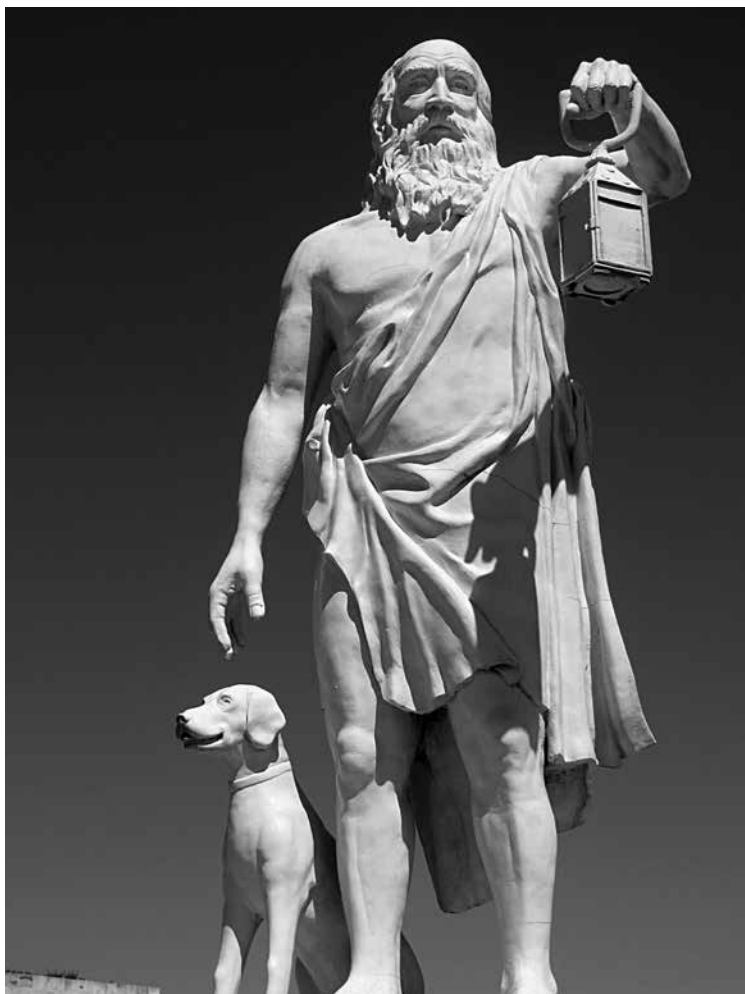
- Tudatában vagyok-e isteni méltóságomnak?
- Tudatában vagyok-e a másik ember isteni méltóságának?
- Tudatában vagyok-e annak, hogy ha megalázok valakit, akkor azt saját magammal teszem?
- Kitől és milyen körülmények között, vagy milyen feltételek mellett fogadok el mégis megaláztatást?
- Tudom-e, hogy önként vállalt megalázott szerepemben is káromolhatom Istent?

Ugyancsak általános alapelvként szeretném ajánlani ezt a nagyon tömör, és önmagában akár félre is érthető alaptételt, amelyet Luther Márton személyiségével, hitbeli útjával erősen – ámde felekezeti hovatartozásomnál fogva érthető módon – rokonszenvező teológusként fogalmaztam meg, felfogva és ismerve, akár teológiai, akár filozófiai értelemben, hogy Istennel szemben semmiféle szabadságunk nincs, míg az embertársak felé irányuló viszonyulásainkban és tetteinkben mégis rendelkezünk egyfajta döntési és cselekvési képességgel: „A szabadság az ember elidegeníthetetlen méltósága.”

1. Egyenlők és egyenlőbbek?

Textusok: A kánaáni asszony története (Mt 15, 21–28), A gazdag és Lázár példázata (Lk 16, 19–31)

Javasolt kezdő ének: Testvéreim javáért... (ÉÉ 455)

Diogenész szobra a mai Törökország területén fekvő Sinop városában

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT

Ennek a kezdő alkalomnak adhatnánk ezt a címet is: „cut to the chase”, vagyis: „csapjunk a közepébe!”. Célszerű felolvasni mindkét szöveget. Hogy milyen sorrendben és milyen felvezetővel, az esetenként más és más lehet. A felolvasás történhet akár egy-egy önként vállalkozó fel-

olvasó által, akár úgy, hogy mindenkinél van azonos fordítású Újszöveg, és versenként haladunk. Ilyenkor célszerű, hogy a csoportvezető is részt vegyen a felolvasásban.

A csoport összetételétől és egymáshoz, valamint a csoport vezetőjéhez való viszonyuktól függ, hogy melyik módon hatékonyabb a kérdések fölvetése és a hangsúlyok keresése. Lehet a felolvasás előtt is felhívni a figyelmet arra, hogy a hallgatók keressék a közös mozzanatok a két szövegben. (Ez nem lesz túl nehéz: kutyák, asztalról lehulló morzsák.)

Szintén csoport- és csoportvezető-függő, hogy a „kutya” szóval kapcsolatos asszociációkat hogyan vetik föl. Kinek mi jut elsőként eszébe arról, hogy „kutya”? Akinek van kutyája, valószínűleg a szeretet, hűség, négylábú barát, családtag szavak jutnak eszébe. Sőt, az sem kizárt, hogy valakik a hozzájuk legközelebb álló személlyel való legbizalmasabb kommunikációban használják egymásra a „kutya”, „kutyuska” becézést.

Ugyanakkor nem figyelmen kívül hagyható, hogy nagyon sok esetben a „kutya” kifejezés egészen rossz csengésű összefüggésben jelenik meg a beszédben. „Kutya idő van!”, „Ilyenkor még a kutyát sem verik ki”, „Kutyául érzem magam.”, „Kutyavilág.”, „Eb ura fakó.”, „Ebül szerzett jószág ebül vész el.”, „Hát kutya vagyok én?” – kérdezte Góliát Dávidtól, amikor meglátta, hogy ellenfele katonai páncélzat és fegyverzet nélkül, parittyával megy ellene. Itt érdemes utalni arra, hogy később, más kontextusban ez a történet is feldolgozásra kerül. Ez segíthet elmélyíteni és fenntartani az érdeklődést a sorozat folytonossága és az egyes alkalmak egymásra épülése iránt.

Mindenesetre a kutya motívumot érdemes izlelgetni. Úgy is, mint postás, úgy is, mint aki szeretné megkapni a leveleit, úgy is, mint ember, aki, ha valami lealacsonyítót és igazán sértőt akar ellenfele fejéhez vágni, akkor kutyához hasonlítja. Nekünk, magyaroknak szinte adja magát, hogy Petőfi Sándor *Kutyák dala* és *Farkasok dala* című költeményeire is utaljunk valamiképpen, mint a szolgál elküldéséig kontra szabadság szimbólumaiként – netán a „kutyafejű tatár”, vagy a török hódoltság idején megismert „gyaur kutyára” is gondolhatunk.

Lehet, sőt érdemes egy kis „brainstormingot” tartani: vajon mennyi kutyával kapcsolatos közmondást, szólást, élethelyzetet tudunk emlékezetünkbe idézni, és azok közül melyik kedves, melyik barátságatlan

a kutyákkal szemben. Egyes embereknek a kutyákkal való visszaélései is szóba jöhetnek akár, például a minden normális országban tiltott, mégis sajnos divatban lévő kutyaviadatok, vagy egyes országokban a kutyák húsának fogyasztása, netán a házi kedvencnek szánt, ámde túltényesztett kutyákkal haszonszerzésből való kereskedés, vagy akár régen a nemességet, illetve más közjogi kiváltságot megnyújtott kutyák cserzett bőrére írt igazolásra gondolunk.

Csoportja és csoportvezetője válogatja, hogy mennyi időt szánnak erre; mindenesetre a kutyákkal kapcsolatos elmélkedés szinte kimeríthetetlen lehetőségeket rejt magában. Mindezek után már nem tűnik túlságosan megerőltetőnek, hogy a két szövegben hogyan látjuk a „kutya” említését. *„Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak”* (Mt 15,26), valamint: *„csak a kutyák jöttek hozzá, és nyaldosták a sebeit”* (Lk 16,21). Nem nehéz belátni, hogy mindkét szövegben a kutya a megvetettség szimbóluma. Egyik esetben a kutyák a fontossági sorrend végén helyezkednek el, vagyis amíg az embergyerekek nem laktak jól, addig a kutyák szóba se kerülhetnek. Nincs, nincs, nem. Ne is ácsingózzál. Nincs egyenlőség. Te kutya vagy, én meg ember. Neked nem jut, neked nem jár.

A másik esetben viszont a ranglétra legalján, vagy még annál is lejjebb lévő ember nyomorúságát csak a kutyák osztják azzal, hogy legalább nyalogatják a sebeit. Miközben az asztalról lehulló morzsákból egyiküknek sem jut. Ebben az esetben egy ember számára az emberi lét lealacsonyítását kifejező kutya az, amelyik bármiféle együttérzést tanúsít iránta. Tehát van ember, aki a kutyánál is alábbvaló.

Pál óvva inti levele címzettjeit: *„Óvakodjatok a kutyáktól, óvakodjatok a gonosztevőktől, óvakodjatok a megmetéltektől!”* (Fil 3,2). A bálványimádó Jezábel királynővel kapcsolatban pedig talán még bukásánál és halálánál is megalázóbb tényként közli a szent szöveg, hogy *„kutyák eszik meg a jezréeli birtokán, és nem fogják eltemetni!”* (2Kir 9,10).

Visszatérve Diogenészre és ábrázolásaira: a cinikus filozófia elnevezése a görög „kutya” (küon) szóból származik. Vajon ez a csúfnév valóban lealacsonyító, vagy inkább továbbgondolásra érdemes abból a szempontból, hogy maguk az emberek, akik felsőbbrendűségük tudatában vannak, nem viselkednek-e egymással sok esetben pont emiatt a pusztán ösztöneik által vezérelt állatoknál is alantasabban? De idézhetjük a hajléktalan Diogenésznek a világhódító királyhoz, Nagy Sándor-

hoz intézett szavait is: „Ne vedd el azt, amit nem adhatsz.” (Ne álld el előlem a Napot.)

RÖVID ELMÉLKEDÉS

(Felolvasható, vagy akár el is hagyható)

A gazdag ember földi élete során naponta tanúja volt egy nehéz sorsú embertársa szenvedésének. Mégsem indította ez arra, hogy legalább egy kicsit próbálja enyhíteni annak nyomorát. Átlépett rajta, átnézett felette. A kettejük közti mély árkot ő ásta ki – és ez nem Isten büntetése. Amikor viszont eljött az igazság pillanata, és Lázár Ábrahám kebelén vigasztalódott, már hirtelen tudta is a korábban ajtaja előtt alamizsnáért kuncsorgó koldus nevét. Sőt, aggódni kezdett testvéreiért, akik hozzá hasonlóan érzéketlenek voltak, és elfordultak a rászorulóktól. Talán még a kutyákat is irigyelni kezdte, akik legalább életében nyaldoshatták a sebeit, míg ő az asztaláról lehulló morzsákból sem juttatott neki.

Jézus tudta, hogy a korabeli zsidók úgy vélekedtek a pogányokról, ahogyan azok talán róluk: kutyák. Kutyák, akiket bottal kell elkergetni, mert csak ugatnak és harapnak. Amikor a kánaánita asszony őt nagy merészen Dávid Fiának szólította, arra gondolhatott, hogy zsidó kísérei ezt valami sértő indiszkréciónak, sőt istenkáromlásnak tartják. Hiszen mi köze a pogánynak Dávidhoz, a nagy királyhoz? Pláne a Messiáshoz? Mintha csak összekacsintott volna ezzel a nővel, és egy fura játékot kezdeményezett: „Ugye tudod, hogy ezek itt téged kutyába sem vesznek?” Az asszony pedig, megértve a célzást, beleállt a szerepbe: *„Úgy van, Uram! De hiszen a kutyák is esznek a morzsákból, amelyek gazdájuk asztaláról hullanak.”* Ismerjük Jézus válaszát.

KÉRDÉSEK

- Milyen ember vagyok, ha a magasabb rendű lény szerepét magamra értelmezve gazdag falatokból lakmározom, amelyekből bőségesen pazarlok ugyan, de még azt sem osztom meg a számalomra méltó és lenézett kutyákkal, vagy épp nyomorult embertársammal?
- Lehetek-e annyira „kutya” az Isten számára, hogy semmi esélyem ne legyen az ő irgalmára?

IMÁDSÁG

Uram, köszönöm neked a méltóságomat. Köszönöm, hogy nem kell elfogadnunk egymástól, hogy állati szörnyetegként bánjanak velünk. Köszönöm, hogy emlékeztetsz rá, hogy a másik emberben veled találkozom. Ámen.

2. Törzsi privilégium?

Textusok: A kapernaumi százados (Mt 8,5–13; Lk 7,1–10), Kornéliusz és háza népe (ApCsel 10)

Javasolt kezdő ének: Eljött hozzánk az üdvösség... (EÉ 320)

BEVEZETŐ KÉRDÉSEK

Kérted már valakitől, hogy imádkozzon érted? Kit kérnél meg egy nehéz élethelyzetben, hogy imádkozzon érted? Lehet, hogy van olyan is, aki elől inkább eltitkolnád a problémáidat, mert nem szeretnéd, hogy imádkozzon érted? Lehet-e a közbenjáró imádság egy afféle „ráolvasás”, ami éppen hogy nem segít a bajbajutott emberen? Hogyan kapcsolódik össze a bensőséges bizalom és a közbenjáró imádság lehetősége?

Imádkozni valakiért, vagy imádságot kérni valakitől – ez egyfajta kiszolgáltatottságot, alá-fölé rendelődést feltételez? Mi lehet az őszinte és tiszta közbenjáró imádság előfeltétele? Kinek a szenvedése váltotta már ki belőled, hogy úgy istenigazából kiálts érte az Istenhez?

Nem érezzük néha, hogy valakinek a gyógyulásáért való imádkozás merő formalitás? Amikor mégsem az, akkor mi jelenti azt a bizonyos többletet, ami őszintévé teszi?

Egyáltalán: evangélikus-keresztyén hitgyakorlatunkban van tényleges helye a gyógyulásért való imádságnak? Nem lehetséges, hogy épp az olyan esetekben gondoljuk azt, hogy „el kell fogadni Isten akarataként” a betegséget vagy akár a halált, amikor az imádságnak lenne ott a helye?

Előfordult már veled, hogy őszintén felvidította a szívedet, amikor megtudtad, hogy valaki imádkozik érted? Érezted már azt, hogy egy nehéz helyzetben valaki imádkozik érted?

Rembrandt van Rijn: Vihar a galileai tengeren (1633)

Vajon miért szokták gyakran a lelkészt kérni arra, hogy imádkozzon valakiért, netán valaki „helyett”? Néha nem ígérjük meg könnyelműen a közbenjáró imádságot, valahogy úgy, mint ahogyan a „hogyan vagy?” kérdésre sem várjuk meg a választ? Milyen akadályai lehetnek a közbenjáró imádságnak?

Vajon a mi gondolkodásunkat nem befolyásolja egy ki nem mondott feltételezés, miszerint léteznek első- és másodrangú keresztyének, és nem mindenkinek egyaránt hatékony az imádsága?

Fel tudsz idézni eseteket a saját életedből, amikor bátran, vagy épp őszintén és elkeseredetten imádkoztál valakiért, aki fontos számodra? Fel tudsz idézni egy, vagy akár több konkrét imameghallgatást eddigi életedből?

Mit gondolsz, kinek az imádsága talál meghallgatásra? Kialakulhat ennek egyféle „rutinja”, ami úgy működik csettintésre, akár egy kávé-automata, ha bedobják az érmét?

Lehet akár hit nélkül is imádkozni? Vajon Isten tesz-e, és ha igen, hogyan tesz különbséget egyik vagy másik ember imádsága között?

Mit mér vajon – ha mér – Isten: hitet, őszinteséget, kétségbeesést, erkölcsi tisztaságot?

ELMÉLKEDÉS

„Nem vagyok méltó arra, hogy hajlékomba jöjj” – idézzük az úrvacsorát bevezető liturgiában is rendszeresen a százados szavait. Pogány vagyok, tisztátalan vagyok, kívülálló vagyok, de rád szorulok, és feltételezem rólad, hogy minden méltatlanságom ellenére mégsem vagy közömbös irántam, és törödsz a bajommal. *„Nagy a te hited”* – feleli Jézus.

Mi is a méltóság és méltatlanság akkor? *„Nem érintettem semmi tisztátalant”* – mondja Péter, amikor az Úr látomásban feltárja neki, hogy mostantól kezdve semmit ne tartson tisztátalannak, mert minden az övé. Ám amikor belép Kornéliusz házába, még mindig szabadkozik, hogy ez most egy nagyon merész határátlépés részéről.

Körön belüliként vagy körön kívüliként élem át Isten határátlépését? Mert hogy Isten átlépi a határokat, az bizonyos. Mindenféle határt – még a saját maga által felállítottakat is. A szűkkeblű törzsi vallásosság határait éppúgy, ahogyan a nemzeti, nyelvi, nemi, rangbeli és földrajzi határokat is.

„Nincs többé görög és zsidó, körülmetéltség és körülmetéletlenség, barbár és szkíta, szolga és szabad, hanem minden és mindenkiben Krisztus.” (Kol 3,11) *„Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban.”* (Gal 3,28)

Bármekkora is a hitem, bármilyen nagy is volt az én megtérésem, nem birtoklom őt, nem tehetem zsebre, nem „használhatom” kényemkedvem szerint, és nem is korlátozhatom őt abban, hogy kit és hogyan szeressen, vagy kinek az életében mit cselekedjen.

És ugyanígy megfordítva: lehetek bármilyen közömbös, vagy akár közönyös a vallás iránt, lehetek bármennyire is kívülrálló, vagy „cinikus kutya”, ő nem irtózik tőlem, és nem sértődik meg a vallásgyalázáson sem. Perelhetnek a hitsorsosaim, meg a világ összes álszentje – akár a fejük tetejére is állhatnak dühükben –, az sem akadályozza meg az Atyát, Jézust és a Szentlelket, hogy úgy és akkor, és ott, ahol csak akar, megnyilvánuljon, meghallgasson, gyógyítson, hitet ébresszen.

Nincsenek méltók és méltóbbak, méltatlanok és méltatlanabbak, mert ő teremtett mindnyájunkat a saját képmására. Nem sajátíthatja ki őt egyetlen nép, egyetlen vallás vagy hagyományrendszer sem. A tanítványokban is megvolt ez a hajlam, ami megnyilvánult abban, hogy el akarták tiltani az ismeretlen ördögűzőt. Ismerjük Jézus véleményét. Senkinek nem áll hatalmában eltiltani Istentől bárkit, ahogyan Istent sem tilthatja el senki attól, hogy átlépjen bármilyen határt. Akár úgy is, hogy oda sem megy. És nem azért, mert aki fogadná őt, nem méltó rá, hanem azért, mert elég, ha csak egy szót szól.

HATÁRFESZEGETÉSEK

(Elhagyható)

Ismert magyarázati irány, miszerint a százados és szolgálja közt mélyebb és intimebb kapcsolat lehetett, mint csupán úr és szolga viszony. Ahogyan Dávid és Jonatán barátságát sem feltétlenül muszáj ebben az irányban továbbgondolni, úgy ez sem kényszer. Enélkül is épp eléggé kifejező és gazdag a történet. Máté és Lukács változatát viszont érdemes összevetni, akár mondatonként is. Minden azonosságnak és különbözőségnek mélyebb jelentése lehet.

A szinoptikus változatban azonban lehetetlen nem meglátni a párhuzamot a kapernaumi királyi tisztviselő fiának történetével (Jn 4,46–54), amely szintén tartalmazza a mozzanatot, miszerint a kérő személy úgy fordul Jézushoz, hogy az távollétében, pusztán szándéka által közvetíti Isten gyógyító szeretetét. Ez viszont már egy korábbi ismert magyarázati modell: miszerint feltételezhető, hogy ez a jánosi változat volt az eredeti történet, és a szinoptikus evangéliumokban azért került

a királyi tisztviselő helyére római katonatiszt, mert nem szerették volna kényelmetlen helyzetbe hozni az illetőt, aki talán még az evangéliumok írásba foglalása idején is hivatalban volt, és rá lehetett volna ismerni.

Ez a „titokban való hit”, vagy nyíltan meg nem vallott szimpátia nem ismeretlen – akár Arimatiai József, akár Nikodémus történetével összefüggésben sem. Mindenesetre tény, hogy amiként egy zuhanó repülőn nincsenek ateisták, úgy Jézus sem tesz különbséget azok között, akik hozzá fordulnak bajaikkal.

IMÁDSÁG

Uram, köszönöm, hogy értem átlépsz minden határt, ezért nekem ki sem kell mozdulnom itthonról. Köszönöm, hogy nem kell bejárnom érted a világot, hanem te jössz el hozzám! Ámen.

131

3. Szex, vagyis mégsem

Textusok: Júda és Támár (1Móz 38), Jézus és a házasságtörő asszony (Jn 8,1–11)

Javasolt kezdő ének: Bocsásd meg, Úristen... (EÉ 404)

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Emlékszem, teológus koromban egyik kedvencem volt Balassi Bálint szövege. Sokat dúdoltam magamban is ezt az éneket. Magától értetődő természetességgel a testi vággyal hoztam kapcsolatba, és úgy véltem – ahogyan az engem körülvevő vallásos közeg is ezt erősítette –, miszerint a fő ellenség a libidó. Ezzel kell naponként megküzdeni, hogy kedves legyek Istennek. Milyen szép és nemes dolog is a nemi önmegtartóztatás! Sőt, ezt „tisztaságnak” illik nevezni. Hiszen ugyan mi másról lehetne tisztátalan, sőt egyenesen mocskos az ember, mint attól, ami egyébként a világ legtermészetesebb dolga, és a Teremtő eredeti terve szerint beléje kódolt, gyakorlatilag negligálhatatlan elemi ösztön?

Balassi negyven évet sem élt, tehát akár azt is mondhatnánk mai léptékkal mérve, hogy fiatalon halt meg. Rövid életét azonban rengeteg nem várt fordulat, kényszerpálya, tragédia, több házasság, tivornyák,

Artemisia Gentileschi: Zsuzsanna és a vének (1610)

kicsapongás és – katona mivoltából adódóan – saját maga által elszennvedett, valamint általa másokon elkövetett erőszak határozta meg. Bornemisza Péter neveltjéből először zwingliánus, majd katolikus hitre tért vitéz költőnk tehát legkevesbé sem a huszadik századi kamaszfiúknak az önkielégítéssel kapcsolatos, szüleik által keltett bűntudatát énekelte meg, sőt még csak nem is azt, hogy megcsókolt vagy letapizott egy lányt, akivel kölcsönösen tetszettek egymásnak.

A szexualitásnak kizárólag az Isten szolgálja által elvégzett szertartással megáldott, egész életre szóló, csakis monogám és heteroszexuális házasságban, mint legitim keretek közt a Teremtő által mintegy szemérmesen megtűrt, úgynevezett „keresztény”, azaz „bibliai családmódel” szerinti megélése, vagy pedig „undok fertelmességgként” az attól való iszonyodás és folytonos küzdelem mint egyetlen alternatíva nemcsak hogy nem feltétlenül az Írás kizárólagos tanítása szerint való, hanem kifejezetten káros, romboló, életellenes.

A BIBLIA TÉNYLEG TANÍT

Júda és Támár története egy teljes fejezetet tesz ki a Genezisben. Mondhatni, hangsúlyos – úgy a történet, mint maga a személy. Semmiképpen sem egy átugorható mellékszál. Nézzük, miről is szól! Tudjuk, hogy Jákób tizenkét fia közül külön is említésre kerülő ósatya Júda, akitől származik a későbbi Dávid király, ennél fogva magának a Messiásnak is a népe, amely addigra már átveszi a történelem süllyesztőjében hosszú időre jóformán eltűnt Izráel helyét. Természetesen ott szerepel tehát Jézus nemzetségtáblázatában is, csak úgy, ahogyan Lukácsnál Ádám-tól, Máténál pedig Ábrahámtól kezdődően sok-sok más személy neve.

Igen ám, csak hogy Júdának nem az eredetileg feleségül vett aszszonytól származó egyik fia a közvetlen utód, hanem egy olyan fiú, aki saját menyétől született, mivel nem ismerte fel, kivel hált. Persze ezt egy afféle helytelenített botlásként értelmeznénk, és lapoznánk is tovább.

És újfent igen ám, csak hogy maga Júda is azt a szemforgató moralizmust képviselte, amit kései nyárspolgári utódai. Amikor ugyanis megtudta, hogy másodszor is özvegyen maradt menyé várandós, minden gondolkodás nélkül kimondta az ítéletet: méltó a halálra! Meg kell égetni! Igen, jól hallottuk – az erkölcsi tisztaság oltárán áldozva, magától értetődő természetességgel helyénvaló egy áldott állapotban lévő

fiatal nőt különös kegyetlenséggel meggyilkolni. És a kor rendtartása szerint ő, mint *pater familias*, jogosult is ennek az ítéletnek érvényt szerezni.

Hamar kiderül azonban, hogy Támár szíve alatt hordott magzatainak nemzőapja nem más, mint maga az ítéletet hozó após. A nemes lelkű férfiú magába szállván elismeri, hogy valóban elmulasztotta a korabeli szociális rendelkezés értelmében harmadik fiával, Selával is feleségül vetetni a másodszor is özvegyen maradt Támárt. Ennélfogva jogos, miszerint ő úgy vett elégtételt, hogy elváltoztatta külsejét, és lehetővé tette, hogy Júda prostituálnak higgye őt, és minden fennakadás nélkül, egy kecskegida ígéretével magáévá tegye. Becsületére legyen mondva: a kecskegidát meg is próbálta eljuttatni jogos tulajdonosához.

Mi ebből a tanulság? Talán az, hogy igen, jól gondoltuk eddig is: valóban a legfőbb probléma a szex? A szerző nem kínál kész válaszokat, de úgy tűnik, hogy az álszentségből fakadó ítélkezés – figyelembe véve a történet vérrokonai vonatkozásait is – talán még hangsúlyosabb problémaként jelenik meg.

Eléggé megalapozottnak tűnik a feltételezés, hogy a számos – vagy akár számtalan – történetben, amely valamiképpen kapcsolatban áll a nemiséggel, szexualitással, és valamiféle etikai problémát is tartalmaz, nem maga a nemiség és szexualitás jelenti a problémát, hanem a hatalommal történő visszaélés, a valamilyen alantas érdek miatt riválissá, sőt ellenséggé vált másik ember tönkretételének szándéka, a saját égbekiáltó gazemberségünkről való figyelemelterelés, a másokra mutogatás, a szörnyülködés, az ítélkezés, az erőszak és sok más egyéb egészen hétköznapi dolog, ami felett könnyen napirendre térünk.

A házasságtörésen ért asszony történetének háttéréről szinte semmit nem tudunk. Az evangélista nem is tartja fontosnak, hogy feltárja, vagy mentségeket keressen, és árnyalja a tényeket. Csak arra szorítkozik, amit egy, a jelenetet távolabbról figyelő szemlélődő is láthatott volna, akár nem is hallva a beszélgetést. Odarángattak Jézus elé egy nőt – diadalittas férfiak, akik meg voltak győződve arról, hogy Jézuson most fogást találtak végre. Ha ugyanis azt mondja, hogy nem kell megkövezni, akkor a törvény ellen szól. Ha pedig azt, hogy meg kell kövezni, akkor semmi újat nem tanít ahhoz képest, amit már eddig is tudtunk. És tényleg.

Pedig milyen jólesett volna nekik, ha megfelelő erkölcsi felhatalmazással végre porig alázhattak volna valakit. Talán maguk sem tudják, hogy melyik elvesztett zsákmányt sajnálják jobban: az asszonyt vagy Jézust. Habár ez utóbbit később megkapják – bár nem sokra mennek vele. Legalábbis ezen az úton maradva biztosan nem.

AZ ILLUSZTRÁCIÓHOZ

Zsuzsanna és a vének – Dániel könyvének egyik deuterokanonikus kiegészítése – nagyon fontos jelenségre mutat rá. A szép, fiatal nőt megleső és neki erőszakos ajánlatot tevő két idős, tekintélyes férfi, miután elutasításban részesülnek, bosszúból épp azzal vádolják meg az ártatlan nőt, amire nem volt hajlandó. Mivel a tanács előtt kettejük valomása elegendőnek bizonyul, a nőt halálra is ítélik paráznság miatt. A férfi személye iránt azonban nem kutakodnak. A tárgyalás végén Dániel közbeszól, és külön-külön félrehívja a két vént, az állítólagos parázna tett körülményeivel kapcsolatos kérdéseket téve fel nekik. Így már nem tudják egyeztetni hazugságukat, és lelepleződnek.

Lényeges mozzanat, hogy a történet végén nem csupán felmentik az áldozatot, hanem a vétkesek meg is bűnhődnek.

További ajánlott olvasmányok

A teljesség legcsekélyebb igénye nélkül – akár egy másik alkalommal való megbeszélésre, akár otthoni továbbgondolásra –, mindenféle erőltetett, vagy akár csak sugallni próbált, kötelezőnek tartott etikai konzekvenciáktól függetlenül szeretettel ajánlom az alábbi bibliai szövegrészeket. Ezek mindegyikében valamilyen módon szerepet játszik a szexualitás vagy az intimitás – de nem önmagában vett problémaként, hanem éppenséggel a szexualitást problémává tevő gondolkodás leleplezéseként. E gondolkodás hátterében hatalom, erőszak, érdek, „becsület”, „mit szólnak”, és általában véve a másik ember méltóságának figyelmen kívül hagyása jelenik meg:

- Ábrahám és Sára Gerárban (1Móz 20)
- Sikem és Dina (1Móz 34)
- Amnón és Támár (2Sám 13)
- Dávid és Abigajil (1Sám 25)
- Dávid és Míkal (2Sám 6)

Imádság

Uram, köszönöm, hogy mindent tudsz rólam, és ezzel együtt szeretsz. Add, hogy ne akarjak túltenni rajtad, hanem elfogadjam ajándékaidat, és tudjak jól élni azokkal. Ámen.

4. Szolgálat – szolgálás

Textusok: Jézus megkenetése Betániában (Jn 12,1–8), Jézus megmossa tanítványai lábát (Jn 13,1–11)

Javasolt kezdő ének: Testvéreim javáért... (EÉ 455)

Lovas Ilona: Lábmosás I – IV., 2020 és Az utolsó vacsora asztala (Búcsúbeszéd), 2020. Az Evangélium 21 kortárs művészeti gyűjtemény tulajdona. Fotó: MODEM

TÖRTÉNET (1)

Hajós András *Dalfutár* című, YouTube-on megjelent – szerintem remek – sorozatában olyan zenészeket hozott össze egymással, akik különböző műfajokban alkotnak, és talán nem is dolgoztak még együtt, sőt nem is hallottak egymásról. Egyiküktől csak egy rövid zenei témát

kér gitáron vagy zongorán, másíkuknak azt megmutatja, és kéri, írjon rá szöveget. A harmadiknak megmutatja mindkét kezdeményt, amit az meghangszerel. A negyedik pedig elénekli a dalt. Az utolsó részben hozza össze egy stúdióba az addig egymás kilétét nem ismerő alkotókat, hogy kialakítsák a végső, mindnyájuk számára vállalható verziót.

Nagyon szép dalok születtek már így. A jól felépített show részét képezi, hogy az egymásról nem tudó zeneszerzőt, szövegíró, hangszerelő producert és énekest külön-külön műsorban kéri fel a műsorvezető. Az ismerkedés részét képezi, hogy elmennek egy olyan helyre, amely a felkért személy számára fontos. Lehet az társadalmi aktivizmus, sport vagy hobbi.

Egyik alkalommal talán egy női szövegíróval egy thai masszázsszalomba látogattak el. Miközben a képzett masszőrök gyúrták őket, beszélgettek. A program levezető fázisa volt, hogy egy-egy kényelmes kanapén fekszenek frottír fürdőköpenyben, uborkás arcpakolással, a vádlijukat és lábujjaikat pedig lazította, kényeztette egy-egy erre képzett szakember.

Hajós ekkor azt találta mondani, hogy nagyon kínosan érzi magát. Mert mégis, milyen az, hogy egyik ember ilyen módon kiszolgáltatja magát a másíknak? Mintha az rabszolga lenne. Később belátta, hogy benne volt a hiba, és nem tudott elvonatkoztatni a társadalmunk tematizálta skrupulusaitól. Mert igenis létezik olyan helyzet, amikor valóban aszimmetrikus viszonyban vagyunk egymással, de ez nem kell, hogy szükségszerűen egyik vagy másik fél alá- vagy fölérendeltségét feltételezze.

Ha orvoshoz megyünk, ott is rábízuk magunkat a szakemberre. Ha nyelvet tanulunk, akkor is valakinek a szakértelmét vesszük igénybe. Ugyanez a helyzet a fodrásznál, a kozmetikusnál – amelyek a legtöbb hölgy számára, és nemcsak a felső tízezerhez tartozók esetében természetes, szinte heti rendszerességgel igénybe vett szolgáltatások. Van, aki műkörmöt csináltat, van, aki tetoválást; van, aki a lábujjai karbantartását is rábízta arra, akinek ebben nagyobb gyakorlata van – különösen idősebb korban.

Nemcsak tehetős emberek szoktak igénybe venni takarításban segítő személyt, vagy olyat, aki a kert rendben tartásában támogatja őket. És mindegyik esetben természetes a munkájukért őket megillető anyagi ellenszolgáltatás.

Nincs alantas munka. Senkinek nem kell rabszolgának éreznie magát. A takarító, az orvos, a nyelvtanár, a kertész, a pszichológus vagy bármilyen mesterember – dolgozzon bár a testemen, vagy a lelkemen, a kertemben, a szobámban vagy a konyhámban – ideális esetben megél a munkájából. Sőt, az aszimmetrikus kapcsolat még annak sem akadálya, hogy egyébként alkalomadtán egészen hétköznapi dolgokról is úgy beszéljessen egymással szakember és kliens, ahogy a jó ismerősök általában.

TÖRTÉNET (2)

Máté (Mt 26,6–13) és Márk (Mk 14,3–9) is tud róla, hogy Betániában, a „leprás Simon” házában történt az eset. Mindkét evangélista szerint egy meg nem nevezett asszony ment oda Jézushoz, és alabástromtartóból öntött nárduskenetet a fejére. Márk szerint „egyesek”, Máté szerint „a tanítványok” bosszankodtak a pazarlásan. Máté „sok pénzt” említ, Márk azt is tudja, hogy „háromszáz dénárnál is többet ér”. Mindkét evangélista úgy örökíti meg az esetet, hogy a szegények miatt aggódtak a méltatlankodók.

Jézus válasza is mindkét esetben szinte szó szerint ugyanaz: *„Hagyjátok őt! Miért bántjátok? Hiszen jót tett velem, mert a szegények mindig veletek vannak, és amikor csak akartok, jót tehettek velük, én azonban nem leszek mindig veletek. Megtette, ami tőle telt: előre megkente a testemet a temetésre. Bizony, mondom néktek, hogy az egész világon bárhol hirdetik majd az evangéliumot, amit ez az asszony tett, azt is elmondják majd az ő emlékezetére.”* (Mk 14,6–9)

Lukács (Lk 7,36–50) a másik két szinoptikustól eltérően, sőt meg lehetőszen kiszínezve örökíti meg a történetet. Ő csak egy farizeusról kezd írni, akihez Jézus vendégségbe ment. A bűnös nő azonban nemcsak olajat öntött a fejére, hanem előzőleg a lábát is megmosta, méghozzá a könnyeivel, és törülőkendőnek a saját haját használta.

A Jézus vendégül látó farizeus azonban azt is tudni vélte, hogy az illető nő különösen is méltatlan arra, hogy szent emberek közelébe merészkedjen. Bűnös. Afféle parázna. Vagyis: miféle? És Jézus vajon hogy-hogy nem tudja ezt? Lehet, hogy mégsem próféta? Talán potyára dobta ki a pénzt erre az ebédmeghívásra? Rossz lóra tett?

Lukács gondosan ügyel rá, hogy a dénáros mozzanat se maradjon ki, így aztán azt „Jézus szájába adja”. Ám nem háromszáz dénarról,

vagy egyszerűen csak sok pénzről beszél, és nem is a nárduskenet áraként, hanem adósságként. Ötven és ötszáz. Kevés és sok. Jézus pedig itt árulja el házigazdája nevét, amikor Simonnak szólítja őt.

A példázat, amelyet itt személyesen egy bizonyos embernek mond, ugyanúgy asszertív módon kommunikál, akárcsak a farizeusok és írástudók felé, amikor azon akadtak fenn, hogy miért ül egy asztalhoz vámszedőkkel és bűnösökkel. Mintha csak belehelyezkedne az ő szemléletükbe, és igazat adva nekik, mintegy megértést kér az elveszett bárányok számára is, és engedélyt arra, hogy hadd örüljön már az az asszony, aki megtalálta az elgurult drachmáját.

Itt is „belemegy a játékba”, és házigazdáját a kevéssel tartozó adóshoz hasonlítja, míg az általa lenézett nőt ahhoz, akinek sok adóssága lett elengedve. (Lk 15,1–10) Tagadhatatlan, hogy nagyobb hálát az fog érezni, akinek több bűne bocsáttatott meg. Így aztán a Márk evangéliumából ismert, a barátai által megbontott tetőn át leengedett béna történetének a mondandóját is beteljesíti Lukács, amikor az eredetileg megütközést keltőnek indult jelenetet a bűnbocsánattal hozza összefüggésbe. Kinek van hatalma bűnöket megbocsátani? Sajnálatosan elmarad azonban a Máté evangéliumából, a házasságtörő asszony történetének végéről ismert, *„Mostantól fogva többé ne vétkezz”* zárómondat, ami nélkül pedig mi, lelkészek és bibliakör-vezetők oly eszköztelenek maradunk.

János leírása a legrövidebb és legegyszerűbb. Egyesíti a szinoptikus változatok legfontosabb elemeit, csak kihagyja belőle a Simon nevű farizeust, sőt a bűnbocsánat mozzanatát is. Viszont annál nagyobb hangsúlyt fektet rá, hogy a bűnös asszonyban félreérthetetlenül azonosítani lehessen Lázár és Márta testvérét, Máriát, aki János szerint magát a drága kenetet önti Jézus lábára, és törli meg a hajával. Aki pedig megütközik a jeleneten – még hozzá nem annak intimitásán, hanem a pazarlásán –, nem más, mint az iskarióti Júdás, akiről azt is megtudjuk, hogy egyáltalán nem a szegényekre volt gondja, simán csak tolvaj volt.

TÖRTÉNET (3)

János evangéliumában nem sokkal ezután helyezi el a lábmosás jelenetét. Mintha csak folytatása lenne az előbbinek. Sőt – botránkozás ne essék – mintha Jézus Máriától kapta volna az ötletet, aki ilyen bát-

ran és áldozatot hozva mutatta ki nyilvánosan a Jézushoz fűződő mély lelki és érzelmi kötődését.

Most maga a Mester vette magára a rabszolga szerepét, és mutatta meg tanítványainak, hogyan érdemes egymáshoz viszonyulniuk. Mária a temetésre készítette elő Jézust, Jézus pedig a szolgálatukra készítette fel a tanítványait.

Péterből is előjött a „hajósandrásí” diszkomfortérzet, amikor tiltakozott, akárcsak Keresztelő János a Jordánánál, akinél szintén beakadt a hierarchikus rend iránti hódolat, és vonakodott megkeresztelni a nálánál nagyobbat. Jézus viszont nem enged, hanem most is keményen szól bizalmas barátjához: *„Ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám.”* (Jn 13,10)

Ezt egymás közti viszonyainkra is szabad vonatkoztatnunk: hagyd, hogy szolgáljak neked! Itt úgylis mindent az Úr fizetett ki már előre.

IMÁDSÁG

Uram, köszönöm, hogy szolgálsz nekünk. Add, hogy el tudjam fogadni a szolgálatot a testvéreimtől is, és hogy az én szolgálatom se engem dicsérjen, hanem egyedül téged. Ámen.

5. A feláldozhatók – Vagy mégis az élet az első?

Textusok: Isten próbára teszi Ábrahám hitét (1Móz 22,1–19), Anániás és Szafira (Apcsel 5,1–11)

Javasolt kezdő ének: Mind célját, mind napjait... (ÉÉ 453)

ELMÉLKEDÉS

Rövid lesznek: egy eltervezett, de be nem végzett gyerekgyilkosság, valamint egy megvalósult kettős haláleset áll előttünk.

Bővebben: Létezik olyan, hogy valaki életének célja éppen az, hogy meghaljon – vagyis hogy feláldozzák? Jézussal kapcsolatban talán hamar ki is mondanánk: bizony, igen. Ő azért jött, hogy feláldozza magát a bűneinkért. A keresztyén teológiában – az egyház legkülönbébb alakzataiban, a katolikustól a lutheri vagy helvét reformáció egyházain át a legújabb szabadegyházakig – tartja magát egy konszenzusos

Rembrandt Harmenszoon van Rijn: Izsák feláldozása (1635)

séma: Jézus engesztelő áldozat a mi bűneinkért, és az ebben való hit menthet meg a biztos kárhozattól.

Részletekre, kultúrtörténeti párhuzamokra rákérdezni szinte illetlenség. Magát az alaptézist bármilyen módon árnyalni, továbbgondolni, az esetleges ellentmondásokra vagy anomáliákra rámutatni pedig egyenesen hitetlenségnek számít.

De vajon egy mágikus eseménysorra épülő, a logikus gondolkodást, az intellektust és a minimális emberi jóérzést kötelezően és szükség-szerűen kiiktató behódolás lenne az a hit, amely kedves Jézus Krisztus Atyja számára?

Mi lenne, ha például az evangéliumok alapján azt mondanánk: Jézusra saját korának vallási elitje irigy volt és féltékeny, ezért az általuk is gyűlölt és megvetett politikai hatalomnál följelentették, és koholt vádak alapján egy koncepció perben halálra ítélték? Halála tehát egy aljas és gonosz gyilkosság volt. Az Örökkévaló Isten azonban feltámasztotta őt, és neki adott minden hatalmat.

Bár az élet végessége – vagyis a halandóság – alapvető tapasztalatunk, amivel muszáj számolnia minden embernek, valahogy mégis: maga a halál nem vesztette el ijesztő voltát. Az őstörténetben az isteni tilalomhoz kapcsolódik a halállal való fenyegetés. Ám azon a napon, amelyen ettek a tiltott gyümölcsből, mégsem halt meg sem Ádám, sem Éva.

Ugyanez köszön vissza Ezékiel próféta egyes szövegeiben is, miszerint a bűnösnek meg kell halnia. Ugyanakkor az is tapasztalati tény, hogy a bűnös nem hal meg – sőt, sok esetben egészen hosszú ideig él, és látszólag élvezi a bűnös módon szerzett javakat, mások rovására. Ezzel egy időben pedig az is tapasztalat, hogy az igaz ember meghal, vagy más rossz dolgok történnek vele.

Nem alaptalan tehát a bibliai értelemben vett halál alatt a biológiai funkciók megszűnése helyett egy Isten nélküli, vagy Istennel szemben álló létformát érteni.

Így nyerhet némi magyarázatot még a humanista szépelgés számára is például az a jelenet, amikor az ifjú Dávid parittyájából kirepülő kő befűrödik a filiszteus vitéz homlokába. Góliát már azelőtt halott volt, hogy Dávid a saját kardjával megölte volna – hiszen az Örökkévaló Istent káromolta, rajta gúnyolódott. Így válik – ha nem is erkölcsileg elfogadhatóvá, de legalábbis értelmezhetővé – Illés próféta Kármel-hegyi tömeggyilkossága is.

Maga a teremtés mozzanata a Teremtő saját szabad elhatározásából végzett alkotó tevékenység. *Ad absurdum*: ha nem teremtett volna Isten semmit, azzal nem tett volna rosszat. A halál a nemlétezők természetes állapotaként is felfogható. Hiszen amint megteremtette a vízi állatokat és a repdeső madarakat, azok magától értetődő természetességgel dicsőítették őt azzal, hogy pezsdültek a vizek, és repdestek a repülni tudó állatok. Sőt, még az élettelen természet is dicsőíti alkotóját azzal, hogy az égitestek engedelmeskednek a törvénynek, bejárják pályájukat, a vizek pedig tudják határaikat, amelyeket az Örökkévaló állított eléjük.

Az élet mint Isten ajándéka – amelyben saját lényegét osztja meg teremtményeivel – magától értetődően tiszteletre méltó. Élet nélkül azonban nincs méltóság sem. Az ember méltóságát az Isten képmására formált mivolta adja. Ebbéli minőségében pedig nem tud mást tenni, mint magasztalni Teremtőjét, tiszteletet adni neki, vagyis visszatükrözni az ő fényét, értelmes, szép rendjét és szeretetét.

A halál ténye tehát az ember számára fontos figyelmeztetés. Az viszont, hogy a kezdettől fogva mindörökké létező *Logosz* testet öltött és „belehalt” a világba, azt eredményezte, hogy maga a halál semmisült meg, és vált okafogyottá.

Ez a tapasztalati világ, amelyben élünk, nem természetes állapot. Átmeneti, instabil, és szükségszerűen megsemmisülésre ítélt. Saját életünk pedig csak annyiban élet, amennyiben a Teremtőre irányul, és – a teremtés természeténél fogva – betölti funkcióját: a szeretet visszatükrözését és továbbadását. Ha az élet Krisztus, akkor a meghalás nyereség. (vö. Fil 1,21)

TOVÁBBGONDOLÁST SEGÍTŐ KÉRDÉSEK

- Szüksége van-e Istennek „elégtételre”?
- Kell-e adni valamit cserébe az életért?
- Meg lehetne-e egyáltalán fizetni az élet árát – ha ez szükséges lenne?

IMÁDSÁG

Uram, köszönöm az életet és az emberi méltóságot! Add, hogy téged magasztaljalak, és erre indítsam embertársaimat is – hiszen te irgalmasságot akarsz, nem áldozatot! Ámen.

6. Mint a leprás...

Javasolt kezdő ének: Dicsértessék, Uram... (EÉ 61)

A tíz leprás meggyógyítása (Codex Aureus Epternacensis 1030-1050 között)

Textusok: A vérfolyásos asszony meggyógyítása (Mt 9,20–22), Tíz leprás meggyógyítása (Lk 17,11–19)

ELMÉLKEDÉS

Az undor és a kiközösítés szinte mindennapos velejárója az emberlétnek – akár elszenvetőként, akár elkövetőként, akár csak közönyös szemlélődőként. Rangsorokat állítunk: méltók és méltóbbak, méltatlanok és még méltatlanabbak között. Pedig – mint láttuk – az ember méltóságát semmi más nem veheti el, csak ha káromolja Teremtőjét (vagy annak képmását). Ez pedig nem kívülről történik, hanem az ember szívéből jön.

Jézus önként vállalt szenvedése és halála azonban ezt a határt is eltörölte – egyszer s mindenkorra. Nemcsak a farizeusok és írástudók által megvetett vámszedő – mint Máté vagy Zákeus –, vagy a parázna nő lehet kedves Isten előtt, mint megtalált bárány, hanem a saját élethazugságának foglya, a farizeus is. Pál apostol útja is hosszú volt: István diakónus megkövezésétől a fogságon és megaláztatásokon át a római mártírhalálig.

Mégis, az egyházon belül újra meg újra megjelennek bizonyos szimptómák, amelyek alapján valakire úgy tekintenek, mint aki „tisztátalan”, és akitől helyes elkülönülni. Az utóbbi években az LMBTQ mozaikszóval meghatározott emberekkel szembeni hisztéria egészen szélsőséges méreteket öltött egyes körökben. Gyakran hivatkoznak arra a mondatra, hogy „Isten szereti a bűnöst, de a bűnt gyűlöli” – mint ha ennek megítélése bizonyos emberekre lenne bízva, akik méltók rá.

Pedig a válasz lehet nagyon egyszerű is: az ítélezőknek az önelégültségükből és képmutatásukból kellene meggyógyulniuk, a szexuális orientációjuk miatt magukat kirekesztettnek érzőknek pedig abból, hogy nem tudják elfogadni önmagukat – vagy azt, hogy Isten szereti őket is.

A leprásoktól való elkülönülésnek nagyon is gyakorlatias oka volt. Sőt, ez ma is megállja a helyét. Viszonylag friss, kollektíven átélt traumatikus élményünk az úgynevezett pandémia időszaka, amikor hosszú hónapokon át szinte megszoktuk a közösség kerülését, a maszkviselést és a betegekkel való érintkezéstől való tartózkodást. Ugyanez azonban lelki értelemben is meglehetősen gyakori.

Jézust megéri egy nő, aki a mózesi törvény értelmében köteles lenne távol tartania magát másoktól, főként férfiaktól, mivel „tisztátalan”. Tizenkét éve. „Ezt dobta a gép. Így jártál. Mi viszont büszkén megyünk a templomba.” – mondhatnánk.

Érdemes figyelni arra, hogy mindhárom szinoptikus evangélium beékeli a vérfolyásos asszony gyógyulását Jairus leányának történetébe. Az asszony tizenkét éve szenved, míg a kislány tizenkét éves. Lehet ebben valami kódolt üzenet. Azon sem lepődnék meg, ha a gadarai megszállottról is kiderülne, hogy tizenkét éve gyötörte őt a légiónyi démon. Biztatom a kollégákat: akinek van kapacitása és nyelvismerete, kutasson ebben az irányban.

A tíz leprás meggyógyításával kapcsolatban viszonylag feltűnő, hogy az egyetlen, aki visszatért hálát adni, samaritánus volt. Az ő esetében azonban semmi relevanciája nem volt a jeruzsálemi papság általi megtekintésnek – hiszen a közelükbe sem mehetett.

KÉRDÉS

- Ezek szerint csak a másik ember méltatlansága – vagy az általam méltatlannak tartott állapota – a problematikus?

- Néha talán – a Jézussal való életteli és gyógyító találkozás érdekében – jobb, ha az ember eleve esélytelen kívülálló? Vagy reménytelenül tisztátalan?

IMÁDSÁG

Uram, oly sokszor mondtam már: „üres edény vagyok, tölts meg.” Pedig valójában telis-tele vagyok előítélettel. Hadd legyek inkább fáklya, amit meggyújthatsz, és világíthat mindenkinek az úton. Te győztél – értem is. Még a saját magammal szembeni aggályaim felett is Úr vagy.

Világíts be az én lelkem legrejtettebb zugaiba is! Neked van egyedül jogod – és hatalmad is – hozzá, hiszen te teremtetél engem.

És neked van szerető szíved is hozzá, hogy úgy juttass helyes belátásra, hogy közben tekintettel vagy a méltóságomra – hiszen a képmásod vagyok. Ámen.

7. Egy igaz vallás, vagy szinkretizmus?

Javasolt kezdő ének: Szívemet hozzád emelem... (EÉ 321)

Textusok: Az irgalmas samaritánus (Lk 10,25–37), Jézus és a samáriai asszony (Jn 4,1–42)

ELMÉLKEDÉS

Határterületek, határátlépések, kívül vagy belül lét, idegenség és bennfentesség... Méltán vetődhet fel a kérdés: ha már ennyire fontos, sőt élet-halált érintő ismeretekről és döntésekről van szó, vajon mi a helyes viszonyulás Istenhez? Mi az, amit követnünk kell, és mi az, amitől muszáj elhatárolódnunk? Mi az, ami felesleges aggályoskodás, és mi az, ami vétkes felelőtlenség? Feltűnhet, hogy az előző részművek feldolgozása során is előkerültek már ezek a kérdések – különösen az első, második és hatodik részben.

Jézus korában adva volt egy közösség, és a közösséghez való sajátos zsidó viszonyulás, amely magában foglalta szinte az összes olyan témát, amelyet ma is problémaként ismerünk: etnikai, politikai, vallási, ideológiai különbségeket – amelyek elegendők ahhoz, hogy az egyik vagy másik csoporthoz tartozók ádáz ellenséget lássanak egymásban.

Ókori samaritánus Tóra-tekercs a Garizim hegyén található zsinagógában

Zsidók és samaritánusok több mint négy évszázadra visszanyúló egymás mellett élése és egymással szembeni ellenségesége valóságos „állatorvosi lóként” alkalmas paradigma a ma ismert csoportviszályok leírására.

Jézus nem szépeleg azzal, hogy „keressük, ami összeköt, ahelyett, ami elválaszt”. Nem valamiféle ökumenikus közeledést javasol. Nagyon

egyszerűen és brutálisan utal egy valóságosan is elképzelhető élethelyzetre, amelyben egy bajba jutott ember mellett többen is elmennek – éppen azok közül, akik a potenciális segítői, sőt hitsorsosai. Ugyanakkor a lehető legtermészetesebb módon emberi lényként bánt vele az, aki egyébként – ha épp utánanéznénk – kiderülne róla, hogy valójában „ellenség”.

Ezzel Jézus nem kevesebbet állít – vagy inkább állapít meg –, mint hogy mindazok az egyébként nemzeti, vallási, nyelvi, kulturális és más, legtiszteltelemeltőbbnek tartott identitásazonosítási szempontok, amelyek keretezik mindennapjainkat, döntéseinket és megfontolásainkat, amelyek igazodási pontot jelentenek akár etikai, akár világnézeti kérdésekben, és amelyeket naponként önmagunkon és egymáson is számon kérünk – ezek valójában minden érdemi jelentést nélkülöző, teljesen negligálható díszítőelemek csupán.

Ha valaki tehát úgy érzi, hogy a bőre színe, a származása, a felmenőinek vélt vagy valós érdemei, az anyanyelve, nemzeti hovatartozása, születési helye, vallása, netán örökölt titulusa, szexuális orientációja, felekezeti hovatartozása, vagyoni állapota, iskolai végzettsége, foglalkozása, hivatása, tisztsége, pozíciója, egészségi állapota vagy politikai pártszimpátiája bármilyen szerepet is játszik az emberi méltóságában – akkor valamit alighanem nagyon félreértett Jézusból.

Míg az irgalmas samaritánus példázata felfogható egy didaktikus meseként is a fent leírtakkal kapcsolatban, amelynek érvényességét és hitelességét Jézus felekezeti és nemzeti sovinizmusra hajlamos zsidó hitsorsosai sem kérdőjelezték meg, addig a samáriai asszonnyal való találkozás spontán demonstrációja lett mindennek. Kiegészülve a nemi különbözőségből adódó pikantériával, hiszen a városon kívül, férfi és nő kútnál való találkozója – a samaritánusok által is szent iratnak tartott Tóra alapján – fölveti az ősatyák, vagy akár Mózes ideijéből ismert narratív párhuzamok lehetőségét.

A zsidó férfi és a samaritánus nő azonban hallótávolságon kívül, kettesben, felügyelet nélkül nem „illetlen dolgokat” művel, hanem élénk és nívós intellektuális párbeszédet folytat hitről, vallásról – ha tetszik: filozófiáról – és közös, bár egymás mellett futó történelmükről és jövőbeli reménységükről. Nem kihagyva a személyes, magánéleti vonatkozásokat sem, amelyek az emberi méltóság gyakorlati megélésére vonatkoznak.

Ez a különös és termékeny találkozás pedig nem válik egyikük számára sem egy elfojtásokkal teli, ennél fogva eltemetett, és talán csak lelkük mélyén dédelgetett titokká, amelyet magányos óráikban nosztalgiaival idéznek vissza – hogy lehetne akár normálisan is létezni ebben a világban. Ellenkezőleg: nagyon hamar egészen széles kör számára nyílik meg ez a diskurzus.

Egyrészt Jézus tanítványai számára, akik nem értik, hogy Mesterük mivel lakott jól, mielőtt ők megérkeztek volna az ennivalóval. Másrészt Sikár város lakói számára, akik – felülemelkedve az addig általuk talán megvetett, fura nő iránt táplált ellentmondásos érzéseiken – megállapítják, hogy érdemes volt az ő szavára félretenni fontos napközbeni teendőiket, és megnézni azt a szintén fura zsidó férfit, aki azt állítja magáról, hogy még a samaritánusok reménységét is beteljesíti – pedig ők Dáviddal és annak utódaival nem nagyon éreztek közösséget.

Mondhatom, szép kis társaság: galileai halászok, és egy samáriai város vegyes műveltségű és nemi összetételű, szenzációra éhes lakossága. Miközben Jeruzsálemben és a Garizim hegyén talán éppen ezekben a percekben is folyik valamilyen szép, komoly szertartás – amelyek annyira hasonlítanak egymásra, hogy egy kívülálló meg sem tudná mondani, melyik-melyik. Hiszen mindkét helyen fontosak a Tóra-tekercek. Mindegy is. Lényeg, hogy: „azok pironkodhatnak, akik hitetlenül élnek.”

KÉRDÉSEK

- Felismerem saját korlátaimat és skrupulusaimat? Hajlandó vagyok ezeket valóban a saját korlátaimként és skrupulusaiként azonosítani?
- Hogyan értékelem mások határait és skrupulusait? Lenézem másokét, és felmagasztosítom a magamét? Vagy éppen a saját örökölt korlátaimat tekintem meddő akadályoknak, amelyeket át kell hágnom?
- Jól teszem-e, ha gúnyt űzök az előttem járóktól örökölt hagyományokból, miközben mások skrupulusaira meg úgy vigyázok, mint az igazgyöngyre? Netán éppen a korlátatlanságban remélem megtalálni az igazságot, és ezáltal veszítem el a talajt is a lábam alól?
- Mi az a határ, amit semmiképpen nem lépnek át?

- Mit gondolok a saját magam által felállított határokról? Vajon ezek Jézus határai is egyben?
- Nem lehet, hogy éppen a saját magam által megszabott határok akadályoznak a Jézussal való találkozásban?
- Lehet, hogy Jézus átlépi az én határait – akár az ellenkezésemmel szemben is?

IMÁDSÁG

Uram! Magyarak és samáriaiak Istene! Zsidók Istene! Mennyei Atyánk! Csodálatos nekem az a tudás, igen magas: nem tudom felfogni, hogy itt vagy velünk, és ott vagy mindegyikünkkel – akkor is, amikor hazatérünk otthonainkba! Kérünk, add nekünk ezt a felfoghatatlan tudást a hétköznapijainkban, hogy amikor a munkahelyen, a boltban vagy utazás közben olyan sokféle emberrel találkozunk – talán ütközünk is –, mindig tudatában legyünk annak, hogy téged lélekben és igazságban lehet, szabad, kell és érdemes imádni. És te magad hozol össze minket egymással is. Ámen.

8. Az alap probléma – megértési kísérlet

Javasolt kezdő ének: Ártatlanság szent Báránya... (EÉ 378)

Textus: Káin és Ábel (1Móz 4,1–8)

ELMÉLKEDÉS

A kiinduló gondolatokra szeretnék visszatérni, ha esetleg időközben feledésbe merültek volna. Isten képmása vagyunk, és ahogyan egymáshoz viszonyulunk, az Istenhez való viszonyunkat fejezi ki. Hogyan alakult ki mégis egyáltalán ember és ember közt ez az ellenségeskedés, rivalizálás, egymást legyőzni akarás?

Az egyházban e sorok írásakor még meglehetősen közöny vagy elutasítás fogadja a René Girard mimetikus elméletéből kiinduló megértést. Talán megijedtek tőle, miszerint „ennyire nem lehet egyszerű és jó is valami”. Ne feledjük, hogy a ma már oly természetesnek tartott lutheri reformáció alapigazságai is kirívó eretnekségeknek számítottak a maguk korában.

Tiziano Vecellio: Káin és Ábel (1542 és 1544 között)

Tisztelettel ajánlom André Rabe munkásságát, aki szabadegyházi, karizmatikus teológusként vette a bátorságot, hogy érdemben foglalkozzon Girard felismeréseivel, és doktori értekezését is ebből a témából írta. Egyszerű szavakkal, még a teológia tudományában nem járatos emberek számára is érthetően vezeti le az emberiség társadalmi fejlődését, amelynek során a ma ismert, sőt érvényben lévő és természetesnek tartott szociáletikai modellek kialakultak.

Az elmélet abból indul ki, hogy az ember visszatükröző lény. Ez még nem igényelne túl bonyolult magyarázatot. Hiszen tapasztalati tény, hogy „amilyen az adjonisten, olyan a fogadjistén”. Tehát amit kap az

ember, azt tükrözi vissza. Sőt, ez még az állatokra is érvényes. Ha az embert tekintjük, akkor ez a visszatükröző képesség eredetileg semmi mást nem jelentett, mint Isten, az örökkévaló szeretet fényét és dicsőségét visszatükrözni.

Igen ám, de attól kezdve, hogy lettek többen is, már egymást is tükrözni kezdték. Mi ezzel a baj? Hát az, hogy ahol többen vannak, ott megtörténhet, hogy egyszerre ugyanazt kívánják meg többen is. Megjelenik a rivalizálás lehetősége. A „ne kívánd” kezdetű parancsolatok talán fontosabbak, mint eddig gondoltuk.

Érdemes ezen a ponton utalni az újkori társadalomfilozófusok közös alaptételére, amelyet bár Thomas Hobbes nevéhez kötünk, mégis valahogy nehéz elvonatkoztatni az alapfeltételezés igazságmozzanatától, miszerint az emberiség ősalápota egyfajta „*bellum omnium contra omnes*” (mindenki háborúja mindenki ellen).

A társadalmi szerződés, mint valami optimálisnak tűnő, ámde igazából soha meg nem valósult eszmény, mindig magában foglalta azt az ősi alapfeltevést, hogy ha már nagyon nagy a káosz, akkor a kontrollálhatatlan kocsmai tömegverekedés szabadjára engedése helyett érdemes keresni és találni egy közösen elfogadható ellenséget, akit legyőzve, azaz megsemmisítve egy időre legalábbis helyreállhat a béke.

A *farmakosz* – igen, innen a „gyógyszer” elnevezés is – a törzsi és archaikus közösségekben lehetett eleinte egy periférián élő vagy eleve idegen személy, akit, ha kiebrudálnak a társadalomból, akkor azt a láttszatot lehet kelteni, hogy a kívülálló miatt támadt a zavar, és eltávolításával ez meg is oldódott. Később ez egyre inkább intézményes jelleget kapott, tehát már nem is volt szükség arra, hogy keressék az okot bármi bajra, hiszen adva volt a felelet.

Ahogy a Római Birodalomban egyes császárok idején a keresztények voltak az okai a szárazságnak, a túlzott esőzésnek vagy egyéb természeti katasztrófáknak, illetve később a diaszpóra zsidóság tölthette be ezt a funkciót sok büszke fajtájú ország lakói között egészen mostanáig. A bűnbakképzés metódusa ősi emberi megnyilvánulás.

Mivel az édenkerti, ideális állapotban nem volt jelen a jó és a rossz ismerete, ezért szóba sem került, hogy ember és ember közt rivalizálás vagy ellenségesség lehetne. Az első testvérpár viszont már a közvetlenség elvesztését megélve keresni kezdte a kapcsolatot az Örökkévalóval. Már eleve az a mozzanat figyelmet érdemel, hogy szóba sem került, hogy

együtt tegyék ezt meg, hanem mindketten egy-egy külön oltárt építettek. Kultúrtörténetileg viszonylag egyszerű a beazonosítás, hiszen ismert tény, hogy a nomád pásztorlétet felváltotta a letelepedett életforma, amely a földműveléssel vette kezdetét. Kézenfekvő, hogy melyik gyilkolta meg a másikat.

Az áldozatbemutatásnak Isten szemében kedves mivolta a Biblia újszövetségi könyvein belül is tartja magát, legalábbis Jakab és a Zsidókhoz írt levél szerzője szerint „*hit által*” – az egyházi értelmezések szerint viszont a levágott bárány Jézus Krisztus áldozatára való utalás. Mert hogy vér nélkül nincs engesztelés.

Girard – és nyomán Rabe – felismerése éppen az, hogy Isten nem akar vért, nem akar áldozatot. És ez nem is egy újfajta és furcsa gondolat, hanem nagyon is bibliai. Ahogyan Ábrahám kezét azért fogta le az angyal, mert Isten épp azt akarta nyilvánvalóvá tenni, hogy neki nincs szüksége emberáldozatra, úgy Ézsaiás és más próféták által is kimondatta, hogy ő irgalmasságot akar, nem pedig áldozatot. Ha állatok vérére nincs szüksége, ugyan miért akarná épp a saját Fiát?

René Girard munkája előtt is eléggé világos lehetett a keresztyénység számára, hogy Isten szemében épp az erőszakosság az, ami a lehető legelfogadhatatlanabb. Már az őstörténetben, az özönvíz történeténél világossá vált, hogy akkor és azért határozta el magát az általa teremtett világ elpusztítására, amikor látta az emberek mérhetetlen erőszakosságát és a sok szenvedést, amit ezáltal okoznak egymásnak. De korábban is nyilvánvalóvá tette ezt, amikor Káin testvérgyilkosságát nem megtorolni akarta, hanem épp azért tett bélyeget rá, hogy senki ne állhasson bosszút rajta.

Isten véget akar vetni az erőszaknak. Másképp is fogalmazhatunk: ha valaminek véget akar vetni Isten, akkor az nem más, mint az erőszak. Miért vállalta mégis Jézus a szenvedést és a kereszthalált? Éppen ezért. Mert azt mutatta meg, hogy bár őt megölhetik, ha tetszik, „kiiktathatják” az emberiség történetéből, de mégis ő az, aki az egyedül igaz, és akin múlik minden ember üdvössége. Vagyis pont Jézus az, aki nem kiiktatható. Úgyannyira nem, hogy történetesen övé minden hatalom mennyen és földön.

Azé, aki hagyta magát, aki kiszolgáltatta magát, aki nem követett el erőszakot, hanem elszenvedte azt, és elszenvedi a mai napig is – mindazokban, akik őt követik, és az ő intenciói szerint törekednek be-

rendezni az életüket. Vagy akár teljesen tudattalanul és minden előfeltételezés nélkül azt tartják helyesnek és elfogadhatónak, ahogyan ő élt és viszonyult a többi emberhez.

Csődálatos, hogy már az Ószövetségben találunk reményt keltő példákat arra, hogy nem csak bosszú létezik, hanem megbocsátás és irgalom, sőt akár áldozatot vállaló szeretet is. Miután Jákób visszatért Háránból, a Jabbók gázlónál nyugtalan éjszakája volt. Tudta, hogy becsapta ikerfivérét, és elorozta előle az apai áldást. Lehetett volna mentéseket keresni, hiszen Ézsau korábban már lemondott erről egy tál lencsefőzelékért. Jákób mégis átérezte életének súlyát, és azt, hogy sorsa annak a kezében van, aki méltán haragudhat rá. A személyes találkozás alkalmával vált nyilvánvalóvá, hogy Ézsau már régen elfelejtette sérelmeit, és nem azért igyekezett testvére elé, hogy megtorolja rajta azokat, hanem hogy megölelje rég nem látott öccsét.

József és testvéreinek története még szívet melengetőbb. Ebben az esetben ugyanis valóban az életére törtek annak, aki később abba a helyzetbe került, hogy bosszút állhatott volna rajtuk. És mivel maguk az érintettek is nehezen hitték el, többször is el kellett mondania azt, amit mi keresztyének már betéve tudhatunk: *„Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt.”*

IMÁDSÁG

Uram, áldozatom! Igen, gyilkosod vagyok, és fáj ezt kimondanom. Csődálatos, hogy te viszont hatalmas vagy és mindenható. Ezért arra is kiterjed a hatalmad, hogy nekem megbocsáss. Sőt, még arra is méltatsz, hogy ezt a hatalmadat megoszd velem, így én is gazdagon osztogathassam kegyelmedet azoknak, akik valaha is rosszat terveztek ellenem. Kérlek, add, hogy mint képmásod, azt sugározzam tovább, amit tőled is kaptam: az irgalmasságot és a megbocsátó szeretetet! Ámen.

9-10. Aktualitások – Amikor a legközelebb állók bántalmaznak...

Az utolsó két óra célja: azoknak a valós problémáknak és élethelyzeteknek a bemutatása, amikor úgy sérül az emberi méltóság, hogy azok bántanak, akiknek szeretniük kellene. A vázlat több módon is két részre osztható, sőt lehetséges az is, hogy szándékosan hagyunk nyitva kérdéseket vagy elvarratlan szálakat.

Javasolt kezdő ének: Jézus, te égi szép... (EÉ 389)

Javasolt illusztráció: A résztvevők hozzanak magukkal egy-egy rajzot vagy fotót, vagy csak mesélik el a történetet, ami illeszkedik az alkalomhoz. Legjobb, ha végül közösen alkotnak egy képet – akár egy nagyméretű rajzlanon, akár egy erre a célra előkészített lepedőn.

Chilf Mária: Testvérek (2024. Fotó: Sulyok Miklós)

ELMÉLKEDÉS

Ez az alkalom arra hív, hogy együtt gondolkodjunk: mit üzen a Szentírás a mai világ nehézségeire. Olyan élethelyzetekről lesz szó, amelyek mindannyiunkat érintenek – ha nem is saját tapasztalatként, de ismerősként, családtagként, közösség tagjaként biztosan.

Családon belüli erőszak, hatalommal való visszaélés, bullying, kirekesztés, fájdalmas szavak és történetek, amelyeket nemcsak a hírekből, hanem saját életünkben is ismerhetünk. A csoportvezetőnek érdemes lehet betekintést nyerni néhány statisztikai adatba, hogy képünk legyen a valóságról. A vázlat végén található pár tanulmány és adat szélesítheti a látókörünket.

Lényegesebb pontjait az alábbiakban foglalom össze.

Erőszak nők és férfiak ellen

A családon belüli erőszak évtizedek óta jelen van a magyar társadalomban, és sajnos még ma is tabu témának számít. Statisztikák szerint Magyarországon minden második nő élt már át valamilyen formájú erőszakot: fizikai, lelki vagy szexuális bántalmazást. Ez az arány Európa egyik legmagasabbja. A férfiakat érintő erőszak kevésbé látható: a kutatások szerint a férfiak 20–30%-a szintén áldozattá válik, ám a társadalmi elvárások és a férfiasságról alkotott kép miatt gyakran nem mernek beszélni róla. A családon belüli erőszak nők, férfiak, gyermekek százazeit érinti évente, és hosszú távú lelki, testi és kapcsolati sérüléseket okoz.

156

Bullying

Az iskolai zaklatás, a bullying szinte minden diák életének része. A felmérések szerint a magyar diákok 85%-a tapasztalt már bántalmazást az iskolai környezetben. A zaklatás gyakran már kora gyermekkorban, 6–10 éves korban kezdődik, és fizikai, lelki, verbális formában, illetve az online térben is jelen van. A bántalmazás hosszú távú lelki károkat okoz: csökkenő önbizalom, szorongás, depresszió, sőt iskolai lemorzsolódás is lehet a következmény.

Alkoholizmus

Az alkoholizmus Magyarországon továbbra is népbetegség. A WHO adatai szerint a magyar felnőtt lakosság 21%-a tekinthető alkoholfüggőnek, ami az egyik legmagasabb arány Európában. A férfiak körében különösen magas ez az arány: 36,9%. Az alkoholizmus hatása nemcsak az egyént érinti, hanem a családot is: a szülői alkoholizmus a gyermekekben maradandó lelki sérüléseket hagy, megnöveli a gyermekkori elhanyagolás, bántalmazás, szegénység, tanulmányi kudarc esélyét.

Gyermekek sérülései szülők által (ACE – Adverse Childhood Experiences)

Az ACE-kutatások bebizonyították, hogy a gyermekkorban átélt traumák – bántalmazás, érzelmi, fizikai elhanyagolás, szülői alkoholizmus, válás, mentális betegség, erőszak látványa – hosszú távú hatással vannak a testi és lelki egészségre. Minél több ilyen negatív tapasztalat

éri a gyermeket, annál magasabb a kockázat felnőttkori depresszióra, szenvedélybetegségre, párkapcsolati konfliktusokra, egészségi gondokra. Magyarországon becslések szerint a lakosság legalább 25–30%-a nő fel olyan családban, ahol valamilyen ACE-faktor jelen van. Ez több százezer gyermeket jelent, akiknek a jövője már kisgyermekként veszélybe kerül.

TEOLÓGIAI NÉZŐPONTOK – A SZENVEDŐ ISTEN EVANGÉLIUMA

Isten nem nézője, hanem résztvevője az emberi szenvedésnek. A kereszt evangéliuma nemcsak a bűn megváltását hirdeti, hanem azt is, hogy Isten együtt szenved velünk. A Golgotán Isten az emberi szenvedés legmélyebb valóságába lép bele.

A sebek nem eltüntetve, hanem átformálva gyógyulnak. Jézus feláldozta teste is sebhelyes marad (Jn 20,27). A sebek identitásunk részei lehetnek, de nem végleges bélyegek, hanem újjászületett történetek. Az áldozatot Isten nem áldozatként, hanem szeretett gyermekeként látja. A bántalmazott identitása nem a szegényben gyökerezik, hanem Isten képmásában. A gyógyulás egyik kulcsa, hogy az áldozat meglássa: nem egyenlő azzal, amit vele tettek.

Isten könnyei valóságosak. Jézus sírt Lázár sírjánál (Jn 11,35), sírt Jeruzsálem felett (Lk 19,41). Az isteni együttérzés nem csupán vigasztalás, hanem valós érzelmi odafordulás. A szenvedőből gyógyító is válhat. József, aki elárultatott, megaláztatott, végül azt mondja: „*Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította*” (1Móz 50,20). A sebzett ember, ha gyógyul, mások számára is reménység forrása lehet.

FELDOLGOZÁSI JAVASLAT

A témát felvezető gondolatok után feltehetünk beszélgetést elindító kérdéseket, pl.: Milyen problémák vannak jelen napjainkban, amelyek az emberi méltóságot sértik? Hol és milyen körülmények között találkozunk ezekkel közvetlenül vagy közvetve?

A csoport közösen összegyűjtheti a mai világ fájó, aktuális problémáit. A fenti témákon túl ide sorolható még a kirekesztés, megalázás, testszegyenítés, hatalommal való visszaélés, munkahelyi abúzus.

A csoport összetételétől függően – de a téma érzékenysége okán – előfordulhat, hogy felszínre kerülnek mély sebek, őszinte feltárulkozással, amelyeket lelkipásztori attitűddel és kellő tapintattal kell kezelni.

Ezt követően kétféle módon is folytatható a beszélgetés:

Első feldolgozási mód

2–3 fős kiscsoportokban folytatjuk az alábbi bibliai történetek feldolgozását. Minden kiscsoport kap egy történetet, közösen felolvassák, és a hozzá kapcsolódó kérdéseket megválaszolják; ki-ki elmondja tapasztalatait, véleményét. Erre a kiscsoportok kaphatnak 15–20 percet. Majd minden csoportból egy fő összefoglalja és megosztja a nagy körben is az összegyűjtött gondolatok lényegét.

- „*Hol van a testvéred?*” (1Móz 4,9)

Mit jelenthet ez a kérdés a mai világban, ahol gyakran szemet hunyunk a bántalmazás felett? Hogyan szólhat hozzánk Isten ezen keresztül?

Mikor néztem félre, mikor hallgattam el valamit, ami ellen talán szólhattam volna?

Ki az, aki most épp „kívül rekedt” – és én hol állok ebben a helyzetben?

- József története – Mi segít elviselni az árulást, a megalázást, a kirekesztést? Mit jelenthet ma: „*Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította*” (1Móz 50,20)?

Tapasztaltam-e már az életemben, hogy egy fájdalmas eseményből hosszú távon valami jó fakadt?

Milyen hit segíthet túlélni a bullying, kirekesztés vagy igazságtalanság sebeit?

- Jézus és a gyermekek (Mt 18,6) – Milyen Istent ismerhetünk meg abban, aki a kicsinyeket, védteleneket a középpontba állítja? Mit üzen nekünk ma Jézus ebben a világban, ahol gyermekek szenvednek bántalmazást?

Hogyan tudok én is Jézus kezévé, szavává válni egy megalázott, lenézett, bántott ember számára?

- Zákeus története (Lk 19,1–10) – Mit tanulhatunk abból, hogy Jézus nem nézi le a megvetettet, hanem vendégül látja őt? Ki a mai Zákeus a környezetemben? Lehetek-e én is néha Zákeus? Hogyan változik meg valaki, ha megtapasztalja, hogy Isten felétel nélkül elfogadja?

Másik feldolgozási mód

Az alábbi igék segítségével beszéljessünk arról, hogy a Biblia tanúsága szerint miként van Isten együtt a szenvedővel. Mit tesz érte? Hogyan gyógyítja, támogatja?

- *„Íme, tenyerembe metszettelek be, szüntelenül szemem előtt vannak falaid.”* (Ézs 49,16)

Isten nem felejt el az övéit. A fájdalmak, sebek ott vannak az ő szívében is.

- *„Az ÚR közel van a megtört szívűekhez, és a sebzett lelkűeket megsegíti.”* (Zsolt 34,19)

Nem távol, hanem közel van Isten – épp ott, ahol az emberi szív összetörik.

- *„Nem vetette meg, nem utálta meg a szenvedő nyomorúságát, arcát sem rejtette el előle, sőt, mikor az segítségül kiáltott hozzá, meghallgatta.”* (Zsolt 22,25)

Isten nem fordítja el tekintetét a szenvedőtől. Ez a messiási zsoltár Jézus keresztjén is visszhangzik.

- *„Ő viselte betegségeinket, ő hordozta fájdalmainkat... megtört, hogy mi meggyógyuljunk.”* (Ézs 53,4–5)

A szenvedő Isten, a „Fájdalmak férfija”, aki nem kívülállóként nézi a szenvedést, hanem magára veszi.

- *„Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett.”* (Lk 19,10)

A kirekesztett, megalázott, szegényben élő emberhez is jön Jézus, hogy visszaadja méltóságát.

További elmélyítő, hitbéli reflexiót segítő kérdések

- Mit mond nekem Isten képmása azokról, akiket a társadalom semmibe vesz vagy megaláz?
- Hogyan látom magamat Isten tükrében: áldozatként, elkövetőként, kívülállóként vagy gyógyítóként?
- Amikor azt kérdezzük, hogy „miért engedi Isten?”, a legtöbb esetben nem azt kellene-e kérdeznem: „hogy tehet ilyet az ember?”
- Milyen ima fakadna belőlem, ha szavakba kellene öntenem mindazt, amit a bántalmazottak vagy az elkövetők sorsa kapcsán érzek?

IMÁDSÁG

Uram, Istenem, te látod mindazokat, akik csendben sírnak, akik titokban hordozzák a megaláztatás, bántalmazás, fájdalom sebeit. Te vagy az, aki nem fordítod el arcodat a szenvedőtől, aki lehajolsz a megtört szívűhöz. A te szíved is vérzik azokért, akik mások kezétől szenvedtek.

Jézus Krisztus, te magadra vetted a világ minden fájdalmát. Te, aki testedben hordozod a szegek nyomát, ismered a megalázottság, a kitaszítottság, a bántalmazás kínját. Te sírsz velünk, és te sírsz értünk.

Adj hitet, hogy higgyük: nem maradunk egyedül. Adj reményt, hogy merjük elhinni: nincs olyan mély seb, amit te ne tudnál gyógyítani. Adj új kezdetet: tisztára mosott szívet, visszaadott méltóságot, bátorságot a szeretethez.

Segíts, hogy aki bántalmazást szenvedett, ne csupán áldozatként lássa magát, hanem gyógyuló emberként, akiben a te képed ragyog. Segíts, hogy aki bántott, felismerje vétkét, és te vezess bűnbánatra és megújulásra. Segíts, hogy közösségeink ne legyenek a hallgatás börtönei, hanem a gyógyulás házai.

Jöjj el, Szentlélek, tölts be együttérzéssel, bátorsággal, reménnyel! Ámen.

TANULMÁNYOK

- Új reprezentatív EU-felmérés a nők elleni erőszak témájában
https://nane.hu/nokellenieroszak_statistikak/
- Iskolai bántalmazás és bullying
<https://unicef.hu/bullying>
- KSH: A népesség megoszlása alkoholfogyasztási szokások szerint
https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0038.html

Múlt és jelen szolgálói

Évfordulók 2026-ban

GALAMBOS ÁDÁM

Bevezető

Az egyháztörténeti évfordulókat feldolgozó, szöveggyűjtemény jellegű sorozatunkban arra törekedtünk, hogy a gyülekezeti csoport számára ne elsősorban történeti beszámolóvá vagy előadás-sorozattá váljanak ezek az alkalmak, hanem sokkal inkább aktuális kérdések közös megvitatásának lehetőségét nyújtásuk. Így az egyes évfordulókat kiindulópontként kezeltük, és olyan, az eseményhez, személyhez kapcsolódó kérdéseket vázoltunk fel, amelyek a mai gyülekezeti életet is meghatározhatják. A sorozat célja a múltat és jelent összekötő, formáját tekintve beszélgetős gyülekezeti alkalom vázlatának közreadása. Több helyen is jeleztünk segédanyagokat, valamint a digitális háttértárban vetítésre alkalmas képeket, többféle választási lehetőséget is összegyűjtöttünk, hogy minél könnyebben lehessen a sorozatot az adott gyülekezeti csoporthoz „igazítani”. Amennyiben a közösség nyitott rá, ajánljuk, hogy az egyes fejezeteket ne csak a csoportvezető „prezentálja”, hanem próbáljunk meg minél többeket megkérni, hogy ők is készüljenek az alkalomra.

Kronológia

(Kiemelve azok az események, amelyekhez feldolgozási javaslatot közlünk.)

A szerző ezúton mond köszönetet Czenthe Milósnak, H. Hubert Gabriellának, Lackner Pálnak és Kertész Botondnak a kronológia összeállításában nyújtott segítségért.

- 476 A Nyugatrómai Birodalom bukása
- 726 III. Leó császár rendelete elindítja a képrombolást
- 1076 Wormsi birodalmi gyűlés – megfosztották méltóságától a pápát, aki erre válaszul kiátkozta IV. Henriket
- 1176–1217 Vald Péter működése
- **1226. október 3. – elhunyt Assisi Ferenc**
- 1426. szeptember 18. Elhunyt Hubert van Eyck
- 1526 Luther Márton: *Négy vigasztaló zsoltár Mária magyar királynéhez*
- 1526 Luther Márton papírra vetette papírra a német misét
- 1526. augusztus 29. Mohácsi csata
- **1526 Első speyeri birodalmi gyűlés**
- 1526 Badeni hitvita
- 1526 Hesseni Fülöp tartománygróf János szász választófejedelemmel 1526 februárjában megkötötte a Gotliai Szövetséget (Torgauban ratifikálták, ezért Torgaui Szövetségnek is nevezték), amelyhez hamarosan néhány északnémet evangélikus rend is csatlakozott
- 1526 Megjelenik angol nyelven az *Újszövetség* William Tyndale fordításában
- 1526 Megkezdődött a lutheránus tartományi egyházak megszervezése (először a szász választófejedelemségben és Hessenben). A reformot a tartományi fejedelmek kezdeményezték, akiknek Luther véleménye szerint kötelességük volt az egyház rendjéről gondoskodni. Ezzel a reformáció bevégezte azt, ami már az előző században elkezdődött: a tartományi egyházszervezet kialakítását (1526–1530 között).
- 1526 Válogatás idősebb Lucas Cranach (Kronach, 1472. október 4. – Weimar, 1553. október 16.) 1526-ban készült alkotásaiból: *Ádám és Éva, Dávid és Betsabé, Luther Márton, Bóra Katalin*
- 1526 Albrecht Dürer megfesti *A négy apostol* című alkotását
- **1576 A Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület megalapulása**
- **1576 Genti konvenció**

- 1576. augusztus 27. Elhunyt Tiziano Vecellio festőművész (?–1576)
- 1626 Megjelent az első teljes katolikus magyar nyelvű *Biblia* Káldi György fordításában
- 1626 Csepregen megjelent Zvonarics György vitairata: *Rövid felelet, melyben Péczeli Imrének, érsekújvári calvinista praedicatornak tanácsa meghamisíttatik...*¹ Témája: Kell-e lutheránusnak vagy kálvinistának neveztetni
- 1626 A római Szent Péter-bazilika felszentelése
- 1626 – Elhunyt Francis Bacon angol filozófus, államférfi (London, 1561. január 22. – London, 1626. április 9.)
- **1676 A gályarab prédikátorok kiszabadulása**
- 1676 – Elhunyt Johann Georg Ebeling zeneszerző (1636–1676)
- 1676 – Elhunyt Paul Gerhardt (1607–1676), berlini lelkész, majd lübeni fődiakónus, aki számos, énekeskönyveinkben is megtalálható ének szerzője. Pl.: *Dicsérjük Istent! Mind, ki féli itt lent* (52), *Hogyne dicsérném az Istent zengedező énekkel* (53)
- 1676 – Megszületett Johann Ernst Greding altheimi lelkész (1676–1748)
- 1676. március 27. Megszületett I. Rákóczi Ferenc címzetes erdélyi fejedelem és Zrínyi Ilona fia, II. Rákóczi Ferenc, a kuruc szabadságharc vezérlő fejedelme
- 1676 – Megszületett Christian Friedrich Richter, hallei árvaházi orvos, lelkész, több evangélikus énekeskönyvünkben található ének szerzője (1676–1711)
- 1727 Válogatás Johann Sebastian Bach 1727-ben keletkezett műveiből: *Viszály keletkezett (Es erhub sich ein Streit)*, BWV 19; *Lelkem és szívem zavarttá válik (Geist und Seele wird verwirret)*, BWV 35; *Törd meg az éhezőnek kenyeredet (Brich dem Hungrigen dein Brot)*, BWV 39; *Felmegy Isten ujjongással (Gott fährt auf mit Jauchzen)*, BWV 43; *Álnok világ, nem bízik benned! (Falsche Welt, dir traue ich nicht)*, BWV 52; *Készen állok, hordjam keresztem (Ich will den Kreuzstab gerne tragen)*, BWV 56; *Áldott legyen az Úr (Gelobet sei der Herr)*, BWV 129; *Édes nyugalom, vágyott lelki derű (Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust)*, BWV 170; *Ne félj, mert én veled vagyok (Fürchte dich nicht, ich bin bei dir)*, BWV 228

1 Online: <https://mek.oszk.hu/27400/27436/>

- 1776 Megszületett Berzsenyi Dániel költő (Egyházashetye, 1776. május 7. – Nikla, 1836. február 24.)
- 1776. augusztus 25. Elhunyt David Hume skót filozófus, történész, esszéíró; a skót felvilágosodás egyik legfontosabb alakja (1711–1776)
- 1776 Az Amerikai Egyesült Államok függetlenségi nyilatkozata (július 4-én került jóváhagyásra)
- 1876 Elhunyt Székács József püspök (1809–1876)
- 1876 Baldácsy Antal országgyűlési képviselő, katolikus főúr 8000 holdat adományozott a magyarországi protestáns egyházaknak, szegény gyülekezetek, valamint szegény lelkészek, özvegyek és árvák támogatására
- 1876 – Elhunyt Deák Ferenc politikus, a Batthyány-kormány igazságügy-minisztere, „a haza bölcse” és „a nemzet prókátora”
- 1926 – Elhunyt Antoni Gaudí (Antoni Plàcid Gaudí i Cornet) építész, a barcelonai Sagrada Família templom tervezője
- 1926 A Faith and Order elindítja a *Javaslatok a keresztyén egységért folytatott imanyolcad megtartására* című felhívásának terjesztését
- 1926 A magyarországi evangélikus papnék megtartották első konferenciájukat. Ennek nyomán jött létre 1928-ban az Evangélikus Papnék Országos Szövetsége. A szövetség alapszabályban rögzítette két legfontosabb célját: elsősorban az özvegy papnék gondozását, másodsorban a papnék képzését
- 1926 Megalakult az Országgyűlés felsőháza. Az evangélikus egyház képviselőjében négyen kaptak helyet: hivatalból a két legidősebb püspök, valamint az egyetemes felügyelő és a hivatalból legidősebb kerületi felügyelő
- 1926 Megjelent Payr Sándor *Luther és az egyházi ének* című könyve
- **1926 Megszületett Jürgen Moltmann teológus (1926–2024)**
- 1926. április 23. Megszületett Janikovszky Éva író, költő, szerkesztő, a magyar gyermekirodalom jeles képviselője (1926–2003)
- 1926. december 29. Elhunyt Rainer Maria Rilke költő (1875–1926)
- 1976 Elhunyt Sólyom Jenő lelkész, egyháztörténész (1904–1976)
- 1976 Elhunyt Rudolf Bultmann teológus (1884–1976)
- 1976 Elhunyt Martin Heidegger filozófus (1889–1976)

Assisi Ferenc

Assisi Ferenc a középkori egyháztörténet egyik legnagyobb hatású személye, akinek élete és tanúságtétele messze túlnyúlt a korabeli Itália határain. Halála (1226. október 3.) után néhány évvel már szentté avatták, és öröksége a mai napig elevenen hat, nemcsak a ferences rendek működésében, hanem a keresztyénség lelki életében általában. Számunkra Assisi Ferenc nem a középkori szentkultusz részeként, hanem az evangélium radikális megélésének példájaként kerülhet a figyelem középpontjába.

Assisi Ferenc jómódú posztókereskedő fia volt, de fiatalon hátat fordított a világi élet csábításainak. Meghatározó megtérési élménye az volt, amikor egy leprás férfival találkozáva felismerte, hogy Krisztus a szenvedőkben jelenik meg. Ettől kezdve a radikális szegénység, a bűnbánat és a testvéri szeretet lett életének vezérfonala. A krisztusi szegénységet nem eszményként, hanem tettekben megélt életformaként értelmezte: levetkőzte minden vagyonát, és az evangélium szerint kezdett élni. Ezt fogalmazta meg programadó mondatában: *„Testvéreket adott nekem az Úr.”*

Ferenc az ige hallgatásának és megélésének emberévé vált. Különösen fontos volt számára Jézus szenvedésének szemlélése, és az, hogy a hívó az Üdvözítő életét minél hűségesebben kövesse. Krisztus-követése nemcsak erkölcsi eszmény volt, hanem egzisztenciális út: Ferenc magára vette a kereszt nyomorúságát, miközben az öröm evangéliumát hirdette. Nem alapított iskolát vagy kolostort, hanem prédikálva, dolgozva és könyörögve élte meg a hitet.

A ferences mozgalom a 13. századi egyház megújulásának része volt. A pápai egyház ekkor már erősen intézményesült, gyakran a hatalom és gazdagság iránti vonzalom jellemezte. Ferenc ezzel szemben az egyház szegénységhez való visszatérését képviselte. Az evangéliumi szegénység nemcsak társadalmi kiállás volt, hanem teológiai bizonyosságtétel: Isten igéje a kicsinyek és elesettek között hirdettetik. Ferenc alázata és engedelmissége különösen figyelemre méltó, hiszen korának reformere volt.

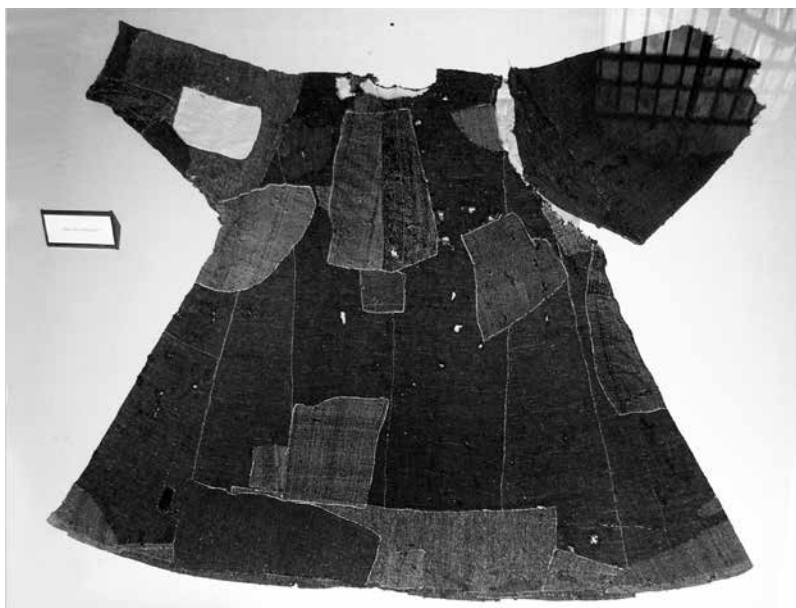
Assisi Ferenc élete paradigmává válhat arra nézve, hogy az ige és a hit személyes elfogadása miként vezethet egyéni és közösségi megújuláshoz. Luther Márton, bár távol állt a szerzetességi idealizálásától,

Assisi Ferencet ábrázoló freskó a subiaco bencés apátságban (1228–1229)

nagyra becsülte azokat a szerzeteseket, akik az evangéliumért szenvedtek, és nem a külső vallásgyakorlatot, hanem az igaz bűnbánatot és hitet tekintették üdvösségük alapjának.

Ferenc 1226. október 3-án halt meg, egyszerűen, szegényen. Nem teológiai iskolát, hanem szellemi örökséget hagyott maga után: az evangéliumot követni lehet teljes odaadással, a kicsik és elesettek között, a testvérek közösségében, örömben és szenvedésben egyaránt. Ez az örökség az egyház minden korában érvényes – így a reformáció utáni korban is.

Assisi Ferenc ruhája (Kiállítva az Assisi Szent Ferenc-bazilika kriptájában)

IDÉZETEK

Naphimnusz

Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tiéd a dicséret, dicsőség és imádás
És minden áldás.

Mindez egyedül Téged illet, Fölség.
És nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.

Áldott légy, Uram, és minden alkotásod.
Legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap,
Aki a nappalt adja és ránk deríti a Te világosságodat.
És szép ő és sugárzó nagy ragyogással ékes:
A Te képed, Fölséges.
Áldott légy, Uram, Hold nénénkért,
És minden csillagaiért az égnek.
Őket az égen alkotta kezéd
Fényesnek, drága szépnek.
Áldott légy, Uram, Szél öcsénkért,
Levegőért, felhőért, minden jó és rút időért.
Kik által élteted minden Te alkotásod.
Áldott légy, Uram, Víz hűgünkért.
Oly nagyon hasznos ő, oly drága, tiszta és alázatos.
Áldott légy, Uram, Tűz bátyánkért,
Vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.
Áldott légy, Uram, Földanya-nénénkért,
Ki minket hord és enni ad,
És mindennémű gyümölcsöt terem,
Füveket és színes virágokat.
Áldott légy, Uram, minden emberért,
Ki szerelmedért másnak megbocsát,
És aki tűr gyötrelmet, nyavalyát.
Boldogok, kik tűrnek békeséggel,
Mert Tőled nyernek majd, Fölséges, koronát.
Áldott légy, Uram, a testi halálért, a mi testvérünkért,
Akitől élő ember el nem futhat.
Aki halálos bűnben halnak meg, jaj azoknak!
És boldogok, kik magukat megadták
Te szent akaratodnak.
A másik halál nem fog fájni azoknak.
Dicsérjétek az Urat és áldjátok
És mondjátok hálát neki.
És nagy alázatosan szolgáljátok!
(Sík Sándor fordítása)

Nem azért jöttem, hogy nekem szolgáljanak, hanem hogy én szolgáljak - mondja az Úr. Akik mások fölé rendeltettek, ne dicsekedjenek jobban előjáróságukkal, mintha kizárólag testvéreik lábának mosogatására volnának rendelve. És ha hivataluk elvesztése jobban megzavarja őket, mint a lábmosás feladatának elvonása, lelkük veszedelmére csak annál inkább vetik magukat kincsek gyűjtésére.

Mindannyian figyeljünk, testvéreim, a jó pásztorra, aki vállalta a kereszt gyötrelmét juhain megmentéséért. Az Úr juhain követték őt a szorongattatásban és üldöztetésben, szegénységben és éhségben, erőtlenségben és kísértésben és minden más megpróbáltatásban, s mindezek elviseléséért örök életet nyertek az Úrtól. Nagy szegénység tehát ránk, Isten szolgálói, hogy míg a szentek cselekedték a nagy tetteket, mi csupán tetteik hirdetésével akarunk dicsőséget és tiszteletet kivívni magunknak.

Hogy Isten szolgájában megvan-e az Úr lelke, azt legbiztosabban erről lehet megismerni: ha Isten valami jót művel általa, teste, mely ellensége minden jónak, nem fuvalkodik fel, hanem ellenkezőleg, csak annál hitványabbnak tartja és minden más embernél kisebbnek érzi magát.

Igazán békességszerzők azok, akik a mi Urunk Jézus Krisztus szerelméért e világ minden szenvedése közepett is megőrzik lelküknek és testüknek békéjét.

Azok a testvérek, akiknek az Úr megadta a munka kegyelmét, dolgozzanak hűségesen és odaadással, úgy, hogy távol tartva a lélek ellenségét, a henyélést, ne oltsák ki magukban a szent imádság és áhítat szellemét, amit minden más földi dolognak csak szolgálnia szabad. Munkájuk ellenértékeként fogadják el, ami szükséges a maguk és testvéreik ellátására, pénzek és pénz kivételével, és ezt alázatosan tegyék, ahogy Isten szolgálóihoz és a szent szegénység követőihez illik.

Fölséges és dicsőséges Isten,
ragyogd be szívem sötétségét,
és adj nekem

igaz hitet, biztos reményt és tökéletes szeretetet,
 érzéket és értelmet, Uram,
 hogy megtegyem a te szent és igaz parancsodat.

Féljétek és tiszteljétek,
 dicsőítsetek és áldjátok,
 adjatok hálát és imádjátok
 az Urat, a háromságos és egy mindenható Istent,
 az Atyát és Fiút és Szentlelket,
 mindenknek teremtőjét.
 Tartsatok bűnbánatot,
 teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsseit,
 mert hamar meghalunk.
 Adjatok és adatik nektek.
 Bocsássatok meg és nektek is megbocsáttatik.
 És ha nem bocsátjátok meg az embereknek bűneiket,
 nektek sem bocsátja meg az Úr a ti bűneiteket.
 Valljátok meg összes bűnötöket.
 Boldogok, akik bűnbánatot tartva halnak meg, mert a mennyek
 országába jutnak.
 Jaj azoknak, akik bűnbánat nélkül halnak meg,
 mert az ördög fiai lesznek,
 kinek tetteit cselekszik,
 és az örök tűzre mennek.
 Óvakodjatok és tartózkodjatok minden rossztól,
 és maradjatok állhatatosak mindvégig a jóban.

BIBLIAI IGÉK

- Fil 2,5–8 – Krisztus alázatának és engedelmességének példája
- Mt 10,8–10 – Az igehirdető egyszerű, hitből élő életformája
- Lk 9,23 – Krisztust követő élet
- Mk 10,21 – A gazdagságról való lemondás mint Krisztus-követés

ÉNEKJAVASLAT

- Jézus, te égi szép (EÉ 389)
- A hatalom Istenének (EÉ 64)
- A hold felkelt az égre (EÉ 119)

BESZÉLGETÉST INDÍTÓ KÉRDÉSEK

- Ferenc életének melyik része szólít meg leginkább, és miért fontos számodra?
- Mit jelenthet ma az evangéliumi szegénység, ha nem mindenünket adjuk el?
- Lehetséges-e ma Krisztust „ilyen radikálisan” követni? Hogyan?
- Ferenc nem hagyta el az egyházat, hanem belülről akarta megújítani. Miért fontos ez?
- Miben különbözik a valódi alázat a hamis önmegtagadástól?

FELADATJAVASLATOK

Ferenc levele napjaink keresztényeihez

A résztvevők írjanak egy levelet Assisi Ferenc nevében a mai keresztényekhez! Miről beszélne? Miben bátorítana, miben intene? Hogyan látná az egyházat, a szegénységet, a Krisztus-követést?

Miután elkészült a levél Assisi Ferenc nevében, olvassák fel egymásnak.

Kis megbeszélést követően folytatódik a feladat: Kérjük meg a csoport tagjait, hogy írjanak válaszlevelet Ferencnek a mai gyülekezet vagy egyház helyzetéről!

Gondolatébresztő kérdések a válaszlevélhez:

- Mit válaszolnál Ferenc bátorításaira vagy intéseire?
- Hogyan magyaráznád el neki, miért van úgy, ahogy most van a gyülekezetben?
- Mik azok az értékek, amelyekben felfedezhető a „ferenci szellemiség”?
- Mik azok, amelyek nem láthatók, és mi lehet ennek az oka?

Kérjük meg a résztvevőket, hogy őszintén írjanak, akár személyes hangon is, mintha párbeszédet folytatnának Assisi Ferencsel vele. A cél nem tökéletes válasz, hanem a közös gondolkodás és hitben való önvizsgálat.

Ferenc és a leprás

A csoport résztvevői játsszák el Ferenc döntő élményét: azt a jelenetet, amikor találkozik a leprással, és végül megöleli. Ez az esemény sorsfordító volt Ferenc életében

Feldolgozást segítő kérdések a játék után:

- Mi zajlik le Ferenc szívében ebben a pillanatban?
- Miben állt az ő igazi „megtérése”?
- Mi változott meg benne – és hogyan hat ez ránk ma?

„Szegénységi tükör” – önvizsgálati gyakorlat

A csoport minden tagja írjon fel három dolgot, amiről nehezen tudna lemondani – pedig talán hasznos lenne. Ezután osszátok meg egymással a gondolatokat, és beszéljétek meg:

- Mit jelent számotokra a belső szegénység?
- Milyen „gazdagságaink” kötnek meg minket – anyagiak, státusz, elvárások?
- Hogyan segít Ferenc példája abban, hogy szabadabbá váljunk?

Első speyeri birodalmi gyűlés (1526)

Az 1526. évi speyeri birodalmi gyűlés a reformáció történetének egyik izgalmas állomása, amely politikai szempontból nem rendezte véglegesen Luther Márton tanainak sorsát, de átmeneti vallási türelmet biztosított a reformáció követői számára. Ezzel a lutheri teológiai irányzat első ízben nyert tényleges mozgásteret a Német-római Birodalomban.

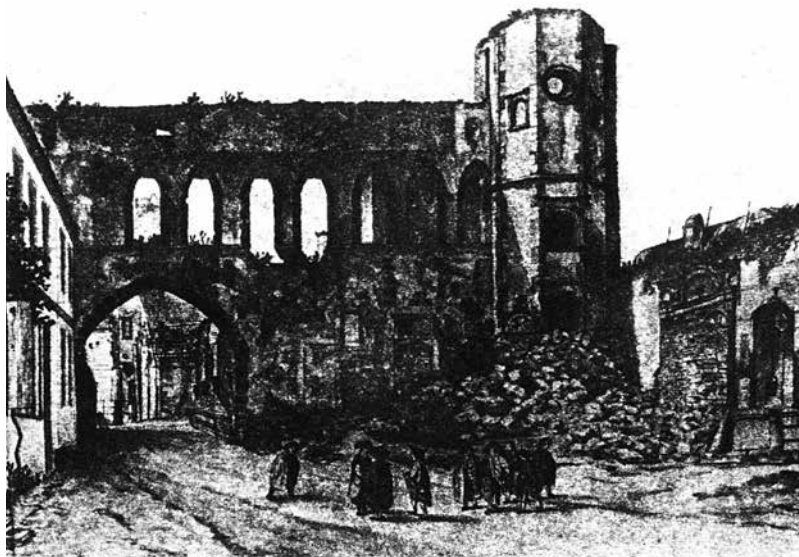
TÖRTÉNETI HÁTTÉR

A gyűlésre V. Károly császár távollétében került sor, aki Itáliában háborúzott. A birodalmi ügyeket testvére, Habsburg Ferdinánd igazgatta, aki erőteljesen katolikus irányvonalat képviselt, és a wormszi ediktum (1521) szigorú betartatását szorgalmazta. A reformáció terjedésének azonban ekkorra már komoly társadalmi és politikai bázisa alakult ki, különösen a német fejedelemségek és szabad városok körében.

A birodalmi gyűlés egyik érdekessége, hogy I. Ferdinánd a gyűlés megnyitásakor mondott beszédében Magyarország támogatását szorgalmazta a török veszéllyel szemben. Ezt a kérést később II. Lajos magyar király követe is megismételte.

Karl Heussi értelmezésében a speyeri gyűlésre olyan időszakban került sor, amikor a birodalom belső rendje katonai és politikai konf-

liktusok miatt megrendült, s a vallási kérdéseket nem lehetett egyszerűen hatalmi eszközökkel kezelni. A kompromisszumos megoldás a gyakorlatban a reformáció támogatói számára kedvezett.

173

A speyeri birodalmi gyűléseknek otthont adó épület romjai 1789-ben.

Franz Stöber akvarellje.

A GYŰLÉS DÖNTÉSE ÉS JELENTŐSÉGE

A speyeri gyűlésen a rendek hosszú viták után megegyeztek abban, hogy a wormsi ediktumot nem lehet egységesen végrehajtani. Ennek nyomán „az a határozat született, hogy a legközelebbi zsinatig - melynek másfél évvel később kellett volna összeülnie - a wormsi ediktumot illetően minden birodalmi rend akként járjon el, »miként hiszi és reméli, hogy Isten és a császári felség előtt felelősséggel vállalni tudja«. Ez a határozat valójában a wormsi ediktum végrehajtásának újabb elhalasztását jelentette. Az evangélikus rendek azonban csakhamar jogalapot láttak benne arra, hogy tartományukban egyházi reformokat hajtsanak végre.”²

² Heussi 306. o.

Ez a homályosan megfogalmazott klauzula gyakorlatilag türelmi állapotot teremtett: az evangélikus hitet követő területek szabadon gyakorolhatták vallásukat a császári megtorlás veszélye nélkül. Ugyanakkor ez a döntés nem jelentette a reformáció elismerését, de „de facto” jogalapot adott a további terjeszkedéshez.

Evangélikus szempontból ez a döntés történelmi áttörés volt: lehetővé tette az ige szabad hirdetését, az úrvacsora két szín alatti kiszolgáltatását, valamint az evangélikus egyházi struktúrák fokozatos kiépítését. Martin Brecht szerint a gyűlés után a reformáció visszavonhatatlanul történelmi erővé vált.

Ez a „kegyelmi idő” előkészítette a 1530-as Ágostai hitvallás megszületését és a protestáns identitás megerősödését. Karl Heussi is hangsúlyozza, hogy a speyeri határozat fordulóponthoz jelentett a reformáció „politikai” történetében, mivel a birodalom hivatalos szervei először mondtak le az egységes valláspolitikáról. A „cuius regio, eius religio” elve itt még nem volt megfogalmazva, de a gyakorlatban már előrevetítette azt.

A speyeri gyűlés után az evangélikus egyházszervezetek fejlődése felgyorsult:

- Luther kis kátéja és istentiszteleti rendje (1526–1529) alapján egységesebb liturgiai gyakorlat alakult ki.
- Az evangélikus egyházi rendtartások (pl. a visitatio rendszere) a helyi hatóságokkal együttműködésben épültek ki.
- Az úrvacsora tanítása és gyakorlata egyre jobban elkülönült a katolikus értelmezéstől, miközben számos városban és fejedelemségben állami támogatással épült az új egyház.

A speyeri határozat visszavonását a következő, 1529-es gyűlésen (második speyeri gyűlés) újra megkísérelték, de a protestáló fejedelmek és városok tiltakozása („protestációja”) ekkor újabb lendületet adott a reformáció ügyének.

JAVASOLT BIBLIAI IGE

- *„Isten igéje viszont nincs bilincsbe verve.”* (2Tim 2,9b)
- *„Mert ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhívva...”* (Gal 5,13a)

ÉNEKJAVASLAT

- Erős vár a mi Istenünk (EÉ 254);

- Jer, kérjük Isten áldott Szentlelkét (EÉ 232);
- Jer, örvendjünk, keresztyének (318)

BESZÉLGETÉST INDÍTÓ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent ma számunkra, hogy „az evangélium szabadon terjedhet”?
2. Miért tekinthetjük a speyeri döntést „kegyelmi időnek”?
3. Hogyan élhetünk jól azzal a szabadsággal, amelyet a hitünk ad?
4. Van-e ma olyan helyzet, amikor hűséget kell vállalnunk az evangélium mellett a többséggel szemben?
5. Milyen veszélyei lehetnek a vallásszabadságnak, ha felelőtlenséggel társul?

CSOPORTOS VAGY EGYÉNI FELADATOK

Vita-szimuláció: Speyer 1526 – az evangélium jövője

Cél: A reformáció korabeli nézőpontok átélésén keresztül a vallási meggyőződés és politikai döntéshozatal kapcsolatának megértése.

Előkészítés

A csoportot osszuk két nagy csoportra:

- Evangélikus rendek képviselői (pl. Szász választófejedelem, Hesseni Fülöp, wittenbergi prédikátor)
- Katolikus rendek képviselői (pl. Habsburg Ferdinánd, Mainzi érsek, domonkos teológus)

Mindkét csoport kap egy rövid szerepleírást és álláspont-vázlatot, amely tartalmazza:

- az adott rend vagy személy reformációhoz való viszonyát,
- teológiai és politikai érveit,
- legfőbb félelmeit és céljait.

Fő szituáció: „Speyer, 1526. A rendek tanácskozása a wormszi ediktum sorsáról. Elhangzik a javaslat, hogy minden tartomány szabadon döntsön saját egyházi rendjéről – de az egység hívei ezt veszélyesnek tartják.”

Menet

1. Képviselők felszólalása – minden fél 2–3 percben előadja álláspontját.

2. Ellenvetések és reagálások – kérdések, visszakérdezések, érvek ütköztetése.
3. Záróforduló – minden oldal megfogalmaz egy záró „kiáltványt” vagy javaslatot.

Drámás bővítés

- „Fagyasztott kép”: egy adott pillanatban minden résztvevő „megfagy” és elmondja, mit érez most a karaktere. (Pl.: „Félek, hogy elvész az egyház egysége.”)
- „Belső hang”: egy-egy szereplő mögé állhat egy másik csoporttag, aki a szereplő „belső hangját” megszólaltatja.

Lezárás (reflexió): Melyik érvelés volt meggyőzőbb? Mi motiválta leginkább az egyes szereplőket? Tudtok-e párhuzamot vonni mai egyházi vagy társadalmi vitákkal?

Szabadság és felelősség

Cél: A bibliai és történelmi fogalmak (hitbeli szabadság, felelősség) alkalmazása a saját élethelyzetre – identitás- és hitmélyítés.

Előkészítés: Osszunk ki rövid igehelyeket, amelyek a szabadságról és felelősségről szólnak, pl.: Gal 5,1 és 5,13; 1Pt 2,16; 2Kor 3,17; Jak 2,12

Feladat: Kérjük meg a résztvevőket (egyéni vagy párban), hogy írjanak egy rövid elmélkedést vagy naplórészletet (max. fél oldal) a következő kérdések mentén:

- Mikor tapasztaltad meg a hit szabadságát?
- Hogyan jelent meg számodra a felelősség ezzel kapcsolatban?
- Mit jelent evangélikusként „felelősen élni a szabadsággal”?

Interaktív lehetőségek

- „Élő galéria”: A résztvevők írhatnak egy-egy kulcsmondatot a reflexiójukból egy lapra, amit a falra ragasztunk, így egy közös „hitkiállítást” hozunk létre.
- „Szó-kör”: Mindenki egy szóval (vagy képpel) foglalja össze, mit jelent számára a „felelős szabadság”.

Záró beszélgetés

- Mi nehezebb: szabadnak lenni, vagy felelősségteljesen élni?
- Hogyan segíthet a gyülekezet abban, hogy jól éljük meg ezt a ketősséget?

A Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület megalakulása 1576-ban

ELŐZMÉNYEK

A reformáció eszméi Magyarországon már az 1520-as évektől kezdve jelen voltak, különösen a városi polgárság és a tanult rétegek körében. A dunántúli területeken a lutheri tanítás elterjesztésében olyan kiemelkedő személyiségek játszottak szerepet, mint Dévai Bíró Mátyás, Huszár Gál és különösen Sztárai Mihály, aki 1544-től kezdődően Baranya, Tolna és Somogy megyében jelentős evangélikus gyülekezetépítési szolgálatot végzett. Sztárai és társai már korán felismerték a rendszeres egyházi ellenőrzés (*visitatio*) és tanítási egység fontosságát, s ennek megfelelően igyekeztek megszervezni a gyülekezeteket egy strukturáltabb egységbe. Az így kialakuló szervezet azonban még nélkülözte a formális, legitim egyházkerületi kereteket és a hivatalos vezetői intézményt.

A lutheri eszme terjedése társadalmi támogatásban is részesült: több befolyásos főúri család – köztük a Nádasdyakon kívül az enyingi Török, Batthyány, Dersffy, Ostffy, Széchy, Bánffy és Zrinyi nemzetségek – a reformáció pártolóivá váltak. A városok közül különösen Csepreg, Sárvár, Sopron, Kőszeg, Pápa, Győr és Komárom játszottak kulcsszerepet az új tanok befogadásában és a lelkészek, tanítók szolgálatának támogatásában. Ezek a helységek hitvalló közösségekké is váltak, megalapozva a dunántúli evangélikus identitás későbbi kereteit.

A reformátorok névsora is jelzi a korszak sokrétűségét: Dévai Bíró Mátyás mellett Sylvester János, Abádi Benedek, Pesti Makarius (Bódogh) József, Szegedi Gergely, Bálint pap, Gyzdavits Péter, Huszár Gál és Sztárai Mihály azok a nevek, akik a tanítás, könyvkiadás és gyülekezetszervezés terén egyaránt maradandót alkottak. Mellettük azonban számtalan névtelen vagy kevéssé ismert prédikátor és tanító is szolgált az evangélium ügyét, akik gyakran a korabeli kéziratos dokumentumokban „*verbi divini minister*” – az Úr igéje szolgálja – megnevezéssel tüntették fel magukat.

A reformáció terjedése – különösen az első évtizedekben – olyan gyorsasággal és lelki erővel zajlott, hogy kortársak nem egyszer „az első pünkösöd varázshatalmához” hasonlították a gyülekezetek szaporodását.

Az evangéliumi tanítás, az anyanyelvű igehirdetés és az iskolai nevelés egyaránt a közösségek lelki és szervezeti megerősödését segítette elő. A gyülekezetek számának növekedése idővel szükségessé tette a szolgálatok összehangolását, a tanítás egységessé tételét és az egyházfegyelem biztosítását. Az egyházkerületi szintű szervezkedés azonban hosszabb folyamat eredménye volt, mely csak az 1570-es évek második felében érte el azt a fokot, amely már lehetővé tette a kerületi szintű, legitim vezetői rendszer kialakítását.

Haubner Máté dunántúli szuperintendens 1848. március 19-én kelt körlevelének pecsétlenyomata. Felirata: „A DUNÁNTÚLI Á. V. EV. EGYHÁZKERÜLET PÖCSÉTE”

A HEGYFALUI ZSINAT ÉS AZ EGYHÁZKERÜLET MEGSZÜLETÉSE

1576 tavaszán Hegyfalun került sor arra a közgyűlésre, amely az evangélikus egyházszervezet történetében meghatározó fordulatot jelentett. Ezen a zsinaton nemcsak a Batthyányiak és Nádasdyak uradalmából, hanem Sopron, Vas és Zala megyéből is megjelentek lelkészek, tanítók és patrónusok, vendégek is. A szervezkedő kerület hitvallási alapja az Ágostai hitvallás lett. A zsinat célja az volt, hogy egységes

vezetést hozzon létre a dunántúli evangélikus gyülekezetek számára. A zsinaton megválasztották az első kerületi püspököt – az akkori szóhasználat szerint szuperintendens –, Szegedi Mátét, aki a sárvári gyülekezet lelkésze volt, és kivételes teológiai műveltséggel bírt: tanulmányait Wittenbergben és Padovában végezte.

A szuperintendens megválasztásával az evangélikus egyházszervezeti modell lépett életbe: a püspöki jogköröket gyakorló szuperintendens feladata volt a tanbeli tisztaság őrzése, a gyülekezetek látogatása, a lelkészek szolgálatának ellenőrzése, valamint a zsinatok összehívása. A szuperintendens tehát nem csupán egyházigazgatási tisztség volt, hanem a reformáció hitvallási hagyományához hű, tanítói-felelősségi funkciót is jelentett.

A zsinat másik fontos döntése az volt, hogy a kerület hivatalos hitvallási alapjává az Ágostai hitvallást nyilvánították. Ez a döntés teológiai súlyán túl világosan kijelölte az egyházkerület identitását és elhatárolódását más protestáns (például kálvini) irányzatoktól, amelyek ugyanebben az időben szintén teret nyertek Magyarországon. Az Ágostai hitvallás elfogadása az evangélikus egyház tanításának, isten-

tiszteleti rendjének is irányt szabott, és biztosította, hogy az egyház-kerület a reformáció eredeti szellemiségéhez híven működjön tovább.

Érdekes az is, hogy a dunántúli kerület már korai szakaszában törekedett a kettős – lelkesi és világi – vezetés kialakítására.

JAVASOLT BIBLIAI IGÉK

- Ef 4,11–16 – Ez az ige szép teológiai összefoglalása annak, hogy Isten hogyan szervezi népét.
- 1Kor 12,4–11 – A szolgálatok sokfélesége.
- ApCsel 20,28 – Felelősség
- Zsolt 78,70–72: Dávid pásztorrá választása – példázat Szegedi Mátéra.

ÉNEKJAVASLATOK

- Erős vár a mi Istenünk (EÉ 254)
- Jézus, te égi szép (EÉ 389)
- Jövel, Szentlélek Úristen (EÉ 229)

KÉRDÉSEK

- Mit jelent a „szuperintendens” szó?
- Miért volt fontos, hogy a gyülekezetek elfogadják az Ágostai hitvallást?
- Miért van szükség egyházkerületi szintű szervezetre ma is?
- Milyen egyházi vezetői tulajdonságokat tartasz fontosnak egy püspök, lelkész, felügyelő, presbiter számára?
- Volt már olyan tapasztalatod, amikor Isten valakit elhívott valamilyen szolgálatra a közösségekben?
- Ha te a hegyfalui zsinaton lettél volna, mit tanácsoltál volna a többieknek a vezetőválasztásnál?
- Hogyan lehet ma hűségesnek lenni az evangélikus hitvalláshoz a mindennapokban?

DRAMATIZÁLT FELDOLGOZÁS

„A hegyfalui zsinat” – dramatikus játék három jelenetben

Szereplők:

- Szegedi Máté – lelkipásztor, szerény, tanult, elhívást érző
- Gyülekezeti képviselő 1 (idős) – hagyománytisztelő, aggódik a katólikus visszaszorítás miatt

- Képviselő 2 (fiatal) – lendületes, változásokat akar
- Világi felügyelő – világi bölcs, a közösségi érdekeket nézi
- Narrátor

Jelenetek:

I. jelenet – Az érkezés

A zsinati képviselők megérkeznek Hegyfalura. Beszélgetnek az utazás nehézségeiről, az egyházi helyzet súlyosságáról. Elhangzik: szükség van egységes vezetésre.

II. jelenet – A vita

A képviselők vitatkoznak: legyen-e püspök? Milyen legyen a hitvallás? Szegedi Máté nem ajánlkozik, de többek kiemelik tudását és jámborságát. Meghosszabbítják a döntést: ő lesz a szuperintendens, és az Ágostai Hitvallás lesz a kerület alapja.

III. jelenet – Az áldás

Az újonnan választott vezető imádkozik a gyülekezetért. A képviselők énekelnek: „Erős vár a mi Istenünk”.

181

Kreatív foglalkozás- csoportmunkára építve

Javasolt feladatok:

- Plakátkészítés: „Így alapítanánk ma egy egyházkerületet” – modern megfelelői a hegyfalui döntéseknek.
- Időkapuszula-írás: Mit írnánk 450 év múlva élő evangélikusoknak arról, miért fontos ma a közösség és a hitvallás?
- Szerepcserés beszélgetés: Ki mit gondolna a 16. századi reformációs viták szereplőiként? (pl. egy ifjú lelkész, egy református szomszéd, egy katolikus földesúr)

A Genti konvenció (1576)

A 16. század második felében a reformáció eszméi már túlnőttek a Német-római Birodalom határain, és döntő változásokat hoztak a Németalföld területén is. Az itteni protestáns mozgalmak – kezdetben evangélikus, később főként református ihletésűek – komoly társadalmi és politikai konfliktusokhoz vezettek. A területet uraló spanyol Habsburg hatalom,

különösen II. Fülöp, a katolikus egység megőrzését tekintette elsődleges céljának, és keményen fellépett a „lázaság” ellen. Ennek következménye volt a súlyos üldöztetés, az inkvizíció bevezetése, valamint a spanyol zsoldos csapatok brutalitása, amelyet a helyi népesség – felekezeti hovatartozástól függetlenül – egyre inkább elutasított.

A társadalmi és vallási feszültségek 1566-ban nyílt lázadáshoz vezettek, és a következő években kialakult az ún. németalföldi szabadságharc (nyolcvanéves háború). A felkelés vezetői közül kiemelkedett Orániai Vilmos, aki politikailag és katonailag is a protestáns ügy élére állt. A spanyol válasz nemcsak a lázadás fegyveres leverése volt, hanem a vallásilag motivált terror, különösen Alba herceg véres kormányzása alatt.

A németalföldi protestantizmus ebben az időszakban nemcsak vallási mozgalomként jelent meg, hanem egyre inkább a politikai és nemzeti önrendelkezés eszményével is összefonódott. A korszak egyháztörténeti értelmezéseiben – például Karl Heussi összefoglalásában – is megjelenik az a gondolat, hogy a hit megújulása sok esetben együtt járt a társadalmi és nemzeti felszabadulás törekvéssel.

A történelmi fordulópontra 1576 őszén következett be, amikor a spanyol zsoldosok fellázadtak és kifosztották Antwerpent. Ez a vérengzés döntően hozzájárult ahhoz, hogy a korábban hűséges katolikus tartományok is felismerjék: a spanyol jelenlét és az egyházi-politikai elnyomás nem tartható tovább. Ekkor jött létre a Genti konvenció (1576. november 8.), amelyet a németalföldi tartományok közös megállapodásként fogadtak el.

A konvenció három fő célkitűzést fogalmazott meg:

- a spanyol csapatok azonnali kivonását a tartományokból;
- az erőszakos vallásüldözés megszüntetését, különösen a protestáns közösségekkel szemben;
- a tartományi autonómiák helyreállítását, beleértve a vallási kérdések helyi rendezésének jogát.

A dokumentum nem jelentett teljes vallásszabadságot, de fontos mérföldkő volt: legalizálta a protestáns jelenlétet, és egy időre felfüggesztette a vallási alapon történő büntetéseket. A konvenció értelmében a tartományok maguk dönthettek vallási kérdésekben, ezzel párhuzamot mutatva a német birodalmi gyakorlatban már alkalmazott „cuius regio, eius religio” elvvel.

JAVASOLT BIBLIAI IGE

- Gal 5,1 – „*Krisztus szabadságra szabadított meg minket...*”
- Mt 5,9 – „*Boldogok, akik békét teremtenek...*”
- Róm12,18 – „*...éljetez minden emberrel békességben.*”

ÉNEKJAVASLAT

- Ne csüggedj el, kicsiny sereg (EÉ 260)
- Hallgass meg minket, nagy Úristen (EÉ 275)
- Istentől el nem állok (EÉ 337)

KÉRDÉSEK

- Mi volt a célja a Genti konvenciónak? Milyen kompromisszumokat kötöttek a felek?
- Mit jelent a vallásszabadság ma?
- Hogyan tudunk hívőként másokkal együttműködni olyan ügyekben, amelyek hitünkkel is kapcsolatosak?
- Mi lehet ma az egyház szerepe a társadalmi és politikai béketeremtésben?

CSOPORTOS FELDOLGOZÁSI JAVASLATOK

Béketárgyalás

Játsszatok el egy Genti konvencióhoz hasonló béketárgyalást, ahol különböző szereplők (katolikus nemesek, protestáns városvezetők, spanyol helytartó, parasztküldöttek stb.) egy közös nyilatkozaton dolgoznak:

- Mi a minimális közös nevező?
- Mit hajlandók feladni a felek?
- Mit tartanak megalkuvásnak?

Drámás elem: egy „szóvivő” a tárgyalás végén felolvassa a „Genti nyilatkozatukat”.

Egyház és társadalmi felelősség

Cél: A történelmi példából kiindulva a résztvevők saját helyzetükre vonatkoztathassák a béke keresésének felelősségét.

Rövid ráhangolás: Hogyan lehetünk keresztényként békére törekvők? Igei bevezetőként beszéljünk Róm 12,18-ról. Vitassuk meg, hogy ez mennyire reális ma?

Páros vagy kis csoportos beszélgetés: A kialakult csoportok vitassák meg a alábbi kérdéseket.

- Miben látják a keresztény ember felelősségét ma a társadalmi békéért?
- Hol van a határ a „béketúrás” és a „határozott kiállás” között?
- Mi az, amiben ma „nem lehet kompromisszumot kötni”? Mi az, amiben igen?

Közös alkotás: A résztvevők közösen írnak egy békekiáltványt keresztény szemszögből. Formája lehet például: „Hiszünk abban, hogy...”, „Elkötelezzük magunkat arra, hogy...”, „Nem hallgatunk, amikor...”, „Békességet keresünk ott is, ahol...”.

A gályarab prédikátorok kiszabadulása (1676)

A protestáns egyháztörténet gyászévtizednek nevezi az 1671 és 1681 közötti időszakot. Ekkor élte át ugyanis a Habsburg-ellenreformáció során a magyar evangélikus és református egyház a legsúlyosabb üldöztetést.

Kassán erőszakkal vették el a protestáns templomokat, az evangélikus püspököket és lelkészeket börtönbe vetették. A sárospataki kollégiumot és az eperjesi evangélikus akadémiát katonák foglalták el, elűzve a tanárokat és a diákokat. A protestánsok templomait elkobozták Győrben, Késmárkon, Komáromban, Nagybányán, Óváron és Ungváron is. A lelkészeket arra kötelezték, hogy reverzálist – kötelezvényt – írjanak alá, amelyben vállalják, hogy elhagyják városukat, és oda többé nem térnek vissza. Néhányan áttértek a katolikus hitre, ám a többség Erdélybe menekült, ahol csatlakoztak az ott szerveződő fegyveres szabadcsapatokhoz – ezekből alakultak ki a később kuruc néven ismert ellenálló erők.

1673-tól a megtorlás még célzottabbá vált: a Habsburg-hatalom a lelkészek ellen fordult. A folyamat 1674-ben teljesedett ki, amikor több mint hétszáz protestáns lelkészt és tanítót idéztek Pozsonyba egy rendkívüli bíróság elé. Háromszázharminchatan jelentek meg a bíróság előtt, ellenük felségsejtés, hazaárulás és összeesküvés vádjával indítottak koncepciók pereket.

A felmentés „feltétele” világos volt: az evangélikus vagy református hit megtagadása és a lelkészi szolgálatról való lemondás. A vádlottak

kétharmada a száműzetést választotta, kilencvenhárman nem voltak hajlandók sem a hitüket megtagadni, sem szolgálatukról lemondani. Őket bár formálisan halálra ítélték, az ítéleteket végül nem hajtották végre, hanem hosszabb-rövidebb fogságra enyhítették.

A gályarabok szenvedései a nápolyi kikötőben

Az egészségtelen körülmények, a hiányos ételmezés, a bántalmazások és a megalázó kényszermunka sok foglyot megtört, néhányan bele is haltak a megpróbáltatásokba. A megmaradt negyvenkét lekipásztort háromszázötven éve, 1675 tavaszán Nápolyba szállították; közülük harmincketten érkeztek meg. Őket spanyol gályákra adták el.

A hosszú szenvedés után az európai protestáns közösségek összefogása hozta a fordulatot. A templomi gyűjtések, különösen a holland és svájci kantonokban, a svéd diplomácia hathatós támogatásával összehozták a szükséges váltságdíjat. Ezzel párhuzamosan a holland követ, Gerard Hamel Bruyninx felmérte az ügy diplomáciai lehetőségeit, és felvette a kapcsolatot Michiel de Ruyter admirálissal.

Végül Michiel de Ruyter flottája 1676. február 11-én horgonyzott le Nápoly kikötőjében, és a holland diplomáciai nyomás, valamint személyes

tekintélye révén elérte, hogy a nápolyi alkirály szabadon bocsássa a magyar prédikátorokat. A foglyok közül ekkor még huszonhatan voltak életben. Amikor Michiel de Ruyter parancsnok személyesen fogadta őket fedélzetén, így szólt: „Sok győzelmet vívtam életemnek minden rendiben ellenségeim felett, de az én legfényesebb diadalom, mellyel Krisztusnak ártatlan szolgálát az elviselhetetlen terhek alól kiszabadítottam.”

A megszabadult lelkészeket Michiel de Ruyter hajóra vette, majd gondosan elláttatta, és március végéig tengerjáró útjai során is felügyelt rájuk. Velencébe érkezve a túlélők biztonságát találtak a protestáns területeken – többek között Németországban, Svájcban és Hollandiában. Néhány év múlva, a Habsburgok enyhülésének hatására volt, aki visszatérhetett Magyarországra.

A gályarab prédikátorok nem háborogtak, hanem szenvedéseik és megaláztatásaik között is képviselték, megélték és vállalták meggyőződésüket. Hitvalló magatartásuk példaként állhat előttünk. A Krisztuskövetés nem a másként gondolkodók eltiprásán, hanem a biblikus értelemben vett szereteten alapul – azon a szereteten, amely a másikat testvérnek tekinti, és úgy fordul felé, mint akiben Krisztus arca tükröződik vissza.

A gyászos évtized tanulságai ugyanakkor arra is felhívhatják a figyelmünket, hogy a Krisztushoz tartozás identitás, amely nem hangzatos szílamokban, hanem a hűségben, a másikhöz forduló alázatban és az irgalom gyakorlásában nyilvánul meg.

A gályarab prédikátorok szenvedése és példamutatása arra is tanít, hogy a hit akkor is érték, ha ára van. Európában, azon belül hazánkban, nincs keresztényüldözés, de fontos felismerni, hogy máshol a világban sokak számára a hit megvallása ma is hátrányos megkülönböztetést, nem egy országban életveszélyt jelent. Az értük és minden üldözöttért való kiállás keresztény hitünkől fakadó kötelességünk.

Mára eljutottunk az ökumenikus párbeszédig. Egymás teológiájából tanulunk, de ennél is fontosabb a közös imádság, amelyben megéljük a valódi közösséget. Sőt a felekezetek ki tudják mondani, ha hibáztak. Erre példa, hogy II. János Pál pápa az 1991-ben Magyarországon tett látogatása alkalmával koszorút helyezett el Debrecenben, a gályarab prédikátorok emlékoszlopánál.

A tervezett emlékmű, amelyet a magyar delegáció 2025-ben vitt Nápolyba.
Felállítását 2026-ra tervezik a nápolyi kikötő területén.

FABINY TAMÁS PRÉDIKÁCIÓJA NÁPOLYBAN (2025)

„Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségkedünk, de nem esünk kétségbe, üldözöttek vagyunk, de nem elhagytak, letipor-
nak, de nem pusztulunk el. Jézus halálát mindenkor testünkben hordoz-
zuk, hogy Jézus élete is láthatóvá tegyünk testünkben. Életünk folyamán
szüntelen a halál révén állunk Jézusért...” (2 Kor 4,7–11)

Az üldözött keresztények himnusza ez a néhány igevers, amit fel-
olvastam. Szinte látjuk magunk előtt a jelenetet, ahogy Jézus Krisztus
halálra ítélt követőit – mivel ők nem voltak hajlandók megtagadni hitü-
ket – a Colosseumba terelik, hogy vadállatok tépjék szét őket. Pál
apostol már az első korintusi levelében is megjeleníti ezt a képet: „Isten
minket apostolokat utolsókul állított, mint akiket halálra szántak, mert
látványossággá lettünk a világnak...” (1Kor 4,9). A látványosság görög
szava a *theatron*, vagyis a színház. A keresztény vértanúk sokaságát
végezték ki az amfiteátrumban, az arénában.

Nem tudom, hogy 350 éve Nápoly amúgy tiszteletre méltó népe látvá-
nyosságnak tekintette-e a távoli Magyarhonból ide hurcolt férfiakat.

Lehet, hogy abban a korban megszokott volt, hogy vallási vagy politikai okból némelyeket gályarabként eladnak. Ezek a férfiak immár nem voltak negyvenen, hiszen többen elpusztultak az ide felé vezető úton. Nos, nem tudom, hogy a város népe amolyan szabadtéri színháznak, látványosságnak tekintette-e az ő ide érkezésüket. Közömbösen, gúnyosan, vagy éppen szánakozva nézték-e, amint gályákra ültetik őket. Prédikáláshoz vagy tanítómesterséghez szokott mozdulataik helyett most meg kellett ragadniuk a súlyos evezőket, szószerk vagy katedra helyett ezúttal a foglyok kemény fapadján ültek. Lábukon, amely korábban misziói lélekkel vitte őket a jó hír továbbadására, most rablánc csörgött.

Képzeljük magunk el ezt a maroknyi kis csapatot. Későbbi hagyomány szerint ők így énekeltek:

„Térj magadhoz, drága Sion, / Van még néked Istened,
Ki Atyádként felkaroljon, / Szívét ossza meg veled!
Azt bünteti, kit szeret, / Így próbálja hitedet.
Sion, ezt hát jól gondold meg, / Szabj határt bús gyötrelmednek.

Hullámok ha rémítenek / Mérhetetlen víz felett,
S a habok közt szíved remeg, / Hogy sírod is ott leled;
Ha aludni látod őt, / Ki reményed és erőd:
Sion, soha ne feledd el: / Ő megvívhat tengerekkel!”

Ezek az emberek nemcsak Pál apostolt, hanem kifejezetten Jézust is követték, amikor készek voltak a mártíriumra. Ő a Hegyi beszédben ugyanis ezt mondta: „*Boldogok vagytok, ha énmiattam gyaláznak és üldöznek titeket.*” (Mt 5,11)

Nekik állítunk most emléket itt, Nápolyban. Azoknak, akik a holland admirális felszabadító tette után visszatérhettek hazájukba, és az ott-honi szegyenbélyeget is vállalva folytatták szolgálatukat, valamint azoknak, akik innen már soha nem térhettek vissza családjukhoz, gyülekezetükbe és iskolájukba. Feljegyzések szerint hajóutak során hatan elpusztultak. Volt, akit tengerbe dobtak, és nem találhatjuk a sírját. Volt, akit a madarak vagy a vadállatok ettek meg, mert hátra kellett hogy hagyják tetemüket. Volt, akiket eltemettek. A sírjuk persze már nekik sincs meg. Ezért is van szükség erre az emléktáblára.

Bátrak voltak. Jézus, az apostolok és a reformátorok örökségéhez méltó bátrak. Ők azok a protestáns eleink, akikről az amúgy katolikus

Illyés Gyula ezt írta: „kiket sem a máglya /nem riasztott vissza, sem a gálya” (*A reformáció genfi emlékműve előtt*).

Soha nem szabad őket elfelednünk. Ezért áll Debrecenben a gályarab emlékmű, ezért található számos dunántúli vagy felvidéki templom falán emléktábla. Vagy ezért írt kantátát a gályarabok emlékére ötven évvel ezelőtt Szokolay Sándor. Ezért születtek könyvek és készültek filmek a gályarab prédikátorokról. És ezért vagyunk itt együtt, reformátusok és evangélikusok ezen a zarándokúton.

A vértanúk himnusza nem halkul el. Vallásra és felekezetre való tekintet nélkül minden ember erőszakos halála elfogadhatatlan, de jó emlékezetünkben tartani, hogy századunkban a legüldözöttebb vallás a keresztyénség. Mialatt ezt a prédikációt tartom, számos Krisztus-követőt gyilkolnak meg a Közel-Keleten, Afrikában, Ázsiában vagy a világ más pontján. Emlékezzünk minden áldozatra. Azokra, akiket egy másik tengerparton kopt hitvallóként fejeztek le az Iszlám Állam terroristái. Akiknek házait és templomait a Boko Haram emberei gyújtottak fel Nigériában. Akiket kommunista önkény üldöz Ázsia számos országában.

Tudom, hogy Nápolyban – ahol életemben először járok – sok-sok gyönyörű pálmafa látható. Ezért hadd idézzek végül egy ezzel kapcsolatos tanmesét. Valaki egy követ rakott egy útmenti pálmafára. Az képtelen volt ezt a súlyt ledobni magáról. Hiába rázta ágait, a nehéz kő nem esett le. Ezt mondta ezért a pálmafa: „Mélyebbre ereszttem gyökereimet, megerősítem törzsemet és ágaimat, és így elég erős leszek ahhoz, hogy elhordozzam ezt a követ.”

A gályarab prédikátorok hősiessége és áldozata által az egyház mélyebbre eresztette gyökereit, és megerősítette törzsét és ágait. Tudnunk kell hordozni a súlyt, amelyet ma ránk helyeznek annak érdekében, hogy adott esetben mi is el tudjuk mondani: „Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségesskedünk, de nem esünk kétségbe, üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak, letipornak, de nem pusztulunk el. Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá tegyünk testünkben. Életünk folyamán szüntelen a halál révén állunk Jézusért...”

BIBLIAI IGÉK

- Zsolt 34,19–20

- 2 Kor 4,7–11
- Mt 10,28 és Lk 6,27

ÉNEKEK

- Térj magadhoz, drága Sion (EÉ 263)
- Tebenned bízunk (EÉ 339)
- Ne csüggedj el, kicsiny sereg (EÉ 260)

KÉRDÉSEK

- Mit tanulhatunk a gályarab prédikátorok hűségéből és kitartásából?
- Ma is vannak, akik hitük miatt üldöztetést szenvednek világszerte. Mit tehetünk mi, akik szabadon élhetjük meg hitünket, értük?
- Vannak-e olyan helyzetek, ahol nyomás nehezedik ránk a keresztény meggyőződésünk miatt (munkahely, iskola, társaság)? És vannak-e olyan csoportok, akik úgy élhetik meg, hogy rájuk nehezedik a nyomás a vallási meggyőződésük miatt? Ha igen, akkor felelősséget érzünk-e értük?
- A gályarab prédikátorok nem gyűlölettel válaszoltak, hanem szeretettel és kitartással. Mit jelent ez a magatartás ma a konfliktusaink kezelésében? Mit jelent a bibliai értelemben vett szeretet a megbántás, elutasítás esetén?
- Mit jelent az ökumenikus párbeszéd? Miért fontos a különböző felekezetek közötti megbékélés és együttműködés?

DRAMATIZÁLT FELDOLGOZÁSI JAVASLAT

Válaszút – szerepjáték

Cél: A résztvevők átélhetik, milyen dilemmákkal kellett szembenézniük a prédikátoroknak.

Hogyan zajlik:

- A csoport tagjai különféle szerepekbe bújnak (pl. prédikátor, családtag, hivatalnok, bujdosó, fiatal gyülekezeti tag).
- Egy moderátor helyzetet mond: „A hatalom elvárja, hogy megtagadjam a hitemet – mit tegyek?”
- A szereplők különböző szempontok alapján érvelnek, és végül mindenki meghozza a „saját” döntését.

Reflexió: Melyik szerep volt nehéz? Mit tanultál belőle?

„Célkereszt”

Cél: A hívőkben tudatosítani a szolidaritás fontosságát nemcsak keresztény testvéreinkkel, hanem minden üldözött emberrel, akit hite, világnézete vagy meggyőződése miatt ér hátrány vagy erőszak.

Előkészület: Egy nagy kereszt (papírból, fából vagy kartonból). 3 különböző színű cetli vagy kartonlap (pl. fehér, kék, piros) – minden szín egy „kört” képvisel. Íróeszközök, ragasztó vagy gombostű a rögzítéshez. Csendes háttérzene (opcionális), mécses, igekártyák vagy rövid ima-szövegek az asztalra.

Lépések (3 körben):

- Első kör – Keresztény üldözöttekért (*fehér cédula*)

A résztvevők felírják egy cetlire: Egy név szerint ismert keresztény testvért vagy közösséget, vagy egy ország nevét, ahol a keresztények üldöztetést szenvednek (pl. Észak-Korea, Nigéria, Eritrea). A cetliket a kereszt bal oldalához helyezik el.

Ige: „*Ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi...*” (1Kor 12,26)

- Második kör – Vallásuk miatt üldözöttekért (*kék cédula*)

A résztvevők felírják: Egy más vallású csoportot vagy közösséget, amelyet elnyomás ér, vagy általános kérdés: „akik vallásuk miatt élnek félelemben”. A cetlik a kereszt jobb oldalához kerülnek.

Ige: „*Szeresd felebarátodat, mint magadat.*” (Mt 22,39)

- Harmadik kör – Meggyőződésük miatt üldözöttekért (*piros cédula*)

Itt a résztvevők felírhatnak olyan személyeket vagy csoportokat, akiket politikai nézetük, világnézetük, lelkiismereti okból való kiállásuk vagy emberi jogi tevékenységük miatt üldöznek, zaklatnak, elhallgattatnak. A cetlik a kereszt alsó részéhez kerülnek – jelezve: a legsebezhetőbbekre is le kell hajolnunk.

Ige: „*Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa.*” (Mt 5,10)

Zárás: Rövid ima mindhárom körért, majd csendes, gyertyás ima-idő. Egy választott résztvevő felolvassa a három igét, utána közösen elmondjátok a Miatyánkot.

Reflexiókérdések a végén:

- Melyik kör volt számodra a legmegrázóbb vagy leginkább megérintő?

- Miért fontos, hogy más hívó vagy nem hívó üldözöttekért is imádkozzunk?
- Mit tehet egy keresztény közösség a szenvedők melletti kiállásban (az imán túl)?

Zárásként elmondhatjuk ezt az imádságot: Uram, Földünk csak egy kis csillag a nagy világmindenségben. Rajtunk áll, hogy olyan bolygót formáljunk belőle, amelynek teremtményeit nem kínozza háború, nem gyötri éhség és félelem, akiket faj, bőrszín és világnézet nem választ el értelmetlenül. Adj nekünk bátorságot és erőt, hogy hogy még ma hozzákezdhessünk e mű megvalósításához, hogy egykoron majd gyermekeink és unokáink büszkén viseljék a nevet, hogy »ember«

VIDEÓ

1. Magyar gályarabok és vándordiakok az ellenreformáció idején. Isten kezében (2007. október 27.)

A magyar reformáció történetében gyászévtizedként tekintünk az 1671-1681 közötti időszakra. Az ellenreformáció célja a magyar protestantizmus „lefejezése” volt. Ennek érdekében hazaárulással, a törökkel való szövetkezéssel vádolták meg a reformáció prédikátorait, tanítóit. A csúcspontot annak a 42 prédikátornak az elítélése jelentette, akik nem voltak hajlandók megtagadni hitüket. Egy évi gályarabság után a holland de Ruyter admirális közbenjárására bocsátották szabadon a még életben lévő 26 prédikátort. A műsor az admirálist mutatja be közelebbről, illetve bemutatja a magyar peregrináció történetét is: azt, hogy a reformációtól kezdve az ellenreformáció idején és azt követően hol, és hogyan tanultak külföldön a magyar diákok. A műsorban megszólalnak: Pusztai Gábor nederlandiszta, F.P.J. de Ruyter de Wildt M. A. de Ruyter leszármazottja, Baráth Béla egyháztörténész, Ferenc Postma egyháztörténész.

Szerkesztő-riporter: Fülöp G. András, operatőr: Marossy Géza, Wonke Rezső, rendező: Horváth Tamás

<https://youtu.be/4aU9Rr5cpyY?si=A8hFibd7KL6pFAe0>

2. A gályarab prédikátorok emlékezete

A szellem órája (2001. március 14.)

Az ellenreformáció idején, az ún. gyászévtizedben (1671-1681) gályarabságra hurcolták azokat a protestáns prédikátorokat és

tanítókat, szám szerint 41-et, akik nem voltak hajlandók hivatásukat feladni vagy áttérni a katolikus hitre. Az eseményekről Fabiny Tibor egyháztörténész és Márkus Mihály református püspök beszél. A műsorban Rubold Ödön részleteket olvas fel Kocsi Csergő Bálint: A kősziklán épült ház ostroma c. művéből. A műsorban megszólal még Szokolay Sándor a Kantáta a gályarabok emlékére c. zenemű szerzője, Szebik Imre evangélikus püspök, Tislér Géza református főjegyző, Smidéliusz Zoltán evangélikus püspökhelyettes, Seregély István római katolikus érsek, Frits de Ruyter de Wild (de Ruyter admirális leszármazottja) és Bölcskei Gusztáv református püspök. Kerekasztal beszélgetés keretében Péter Katalin tudományos tanácsadó (MTA Történettudományi Intézet), Szögi László történész (az ELTE Egyetemi Könyvtárának főigazgatója) és Hafenscher Károly ökumenikus tanácsadó (Magyarországi Evangélikus Egyház) értékeli a korszakot és annak egyházi vonatkozásait. Szerkesztő-riporter: Fabiny Tamás, operatőr: Sibalin György, rendező: Hevér Zoltán
https://youtu.be/aI3ijM7-QB0?si=m2elC1eG_6KCB8MU

Jürgen Moltmann (1926–2024)

Reménység a történelemben és a történelem ellenére

A 20. század egyik legnagyobb hatású protestáns teológusa, Jürgen Moltmann 1926-ban született Hamburgban, és 2024-ben, 98 éves korában hunyt el. Hosszú életútja egybeesett az európai történelem legnagyobb tragédiáival és átalakulásaival: a náci diktatúrával, a második világháborúval, a német egyház megosztottságával, majd a háború utáni teológiai újrakezdéssel.

Moltmann életének és gondolkodásának középpontjában a reménység teológiája áll. Azt kereste, hogyan lehet a keresztyén hitet a szenvedés, a bűn és a halál árnyékában úgy megfogalmazni, hogy az ne csupán vigasz, hanem konkrét, cselekvő reménység legyen. Ehhez merített a Szentírásból, különösen a kereszthalál és feltámadás teológiájából, valamint a prófétai jövőkép eszkatológiai erejéből.

TEOLÓGIA A ROMOK KÖZÜL

Moltmann fiatalon, a háború alatt került hadifogságba, ahol egy brit fogolytáborban ismerkedett meg a Szentírással. Egy Biblia került a keze ügyébe – ekkor olvasta először a keresztre feszített Jézus szenvedéstörténetét. Itt tapasztalta meg, hogy Isten nem a győztesek, hanem a szenvedők oldalán van. Ez az élmény egész teológiai munkásságát megalapozta: a szenvedésen át Isten felé forduló emberről és az ember felé hajló Istenről szóltak későbbi művei is.

A német protestantizmus háború utáni állapota különösen ellentmondásos volt: a Barmeni teológiai nyilatkozat és a Hitvalló Egyház bátor kiállása mellett jelen volt az egyházi oportunizmus is. Moltmann a reformáció örökségét társadalmi felelősségként értelmezte újra. Teológiájában összekapcsolta a keresztyén reményt, az eszkatológiát és a társadalmi igazságosság kérdését – mindezt mélyen biblikus és dogmatikai keretben.

Jürgen Moltmann

A REMÉNYSÉG TEOLÓGIÁJA – KRISZTUS KERESZTJE ÉS ISTEN JÖVŐJE

Moltmann legismertebb műve a *Die Theologie der Hoffnung* (*Reménység teológiája*, 1964), amelyben az egyházi és hitbéli megújulást nem nosztalgiként, hanem jövőre nyitott hűségként írta le. A jövő, mint Isten ígérete, nem a történelmi utópia helyettesítője, hanem a Szentírás ígéreteinek beteljesedése.

E teológia alapja:

- A feltámadt Krisztusban az emberiség jövője már elkezdődött.
- A szenvedő Isten nem kívülről szemléli a világ fájdalmát, hanem benne van – a kereszt és a remény nem választható el egymástól.
- A hit nem menekülés a világból, hanem aktív részvétel a világ megújításában.

Moltmann különösen jelentős abban, hogy a keresztre feszített Jézusról szóló gondolatát dogmatikája középpontjába helyezte. Értelmezésében Jézus nemcsak a szenvedés tárgya, hanem részese is. Ez a gondolat erőteljes válasz volt a holokauszt, a háború és a diktatúrák korának teológiai kérdéseire.

A MINDEN VÉGBEN KEZDET REJTEZIK – ESZKATOLÓGIA ÉS VIGASZTALÁS

A Minden végben kezdet rejtezik – Kis reménytan (magyarul a Bencés Kiadó adta ki 2005-ben) című kötet Moltmann eszkatológiájának összefoglaló változata. A könyv közérthetőbb nyelven mutatja be azt, amit a nagy dogmatikai munkáiban korábban kifejtett.

Középpontban itt is a keresztyén reménység áll, de nem pusztán elméleti síkon:

- Mi történik a halál után?
- Hogyan értelmezzük a feltámadást?
- Milyen jövője van a teremtésnek, az emberi szenvedésnek, a gyásznak?
- Milyen reménye van a világnak a gonoszság és pusztulás ellenére?

Moltmann a feltámadásról és üdvösségről szóló tanítást szorosan kapcsolja Isten ígéreteihez, a keresztyén szabadsághoz és az egyházi közösség szolgálatához. Nem elmenekülés a halál elől, hanem az Istenhez való hazatalálás reménysége. Az egyes fejezetek különösen jól használhatók bibliaórákon, gyászfoglalkozásokon, gimnazisták számára tartott ifjúsági órákon, vagy fiatal felnőttek számára tarott alkalmakon. A kötet nemcsak teológiai értekezés, hanem spirituális útmutató.

SENTHÁROMSÁG ÉS SZABADSÁG

Moltmann *A Sentháromság és Isten országa* (1980) című művében szakít azzal a teológiai hagyománnyal, amely Isten egységéből indul ki, és csak másodlagosan tér rá a háromságra. Ő ehelyett a három isteni

személy történelmi és üdvtörténeti együttműködéséből indul ki. Isten önmagát közösségként nyilatkoztatja ki, és ez a közösség a szeretet, a szabadság és a kölcsönösség példája is.

E teológia erőteljes kihívást jelent mind az autoriter egyházi struktúrákkal, mind a társadalmi egyenlőtlenségekkel szemben. Moltmann szerint a Szentháromság nemcsak dogmatikai, hanem társadalometikai minta: Isten belső kapcsolatisága a közösségi élet isteni mintázata.

E könyvében olvassuk a keresztény szemléletet kifejező, Athanasius-tól származó mondatot: „Krisztus feltámadott a halottak közül – ez az ember egész életét vég nélküli ünneppé teszi.”

AZ EGYHÁZ MINT A LÉLEK NYITOTT KÖZÖSSÉGE

A *Kirche in der Kraft des Geistes* (1975) című könyvében Moltmann az egyházat a Szentlélek hatalma által megújuló, nyitott közösségként írja le. A Lélek nemcsak múltbeli tanúk „emléke”, hanem a jövő ereje, amely cselekvésre indít, reményt közvetít és új irányokat nyit. A Lélek az, aki a feltámadott Krisztus erejét a jelenbe hozza, és az egyházat nem a múlt őrzőjévé, hanem az eljövendő Isten országának előhírnő-kévé formálja. Moltmann hangsúlyozza, hogy az egyháznak nem kell egyszerűen „alkalmazkodnia” a világhoz, hanem a Lélek által új módon kell megélnie küldetését – prófétai, reményt sugárzó és cselekvő közösségként. Ez az egyházkép különösen fontos lehet a számunkra, hiszen

Harasztý István: Remény (2003)

a Szentlélek munkája a hívek közösségében nemcsak a hitet táplálja, hanem az egyház küldetését is élteti – mindig Krisztushoz igazítva, de a világ felé nyitottan.

TEREMTÉS ÉS ÖKOLÓGIA

Moltmann *Gott in der Schöpfung (Isten a teremtésben)*, 1985) című művében a teremtett világot nem csupán Isten alkotásának eredményeként, hanem Isten jelenvalóságának lakóhelyeként tárja fel. Új alapokra helyezi az ökoteológiai gondolkodást azáltal, hogy a Szentlélek működését nem korlátozza a templom falai közé: A Szentlélek a teremtés belső élete – nemcsak életre kelt, hanem lakik is benne.

Ezen túl hangsúlyozza az ökológiai metanoia fontosságát (azaz az „újragondolás szükségét”): a világ pusztulása nem csupán külső természeti katasztrófa, hanem az emberi felelősség mély válsága is – a hitelesség megújulásának esélye.

A teremtést Moltmann összeköti a szombat liturgikus hagyományával: a *sabbat* egyaránt Istennel és a teremtett világgal való közösség jele. Ez nem csupán teológiai értelemben gazdagítja a Szentlélek működésének képét, de gyakorlati távlatot nyit a környezetvédelmi és teremtésvédelmi elköteleződésre is: a teremtés nem eszköz, hanem szövetség – nem uralom tárgya. Ez a szemlélet azt üzeni: a hit közösségi, liturgikus és etikai dimenziója a teremtett világért vállalt felelősséggel válik teljessé.

JÉZUS KÖVETÉSE

A *Jézus Krisztus útja* (1989) című könyv új dimenziót ad a krisztológiának: a Jézus-követést mint cselekvő, etikai választ mutatja be. A Krisztus-követés Moltmannnál nemcsak az evangélium megértése, hanem annak társadalmi megélése – konkrét elköteleződés az igazságosság, a béke és a teremtett világ védelme mellett. Jézus útja – a szegények melletti kiállás, a békesség keresése, a szenvedők vigasztalása – a hívő ember útja is. Krisztust követni azt jelenti, hogy a hit nem pusztán belső meggyőződés, hanem nyilvános és felelős életforma. Az etikai döntésekben a jövő reménye és az eljövendő ország világossága tükröződik.

POLITIKAI TEOLÓGIÁJA

Moltmann teológiája kezdettől fogva politikai dimenzióval is bír. Írásai a felszabadítás teológiája és a társadalmi igazságosság kérdései mentén szólnak. Nem pártpolitikai állásfoglalásról van szó, hanem arról a meggyőződésről, hogy a keresztyén hit nem választhatja le magát a világ szenvedéséről és igazságtalanságairól. A hit nem privát meg-

Caspar David Friedrich: Vándor a ködtenger felett (1818)

győződés, hanem közösségi felelősség: a keresztyéneknek az eljövendő Isten országának fényében kell kritikusan és reménnyel formálniuk a jelen társadalmat. Moltmann számára a politikai vagy nyilvános teológia a reménység cselekvési terepe – a hitből fakadó, konkrét társadalmi elköteleződés.

ÖRÖKSÉGE

Jürgen Moltmann munkássága megkerülhetetlen a modern protestáns teológiában. Egyháztörténeti értelemben átvezette a protestantizmust a 20. századi válságokon, és a keresztyén reménységet új teológiai nyelven tette érthetővé.

Jürgen Moltmann élete és munkássága egyértelmű tanúságtétel arról, hogy a reménység nem menekülés a világból, hanem út Isten jövője felé – felelősséggel, szenvedésben is hűségesen, az evangélium erejéből. „Minden végben kezdet rejtezik” – ez nemcsak egy könyv címe, hanem keresztyén hitünk egyik legmélyebb bizonyása is.

BIBLIAI IGÉK

- Róm 8,18–25 – A szenvedés és reménység összekapcsolása.
- Jel 21,1–5 – Eszkatológiai jövőkép Isten új teremtéséről.
- 1Pt 1,3 – Krisztus feltámadása mint a reménység alapja.
- Zsid 10,23 – Reménység

ÉNEKJAVASLATOK

- Krisztus feltámadt, diadalt aratott (EÉ 213)
- Áldó hatalmak oltalmába rejtve (EÉ355)
- Dicsőség mennyben az Istennek (EÉ168)

IDÉZETEK

Az alábbi idézetek Jürgen Moltmann *Minden végben kezdet rejtezik – Kis reménytan* (Napjaink teológiája sorozat 1., Bencés Kiadó, Pannonthalma, 2005) című könyvéből származnak. Az idézetek alkalmasak akár önálló bibliaórai alkalmak megtartására is.

Isten akar minket, kíván minket, vár minket. Az emberek Isten nagy szeretetének tanújelei. Az emberek Isten álmai, amelyeket az ő földi világa számára álmódott meg. Az emberek Isten képmásai az ő szeretett

Földje számára. Isten minden mást készen alkotott meg, az embert azonban reményre teremtette.³

Isten nem hallgat, Isten nem „halott” – Isten a humánus emberre vár.⁴

Azáltal, hogy Krisztus feltámadt a Golgota katasztrófájából, már megtörtént az új kezdet, az a kezdet, amely soha többé nem múlik el, mert a mulandóság legyőzéséből született.⁵

Isten igazságosságának kérdéséről lemondani azt jelentené, hogy bele-nyugszunk az áldozatok igazságtalan szenvedésébe, a tettesek igazságtalan cselekvésébe és az intézményesült rosszba, s már nem neveznénk rossznak a rosszat, igazságtalanságnak az igazságtalanságot, hazugságnak a hazugságot és szenvedésnek a szenvedést.⁶

Az embert rabszolgává tevő hatalomként a rossz és a hazugság azokban a politikai, társadalmi és kulturális rendszerekben uralkodik, amelyek tettesekké és áldozatokká teszik az embereket, sőt elég gyakran feláldozott tettesekké és készséges áldozatokká.⁷

Ahogy Jézus elvitte a Lélek gyógyító erejét a betegeknek, ugyanúgy vitte el az isteni jogot a jogfosztottaknak és a tévúton járóknak is. Ez a „vamosokkal és a bűnösökkel” vállalt közösségből válik nyilvánvalóvá. Jézus olyannyira nyilvánosan demonstrálta ezt a közösséget, hogy kritikusai azt mondták: „Ez bűnösökkel áll szóba, sőt eszik is velük” (Lk 15,2). Ez nem azt jelenti, hogy Jézus „rossz társaságba keveredett”, ellenkezőleg: azt jelenti, hogy társaságának e kitaszított és megvetett tagjaival azt a messiási lakomát elővételezi, amelyet Isten tart majd a népekkel. Igehirdetésének összefüggésében – „Isten országa elérkezett hozzátok” – nem értelmezhető másképp szimbolikus cselekvése, hogy „vamosokkal és bűnösökkel” eszik együtt.⁸

3 MOLTSMANN 38. o.

4 Uo. 38. o.

5 Uo. 86. o.

6 106. o.

7 Uo. 107. o.

8 Uo. 117–118. o.

„Csak a szenvedő Isten tud segíteni”, írta a Gestapo börtöncellájában Dietrich Bonhoeffer. Az Isten, aki lényegéből fakadóan nem tud szenvedni, együtt szenvedni, sőt részvétet érezni sem képes. A „Deus impassibilis” szívtelen és irgalmatlan Isten, hideg mennyei hatalom. Az az Isten, akinek istenségét Jézus odaadásával nyilatkoztatja ki, mindig elsősorban együtt-szenvedésével segít. Az elhagyott emberek útítársává válik szenvedésinkben.⁹

Ha igazat adunk Istennek, megszűnik minden önteltségünk. Nincs már szükségünk arra, hogy önmagunk és mások előtt megvédjük magunkat, mert nincs többé vád. Isten elfogadott minket, igent mondott ránk és szeret minket, s ezért Isten gyermekei vagyunk, bármilyen teljesítményeink vagy hibáink legyenek is. Isten igazzá tesz minket, hogy mi igazoljuk őt. Ezt jelenti Isten nevének megszentelése, ebben áll az első parancs teljesítése.¹⁰

A zsidó és a keresztény iratokon vörös fonálként húzódik végig a felhívás: Legyetek éberek és imádkozzatok – Imádkozzatok, és legyetek éberek! Mi más a keresztény spiritualitás, mint ez az éberség és imádkozás, imádkozva örködés és örködve imádkozás? Az imádkozás sosem áll egymagában, hanem mindig összekapcsolódik az éberséggel, örködéssel, virrasztással.¹¹

Amikor imádkozunk, nem saját vágyainkat keressük, hanem Isten valóságát, és kitörünk vágyképeink tükörterméből, amelynek foglyai voltunk. Felébredünk dermedtségünkől és érzelmeink süketségéből. Széttörjük a minket borító közöny páncélját. Ha az imában Isten világának valóságát keressük, ahogy a *Miatyánk* első sorával, akkor az imádság éppen ellenkezője a „népek ópiumának”: az imádságban olyan elvonókúra kezdődik, amely megszabadít a világias világ kábítószereitől.¹²

9 Uo. 123. o.

10 Uo. 136–137. o.

11 Uo. 139. o.

12 Uo. 146. o.

A keresztény remény nem önmagában vett reményről beszél, és nem is egyszerűen mint a lehetséges változások üres irányáról, hanem meghatározott történelmi valóságból indul ki, s annak jövőjét, jövőbeli lehetőségeit és beteljesedését hirdeti. A keresztény remény tana *Jézus Krisztusról és az ő jövőjéről* beszél. Csak az őrá alapozott remény nevezhető keresztényinek. Ez a remény a Krisztus eljövételére, halálára és feltámadására emlékezésében gyökerezik, és a Feltámadott eljövételét hirdeti.¹³

Mivel az ember nem isten, hanem teremtmény, sosem találhatja meg önmagában az élet tökéletes teljességét, hanem csak Istenben, aki teremtette. Csak magában Istenben van meg az az örökké eredeti elelenség és szépség, amely nem csupán boldogságot ígér, hanem örök üdvösséget is. Csak Istenben van jelen egyszerre a mozgás és a nyugalom, a teremtoi kimeríthetetlenség és az önmagában nyugvó tökéletesség.¹⁴

A szemlélésben megfélekedzünk magunkról, és teljesen feloldódunk abban, amit szemlélünk. Nem a látottat tesszük tulajdonunkká, hanem mi adjuk át magunkat neki – így a szemlélés által mi alakulunk át és bizonyos megfelelések révén hasonlóvá válunk ahhoz, amit szemlélünk. A szemlélés által részt veszünk abban, amit nézünk, és részévé válunk. Isten szemlélése *örök közösséget teremt Istennel*.¹⁵

A szeretet egyesít és megkülönböztet; egyesíti a különbözőket, és tiszteletben tartja sajátosságait.¹⁶

Ha Isten mindenben benne van, akkor a teremtő valóság van jelen a teremtetett valóságban, s a végtelen minden végesben; akkor mindenben ízlelni és látni lehet, hogy „milyen édes az Úr”; akkor mindennek Isten-íze és Isten-illata van, mivel minden Isten szentségévé vált. Ezt jelenti „az eljövendő világ örök élete”. A világ e szentségi szemlélete szükség-szerűen kiegészíti Isten boldogító szemlélését.¹⁷

13 Uo. 155. o.

14 Uo. 273. o.

15 Uo. 274–275. o.

16 Uo. 275. o.

17 Uo. 278. o.

KÉRDÉSEK

- Mit jelent számodra „élő reménységgel” élni? Hol jelenik meg ez a hétköznapijaidban?
- Milyen jövőképet hordozunk keresztyénként a világ válságai idején?
- Hogyan hat rád Moltmann gondolata: Isten jelen van a szenvedésben.
- Miben adhat erőt a reménység akkor is, amikor a helyzetek kilátástalannak tűnnek?
- Hogyan jelenik meg a „minden végben kezdet” elve?

DRAMATIZÁLT FELDOLGOZÁS - „A REMÉNYSÉG SZOBÁJA”

Cél: A résztvevők személyesen és közösségileg is elgondolkodjanak arról, mit jelent számukra a reménység.

Előkészítés: Készítsetek elő egy teret, amelyet „a reménység szobájának” neveztek. A szoba „ajtaja” lehet egy képzeletbeli belépési pont vagy valós ajtó, függöny stb.

Menet:

- „Belépés” – egyesével lépjenek be a résztvevők, és mondjanak egy szót vagy mondatot:
„Mit hozok ide magammal?” (pl. félelem, veszteség, kétség, remény, hála...)
- Csoportformálás – kisebb csoportok (3–4 fő) kapjanak egy „élethelyzetet”, amelyben a remény kérdése élesen jelen van:
 1. gyász
 2. háborúból menekült család
 3. betegséggel küzdő személy
 4. bizonytalan jövőjű fiatal
 5. klímaválság közepén élő közösség
 6. elfogyó gyülekezet
- „Jövőüzenet” – minden csoport készít egy rövid jelenetet, amely bemutatja:
 1. a kiinduló helyzetet (reménytelenség),
 2. és azt, hogyan jelenik meg a „minden végben kezdet” reménysége.
A jelenet végén egy tag kimond egy „Isten ígéretéhez” kapcsolódó mondatot.

- „Reménység fal” – mindenki ír egy rövid üzenetet vagy ígét egy lapra, és kifüggeszti a falra: „Mi tart meg engem, amikor minden más elfogy?”

Felhasznált irodalom

- CHADWICK, Owen: *A reformáció*. Ford. Szabó István. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- GÖRFÖL Tibor – KRÁNITZ Mihály: *Teológusok lexikona*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
- HEUSSI, Karl: *Az egyháztörténet kézikönyve*. Ford. Magyar István. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- JÁNOSI Valéria: *Egyháztörténet. Evangélikus hittankönyv 11. évfolyamos diákok számára*. Luther Kiadó, Budapest, 2006.
- LANE, Tony: *A keresztyén gondolkodás rövid története*. Ford. Pásztor Péter. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, Budapest, 2001.
- LUTHER, Martin: *Asztali beszélgetések*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest, 2014. (Luther válogatott művei 8.)
- MOLTMANN, Jürgen: *Minden végben kezdet rejtezik – Kis reménytan*. Ford. Gromon András. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2005.
- Múlt-Kor történelmi magazin*, <https://mult-kor.hu>.
- Nemzeti Örökség Intézete*, <https://intezet.nori.gov.hu>.
- Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület honlapja*, <https://nyugat.lutheran.hu>.
- Reformáció MNL*, <https://reformacio.mnl.gov.hu>.
- Rubicon*, <https://rubicon.hu>.
- SÓLYOM Jenő: *Hazai egyháztörténelem*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1990. Web: https://medit.lutheran.hu/files/solyom_jeno_hazai_egyhaztortenelem.pdf.
- VANYÓ László: *Ókeresztény írók lexikona*. Szent István Társulat, Budapest, 2004.

Ifjúság

Minden kérdés Istenhez vezet

NÉMETH KITTI

Bevezetés, koncepció

Ezt az ifjúsági sorozatot a „véletlen” ihlette. Korábban foglalkoztatta az egyik hittanos csoportomat a véletlen, mint olyan, annak a jelenségnek az összefüggésében, hogy egy játék során bibliai igét húzva kellett összekapcsolniuk ezeket valamilyen módon. Arra lettek ugyanis figyelmesek, hogy tulajdonképpen akármilyen bibliai igét húzunk egy kalapból, valahogyan ezek az igék összekapcsolódnak, és mintha „direkt” ezek az igék jönnének egymás után, pedig egészen biztosan nem szándékos választás eredményei.¹

Éppen ezért az ifjúsági sorozat témáit véletlenszerűen, MIZU-kártyák segítségével választottuk ki. Mivel két paklival keverten szoktunk játszani, ebből az összekevert pakliból három-három kártyát húztunk az Istennel kapcsolatos kérdések közül, illetve az önismereti kérdésekkel kapcsolatos kártyák közül. A sorrenden nem változtattunk: önismereti kérdéssel kezdődik a sorozat, majd azt Istennel kapcsolatos kérdés követi, és így tovább. Erre épül ez a hat alkalom.

Üzenet

MIZU-kártya kérdés: „Hány üzenetet küldesz egy nap? Ki kapja a legtöbbet?”

¹ A beszélgetés eredője az Útmutató napi igéi.

ÉNEK

- Ajtódnál valaki megáll... (ZÉ 40)
- Az Úr van itt... (ZÉ 66)
- Eljött az óra... (ZÉ 13)

KONCEPCIÓ

Minden alkalom első pontja, hogy valamilyen formában válaszolunk a MIZU-kártya kérdésére. A kérdéssel kapcsolatban mindegy, hogy milyen üzenetről van szó: Messenger, Insta, Snapchat, WhatsApp, bármi más, de lehet tanóra alatt küldött kis cetli is, ami természetesen halaszthatatlan kérdést vet fel, vagy megjegyez egy fontos információt a tananyag kapcsán. Próbáljunk egy számot saccolni, hogy hány üzenetet küldünk egy nap. Hogy mi alapján számolunk, azt beszéljük meg (pl.: minden új téma, minden konkrét elküldött üzenet, minden új csevegés stb.). A résztvevők írják fel ezt egy cetlire, majd dobják be egy kalapba vagy kosárba. Keverjük össze, és utána tegyük sorrendbe a számokat. Beszélgessünk arról, hogy a legtöbb miért éppen annyi, vagy a legkevesebb miért lehet annyi, majd mindenki elmondhatja, ha szeretné, a saját számával kapcsolatos gondolatait.

BESZÉLGETÉS

Mit gondolunk arról, hogy ma az emberek alapvetően sok üzenetet küldenek-e? Ha igen, miért, ha nem, miért?

Hogyan kommunikálnak az emberek leginkább: személyesen, telefonon, üzenetben? Melyik mellett és ellen milyen érveket tudunk felsorakoztatni? Hogyan segítik vagy nem segítik ezek az emberi kapcsolat-teremtést?

Alapvetően miért küldünk üzeneteket? Mi a célja annak, hogy üzeneteket küldünk? Mi a lényege annak, hogy üzenetet küldünk a másinak? (Ha pedig már küldünk, akkor mi a várakozásunk ezt követően?)

Hogyha a bibliai történetek kapcsán üzenetküldésre gondolunk, milyen történetek jutnak eszünkbe? (Eszünkbe jutnak-e egyáltalán? Ha igen, akkor soroljuk fel őket, és beszéljessünk arról, hogy hogyan működhetett az üzenetküldés annak idején. Ha nem, akkor beszéljessünk arról, hogy mi lehet az oka annak, hogy nem gondolkodunk üzenetküldésen Jézus korában.)

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

Olvassuk fel a következő bibliai igét: „*Én is azt mondom nektek: kérjetek, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyitattik nektek. Mert mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és aki zörget, annak megnyitattik.*” (Lk 11,9–10)

Hogyan kapcsolható össze ez az ige az üzenetküldéssel? Ez az ige Lukács evangéliumában annál a résznél található, amikor Jézus imádkozni tanítja az övéit, illetve ugyanígy megtalálható Máté evangéliumának hetedik fejezetében, amelynek a címe: *Az imádság meghallgatása*. Jézus ebben az igében azt ígéri meg a tanítványoknak, hogy aki megteszi az első lépést, aki keres, aki zörget, aki kér, az pozitív végkimenetelre számíthat – abban az értelemben legalábbis biztosan, hogy a lépését követni fogja valami olyan, amit Isten rendez el a számára. Hiszen aki kér, azért kér, hogy kapjon. Aki zörget, azért teszi, hogy bebocsátást nyerhessen, hogy megnyíljon előtte az a bizonyos ajtó; aki keres, pedig azért keres, hogy megtalálja keresése tárgyát. Jézus azt ígéri, hogy aki megteszi az első lépést, nem marad válasz nélkül.

Az ige úgy folytatódik, hogy Jézus megkérdezi a tanítványokat: ki lenne képes arra, hogy amikor a gyermeke kenyeret kér tőle, akkor követ ad neki, vagy amikor halat kér, kigyót ad neki? Mennyivel inkább készít el az Isten jó ajándékokat az ember számára, hogyha még az ember, minden benne lévő kevésbé jó szándéka ellenére is képes arra,

hogy jót és jól cselekedjen! Isten tehát elkészíti az ember számára a jót, de várakozik arra, hogy az ember is tegyen lépést feléje. Isten várja az üzenetet – minden nap, minden percben –, és ő az, aki egészen biztosan nem hagyja azt válasz nélkül.

Az imádság az ő felülete arra, hogy az üzenetek elküldésre kerülhessenek, hogy megfogalmazódhassanak, hogy odaérjenek, és válaszra találjanak. Jézus ebben az igében egyértelműen biztat arra, hogy bármilyen kérdéssel, kéréssel, hálával, dicsérettel fordulhatunk Isten felé – az imádságnak ez a lényege. Bármit lehet Isten színe elé vinni: egyedül, közösen, csendben, hangosan, írásban, szóban, énekekben, bárhogyan. Isten pedig elfogadja az imádságot, és válaszol rá úgy, ahogyan az a legjobb az ember számára, mert ezt ő pontosan tudja.

Fontos azonban tisztázni, hogy Isten nem imádsággal működő automata; nem az a feladat, hogy bedobáljunk minél több imádságot, és meglássuk, hogy „mit dob a gép”. Az imádság Istenhez szól, akit mint szülőt, barátot, legfőbb bizalmast, segítőt, vigasztalót, Teremtőt, féltőn szeretőt, óvót, vezetőt, kísérőt, bátorítót szólíthatunk meg. Ő nem hagy cserben, hűsége pedig „nemzedékről nemzedékre tart”, ahogy a Bibliában olvassuk.

Az Istennel való kapcsolattartás csatornája tehát az imádság, amelynek kapcsán azt az ígéretet kapjuk Istentől, majd Jézustól is, hogy ő meghallgatja, és ha meghallgatta, az egészen biztosan nem marad válasz nélkül. Bátran imádkozzunk hát hozzá, bízva abban, hogy az imádságunk elér ahhoz, akinek címezzük!

ZÁRÁS

Mindenki kapjon egy papírt, amire írhat imádságot vagy imakérést. Ezt meg lehet tenni önállóan, megtartva a papírt maguknak, illetve az IFI-csoport készíthet magának egy IFI-imádságot, amit ezután minden IFI elején vagy végén elmondanak, bízva abban, hogy meghallgatásra talál.

Hitvalló élet

MIZU-kártya kérdés: Szerinted a vallásosság magánügy vagy másokra is tartozik?

ÉNEK

- Megszólított, hogy legyek tanítványa... (ZÉ 11)
- Indulj és menj / Küldelek én, megáldlak én... (Hollósy Péter)
- Itt a perc, hogy induljunk... (ÚÉ 9)

BESZÉLGETÉS

Képzeljük el azt a szituációt, amit gyakorta láthatunk különböző videóknban, hogy random megkérdezik „az utca emberének” véleményét bizonyos kérdésekben. Ezzel a fentebbi kérdéssel jön oda hozzánk egy riporter, és már majdnem elfordultunk volna, hogy nem szeretnénk válaszolni, amikor észrevesszük, hogy szinte levegővétel nélkül mondta ki az összes szót, majd az orrunk alá is tolta a mikrofont. Ebben a pillanatban valami értelmes dolgot kellene erre válaszolni.

Miután vázoltuk a szituációt, kapjon mindenki egy cetlit, amire felírhatja, hogy mit mondana erre a kérdésre válaszul, mintha éppen ott lenne a mikrofon a szája előtt. Ha ez megvan, akkor játszunk is el: ha van mikrofonunk, az a legjobb, de ha egy pohárral vagy egy üdítőspalackkal imitáljuk a mikrofont, az is teljesen megfelel a célnak. Legyen egy riporterünk (ez lehet az ifivezető vagy az ifivezetők egyike is), majd a bátrabbak jöjjenek ki a mikrofonhoz. Tegyük fel a kérdést, hallgassuk meg a választ, és ha szükséges vagy lehetséges, tegyünk fel még több kérdést a véleményével kapcsolatban. Fontos, hogy ne alkossunk saját véleményt ebben a beszélgetésben, hanem hallgassuk meg a „riportokat”. Ezt követően beszélgessünk tovább arról, amit hallottunk.

Az előző alkalommal beszélgettünk arról, hogy hogyan kommunikálunk az emberekkel: hogyan és milyen gyakran, milyen platformokon üzenünk, mi a célja az üzeneteknek, és hogy ez tulajdonképpen kapcsolatfelvételt, kapcsolattartást jelent, amely emberségünkől fakadóan az egyik legfontosabb tevékenységünk és szükségletünk. Ha erre gondolunk, akkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy az üzeneteknek, a kapcsolatfelvételnek van privát és nyilvános része is. Ha koncertre vagy színházba megyünk, egyértelmű, hogy a figyelmünk nyitott nem-

csak arra, akivel megyünk, hanem azokra is, akik velünk együtt a közösség részei – még akkor is, ha egy szót sem váltunk velük –, és nyitottnak kell lennünk arra a kommunikációra is, amelyet a színpadról kezdeményeznek felénk. A taps, az örömujjongás része ennek a kommunikációnak, amely ugyan nem pont olyan, mint egy beszélgetés, de kapcsolatot teremt a résztvevő felek között.

Hasonlóképpen működnek a közösségi médiában a nyilvános megosztások is: bármilyen poszt, komment, de még egy lájk is része ennek a nyilvános (tömeg)kommunikációnak. Mintha beszélgetnénk a világgal, csak a világ nem mindig azt és úgy reagálja le, ahogyan azt mi szeretnénk. Erősen alakítja a kommunikációs témákat, fórumokat, lehetőségeket az, hogy a többség a számunkra elérhető emberi kapcsolatok közül mit preferál.

Ha pedig arra gondolunk, hogy ki mit oszt meg magáról a nyilvánosság előtt – mondjuk egy Facebook-poszt vagy komment erejéig –, akkor igen széles skálán láthatjuk mozogni a képeket és szövegeket egyaránt. Ezek között viszont eltörpül azoknak az (őszinte!) tanúságtételeknek a száma, amikor valaki valamiért az istenhitéről beszél vagy ír. Ha ez megtörténik, szinte biztos, hogy lesznek olyanok, akik birkaként, megvezetett emberként emlegetik majd őt, vagy éppen pénzéhesnek, szektásnak tartják (jelentsen ez bármit is a kommentelők fejében). Még akkor is előfordul ez, ha mondjuk egy interjút készítenek egy neves énekessel, színésszel vagy bármilyen közszereplővel. Ha pedig egy hétköznapi ember beszél a hitéről, elenyésző azoknak a száma, akik erre lelkesen, tényleges örömmel reagálnak.

Gondolkodjunk el azon, hogy miért lehet ez így, míg minden más téma ezerrel pörög bármilyen platformon. Ha megkérdeznék embereket az utcán, hogy milyen vallásúak, gyakorta érkezik rá az a válasz, hogy „a magam módján” vagyok vallásos, vagy „nem tartozik senkire”. (Ha volt ilyen, visszautalhatunk a játékra, az indító beszélgetésre is.)

Az Istennel való személyes kapcsolatunk mélysége, milyensége, tartalma valóban nem tartozik senkire, talán még a hozzánk legközelebb álló emberre sem. Az viszont egyáltalán nem igaz, hogy az ne tartozna másokra, hogy ki az, akiben hiszünk. Ennek megvallása nemhogy nem magánügy, hanem éppen Jézus biztat rá azzal, hogy tulajdonképpen nem noszogat vagy bátorít erre, hanem kategorikusan kijelenti, hogy mi a feladat: meg kell vallani az Istent az emberek, a világ előtt. El kell

mondani, sőt, el kell menni és másoknak is elmesélni, ha alkalmas az idő, ha alkalmatlan, ha azt akarja hallani a tömeg, ha nem. Vállalni kell az ezzel járó bajlódást, ennek a kommunikációnak minden hozadékát.

Nyilvános megosztás ez – csak nem biztos, hogy azt reagálják rá, amire számítunk vagy amit szeretnénk. Szükség ettől függetlenül még van rá, sőt!

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

Olvassuk fel a következő bibliai igét: „*Mondom nektek: ha valaki vallást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is vallást tesz arról az Isten angyalai előtt. Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, azt én is megtagadom az Isten angyalai előtt.*” (Lk 12,8–9)

Megkapjuk-e a választ tényyszerűen arra a kérdésre, hogy a vallás magánügy-e vagy sem? Igen. Jézus egyértelművé teszi, hogy az Istenben való hit megvallása nem magánügy. Kifejezetten közügy – ennek az ígének alapján is, sok más ige mellett. Jézus azért jött, hogy az Istenhez vigyen, segítsen közelebb bennünket, illetve a mindenkori embert, az pedig úgy semmiképpen nem megy, hogy nem szeretnénk beszélni az Istenben való hitről.

Véleményünk azonban lehet. A MIZU-kártya is azt kérdezi: szerinted? Mi a legfontosabb kérdés azzal kapcsolatban, ha azt gondoljuk, hogy a vallásosság, a hit magánügy? Tulajdonképpen az, hogy miért félünk, vagy miért nem akarjuk megvallani bátran a hitünket. Ha erről

ebben a körben tudunk tovább beszélgetni, akkor folytassuk abban az irányban a beszélgetést. Ha nem könnyű, akkor segítsük a gondolatmenetet arra, hogy leginkább attól félünk egy-egy ilyen nyilvános megosztásnál, hogy megszégyenülünk, vagy támadási felületet adunk magunkkal kapcsolatban. Sem a szégyen vagy megalázottság, sem pedig a támadások keresztttüzében való lét nem olyan, amit szeretünk. Jézus azonban bátorít arra, hogy ennek ellenére is vállaljuk fel őt, ahogy ő is felvállal minket az Atya előtt. A távlat igen nagy és szinte beláthatatlan ebben az összefüggésben, hiszen az életünket itt, ebben a pillanatban a földön éljük, és nem szeretnénk rosszul érezni magunkat semmilyen formában.

Érdemes arról beszélgetni, hogy az örökkévalóság, a Jézusban megígért örök élet távlatában ez pontosan mit is jelenthet a számunkra. A kérdés az, hogy szeretnénk-e, hogy Jézus felvállaljon bennünket az Atya előtt, és ő legyen az, aki kiáll értünk akkor is, amikor senki más nem állhat ki. Ez pedig azzal kezdődik, hogy amikor arról kérdeznek: hiszünk-e Istenben, vagy vallásosak vagyunk-e, akkor a válasz egy egyszerű igen.

Jézus már megtette, hogy igent mondott ránk, amikor meghalt értünk a kereszten. A tanítványok sok viszontagságon keresztül vállalták, hirdették őt, és nem véletlen az sem, hogy mi itt és most beszélgethetünk róla. A sor most rajtunk van: mi felvállaljuk-e őt a világ előtt?

ZÁRÁS

A beszélgetés végén hagyjuk nyitva a kört: ha van hozzászólás, vélemény, engedjük a megosztást, és ha messzire vezetne a beszélgetés, vagy új téma is előkerülne benne ezzel kapcsolatban, folytassuk a következő alkalommal. Fontos és érzékeny témát érintettünk, így ne hagyjuk, hogy bármi úgy motoszkáljon bármiben vagy a csoportban, hogy az nem kerülhet kimondásra.

Az alkalom végén mondjuk el közösen az előző alkalommal írt IFI-imádságot.

Reflexióképpen az alkalomra rendszeresíthetünk egy befőttesüveget, amire csak annyit írunk: IGEN! Ebbe van lehetőség mindenkinek bármelyik alkalommal beledobni egy cetlit ezzel a szóval: IGEN, amikor úgy érzi, hogy képes lenne, készen állna megvallani a hitét. Fontos,

hogy nem az a feladat, hogy a cetli bedobása után bizonyosságot kell tenni – persze lehet, de csak ha valaki kifejezetten szeretné, és semmi képpen nem a csoportvezetők kérésére! –, de az alkalmak egyikén, ha esetleg gyűlnék a cetlik, akkor rápróbálhatunk újra a mikrofonos játékra. Hátha többen és bátrabban merik, akarják megvallani, hogy hisznek.

Segítséget kérni

MIZU-kártya kérdés: Szerinted miért nehéz segítséget kérni, ha valakinek szüksége van rá?

ÉNEK

- Erőt adsz minden helyzetben (ZÉ 157)
- Atyám, két kezedben (ZÉ 88)
- Jézus a mi oltalmunk (ZÉ 148)

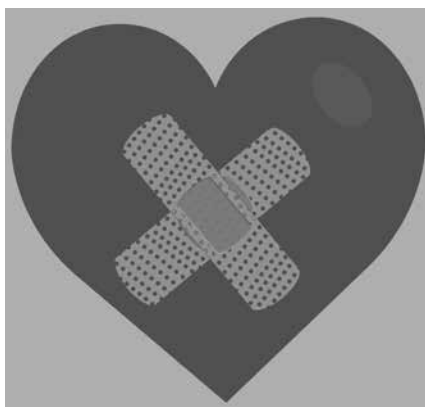
BESZÉLGETÉS

Mivel az első lépés az, hogy az alkalom elején válaszolunk valamilyen formában a MIZU-kártya kérdésére, most is válaszolunk, csak írásban, közösen. Tegyük egy nagy csomagolópapírt középre a földre, vagy függesztjük fel (lehet flipchartot is használni, vagy whiteboardra is írható, ha van). Középen legyen ott a MIZU-kártya kérdése. Kapjon a csoport 10 percet arra, hogy ír hassanak fel gondolatokat erre a kérdésre válaszul. Ha jónak találjuk, indíthatunk zenét is, és amíg a zene szól, addig lehet írni a válaszokat. Egyéni és csoportos válaszok is felkerülhetnek a papírra.

Ha ezzel megvagyunk, beszélgessünk arról, amit a papíron látunk. A válaszok függvényében lehet a beszélgetést tovább folytatni úgy, hogy a következőket átgondoljuk: Az ember emberségéből fakadóan nem mindig képes arra, hogy ténylegesen felmérje, valójában mire képes. Sokszor túl-, néha pedig alulbecsüljük az értékeinket, tehetségünket, képességeinket, mindezzel együtt pedig ezt tetézi az is, hogy roppantmód büszkék vagyunk. Gyengeségeinket, erőtlenségeinket, hiányosságainkat nem szívesen vállaljuk, mert azt gondoljuk, hogy akkor kevesebbek vagyunk a másiknál.

Rossz gondolatsor az, amikor arról beszélünk, azon tanakodunk, hogy mindig mindenben száz százalékot, vagy még annál is többet kellene teljesíteni, mert csak akkor vagyunk szerethetők, elfogadhatók, ha nem hibázunk, ha mindig mindent egyedül viszünk a hátunkon. Ugyanígy a fordítottja is igaz: nem jó megoldás az sem, ha feltesszük a kezünket, és azt mondjuk, hogy semmit sem kell tennünk a világban, a kisujjunkt sem kell mozdítani, hiszen úgy vagyunk jók, ahogy vagyunk, és lehetőleg mindenki fogadjon el így, és kész.

A kettő között lenne a helyes út: felismerni, beismerni a gyengeségeinket, dolgozni rajtuk, és a megfelelő helyen, időben, illetve a megfelelő embertől segítséget kérni. Amiben pedig mi magunk vagyunk jók és tehetségesek, azzal kapcsolatban akár még fel is ajánlhatjuk a segítségünket, de legalább készséggel álljunk rendelkezésre mások számára, ha szükségük van ránk. Mindezt pedig tehetjük úgy, hogy nem kérkedünk azzal, amiben jók vagyunk, hanem a másik ember, és ezzel tulajdonképpen Isten szolgálatába is állítjuk mindazt, amit kaptunk.

Segítséget kérni nehéz, mert azzal úgy tűnik, hogy valamiben nem vagyunk jók – de éppen ezért kell hozzá erő, bátorság, hogy oda merjünk állni a másik elé, akitől segítséget várunk. Ugyanígy pedig visszafelé is szeretettel állhatunk a másik rendelkezésére abban, amiben a másik segítségre szorul.

Nézzük csak meg! Gyengeség volna segítséget kérni? Nem, nem az! Bátor dolog ezt megtenni, és ugyanilyen bátor dolog segíteni a másik-

nak úgy, hogy nem képzeljük, gondoljuk, érezzük magunkat sokkal többnek és jobbnak nála, hiszen nekünk is vannak gyengeségeink és nehézségeink.

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

Vannak a Bibliában olyan történetek, amelyek során nehéznek tűnhetett segítséget kérni, mégis bátor és becsülendő dolog volt, hogy az illető ezt megtette. Nézzünk csak meg két ilyen történetet! Az egyik a kapernaumi századosé, aki képes volt Jézushoz elmenni azért, hogy segítséget kérjen tőle: gyógyítsa meg a fiát (másik evangéliumi leírás szerint a szolgáját). A százados hitt abban, bízott benne, hogy Jézus megteszi azt, amire kéri őt, és megszánja, meggyógyítja a fiút. Jézus pedig, látva a bizalmát, ráhagyatkozását, hitét, meggyógyította a fiút – pusztán a szavával.

Ez a történet jobban ismert, de nézzük meg a másikat, a kánaáni asszony történetét:

„Jézus azután elment onnan, és visszavonult Tírusz és Szidón vidékére. És ekkor egy kánaáni asszony, aki arról a környékről jött, így kiáltozott: Uram, Dávid Fia! Könyörülj rajtam! Leányomat kegyetlenül gyöttri a gonosz lélek! Jézus azonban nem válaszolt neki egy szót sem. Erre odamentek hozzá a tanítványai, és kérték: Bocsásd el, mert utánunk kiáltozik. De ő így felelt: Én nem küldtettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz. Az asszony pedig odaérve leborult előtte, és ezt mondta: Uram, segíts rajtam! Jézus erre így válaszolt: Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutya'knak. Az asszony azonban így felelt: Úgy van, Uram! De hiszen a kutya'k is esznek a morzsákból, amelyek gazdájuk asztaláról lehullanak. Ekkor így szólt hozzá Jézus: Asszony, nagy a te hited, legyen úgy, amint kívánod! És meggyógyult a leánya még abban az órában.” (Mt 15,21–28)

Jézus nem a szokványos módon válaszol. Olyan, mintha nem szeretne foglalkozni az asszonnyal, mintha teljes megvetéssel fordulna felé. Nem ezt szoktuk meg – ha lehet így fogalmazni – Jézussal kapcsolatban, hanem azt, hogy ő az, aki minden lehetséges módon, minden lehetséges pillanatban segít és ott van: felemeli az elesettet, meggyógyítja a beteget, bekötözi a sérültet. Itt pedig azt látjuk, hogy elutasító.

Képzeljük csak magunkat az asszony helyébe! Mekkora lelki erő, bátorság, kitartás, bizalom kellett ahhoz, hogy ennek ellenére válaszoljon

Jézusnak – ráadásul úgy válaszoljon, hogy egyértelmű legyen: Jézusból, az ő igéjéből, erejéből egy morzsányival is megelégszik, csak foglalkozzon vele az Úr. Jézus pedig látja az asszonyban mindezt: látja az önzetlenséget, a lányáért való odaadó szeretetét, ezért megteszi, amit kér, meggyógyítja a gyermekét.

Vajon nehéz volt neki kérnie? Igen. Nehéz volt a tanítványok elutasításán, majd Jézus megvetőnek hangzó szavain is átlépnie? Igen. Mégis megtette, mert tudta, hogy Jézus az egyetlen, akiben bízhat. Ha segítséget kell kérnünk, akkor gondolhatunk erre: ahhoz bátorság és erő kell, bizalom és hit.

Nézzünk most rá újra a papírunkra! Mennyi minden van rajta, amit esetleg másképp gondolunk, mint az alkalom elején? Amit másképp gondolunk, vagy ha van olyan, ami még nem került fel a papírra, azt egy másik színnel írjuk fel! Ha valaminek épp az ellentétét gondoljuk most, mint ami a papíron van, akkor azt szorosan mellé írjuk oda – de semmiképp se húzzuk ki, amit előzőleg írtunk! Ha kész, nézzük meg: ennyit változhat a gondolkodásunk ilyen rövid idő alatt.

Jézus – a róla való beszélgetés, az igével való találkozás – változtatta meg. Ha ennyi elég volt, mire képes egy egész életnyi igével való találkozás? ☺

ZÁRÁS

Mondjuk el együtt az IFI-imádságot és énekeljünk együtt!

Találkozás

MIZU-kártya kérdés: Hogyan találkoztál először Istennel?

ÉNEK

- Megszólított, hogy legyek tanítványa... (ZÉ 11)
- Imádságok... (ZÉ 97)
- Induljunk, érkezünk... (ZÉ4)

BESZÉLGETÉS

Ezen az alkalmon az elején, amikor elhangzik a MIZU-kártya kérdése, legyen kitéve egy köteg cetli az asztalra vagy a kör közepére. Legye-

nek írószerszámok is, és legyen mindenkinek lehetősége a másikkal beszélgetni, amikor majd szükséges lesz.

A játék egyfajta BINGÓ-játék lesz, csak nem lesznek kipipálandó négyzetek, hanem a feladat a következő: menjenek oda egymáshoz a csoporttagok, és egymás nevét felírva beszéljék meg, hogy hol és mikor találkoztak először, mit csináltak akkor, ha arra is emlékeznek, akkor például azt is, hogy milyen ruha volt rajtuk stb. Erre kapjanak kb. 15 percet (létszámtól függően), hogy mindenki mindenkivel találkozhasson. A papírra a nevek mellé csak vázlatpontokat írjanak, és ha nem emlékeznek, akkor csak egy x-et.

A végén nézzük meg, hogy kinek hány x-e van, illetve hány olyan van, ami ki van töltve. A kérdés ezután a következő: ha az emberekkel való találkozásainkról az emlékünknél ilyen (valószínűleg hiányos lesz, de megeshet, hogy mindenki mindent jól tud a másiról, vagy az van, hogy az egyik emlékszik, a másik nem), vagyis eléggé töredékes – van, amire jól emlékszünk, van, amire egyáltalán nem –, akkor vajon hogyan tudnánk emlékezni arra, hogy az Istennel hogyan és mikor találkoztunk? Vele ráadásul fizikailag nem is találkoztunk, Jézussal egyikünk sem beszélt úgy, hogy szemtől szemben álltunk volna egymással...

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

Az Istennel való találkozás mindig különleges alkalom, akkor is, ha azt mondjuk, hogy „egy átlagos vasárnapi istentiszteletre” – ha van ilyen – megyünk. Mindenki ugyanazt énekli, imádkozza az istentiszteleten a közös imádságban, ugyanazt a hitvallást mondja, ugyanazt az ige-hirdetést és ugyanazokat az ígéket hallja, mégis mindenkit más és másként szólít meg. Ezért különleges alkalom mindig az Istennel való találkozás, mert ő ugyanabban az igében is képes máshogyan megszólítani minden gyermekét.

Vannak, akik pontosan emlékeznek az első találkozásukra Istennel – egy istentiszteleten, egy táborban, Szélrózsán, közösségi alkalmon, kántorképzőben vagy egy beszélgetésben –, de vannak olyanok is, akik erre a legelső alkalomra nem emlékeznek, mert úgy érzik, hogy ez folyamatosan történt: mindig valahogy, valamilyen módon legalább egy ki-

csit szólongatta őket az Isten. Egyik sem jobb vagy rosszabb a másiknál. Mindenki esetében máshogy működik az isteni hívás, és ez így is van jól. Isten minden teremtménye – így az ember is – egyedi, nincs kettő ugyanolyan, ahogy elhívás vagy megszólítás sincs kettő egyforma.

Nem olvasunk a Szentírásban sem arról, hogy két tanítványt ugyanolyan módon hívott volna el Isten, vagy később Jézus, esetleg szólította volna meg őket a Szentlélek ugyanolyan módon – mert mindenkinek máshogy, máskor és más módon van erre füle, szeme, szíve, lelke. Isten azt akarja, hogy a megszólításra, a találkozásra válasz érkezzen, ezért nem csupán egyetlenegyszer teszi meg ezt az ember életében, hanem többször, több helyen, többféle módon hangzik az ige – mint ahogyan a *Magvető példázataiban* (Mt 13, 3–9.18–23) hullanak a magok. Különböző helyekre hullanak, és mindegyiknek más lesz a sorsa.

Isten célja az, hogy mindannyiunk lelke olyan jó föld legyen, amelyben meg tud gyökerezni, és ki tud nőni abból a kicsinyke magból az igazi hit, amely mások számára is láthatóvá válik. Isten folyamatosan munkálja ezt a földet, hogy jó termést hozhasson, és valóban befogadó lehessen.

Éppen ezért gondoljunk most arra, és jegyezzük is fel magunknak egy cetlire vagy a telefonunkba, hogy:

- Milyen alkalmakon szólított meg engem Isten?
- Kikkel voltam együtt ezeken az alkalmakon?
- Milyen helyzetben éreztem (először), hogy ez Isten nekem szóló üzenete?
- Kinek a szavain keresztül hallottam meg először, hogy Isten rajta keresztül hozzám szól?
- Volt-e már olyan, hogy egy vigasztaló ölelésben, egy kedves mosolyban éreztem úgy, hogy Isten is ott van, és hozzám szól abban a valakiben, aki ott van velem?
- Mikor éreztem azt, hogy az imádságomra választ kaptam Istentől?
- Megértettem-e már valaha, hogy egy dorgálásban is az Isten üzent nekem?
- Éreztem-e, hogy a barátaimmal, családommal, szeretteimmel töltött időben, vagy egyszerűen a pihenésemben is Isten van ott, és akar velem találkozni (ha nem is először)?

Ha valakinek van konkrét Istennel való találkozásélménye, természetesen elmondhatja, de ez semmiképpen sem lehet kötelező. Ha viszont van, aki szívesen megosztja, annak nagyon kell örülni! Ha kész vannak

ezek a feljegyzések, nézzük meg őket. Mennyi minden helyzetben, mennyi emberen keresztül, milyen gyakran szólít meg minket az Isten! Az első meghallásra nem biztos, hogy emlékszünk, de az egészen biztos, hogy Isten minden lehetséges módon, minden lehetséges alkalommal meg szeretne szólítani minket, szeretné, ha lenne fülünk a hallásra, szívünk a megértésre, szemünk a látásra. Ő munkálkodik ezen – mi pedig beleállhatunk az ő tervébe.

ZÁRÁS

Egy percben nézzünk végig a találkozós jegyzeteinken, illetve azokon, amelyeket a cetlikre vagy a telefonunkba írtunk fel. Isten most is akart velünk találkozni, és ez – reménység szerint – sikerült is. A továbbiakban sem lesz ez másként: Isten hív, keres, vár, és mellettünk akar lenni. Abban is bízhatunk, hogy – ahogyan Jézus ígérte szavaiban – meghallgatja az imádságunkat.

Így mondjuk el most az IFI-imádságot, és/vagy az Úrtól tanult imádságot.

Szupererő

MIZU-kártya kérdés: Ha választhatnál, milyen szupererőd lenne?

221

ÉNEK

- Küldelek én (Közel együttes)
- Maradj velünk, úgy kérünk... (Kenyered és borod táplál engem) (ZÉ 125)
- Mint ezüstöt... (ZÉ 102)

BESZÉLGETÉS

Ez a kérdés felvillanyozó lehet a csoport számára, hiszen itt tulajdonképpen végtelen – vagy legalábbis csak a képzelet szabhat határt – a szupererők felsorolásának. Első körben azonban, miután elhangzott a MIZU-kártya kérdése, ne is arról beszéljünk, hogy mi egyenként konkrétan milyen szupererőt szeretnénk, hanem tegyük fel a kérdést a csoportnak: Miért akar az ember szupererőt?

Rengeteg fantasy, sci-fi regény, film és sorozat lehet ismerős, amelyben mintegy természetesen vannak olyan emberek, akik valamilyen

eltérő képességgel bírnak, mint mások. Nézzük csak meg, hogy mennyire érdekes: mindegyikben ott vannak kontrasztként a „normál” emberek. Érdekes párhuzam az is, hogy ezeket a különös képességekkel megáldott embereket/lényeket jobbára a normál emberi társadalom nem ismeri, vagy legalábbis a képességeik titokban maradnak – egy-egy kivétellel, és itt kezdődnek a bonyodalmak.

Mindenesetre a szupererő, szuperképesség általában ezekben a történetekben jó, jóra használható. Persze van valaki, vagy valamilyen lény, aki túl sokat kapott belőle, amivel nem bír, vagy a hatalomvágya részegíti meg, és ezért használja rosszra, ártásra a képességét. Szívesen éljük bele magunkat azoknak a hősöknek a helyzetébe, akik ilyen szupererővel bírnak, és a világ megmentésén dolgoznak. Végül mindig győz az erényességük, a becsületességük, önfeláldozásuk, kitartásuk, jó akaratuk.

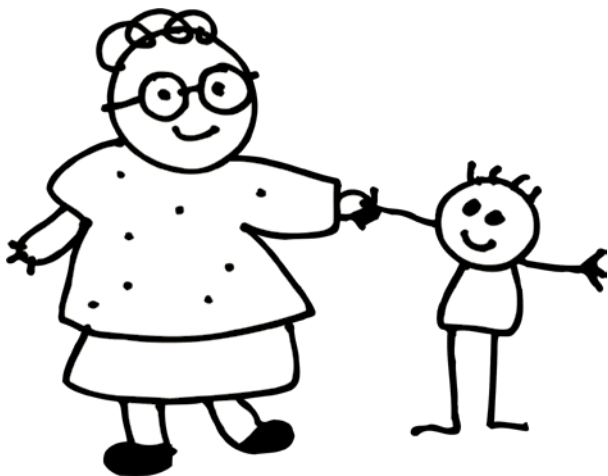
Szépen élénk rajzolják ezek a karakterfejlődési utak, hogy milyen szépen is lehet bánni ezekkel a képességekkel, tulajdonságokkal. Ott van azonban a másik oldal is... Mi történik akkor, amikor nem tudunk mindig a helyes úton járni? Amikor belesétálunk a kísértés csábító csapdájába? Látjuk ezeket a „főgonoszokat”, akik valamiért nem tudják jól kezelni azt, amit kaptak – vagy amit nem –, ezért végül rossz útra térnek, és általában nem is lesz jó vége a működésüknek. Az életben persze ez azért nem ilyen kiszámítható, és nem ennyire egyszerű.

Az ember azért akarna magának szuperképességeket, mert vannak olyan helyzetek, események, amelyeket nem tud a saját uralma alatt tartani. Mindegy, hogy mit próbál meg, az nem hódol be az ember akaratának. A természet felett nem lehet úr az ember, nem lehet egyszerre több helyen, nem láthat a jövőbe, hogy megakadályozzon vagy előre segítsen dolgokat. Nem képes arra, hogy fizikailag lehetetlen dolgokat műveljen saját erejéből, és nem lehetséges az sem, hogy az idővel vagy a semmiből való alkotással játsszon. Nem tud érzelmeket befolyásolni bájtallal, varázslattal, bármivel, és nem tud lelkiismeretet, értelmet, szeretetet adni úgy, hogy maga előtte azokat ne tapasztalta volna meg.

Ezek Isten privilégiumai – ahogyan azt mi a saját egyszerű, emberi agyunkkal és nyelvünkön meg tudjuk fogalmazni és el tudjuk mondani, ha szabad így utalni rá. Az ember uralkodni akar a világon, és ezt sokszor meg is próbálja, de mindig megvannak a határok. Ezek az elképzelt szupererők mind olyan dolgok, amelyek valamiért megkönnyíte-

nék az életünket, akár érzelmileg, szellemileg, akár fizikailag valamilyen módon. Vagy legalábbis azt hisszük, hogy ezek milyen egyszerű megoldások lehetnének, de abba ritkán gondolunk bele, hogy mennyi minden bonyodalmat is okozhatnának. Innen vannak a filmek, regények – mert ha nem lenne bonyodalom, nem lenne se film, se regény...

Most pedig ezek megbeszélése után gondoljuk végig, hogy egyébként nekünk milyen szupererőnk van.

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

Látunk vicces pólókat, amelyeken az áll: „Én anya vagyok, neked mi a szupererőd?” Amennyire vicces, annyira igaz is ez az állítás, ha belegondolunk abba, hogy egy édesanyának mennyi feladata, felelőssége, fáradsága, mosolya, öröme, bánata stb. van abban, hogy gyermeket vagy gyermekeket nevel. Ugyanígy az édesapának is, csak más módon – de említhetnénk a nagyszülőket, keresztszülőket, barátokat, bárkit, aki közel áll hozzánk.

Ez alapján az egyik szupererő lehet a kötődni tudás, a szeretet, a másik szükségének meglátása, a vigasztalni tudás, a hallgatni tudás, esetleg az, hogy képesek vagyunk felelősséget vállalni a tetteinkért. Ide tartozik minden tehetségünk is, ami kifejezetten valamilyen tevékenységre irányul, de ide tartozik az is, hogy van bátorságunk, erőnk igazán őszintének lenni akkor, amikor nehéz, vagy tudunk igazán örülni

a másik örömének irigység nélkül. Persze, sorolhatnánk még nagyon sokáig is...

Írjunk fel legalább három olyan képességet, amelyről azt gondoljuk, hogy akár szupererőnek is elmennének, és valamilyen módon a javára lehetnek a másinak, az embernek, a világnak!

Ha ezzel megvagyunk, akkor olvassuk el *A talentumok példázatát* (Mt 25, 14–30). Ebben a példázatban arról van szó, hogy az Isten ajándékai, a talentumaink azért vannak, hogy szolgáljunk velük, nem azért, hogy elrejtjük vagy elfelejtjük őket. Ugyan nem szupererőkről van szó, és nem arról, hogy milyen nagyon extra talentumokat kaptak egyesek, mások meg nem, de arról igen, hogy van, aki többet kap, van, aki kevesebbet – de a kevesebbrel is éppen úgy lehet szolgálni az Istennek, ahogyan a nagyon sokkal.

Lukács evangéliumában el is hangzik, hogy akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak, és attól sokat is kérnek számon (Lk 19,26). Isten nem kér többet, mint amennyi neki jár – minden ajándékunk tőle van ugyanis, és minden, amit mások javára fordíthatunk, tőle ered. Így amit ezen keresztül visszakupunk, az jóval több, mint amivel mi magunk igazán bánni tudnánk. A feladat tehát az, hogy továbbadjuk, „befektessük”, és minden, amit ebből profitálunk, az tulajdonképpen azt illeti meg, akitől minden ered, aki adta. Így vihetjük mindenünket az ő színe elé, mert amit ő megsokszoroz, azt mi adhatjuk tovább másoknak – ez lehet a mi szupererőnk.

ZÁRÁS

Kitalálhatunk mindenkinek egy vicces szuperhősnevet – olyat, ami jellemzi azt, ami legalább egy „szuperereje” azok közül, amiket felírt magáról. Így megtudjuk azt is, hogy ki melyiket tartja a legfontosabbnak, vagy a csoport mit tart róla a legfontosabbnak. A nevek maradjanak a csoport berkein belül!

Mondjuk el együtt az IFI-imádságot.

Tükör

MIZU-kártya kérdés: Hogyan képzeld el Istent?

Eszközigény: Erre az alkalomra hozzunk be egy tükröt. Ez fontos lesz az alkalom végén.

ÉNEK

- Uram, kihez mehetnénk (ÚÉ 170)
- A mennyei Atya... (EÉ 555)
- Sose mondtad azt (ZÉ 90)

BESZÉLGETÉS

Ennek az alkalomnak az elején, a kérdés feltevése után hallgassuk meg a Közel zenekar *Ott vagy közel* című dalát². Ha valamiért nem tudjuk meghallgatni, olvassuk fel a szövegét.

Honnan tudjam, ki vagy te?
Egyszer kékszemű, másszor fekete.
Annyiféleképpen látlak téged.

Honnan tudjam, hol vagy te?
Ha kérdezlek, vajon figyelsz-e?
Olyan sokszor szólítalak téged.

Hogyan érthetnélek meg, ha nem vagy fogható?

Hol a zajban hangodat.
Hol egymásban arcodat.
Hol az ég a földnek megnyílik.
Ott vagy közel.

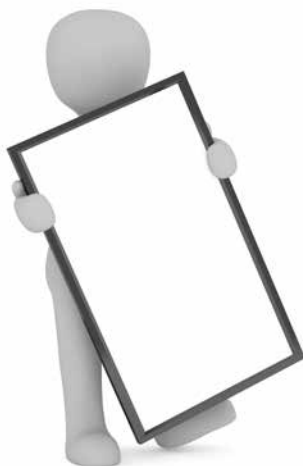
Kéz a kézben indulunk feléd.
Utaidat, Uram, ismertesd velünk.
Mondd, hogyan váljunk felnőtté?
Ösvényeidre taníts minket.

Hol a zajban hangodat.
Hol egymásban arcodat.
Hol az ég a földnek megnyílik.
Ott vagy közel.
Ott vagy közel, ott vagy közel...

2 A felvétel itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=PwMdcBbY2R8>

KÉRDÉSEK

- Mit mond nekünk ez a szöveg?
- Milyen érzéseket kelt? Hogyan tudnánk megfogalmazni?
- Milyen gondolatok indulnak el bennünk Istennel kapcsolatban, amikor ezt a szöveget olvassuk, vagy meghallgatjuk a dalt?
- Milyen lehet Isten, akiről ez a dal szól?
- Az ember és Isten kapcsolatáról milyen módon szól ez a dal?
- Hogyan hagyja – vagy nem hagyja – magát megismerni Isten? (Elvonatkoztatathatunk a daltól is, természetesen.)
- Honnan tudhatjuk egyébként, hogy milyen az Isten?
- El tudjuk-e valójában képzelni Istent? Ha elképzeltük már, milyen volt? Változott a kép, vagy egy ideje ugyanolyan?
- El tudja-e képzelni az ember Istent? (Elég-e az ember véges képzelete ahhoz, hogy a végtelen és örökkévaló Istent elképzelhesse?)

GONDOLATOK AZ IGE KÖRÜL

A teremtetéstörténetben olvassuk, hogy Isten a saját képmására teremtette az embert. Vagyis amikor az embert mint a Földön öntudattal, értelemmel, lélekkel létező lényt nézzük, aki azt a feladatot kapta – eltérően a többi lénytől –, hogy uralkodjék az élővilágon, mindezt pedig

felelősséggel és szeretettel tegye, szaporodjon és sokasodjon, akkor azt kell mondanunk, hogy az ember ebben az értelemben Isten képmása.

Kapott életteret, felelősséget, érzéseket, értelmet, lehetőségeket – mindent, ami szükséges ahhoz, hogy a feladatát betöltsse. A bűneset óta tudjuk, hogy az ember engedetlenségre is képes Istennel szemben. Itt azért megtörik kissé ez a kép, hiszen Isten hűsége nem ideig való, hanem örök. Az emberé törékeny, akarata kétes, szándékai nem mindig tiszták. Ebben az értelemben már nem Isten képmása, de tulajdonképpen a „képmás” azt is jelenti, hogy olyan, de mégsem az eredeti. Hasonló, de nem az, amelyiktől minden ered. Ilyen az ember is – Istenhez hasonló, de nem ugyanaz.

Jézus több ízben is azt mondta, hogy aki látja őt, az látja az Atyát. Vagyis arra a kérdésre, hogy milyen az Isten, válaszolhatunk azzal is, hogy olyan, mint Jézus. Jézus pedig ember volta okán pontosan ugyanazokkal a nehézségekkel küzdött meg, amikor felnőtt, mint amivel egy átlagos gyereknek is meg kellett küzdenie. Ugyanazokon az éleetszakaszokon ment keresztül, az emberség minden korlátját, szennyét, boldogságát, örömét is megtapasztalta. Tette ezt mindazzal együtt, hogy teljesen Isten lévén a „feladata” az volt földi életében, hogy betöltsse Isten tervét. Nem esett egy kicsiny csorba sem soha hűségén és engedelmességén, hiszen a kereszthalálig engedelmes volt az Atyának. Őt hirdette, órála tett bizonyosságot, órá irányította a hallgatóság figyelmét.

A cél az volt, hogy felismerjék – és felismerjük ma mi is –, hogy Isten azért jött el emberként a világba, hogy ezzel hozzánk minél közelebb kerüljön, és így teremtsen velünk kapcsolatot. Vagyis Isten olyanná lett, mint az ember. Fizikailag is.

A teremtés története összekapcsolódik a megváltás történetével: Isten a saját képmására teremtette az embert, és lehelt belé életet, végül pedig emberi formában jött el, hogy az embernek élete lehessen – újra. Tette mindezt szeretetből, olyan nagy szeretetből, amelyet soha nem érthetünk meg.

Milyen tehát az Isten? Olyan, mint minden ember, és olyan, mint Jézus. Jézusra kell néznünk, és akkor látjuk, milyen az Isten. Mindenki, minden ember másmilyen, és mindenki másképp látja a másikat – ez pedig így van rendjén. Istenről is így alkotunk képet magunkban, akár úgy, hogy le is tudnánk rajzolni, akár úgy, hogy érzések, szavak, gondo-

latok kötnek hozzá, esetleg egy dal, egy élmény, színek vagy olyan helyzetek, amelyekből tudjuk, hogy igenis olyan az Isten, ahogyan abban a helyzetben biztosan ő cselekedett.

Isten sokféleképpen van jelen az életünkben, a világban, sokféleképpen jelenhet meg attól függően, hogy mit akar megmutatni, mi a terve, mit akar tenni. Ez nem azt jelenti, hogy egyszer békaként, egyszer meg kisrepülőként jelenik meg, hanem azt, hogy eseményeken, embe-reken, beszélgetéseken keresztül formál és alakít bennünket. Hiszen mi is az ő képmásai vagyunk, azt szeretné, ha igazán őt tükröznénk vissza. Ez pedig nem könnyű, de ő azt ígérte, hogy velünk van minden napon a világ végezetéig. Ezzel a feladattal sem vagyunk hát egyedül: ő az, aki kísér és segít bennünket ebben is.

FELADAT

Az alkalom végén a tükört takarjuk le egy kendővel vagy takaróval, esetleg tegyük egy olyan dobozba, amelyből nem látható, hogy az egy tükör. A csoporttagoknak a beszélgetés nyomán elmondhatjuk, hogy ami a lepel alatt vagy a dobozban van, az az a titok, hogy hogyan képzelhetjük el a legkönnyebben – és egyben a legtöbb feladatot adó módon – Istent, és hogyan láthatjuk meg, mi a feladatunk, küldetésünk ezzel.

Hívjuk őket oda sorban; aki kíváncsi rá, belenézhet – természetesen nem kötelező. A tükörre vagy a tükör alá jól olvasható módon írjuk rá Reményik Sándor *Istenarc* című vers jól ismert sorait: „Egy istenarc van eltemetve bennem... az az arc igazán én vagyok.”

Ha belenéznek a tükörbe, ne kezdjenek el beszélgetni; akár szólhat halk zene is a belenézés alatt.

ZÁRÁS

A tükörbe való belenézés után csendben ülünk körbe, és mondjuk el együtt az IFI-imádságot és a *Miatyánkot*.

Bibliai szerelmek

NOVOTNY DÁNIEL

Előzetes megfontolások

A szerelem és a tőle – a Bibliában különösképpen is – elválaszthatatlan szexualitás témája az utóbbi 100 évben biztosan fokozódó módon kényes, veszélyes terület lett, de mintha az elmúlt 4–5 évben még erősebben kulminált volna. Jelenleg (2025) Magyarországon szélsőséges társadalmi, kulturális és gyakran politikai vélemények csapnak össze a párkapcsolatok kérdéskörében. Szerintem ne gondoljuk, hogy egy gyülekezeti bibliaóra vagy ifjúsági óra valami elzárt, kívülálló csoport lenne – nemcsak a résztvevők különbözőképpen részei ennek a sok feszültséggel terhelt világnak, hanem az itt elhangzó vélemények is továbbgyűrűzhetnek. Ezzel nem eltántorítani szándékozom senkit sem ettől a sorozattól – épp ellenkezőleg: a téma fontosságára, aktualitására és a jézusi üzenet felelősségére akarom felhívni a figyelmet.

A szerelem és a szexualitás témáiról nehéz beszélni, sok közéleti tabu határolja, és könnyen válik a szégyen és a megítélés eszközévé. A kulturális kockázatokon túl még nehezebb ügy, hogy az alkalmak egyszerre legyenek mélyek és őszinték, ugyanakkor ne váljanak iszonyatosan kínossá a résztvevők számára.

A csoportvezető saját, komolyan átgondolt mérlegelésére van szükség, amely során meg kell vizsgálnia a következőket:

- Megfelelő, lehetőleg egymáshoz hasonló életkorú résztvevők számára nagyon tudatosan meg kell határozni az intimitás szintjét. A felkészülésben nagy segítséget jelenthet, ha van valamiféle ismeretünk a résztvevőkről. Egyszerű módszer egy páros lista készítése:

a bal oszlopba kerüljenek azok a témák, amelyeket igyekszünk elkerülni, a jobb oszlopba pedig azok, amelyek megvitatását mindenképpen hasznosnak érezzük – kínos helyzetbe hozás nélkül. Nyilvánvalóan lesznek menet közben meglepetések, váratlan kérdések, témák, de legalább kirajzolódik egy korosztályi-érettségi koncepció.

- Nyilván nem érdemes a biztonság kedvéért felszínese, „ovisra” venni a szintet – akkor pont a téma érdekessége, izgalma marad el.
- A foglalkozások során a csoportnak lesz egy belső dinamikája, ami – remélhetőleg – az egymás megismerésével és a biztonságérzet növekedésével jár. Ennek mentén a csoportvezető óvatosan változtathatja menet közben az intimitás szintjét. A sorozat felépítésének szándéka, hogy ezt a nyitást támogassa: az alkalmak egymásra épülnek, egymásra hivatkoznak, a felszínebb témáktól haladva a bensőségebbek felé.
- A csoportvezető személye ilyen témáknál különösen kényessé válhat, amennyiben bizalmaskodó, személyeskedő eszközökkel él. Mindenképpen kerülni kell a félreérthető megjegyzéseket – bármennyire humorosnak szántak is. A csoportvezető szerepe élesen elhatárolt legyen: ilyen témáknál nincs átjárhatóság a szerepek között.

A sorozat kifejezetten a középiskolás (15–19 éves) korosztálynak készült, de ezen belül is a csoportvezető felelőssége, hogy ezt a kínosság nélküli intimitásszintet meghatározza és fenntartsa. Természetesen a vezető kreativitásával egy kicsit fiatalabb, illetve akár jóval idősebb korosztályok számára is érdekessé tehető.

A sorozatban tíz bibliai pár kapcsolatán keresztül közelítünk a szerelem, a párkapcsolat és a szexualitás témájához. Bár szándékom, hogy a bibliai narratíva leírásait minél hűbben tükrözze a karakterképzés, a Szentírás csodája, hogy mind a magunk módján tudunk a szereplőkkel azonosulni. Emiatt a sorozatban megjelenő párkapcsolatok sztereotipizálását bizonyosan sok kritika érheti – de ez a kritikus átértelmezés is bátran lehet része a foglalkozásoknak, akár csak a vezető teszi meg, akár a csoport közösen.

A 10+ történet évezredek távolából érkezik hozzánk, és a bibliai leírások tömörségén túl is nehézség, hogy rengeteg ismeretlen és ambivalens területe van a kortörténetnek. A történeti hűség érdekében

persze minden esetben messzemenő kutatásokat kellene végezni, de erre nincs módunk. A jelenlegi gimnáziumi hittankönyv-sorozatot viszont mindenképpen ajánlom – a résztvevők jó esetben már túl is vannak néhány tisztázó fejezeten.

A témában a legkonkrétabbak kigyűjtve:

- Keres! (9. o.)
 - Nők vallási szerepben 7. Női tanítványok
 - Szeretet fogalma (ÚSz) 8. Szeretetközösségekben
 - Patriarchális viszonyok 12. Férfiak és nők
 - Mária és József 34. Karácsony
- Láss! (10. o.)
 - Ádám és Éva 5. Az első kérdés
 - Exogám és endogám 10. A hit embere
 - Utódnemzés jelentősége 12. Ígélet és utód
 - Házasságtörés 31. Ne paráználkodj!
 - Vágyak 33. Ne kívánd...
 - Rebeka és Izsák 34. Lehet-e jó, akit nem én választok?
 - 8 házasságtípus a Bibliában 35. Amikor érdemes várni rá
 - Ruth és Boáz 36. Saját sorsának alakítója
 - Dávid házasságai 37. Házasság...
 - Szexuális vágy 38. Vágy és vezeklés
 - Keresztény család 39. Az elég jó család
 - Anna és Elkána 40. Család, gyerek, ajándék
 - Válás 41. Házasság – a legnagyobb kihívás
 - Énekek éneke 44. Szexualitás
 - Nemiség, homofóbia 45. Énképek
- Szólj! (11. o.)
 - Házassélet megtisztelése 35. Felnőttkor – saját ház
 - Szeressük egymást 39. Aranyszabály
 - A másik a fontosabb 40. Együttélés másokkal
- Remélj! (12. o.)
 - Empátia 22. A samáriai asszony
 - Erős nők 23. A magdalai Mária

Annyit mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy ezek a szerelmek egy erősen patriarchális, mediterrán társadalom színpadán jelennek meg, és az ókori világ csak tovább mélyíti ezt.

Az egyházi körökben illendően elhallgatott, de mégis evidencia, hogy az ifjúsági órák – ahogyan a táborok és az ifis konferenciák is – az ismerkedés, a párválasztás és a szerelem potenciális szekunder szerepét is betöltik. Ezzel önmagában nincs is semmi baj – poszt-COVID időszakunkban különösen is felértékelődnek az ilyen offline találkozási lehetőségek. Amikor maga a szerelem a téma, a vezetőnek különösen is éberen, a helyén kell kezelnie a csoportban fokozottabban kibontakozó szerelmeket: azok szépségét, értékét, de foglalkoznia kell az ezzel járó csatlódásokkal, feszültségekkel, féltékenységgel is.

METODIKA

A szokásos ifiórás elemek – éneklés, játék, áhítat – szépen illeszthetők a sorozathoz. Nem gondolom, hogy mindent alá kellene rendelni a szerelem témájának; szükség van kilépésekre is ebből, miközben a csoport saját belső dinamikája továbbra is fejlődik a kerettevékenységek során.

Javaslom, hogy a bibliai igék szó szerint, érthető fordításban (RÚF) mindig hangozzanak el – ez a legerősebb meghívás a történetbe. Az ósdi, versenként körbeolvasós módszer is remek, de ha közben valamilyen kreatív feladattal el tudjuk foglalni őket, hogy ne kezdjenek el egymással beszélgetni, akkor például a YouVersion alkalmazás szépen felolvassa a történeteket. Néhol különösen sok, hosszú ígérész szerepel, ezek közül a csoport teherbírása alapján kell szelektálni.

A gimnazisták már idősek a hagyományos történet-eljátszáshoz (ez is kínos lehet), ugyanakkor a pszichodráma komolyabb szintjéhez még éretlenek lehetnek. Fontos ennél a korosztálynál, hogy mindig fenntartsuk a lehetőségüket arra, hogy visszaléphessenek a jellemzően szűk komfortzónájukba.

A kulcsfogalmak felvezetését asszociációs játékok is segíthetik. Kártyákra írhatjuk őket, ezeket lehet együtt sorba rendezni, csoportokba sorolni, ellentéteket képezni, vagy kiosztani, majd a fogalmakat értelmezni, illetve egy hozzájuk kötődő élményt elmesélni.

1. pár: Rebeka és Izsák

Előre elrendezett szerelem

IGÉK

- Saját családból hozott feleség: 1Móz 24,3–4
- Kiválasztás a kútnál, imával: 1Móz 24,10–27
- Rebeka beszámol, Lábán intézkedik: 1Móz 24,28–33
- Alku, döntés, elrendezés, végül még Rebeka véleménye is számít: 1Móz 24,50–59
- Lábán furcsa áldása: 1Móz 24,60
- „Izsák megszerette őt”: 1Móz 24,61–67
- Kedvenc gyerekek: 1Móz 25,27–28
- Nevetgélnek: 1Móz 26,8
- (Rebeka átveri a férjét: 1Móz 27,1–33)

TIPOLÓGIA

Rebeka és Izsák kapcsolatáról nem maguk, hanem a családtagjaik döntöttek. (Vagy Isten?) Úgy tűnik, hogy nagyon különböző személyiségek voltak. Találtak örömet a kapcsolatukban, de a kedvenc gyerek favorizálása, és főleg a gyerekek kijátszása egymás ellen, egy diszfunkcionális párkapcsolat jeleit sejteti.

KULCSFOGALMAK

a helyzet elfogadása, egymás felfedezése, a különbözőség izgalma és feldolgozhatatlansága

KONCEPCIÓ

Európában egészen a 19. századig általános volt, hogy a szülők elrendezték gyermekeik párválasztását. Bár az irodalom már az ókorban is tele van szerelmi történetekkel – jellemzően tragédiákkal –, az általános gyakorlatban a szerelem a legritkább esetben előzte meg a házasságot. Maga a szerelem inkább negatív értékű volt, a házasságtörés fogalmával kötődött össze.

A szerelemnek van értelme, értéke – ne bánjuk, hogy ezek az idők elmúltak. A házasság alapja legyen közös döntés: érzelmi és értelmi egyaránt.

Nagyon különböző személyiségű párok esetén a szerelem szenvedélyes lehet, mert izgalmas felfedezni a másik egzotikusan idegen világát – de hosszú távon ez az idegen világ idegen is marad, és a felek saját külön világukba zárulnak.

KÉRDÉSEK

- Milyen előnyei lehettek az ilyen előre eldöntött házasságoknak?
- Mik lehettek a hátrányai?
- Jó házassághoz kell szerelem? (Azt mondják, úgyis elmúlik.)
- Szerinted Rebeka és Izsák esetében hogy alakult? (Hogyan lehet eljutni a nevetgéléstől az átverésig?)
- Mit szólnál hozzá, ha a szüleid választanának neked társat egész életedre? Lehetne előnye?
- Vajon van-e a párválasztásban teljesen szabad választás? Vagy valójában külső körülmények, események és a véletlen „döntenek” helyettünk?

2. pár: Ráhel és Jákób

„Nagy Ő”

IGÉK

- Szerelem első látásra: 1Móz 29,9–12
- Hét év csak néhány napnak tűnt, annyira szerette őt: 1Móz 29,15–20
- (Átverés Leával: 1Móz 29,21–28)
- Jobban szerette: 1Móz 29,30
- Konfliktus a gyermektelenség miatt, helyettesítés: 1Móz 30,1–8; 22–23
- Ráhel halála szülés közben: 1Móz 35,16–20
- (Jákób Lea mellé lesz temetve: 1Móz 49,29–33)

TIPOLÓGIA

Ráhel és Jákób szerelme az „igazi”, nagy szerelem. Szerelem első látásra, feltartóztathatatlan már az első pillanatban. És nem csak fellángolás – megindító a Biblia mondata, hogy a hét év szolgálat csak néhány napnak tűnt, annyira szerette őt. Nem beszélve az újabb hét évről. Ráhel kínlódása az anyasággal, sőt Jákób kiakadása ezen, is ennek megerősí-

tése: Ráhel (akkoriban) a legnagyobb ajándékot akarja adni a szerelmének, Jákób pedig nem tudja megértetni vele, hogy önmagáért szereti. József és Benjámin iránti apai ragaszkodás is ennek a szerelemnek a jele.

KULCSFOGALMAK

Igazi, szerelem első látásra, nagy ő, tökéletes kiegészítem, összeillik, kölcsönösség, ritkaság

KONCEPCIÓ

A „Nagy Ő” koncepció minden korban és helyen erősen tartotta magát – mindenki vágyik a tökéletes szerelemre. Ha bonyolult szélű kirakós-darabokként értelmezzük magunkat, akkor a másik az az egyetlen darab, aki pont hozzánk illeszkedik. Ennek a „Nagy Ő”-hitnek több csapdája is van. Mi van, ha a világ másik felén lakik a Nagy Ő, vagy csak egyszerűen sosem találkozunk vele? (Jákób azért fakad sírva az első csók után, mert egyből megtalálta – nem kell tovább keresnie.)

Ez a felfogás promiszkuitáshoz (válogatás és tartós jelleg nélküli, szabados nemi élet) is vezethet, hiszen a kapcsolatokban a legkisebb konfliktus is azt jelezheti: „nem ő az igazi”, tehát azonnal szakítani kell, és keresni (kipróbálni) a következőt. Keresztény felhanggal élve: Isten úgy igazgatja életünk eseményeit, hogy mindenképpen találkozunk a Nagy Ő-vel – de vajon felismerjük-e, vagy elszalasztjuk?

A dilemma megoldása lehet, hogy nem statikus (mint a kirakósdarab), hanem dinamikus személyiségek vagyunk: Nagy Ő-vé tudunk válni egymás számára, mert változunk – sőt dolgozhatunk is ezen.

KÉRDÉSEK

- Van szerinted olyan, hogy szerelem első látásra? (Ez vajon csak a különösen szépeknek van fenntartva?)
- Hiszel a Nagy Ő-ben? Létezik külön a te számodra valaki, aki tökéletesen passzol hozzád?
- Bármit megtennél, vállalnál, hogy megszerezd az igazit?
- Tetszene, ha lenne valaki, aki bármit megtenne és vállalna, hogy megszerezzen téged?
- Isten tud segíteni a párválasztásban? Gondolj Rebeka megtalálására is – a beszélgetésekre a múlt alkalommal.

- Jákób végül úgy rendelkezik, hogy Lea mellé temessék. Miért lehet ez?
- (Mit élhetett át Lea azon az éjszakán?)

3. pár: Éva és Ádám

Elemi szerelem

IGÉK

- Nincs társ az állatok közt: 1Móz 2,20
- Éva teremtése: 1Móz 2,21–23
- Egy test – két test: 1Móz 2,24(25)
- (Bűnbeesés: 1Móz 2,25–3,13)
- A feleség sorsa (ókor): 1Móz 3,16
- Éva elnevezése: 1Móz 3,20

TIPOLÓGIA

Éva és Ádám az őstörténeti teológia szereplői; már önmagukban a férfi és a nő, illetve a házaspár őstípusát mutatják be. Itt aztán nincs párkeresés vagy párválasztás – egyetlen ő van, szükségszerű Nagy Ő. A történet a lehető legintimebb, legegyszerűbb módon szól arról, hogyan válik egy házaspár eggyé, ami tulajdonképpen visszatérés az eredeti ősállapotba. Éva és Ádám szerelme az, amikor nem is létezik más, csak a másik – nyilvánvalóan. És nem is hiányzik más. „Te vagy a mindenem.”

Lehet, hogy mindössze ennyi a történet, de a lényege mégis valódi és hatalmas: jóban és rosszban, paradicsomban és pokolban, fiatalon és öregen, az első lehelettől az utolsóig – csak mi ketten vagyunk, én és te.

KULCSFOGALMAK

egyedül nem megy, én és te (nincs „ő”), teljesség (veled teljes, magamban fél ember vagyok), közös történet, megosztott életút, egy test, te vagy az életem

KONCEPCIÓ

Populáris szemlélet, hogy az ember önmagában csak fél ember, és csak akkor lesz egész, ha megtalálja a másik felét.¹ Az antropológia és a pszichológia egyaránt az embert alapvetően társas lénynek tartja. A magány mindig valamilyen fokú sérülés. A családi kötődések és barátságok lényegében itatják át és határozzák meg egzisztenciánkat, személyiségünket.

Éva és Ádám történetében izgalmas lehet – több művészt is megihletett –, hogy különböző személyiségek lehettek. Ádám a pusztá porából a pusztá végtelenségébe született, talán hajtotta a futás vágya, a haladás, a felfedezés lelkesedése: megélni a határtalan szabadságot. Éva viszont már az Éden kertjébe született – virágok és madárdal, gyümölcs-től roskadozó fák és selymes fű közé. Ő talán a békét és a kényelmet szerette: szundikálni egy puha, árnyékos kuckóban.

Vajon nincs mindannyiunkban egy kis Ádám és egy kis Éva is? Még saját magunkon belül is kiegészíti egymást Éva és Ádám.

KÉRDÉSEK

- Lehet egyedül boldogulni az életben? Mi az előnye?
- Ismersz igazán magányos embert – fiatalt vagy időset?
- Mit jelent: „az ember társas lény”?
- Gondolj a barátaidra! Tudsz mondani bennük olyan értéket, ami hiányzik belőled? Fontos ez számodra?
- Mi a véleményed a koncepcióban vázolt Éva és Ádám személyiség-típusokról? El tudod dönteni, hogy melyikből van több benned?

4. pár: Abigél és Dávid

Nem csak a külső számít

IGÉK

- Abigél helyzete: 1Sám 25,3
- Abigél beavatkozik: 1Sám 25,23–31
- Dávid hallgat az okos tanácsra: 1Sám 25,32–35
- Dávid feleségül veszi Abigélt: 1Sám 25,39c–42

1 Hooligans: *Félemler*. https://www.youtube.com/watch?v=F1VA3jW_hQM

TIPOLÓGIA

Abigélről annyit tudunk meg, hogy nemcsak szép, hanem okos is. A béke követe, megakadályoz egy vérfürdőt. Az alázatoskodó „szindarab”, amellyel Dávid hiúságát legyezi, szintén tudatos módszer, hogy elérje célját. A köztük lévő szerelem csak feltételezhető, de az biztos, hogy Dávidot lenyűgözi Abigél. A bibliai történetek között ritkaság, hogy nem a külső szépség váltja ki a szerelmet, hanem belső értékek is. Rebeka például kedvességével és segítőkészségével tűnt fel Ábrahám szolgájának.

KULCSFOGALMAK

belső értékek, konfliktuskerülés, békevág, mediálás, tisztelet, alázat, bizalom – rábízom magam a másikra

KONCEPCIÓ

A posztmodern, digitalizált világunkat gyakran éri az a vád, hogy minden területen csak a külső és a külsőségek számítanak. Ruhák, divatok, frizurák, smink, egyszerű és összetett jelképek alapján alkotunk véleményt másokról, és ezek alapján hozzuk meg döntéseinket. A minket érő benyomások több mint 90%-a szinte kizárólag vizuális úton jut el hozzánk. A közösségi média is nagyban ráerősít erre – természeténél fogva szinte csak a külső mutatható meg.

A belső értékeknek, a személyiség rejtett rétegeinek viszont kulcsszerepe van a párkapcsolatban és házasságban. Érdemes tehát szándékosan kilépni ebből a pusztán vizuális világból. Ennek egyszerű módja lehet szinte bármely offline közösségi alkalom. Kifejezetten hasznosak az analóg társasjátékok, szabad vagy irányított viták, és természetesen minden közösen végzett munka vagy alkotás.

Diákoktól hallom, hogy a szerelem és a párkapcsolat csak a szépeknek, divatosaknak való. A közösségi média „húspiac”, ahol csak a legszebbek „kelnek el”. Más nem is számít. Szeretném hinni, hogy ez sosem lesz tényleg így.

KÉRDÉSEK

- A közösségi felületeken mi az avatarod, és miért az? Milyen fotókat osztasz meg magadról?

- Szerinted milyen képet mutatsz magadról? Milyet szeretnél mutatni – és vajon tényleg ilyennek is látnak a többiek?
- Van igényed arra, hogy jobban megismerj másokat? (Jó eséllyel van.)
- Van igényed arra, hogy jobban megismerjenek téged? (Jó eséllyel nincs.)
- Ha valamennyire ismeritek már egymást, mondjatok egy-egy belső értéket a másikról, ami nem nyilvánvaló első látásra!

5. pár: Delila és Sámson

Szexuális szenvedély

IGE

- Beszélgetések az ágyban: Bírák 16,4–21

TIPOLÓGIA

Nem világos a bibliai szövegből, hogy Delila és Sámson kapcsolatában ki irányít kit. Ami kiderül: kettejük kapcsolata kizárólag egyetlen helyszínen játszódik – az ágyban. Delila részéről legfeljebb a fejedelménkénti 1100 ezüst iránt mutatkozik szenvedély, de Sámson fejét végül teljesen elcsavarja, míg a bíra elveszíti józan ítélőképességét.

Nyilván nehezen nevezhető szerelemnek a fajfenntartó ösztönök végletes felkorbácsolódása – de sajnos el kell ismerni, hogy az emberi interakciók során ez sokszor döntő fontosságú tényező. Sámson az olyan férfi jelképévé vált, aki nem az eszével, hanem egy másik szervével gondolkodik.

KULCSFOGALMAK

elvesztem a fejem, önátadás, kiszolgáltatottság, erőszakos viselkedés, promiszkuitás, kielégülésfókusz, behatolás és befogadás

KONCEPCIÓ

Valamilyen mértékben a szexualitás – az ebben megjelenő vágyak és szenvedély – a házaseset centrális színtere. Egy adott párkapcsolat konfliktusainak megoldására semmiképpen sem alkalmas, de jó indi-

kátor lehet a kapcsolat természetét illetően. Isten jól szerkesztette meg az emberi szexualitást is: akkor működik igazán, ha kölcsönösen, minden pillanatban a másik a fontosabb.

Ennek az ókori történetnek nyilván van egy vállalhatatlanul degradáló vonulata a nőkre nézve – ez a szemlélet a patriarchális társadalmakban és kultúrákban mind a mai napig meghatározó. Lásd például a burka vagy a csador funkcióját: eszerint a férfi szexuális vágyaiból fakadó bűnökért mindig a nők a felelősek. Sajnálatos módon ennek a gondolkodásmódnak a maradványai még ma is megtalálhatók az európai kultúrában, sokszor épp vallási közösségekben is.

KÉRDÉSEK

- Milyen öltözködési és sminkelési szabályok működnek a gimnáziumokban? Szerinted mi az oka ezeknek a szabályoknak? Elérik a céljukat?
- Kell szenvedélyesség a szerelemhez?
- Van véleményetek a házasság előtti szexualitásról? Hittanórán volt már szó róla? Esetleg más tantárgy során említették?

6. pár: Anna és Elkána

A szerelem irracionális (annak ellenére)

240

IGÉK

- Elkána feleségei: 1Sám 1,1–2
- Annát nagyon szerette: 1Sám 1,4–5
- Elkána vigasztalja Annát: 1Sám 1,7–8
- Éli vigasztal: 1Sám 1,17–18
- Fiú fogan és születik: 1Sám 1,19–20
- Elkána támogatja Annát: 1Sám 1,23

TIPOLÓGIA

Anna és Elkána szerelme szépen bemutatja, hogy ez a kapcsolódás mennyire mentes a logikától, a racionális érvektől. Pedig ez nem egyértelmű: a szeretet bizonyos szintjei szépen megindokolhatók, de van az a mélység, ahol mindenestül szeretjük a másikat. Anna nem érti, hogyan sze-

retheti őt a férje, ha képtelen gyermeket szülni (ókori axióma); Elkána nem érti, miért szenved ennyire Anna, miközben neki csak ő kell. Szerelmükben a szükségtelen kínlódások oka pusztán az, hogy mindenképpen racionalizálni akarják a viszonyukat.

KULCSFOGALMAK

annak ellenére szeretlek, azzal együtt szeretlek, szeretlek., jobban szeretlek, nem elég a szeretetem(?), méltóvá válni a szeretetre

KONCEPCIÓ

A szeretet három szintje modell lehet a mai ifióra alapja.²

- Az első szint: „Szeretlek, ha...” – olyan feltételes szeretet, amelyben bennem van a kritérium, az én elvárásaim, igényeim kielégítése révén valósul meg a szeretet.
- A második szint: „Szeretlek, mert...” – szintén feltételes szeretet, de itt a kritérium a másik emberben van: az ő értékei a felsorolható oka a szeretetemnek.
- A harmadik szint: „Szeretlek, csak...” – már feltétel nélküli szeretet. Isten és az édesanyák zöme így szeret. Nem is egyszerűen a hibáid ellenére szeretlek, hanem kifejezetten a gyengeségeiddel együtt – mert jó és rossz egyaránt hozzád tartozik, és mindenestül akarlak téged.

KÉRDÉSEK

- Tudsz mondani példát a különböző szintekre a saját kapcsolataidból?
- Ez a három modell lefed minden szeretetkapcsolatot? Tudnál hozzátenni még egy másik szintet?
- Nincs vajon egy kapcsolaton belül is hullámlás?
- Nem keverednek össze a szintek néha?
- Van olyan rossz tulajdonságod, ami nélkül már nem is te lennél? Mit lehet ezzel kezdeni?

2 Részletesen írok róla a jegyesoktatásomban: Novotny Dániel: *A Dömdödom-analízis*. In. Közösségben. Evangélikus gyülekezeti munkaprogramok 2017-2018. Luther Kiadó – Gyülekezeti és Missziói Osztály, Budapest, 2017. 407–409. o.

7. pár: Mária és József

Elfogadás és befogadás

IGÉK

- József családja: Mt 1,16
- Mária helyzete: Lk 1,26–27
- „Férfit nem ismerek”: Lk 1,34
- József igaz ember: Mt 1,18–19
- Magához vette feleségét: Mt 1,24–25
- Népszámlálás miatt: Lk 2,4–7
- Szent család: Lk 2,16
- Csodálkoztak: Lk 2,33
- Elveszett gyerekek: Lk 2,41–50
- Menekülés: Mt 2,13–14
- Visszatérés: Mt 2,21.23
- Ács és apa: Mt 13,55–56

TIPOLÓGIA

Mária és József esetében alig tudunk meg róluk valamit – az is bizonytalan (József apja Jákób [Mt] vagy Éli [Lk]?). József különös bibliai szereplő: férfi létére egyetlen szót sem szól. Mindig jelen van, aktív az eseményekben, mégis szinte láthatatlan, Jézus tizenkét éves kora után pedig már nem is említik.

Ennek ellenére könnyű a következtetés, hogy Mária és József között valódi szerelem volt. József gyöngédsége Mária elfogadásában és Jézus befogadásában, a békés család, a sok testvér – mind erre utal. A konfliktusok hiánya, valamint hogy az eseményekben (Erzsébet látogatását kivéve) mindig együtt vesznek részt, egyfajta békés összhangot sugall a kapcsolatukban. Ebben a tipológiában feltételezzük, hogy hasonló személyiségűek voltak.

KULCSFOGALMAK

jegyeség, ragaszkodás, elfogadás, befogadás, megszégyenítés nélkül, szülők, család, gondviselés, törődés, összhang, egyszerűség

KONCEPCIÓ

Az egymástól nagyon különböző vérmérsékletű, személyiségű párokról már volt szó Rebeka és Izsák esetében – ott lángoló szerelem alakulhat ki, de ritkán tartós. Éva és Ádám esetében a különbözőség a két fél egymást kiegészítő egységét szolgálja.

A teljesen egyforma személyiségek kapcsolata nagyon erős lehet, de ha mégis belső probléma adódik, számukra az gyakran megoldhatatlan. A statisztikák szerint a nagyjából 70%-ban hasonló személyiségű párok kapcsolata tartós és békés. Különösen az alapvető világnézeti kérdésekben hasznos, ha egyezés van.³

KÉRDÉSEK

- Ha a szüleidre vagy olyan ismerős párokra gondolsz, akik szerinted jól működnek együtt: hasonlítanak egymásra, vagy inkább különböznek?
- A kedveseddel vagy a legjobb barátoddal szerinted hasonlítottok, vagy különböztök egymástól?

JÁTÉK

Alkossunk párokat! (Lehet szabad választás alapján, vagy például multikártya vagy más játék segítségével.)

A csoportvezető közli, hogy a párok egy erőpróbának lesznek kitéve. Ahhoz, hogy erre felkészüljenek, valamilyen közös testtartást kell felvenniük, amit meg is kell tartani:

- egymásnak háttal állva,
- egymással szemben, mindkét kézzel összekapaszkodva,
- egymás mellett állva, megfogva a másik kezét.

Beszélgetés: Mielőtt bármilyen erőpróba történne, beszéljétek meg, ki melyik testtartást választotta és miért. Mi lehet az adott pozíció előnye vagy hátránya?

- Egymásnak háttal: mind a négy kéz szabad, belátják az egész teret.
- Egymással szemben: erősen megvetik a lábukat, összekapaszkodnak, szinte mozdíthatatlanok.
- Egymás mellett: könnyű előrehaladás, egymást tudják segíteni.

3 Szintén részletesen: Uo. 397–399. o.

Ez a beszélgetés a lényeg – nem is kell feltétlenül erőpróba. De ha igénylik, jöhet egy verseny: csak az egymás mellett állóknak van esélye. Melyik testtartás milyen párkapcsolati mintára utalhat?

8. pár: Ruth és Boáz

Bátor szerelem

IGÉK

- Egész *Ruth könyve*, ha van rá mód
- Megözvegyült Ruth követi megözvegyült anyósát: Ruth 1,16–18
- Első beszélgetés: Ruth 2,8–13
- Naomi furcsa áldásmondása: Ruth 2,20a
- Naomi tanácsa: Ruth 3,6–7
- Második beszélgetés: Ruth 3,8–15
- A nép és a vének áldása: Ruth 4,11–12
- Ruth és Boáz házassága: Ruth 4,13

TIPOLÓGIA

Ruth és Boáz szerelme ebben a tipológiában a bátor szerelem, amely áttöri a korlátokat és legyőzi a társadalmi előítéleteket. Akármilyenek is a népszokások, Ruth mégiscsak moábita nő volt – a zsidók számára ez egy megvetett, pogány népet jelentett. Ruth belső értékei azonban utat törnek: egyrészt hűséges gondoskodása magára maradt anyósáról (ami a patriarchális, ókori világban szinte életben maradási esélyt sem jelentett), másrészt alázatos szorgalma, amellyel elfogadja nyomorúságos helyzetét – a hulladék kalászkok szedegetését – és a legnagyobb igyekezettel végzi a munkáját.

Míg a közelebbi rokon számára Ruth feleségül vétele az örökség tönkretételét jelentené, Boáz szerelme felülírja ezt a kockázatot. Ruth Dávid király nagyanyja lesz – így József révén Jézus őse is.

KULCSFOGALMAK

törődés, gondoskodás, hűség, kötelességtudat, személyesség, kedvesség, intimitás, gyöngédség

KONCEPCIÓ

„A szerelem nem válogat”, mondják. Mindenki fel tudja sorolni, milyen típusú – részletes külső és belső tulajdonságokkal bíró – emberek tetszenek neki. Sokan meglepő pontossággal el tudják képzelni előre, milyen lesz a jövőbeni párjuk, aki tökéletesen illik hozzájuk. Híresebb színészek, zenészek gyakran válnak párválasztási álmodozásaink modelljeivé.

A megszokott az, hogy párunk a saját nemzetünkéből, lakókönyezetünkéből, hasonló társadalmi, vallási és anyagi helyzetből származó másik nemű személy. Az élet azonban gyakran másként alakítja a dolgokat. Vajon mennyire vagyunk képesek átlépni környezetünk és saját magunk elvárásain? Nem válik-e sokszor a szerelem külső és belső előítéletek, gyűlölködések áldozatává? Vagy képes legyőzni ezeket a korlátokat?

KÉRDÉSEK

- Vannak az ismerőseid között megdöbbentő, valószínűtlen párkapcsolatok? Ismersz olyan párt, akik különböző nemzetből, kultúrából jöttek, nagyon különböző az anyagi helyzetük vagy iskolázottságuk, eltérő bőrszínűek, vagy éppen azonos neműek? Mi a véleményed róluk?
- El tudod képzelni a legjobb barátodról, hogy ilyen szokatlan párt válasszon?
- El tudod képzelni magadról, hogy ilyen szokatlan párt válassz?
- Jó lenne, ha a kedvenc színészed/színésznőd, vagy egy herceg vagy milliárdos téged akarna párjául?
- Vajon miért lenne baj, és milyen közvetlen következményei lennének, ha a közéletben nyíltan megvetett csoportból választanál párt?

9. pár: Eszter és Ahasvérós

A szerelem küldetés

IGÉK

- Eszter helyzete: Eszt 2,7
- Királyi feleségválasztás: Eszt 2,8–14
- Eszter királyné lesz: Eszt 2,15–18
- Eszter az életét kockáztatja a zsidó népért: Eszt 5,1–2

- Ahasvérós rajongása, Eszter kérése: Eszt 5,3–4.6–8; 7,1–6
- Ahasvérós Eszter becsületét védi: Eszt 7,8
- Eszter újabb kérése: Eszt 8,3–6

TIPOLÓGIA

Eszter és Ahasvérós (Xerxész?) szerelme ebben a tipológiában olyan küldetéssé válik, amely kiárad a környezetükre, és jobbá teszi a világot. Természetesen itt sem derül ki sok minden kettejük személyes viszonyáról – kapcsolatuk egy súlyos politikai-társadalmi dráma díszlete. Mégis, feltételezve a szerelmet – a király részéről biztosan voltak erős érzelmek –, pozitív változások indultak el a környezetükben.

Ez egy igazi ókori királydráma, nagy gazdagsággal és lakomákkal, sok vérrel és erőszakkal, a nyers hatalom és a manipuláció játékaival. Még a szerelmi szálon is vannak vállalhatatlan elemek – például a feleségválasztás procedúrája. Nehéz lebontani a vastag kortörténeti burkot, hogy az egyetemes üzenet világosan látszódjon.

KULCSFOGALMAK

küldetés, lehetőség, tervek, kérés, kívánság, kiállás, támogatás, változtatás, osztozás a hatalmon

KONCEPCIÓ

A szerelem esemény – olyasmi, aminek hatása van. Mint a vízfelszínen továbbgyűrűző hullámok, befolyásolhat embereket és döntéseket. Desmond Morris biológus az emberi házasságot így definiálta: „a kizárólagos szaporodási közösség kinyilvánítása.” Bár tudományosan komolytalanul hangzik, mégis van benne igazság.

Számunkra lényegesebb, hogy a szerelem képes átalakítani a környezet viszonyulásait. A szerelem dimenzióváltás: ha az életünket fonalként képzeljük el, akkor a párkapcsolat ezek összefonódása. De nem csupán két ember „fonala” találkozik – ezzel együtt családok, baráti körök is összekapcsolódnak. Nem egyszerű fonat, hanem szövet: felvető-szálakba húzott életek szövete. A kvázi egydimenziós „fonáléletekből” kétdimenziós szöttes lesz. Ez a dimenzióváltás.

A szerelem valódi kiterjedéséről – a családról – majd a következő ífiórán lesz szó.

Még egy szempont: a szerelemben össze tud adódni a felek ereje, sőt meg is sokszorozódhat. Egy párként sokkal erősebbek lehetünk, mint külön-külön.

KÉRDÉSEK

- Van olyan barátod, akit egy másik barátod révén ismertél meg? Ugye, milyen sok van?
- Ismersz olyan párt, akik jól láthatóan hatnak a kapcsolatukkal a környezetükre? (Lehet jó vagy rossz példa is.)
- Érezted már, hogy egy feladat elvégzése könnyebb, ha nem vagy egyedül? Hogy együtt dolgozva mindenki megerősödik?

10. pár: Cippóra és Mózes

A szerelem: otthon

IGÉK

- Mózes megvédi a lányokat: 2Móz 2,16–17
- Cippóra hamar Mózes felesége lesz: 2Móz 2,18–22
- Cippóra megmenti Mózes életét: 2Móz 4,24–26
- Újratalálkozás: 2Móz 18,2–6

TIPOLÓGIA

Számunkra Cippóra és Mózes szerelme az otthont, a fészket, a biztonságot, a hazatérés lehetőségét és értelmét jelenti. „The home is where the heart is.”⁴ (Ott az otthon, ahol a szíved.)

Mózes váratlanul talál rá a szerelemre Jetró táborában. Addigi, már születésétől fogva zaklatott, kifordított élete – ami egy gyilkosságban kulminálódik – egy pillanat alatt megnyugszik, és helyére kerül. Mint ha semmi sem történt volna azelőtt: most sátra, felesége, gyermekei vannak, pásztor lett – béke, nyugalom: otthon.

Aztán az égő csipkebokorral minden újra kezdődik. Mielőtt Mózes elhagyná az otthont, Cippóra gyors rögtönzéssel megmenti az életét: „véren szerzett férj” lesz – a kötelék mély pecsétje. Mózes végzi a külde-

4 Elvis Presley: *Home is Where the Heart is*. https://www.youtube.com/watch?v=a_B80AIQegE

tését, távol szerelmétől és gyermekeitől, és csak a pusztai vándorlás során látja viszont őket.

Mózes egész élete az otthontalanság története: születésétől kitaszított, idegen a maga környezetében – Cippóra szerelme, gyermekei, a Jetró táborában töltött nyugalom évei jelentik számára az egyetlen kivételt. Itt tapasztalja meg, mi az otthon és a család.

KULCSFOGALMAK

otthon, család, fészek, hazatérés, vigyázni egymásra, megmenteni egymást, távol lenni, viszontlátás

KONCEPCIÓ

Természetesen a szerelemben van helye a romantikának, szenvedélynek, a lángolásnak – nemcsak a kapcsolat elején. De egy működő párkapcsolat vagy házasság biztos jele a béke és a nyugalom – vagyis az *otthon*.

Az *otthon* az a hely az életünkben, ahol tudjuk, hogy van helyünk ebben a zavaros világban. Fókuszpont: innen indulunk, ide érkezünk vissza. Az otthon biztonságot jelent. És mivel *ott az otthon, ahol a szívünk*, a szerelem ideális esete pontosan ez: nem fizikai hely, hanem az a szeretet, amit a társunk iránt érzünk, és tőle kapunk.

Az otthon tényleges megtestesülése a család – szülők és gyerekek. A bibliai szerelmek sorában a mi modern romantikus mintázataink sokszor csak erőltetetten illeszthetők a történetekbe. De az ókori kortörténetből egyértelműen látszik, hogy abban a korban a szerelem csak akkor vált valóságossá és „érvényessé”, ha gyermek született belőle.

A szerelem érzelmi viharainak – kétkedésnek és bizonyosságnak – a szív a színtere, de a család révén valósul meg ténylegesen az emberi közösségben.

KÉRDÉSEK

- Van padod, fix helyed az iskolában, az osztályteremben? Fontos neked, hogy van ott helyed? Vagy szeretnéd, hogy legyen? Milyen érzés az átültetés? (Mintha növény lennél? ☺)
- Van otthon saját ágyad? Asztalod, könyveid, virágod? Saját szobád? Szeretsz otthon lenni? Milyen elindulni – és milyen hazaérkezni?

- Kik a családtagjaid? (Először könnyű válaszolni a közvetlen családtagokra – de ugye mégis milyen nehéz pontosan válaszolni? Az egész foglalkozás rámehetne erre az egy kérdésre: Kit kell és kit lehet családtagnak tekinteni?)
- Mit jelent számodra a család? Miben korlátoz? Miben jelent segítséget?
- (Csak ha nem kínos ilyen kérdéseket feltenni): Milyen családot szeretnél? Hol lagnál? Lenne gyereked? Mennyi?

További beszélgetéstémák

Bibliai érdekességek, furcsaságok, elgondolások a szerelemről

Az alábbi rövid témák nem köthetők konkrét párokhoz, de mégis érdekes lehet szóba hozni. Némelyik kemény pszichológiai, antropológiai vagy szociológiai kérdéseket vet fel, még óvatosabban kell ezeket kezelni. Némelyik téma inkább csak fiatal felnőtt korosztálytól ajánlott. Mégis annyira érdekesnek és fontosnak tartom ezeket a kérdéseket, hogy lehetőség szerint mindenképpen javaslom elővenni őket. Akár minden ifiórán egy plusz témaként, beszélgetésként, akár külön.

1. ÉNEKEK ÉNEKE

A kanonikus indoklás szerint az *Énekek éneke* azért kerülhetett bele a Bibliába, mert a judaizmus fontos hasonlata, hogy Isten a vőlegény, a választott nép pedig a menyasszony, házasságuk a szövetség megvalósulása.

Akármi is az ok, de csak hálásak lehetünk, hogy az ókori romantikus-erotikus költészet eme pazar gyöngyszeme a Szentírás része lehet, túlélte az évezredek.

Nyilván érdemes részletesebben is foglalkozni ezzel a könyvvel, költői műelemzés és kortörténeti analízis révén is. Válogatott, csoportosított verseket lehet pl. itt találni: <https://laycistercians.com/song-solomon-verses/>

Kérdések

- Tényleg van létjogosultsága egy ilyen „világi” költeménynek a Bibliában?

- A testi vonzalom, erotika nem eleve bűn?
- Van helye az erotikának a kereszténységben?

2. POLIGÁMIA, MONOGÁMIA

Megintcsak óriási téma, de egy kört mindenképpen érdemes áldozni a kérdésre. A Bibliában a világ legtermészetesebb dolga a poligámia. De persze óriási különbség van Salamon háreme (1Kir 11,3: 700 feleség + 300 ágyas) és Mária és József közt, ahol Józsefnek elvileg joga lett volna több feleséghez, de monogámiát választott. Jézus korában már ritkaságnak számított a poligámia.

A kereszténységben a kezdetektől fogva a monogámia volt az általános, de minden korban voltak kilengési kísérletek.

A mormon egyház, igazodva az USA alkotmányához, bevezette a monogámiát, de egy kisebb rész kivált, és illegális módon a mai napig poligámiában élnek elzárt falvakban. Más vallásokban, kultúrákban még jelenleg is fellelhető a poligámia, de a monogámia felé haladó tendencia világszerte megfigyelhető, párhuzamos a civilizálódás erősödésével. Az iszlám vallásban elvileg legfeljebb három felesége lehet a férfiaknak, de ott is messze általánosabb a monogám házasélet.

A kamaszfiús fantáziáláson túl a poligámia rendszerint kegyetlen helyzeteket teremt, nemcsak a feleségek számára (Elkána két felesége közti feszültség és Anna kikészítése), de a férjek számára sem sima ügy a békesség megteremtése, több feleség boldoggá tétele. Az inkább csak irodalmi fantáziában élő amazonokat leszámítva olyan poligámia sosem létezett, ahol több férje van egy nőnek. A kevés matriarchális kultúrában sem.

Lelkészek mesélhetnek az egyházi/állami házassági anyakönyvezés kérdéseiről, ami újra és újra problémákat vet fel manapság is.

Kérdések

- Szerinted miért alakult ki a poligámia? (Éva és Ádám és az őstörténet monogám.)
- Milyen előnye lehetett a poligámiának? Milyen hátránya?
- Helyes a monogámia alkotmányban rögzítése? (Igen.)

3. ÉLET SZERELEM NÉLKÜL

A cölibátusnak ősi hagyományai vannak, amik átszövik az Ó- és az Újszövetséget is.

A vallási szolgálathoz, szerzetességhez (názír, Elizeus, Keresztelő János) a kezdetektől fogva hozzátartozott a tisztaság megőrzésének ez a formája, a szüzességi fogadalom. A próféták egy része is komolyan vette ezt, bár nem volt feltétele a prófétai szolgálatnak, kiválasztásnak.

Pál apostol az 1Kor 7,1kk-ban legjobbnak azt tartja, ha a férfi egyáltalán nem érintkezik nőkkel, csak a paráznaság miatti engedmény a házasság. Pál apostolról tudjuk, hogy mindig meglehetősen negatívan nyilatkozik a nőkről. Hiteles személy annyiból, hogy sosem volt felesége, semmilyen nőről nem tudunk az életében.

Kérdések

- Szerinted lehet szerelem nélkül élni? Érdemes?
- Milyen okai lehetnek a cölibátusnak a katolikus szerzetesi és papi életben? Van értelme?
- A házasság protestáns lelkészek szolgálatában előny vagy hátrány a házasság?

4. BARÁTSÁG

Nem tartozik a szerelem témájához, de érdekesnek gondolom, hogy igazából az egész Bibliában egyetlen konkrét barátság története szerepel: Dávid és Jónátán barátsága.

Jézus többször használja a „barát” szót, sokszor a tanítványokkal kapcsolatban, de mindig nagyon elméleti.

Kérdések

- Létezik fiú-lány barátság?
- A szerelmet meg kell előznie barátságnak?
- A párunk a szerelmi kapcsolatban egyben barátunk is? Szükség-szerű? Előny vagy éppen hátrány, ha igen?

5. VÁLLALHATATLAN SZEXUÁLIS AGRESSZIÓ, NEMI ERŐSZAK A BIBLIÁBAN

Ez nyilván nem vitatéma, de mégis érdemes rögzíteni, kimondani, hogy a nemi erőszak minden formája vállalhatatlan a jézusi etika és kereszténységünk számára.

Csak néhány végiggondolandó példa: Jákób lánya, Dina megerősztolása; Potifárné közeledése Józsefhez; Lábán aljas trükkje Leával – Lea, Jákób vagy mindkettejük elleni egyértelmű abúzus; Dávid és Betsabé (visszaélés a hatalommal); Ahasvérós feleségválasztási módszere stb.

Már csak azért is érdemes egy ifiórán rögzíteni ezek vállalhatatlanságát, hogy egyértelművé tegyük a keresztény etikát, a beleegyezés jogának fenntartását, a szexuális erőszak elkövetőinek elítélését, az áldozatokért való kiállást. Hiába szerepelnek a Bibliában, nincs mentség ezekre a bűntettekre.

6. JÉZUS ÉS A NŐK

Teljesen külön téma, hogy vajon Isten maga miért férfiként, miért nem nőként inkarnálódott. Izgalmas és komoly teológiai, vallásfilozófiai könyvek és tanulmányok születtek a témában. A katolikus dogmatika pl. külön foglalkozik ezzel.

Ami egyértelműen benne van a Bibliában: Jézus férfi volt. A közvetlen tanítványi kör férfiakból állt, de a tágabb tanítványi körben több nő is volt: a magdalai Mária és egy másik Mária.

Interakcióiban számos fiatalabb nővel is beszél, mint a házasságtörő asszony, a lábát megkenő bűnös nő, a samáriai nő, Mária és Márta stb. Ezen túl a Szentírás nem közöl ennél részletesebb információt.

Teológusok arra következtetnek, hogy Jézusnak nem volt szerelmi kapcsolata senkivel sem, ahogy ez negatív módon kiderül a Bibliából is. Konkrét názír fogadalomról sincs szó.

Ennek ellenére erős a feltételezés, hogy a Jézus körüli nők között lehetett olyan, aki erős érzelmekkel, akár szerelemmel viseltetett Jézus iránt. Ha volt is ilyen, egyoldalú maradt.

Sok más mű mellett Martin Scorsese 1988-as *Krisztus utolsó megkísértése* című filmje is foglalkozik ezzel a témával. Azóta is sok felháborodás övezi ezt a filmet. Szerintem csodás alkotás, izgalmas, és a végét tekintve hívóként is van mondanivalója.

Kérdések

- Min változtatna az evangéliumban, ha olyan Jézus szerepelne, aki szerelmes lesz? (Szabad asszociációk)
- Szerinted változna a krisztusi váltságmű, ha Jézus nem a Szentlélektől fogan, hanem József a vér szerinti apja is?

7. HOMOSZEXUALITÁS

Valószínűleg megnyitni sem érdemes ezt a témát, de az utóbbi évtizedekben nem telik el úgy év, hogy egyre keményebb és egyre szélsőségesebb módon ne kerüljön elő a kérdés: Mit mond a Biblia a homoszexualitással kapcsolatban? Ha az ifjúsági órán előkerül a kérdés, mégiscsak érdemes erről őszintén beszélgetni.

Óriási a téma tudományos szakirodalma és populáris vélemények sora egyaránt. És nem csak rendkívül kiterjedt, hanem végletesen szélsőséges is. Mindenfajta véleménynek megvan a maga masszív képviselője.

Konkrétan a homoszexualitásról, melegségről a Biblia pozitívan sehol sem nyilatkozik, tiltó szakaszok viszont megtalálhatók a Tóra törvényei közt. Az ezt kritizálók azt szokták felhozni, hogy szinte az összes többi törvényt sem tartjuk már be – kezdve a rendszeres áldozás szabályaival, a lányaink rabszolgának eladásán, vagy a szófogatatlan fiaink megkövezésén át.

Nem egyértelmű a homoszexualitás bűnként, pszichés betegségeként, születési adottságként vagy szokásként, döntésként, esetleg társadalmi lázadásként való értelmezése.

Viszont a Biblia – kifejezetten Jézus és az evangéliumok – határozottan nyilatkoznak a megértő és szeretetteljes odafordulás fontosságáról a bűnösök, az elesettek, a kitaszítottak, a megbélyegzettek, a lenézettek felé. Jézus ezt a saját példájával lépten-nyomon bemutatja.

Létezik meleg szerelem a Bibliában? Egyértelműen leírva semmiképpen sem. Ahogy fentebb említettem, Dávid és Jónátán barátsága annyira egyedülálló, hogy ragaszkodom hozzá: ők a barátságon innen vannak. Bizonyos vélemények szerint Pál apostol a Filemonhoz írt levelében olyan ritka gyöngédséggel fogalmaz Onézimosz kapcsán, hogy az minimum zavarba ejtő – többen szerelem nyomait feltételezik. Pál nőgyűlölete és egyedülállása egyértelmű. Szélsőséges vélemények szerint Jézus és a tanítványok is valamiféle meleg közösséget alkottak – erről egy

film is készült az utóbbi években. A Bibliában semmi sem utal ilyesmire, legfeljebb a „szeretett tanítvány” Jézus mellkasára hajtott feje (Jn 13,23–25), aminek szintén számtalan magyarázata van.

8. PROSTITÚCIÓ

Megint csak nem tartozik szorosan a szerelem témájához, de a Szentírás több helyen is foglalkozik a prostitúcióval. A szerelem ellentétéként lehet tekinteni rá.

Prostituáltak az ószövetségben és az Újszövetségben is szerepelnek, mindig elítélt, megvetett szerepben. Delila esetében is előkerülhet ez a vád, hiszen pénzért kerül Sámsonnal intim kapcsolatba. A Tóra egyértelműen elítéli és bünteti a prostitúciót. Viszont a világ sajnálatos, de természetes részeként tekintenek rájuk.

Ennél sokkal izgalmasabb, hogy főleg a prófétai és apokaliptikus szövegekben hasonlatként szerepelnek. Nemcsak a gonosz megtestesítőjeként, hanem például Ezékiel irodalmilag is igényes próféciájában (Ez 16) maga Jeruzsálem, vagy legalábbis Izrael vezetői azonosulnak a Nagy Parázna szerepével.

A mai napig óriási probléma ez világszerte. Komoly jogi kérdés, hogy ki itt az elkövető és ki az áldozat. Megjegyzendő, hogy a Biblia jól ismert ókori, patriarchális rendszerében kizárólag a prostituáltakat ítélik el, míg a szolgáltatást igénybe vevő férfiakat nem. Mára az utóbbiak elleni fellépésnek kellene igazán hangsúlyosnak lennie. A fogyasztói igények teremtik meg azt a közeget, ahol testek árucikké válhatnak...

Ez is az a téma, ahol érdemes a keresztény etika sarokpontjait hangsúlyozni: a szexuális erőszak, perverziók, megalázás, bántalmazás egyértelmű elítélését, ugyanakkor az irgalom és segítségnyújtás fontosságát.

Kalandozás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül

ISÓ M. EMESE, KINCZLER ZSUZSANNA,
GALAMBOS ÁDÁM, HAVJÁR ZOLTÁN

Ez az összeállítás több szinten is lehetőséget kínál a gyülekezeti élet gazdagítására. Luther Márton és Bóra Katalin házasságának fél évezredes jubileuma nem csupán egy történelmi esemény kerek évfordulója, hanem kivételes alkalom arra, hogy a reformáció személyes dimenzióit új megvilágításból tekintsük át. Célunk, hogy a művészettörténet, a zenetörténet, a kultúrtörténet és a gasztronómia oldaláról közelebb hozzuk az érdeklődők számára a reformáció világát. Beszéljünk a tárgyi kultúráról, a reformáció korának zenei életéről, a házasság fogalmáról – mind ezt úgy, hogy ezek ne csupán történeti érdekességek legyenek, hanem lehetőséget teremtsenek arra, hogy a résztvevők feltehessék a maguk kérdéseit.

Az alábbi összeállítás anyaga sokféleképpen alkalmazható:

- Bibliaórai sorozatként, ahol a házasságról, az Isten előtti elköteleződésről, a kultúrtörténetről és a keresztyén szabadságról szóló gondolatokat közösen mélyíthetjük el;
- Ifjúsági alkalmakon, ahol az egyháztörténeti eseményen keresztül ma is érvényes kérdések és válaszok fogalmazhatók meg a fiatal generáció számára;
- Gyülekezeti hétvégék tematikus anyagaként, amely korosztályokon átívelő beszélgetéseket, műhelyeket és közös élményeket eredményezhet;

- Közösségi (emlék)lakodalomként, vagyis egy hosszabb előkészületi folyamat betetőzéseként tartott, nagyszabású, közös étkezéssel fűszerezett gyülekezeti rendezvényként;
- Gyülekezeti napként vagy előadássorozatként, amelyet akár települési szinten is hirdethetünk.

Az ötszáz éves frigy alkalmat adhat arra, hogy a közösség ne csupán megismerje a reformáció korában szokatlannak ható házasságot, hanem együtt gondolja végig, miként hatja át Isten elhívása az élet minden területét — a családi kapcsolatoktól a közösségi szolgálatig.

Az összeállításban található korabeli receptek a főzni szerető testvérek örömét, az elkészület ételek pedig a jelenlévők nem kis boldogságát szolgálják. A tárgyi, zenei és kultúrtörténeti kitekintések lehetőséget kínálnak arra, hogy a gyülekezeti tagok egyéni érdeklődésük szerint vállaljanak szerepet az előkészületekben vagy a programban.

A fejezet második felében olvasható Luther-idézetek önmagukban is elmélyülésre hívnak, de akár kiosztható formában is felhasználhatók.

*Id. Lucas Cranach: Luther Márton és Bóra Katalin
(1525. The Morgan Library & Museum, New York)*

Ha a gyülekezet ünnepi gyülekezeti lakomát is tart, ne feledkezzünk meg arról, hogy ne csupán Bóra és Luther házasságáról essen szó, hanem a jelenlévők házasságaira, kapcsolataira is kellő figyelem irányuljon. A sorozat ökumenikus kérdések megvitatására is alkalmas.

Mivel ez az összeállítás elég tág keretet kínál, javasoljuk, hogy ne csupán a lelkész használja, hanem a feldolgozást több generáció bevonásával, közösségekben végezzük.

Egybekötve: Luther és Bóra házassága tárgyi emlékek tükrében

Isó M. Emese

HOGYAN ÁBRÁZOLTÁK A REFORMÁCIÓ KORÁBAN BÓRA KATALINT ÉS LUTHER MÁRTONT A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN?

Luther Márton képmása különleges helyet foglal el a portrék történetében. A reformáció képzőművészetre tett hatására a szenteket ábrázoló képek helyére a reformátorok, az egyházi szereplők és a világi, humanista szerzők portréi léptek. Az arcképeket használták a saját imázs építésének hathatós eszközeként, bizonyos, a néző által könnyen és jól azonosítható szerepekben tetszelegve. A vitázó felek is kihasználták a portrék nyújtotta lehetőségeket, akár a karaktergyilkosság eszközeként is. Annál is inkább, hiszen a kortársak portréi a templom falain belül (például oltárokon megfestve) és a templom falain kívül is megjelentek festményeken vagy metszeteken: mondhatni, mindenütt elérhetővé váltak.

Luthert ismerjük mint Ágoston-rendi szerzetest, mint a teológia doktorát vagy épp mint György lovagot, hiszen életének menete szerint a Luther-portré is változott, amelyet id. Lucas Cranach (1472–1553) német festőnek köszönhetünk. Ő, mint a reformátor jó barátja, életútjának meghatározó állomásairól mindig készített portrét. A Luther-portrékról elmondható, hogy a festőnek köszönhetően életteliak, valóságoszerűek, mégis egy-egy általa hangsúlyozni kívánt szerepben lép elénk.

Érdemes így tekintenünk arra a kettősportréra is, amelyet Lucas Cranach nászajándékként készített Luther Mártonról és Bóra Katalin-

ról: az arcképeket tondóformába (kerek kivágat) komponálta, melyek mindössze 10 cm-esek. Ügyes választás ez, hiszen az arcképek megtekintéséhez kézbe kell venni a festményeket, feléjük kell hajolni, így bensőséges viszonyba kerülve a képmással, amelyet bizonyára a szeretett társ tarthatott csak így a kezében. Az alakok egymás felé fordulnak felsőtestükkel, de csak a férj néz kedvesére, Katalin mosolyogva kitekint a képből a nézőre. Talán az sem véletlen, hogy az ifjú férj borostás! Az északi reneszánszra jellemző beállításokat alkalmazott a mester: sötét, egynemű háttér előtt jelennek meg az alakok, ruhájuk társadalmi rangjukat fejezi ki, megjelenésük puritán, ékszernek nyoma sincs, a legdíszesebb az ifjú feleség haját fedő kendő.

A JEGYGYŰRŰ JELENTŐSÉGE

MIT TUDUNK LUTHER MÁRTON ÉS BÓRA KATALIN GYŰRŰJÉRŐL?

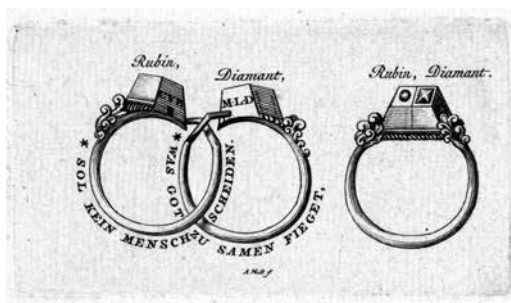
(SZIMBÓLUMOK, KORABELI HASZNÁLAT, MŰVÉSZI MEGFORMÁLÁS)

Ahogy manapság, úgy a középkorban is a jegygyűrű volt az egyik legfontosabb jegyajándék, amelynek elfogadása és nyilvános viselése egyértelműen kifejezte a jegyességet, míg adott esetben a megrongálása és visszaküldése a jegyesség felbontásának félreérthetetlen üzenete volt. A késő középkor és kora újkor időszakára igencsak jellemzőek a különleges, sajátos díszítésű ékszerek, eljegyzési gyűrűk, amilyenek többek között Bóra Katalin és Luther Márton gazdagon díszített gyűrűi is voltak: ezek az ékszerek viselőjük ízléséről, és egyben hitrendszeréről is sokat árulkodnak.

Bóra Katalin gyűrűje

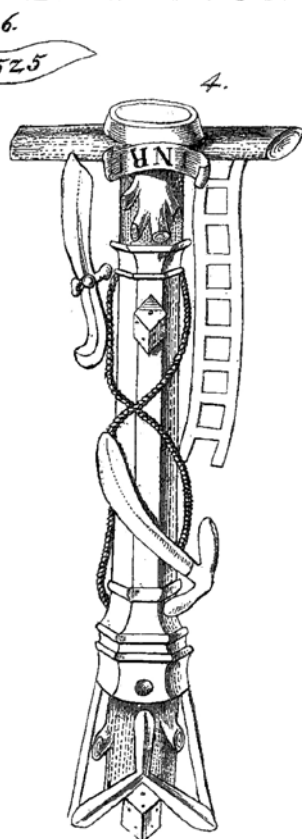
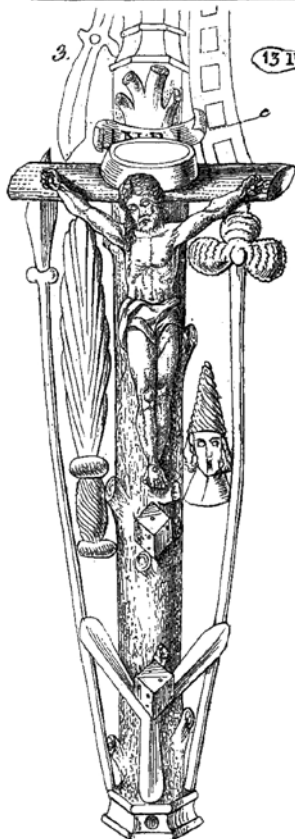
A reformátor feleségének ékszerei közül többet is ismerünk id. Lucas Cranach festményeiről, és egyik gyűrűje ránk maradt. Különlegessége a kialakításában és díszítésében rejlik. A rubinkövel ékesített műalkotáson az *armatura Christi* (Krisztus fegyverei), azaz a passiójelvények láthatók. A gyűrűt a Megfeszített szenvedésének eszközei, azok a tárgyak, szimbólumok ölelik körbe, amelyek Krisztus elárulásához, kínzásához és megfeszítéséhez kapcsolódnak. Bóra Katalin gyűrűje egy kis üzenetet, feljegyzést is rejt. Pántjának belső, viseléskor takarásban lévő oldalára, a házaspár nevének rövidítése mellett, a kézfogójuk időpontját vésték, amely 1525. június 13-án történt, esküvőjükre pedig két héttel később, június 27-én került sor.

Katharina gyűrűjével szemben Luther Mártoné látszólag egyszerű, elegáns darab: drágakövekkel díszített, pecsétgyűrűkre emlékeztető kialakítású, köves ékszernek tűnik, valójában azonban az „ikergyűrűk” típusához tartozik. A többretegű iker-, avagy gimmelyűrűk (latinul *gemellus*: „iker”) rafinált szerkezetét két vagy három egymásba illő karikagyűrűből állították össze. A hagyomány szerint a jegyespár mindkét tagja egészen az esketési szertartásig egy-egy különálló, saját gyűrűt viselt, az ünnep során pedig a két ékszert összeillesztették, s lett belőle egy. Úgy tudjuk, hogy itt Luther viselte az ikergyűrűt, s abban is csak levéve, a két karikagyűrűt szétcsúsztatva vált olvashatóvá a bevésett felirat: „*Amit tehát Isten egybekötött, azt ember el ne válassza!*” (Mt 19,6). A bibliai vers mellett az M. L. D. betűk olvashatók ki: ez Luther Márton nevének rövidítése, jelezve azt is, hogy viselője a teológia doktora.

D Martino Luthero, Catharina v. Boren.

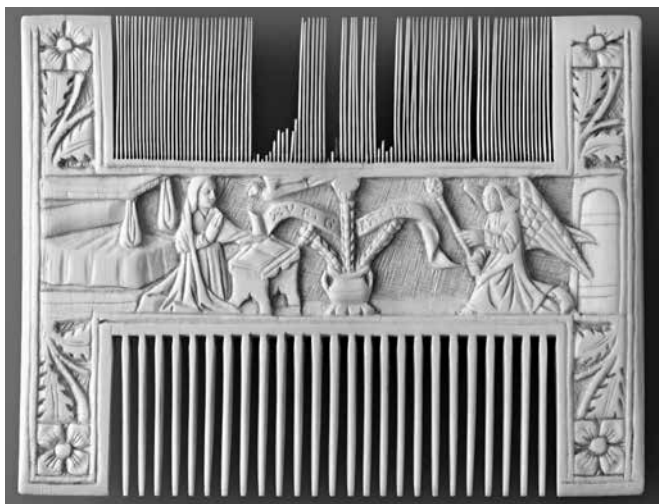

Luther's Verlobungs- und Trauring.

Luther Márton gyűrűje

REFORMÁCIÓ KORABELI HÁZASSÁGKÖTÉSEKHEZ KÖTHETŐ TÁRGYI ÉS MŰVÉSZETI ÉRDEKESSÉGEK, EMLÉKEK

A reformáció kora meglepően izgalmas tárgyakat vonultat fel, ha házasságkötésről van szó, hiszen az ajándékok, amelyek az udvarlás és jegyben járás kötelező elemei voltak, egyben bizonyítékai is voltak a szándék komolyságának. Ennek megfelelően az ajándék visszaküldése, esetleg megrongálása is félreérthetetlen üzenettel bírt, ahogy a gesztus viszonzása is szimbolikus volt. Azt se feledjük, hogy a még szabályozatlan házasságkötési eskü mintegy „tanúiként”, a kapcsolat fennállásának dokumentumaként is jelentőséggel bírt.

Csontfésű az angyali üdvözlés jelenetével, hátoldalán a pásztorok imádása jelenetével (15. század második fele, csont, 112 × 144 × 10 mm, Kunstgewerbemuseum, Staatliche Museen zu Berlin, Berlin, ltsz. F 1625)

Mi minden lehetett jegyajándék? A hagyományosan nőkhoz kötődő tárgyak között sok a hozomány részeként vagy kifejezetten jegyajándékként került a háztartásba, ennek megfelelően a feleségtől elvárt magatartásformák és erények képi megfogalmazása tér vissza a díszítésükön. Ilyenek lehettek a csontfésűk és a faragott tükörkeretek, amelyek rendszerint bibliai jelenetet ábrázoltak, esetleg olyan történetet, amely az erényes feleség mintaképét jelenítette meg. Kedvelt volt Mária és a Gyer-

mek megjelenítése, emlékeztetve új tulajdonosukat arra, hogy hamarosan az ő feladata is lesz biztosítani azt a szeretetet, amelyet a gyermeke fölé hajló Máriában mintaként maga előtt lát. A szépművészeti eszközökön megjelenített vallásos tárgyú jelenetek tehát egyértelmű, erkölcsi töltetű üzenettel is bírtak.

Minnekästchen (15. század közepe, temperával festett bükkfa, vasveretek, 15 × 29,5 × 18 cm, Germanisches National Museum, Nürnberg, HG238) A festett díszben koronás nőalak ül középen, előtte egy kisebb nőalak térdel, haját gyöngysor díszíti, kezeit a másik nő felé nyújtja, az égből aranyalma záporozik. A feliratok a tisztaság és alázat fontosságát hangsúlyozzák – talán ezeket a fogalmakat jelenítik meg a nőalakok. Két férfialak áll az erények oldalán, egyik piros szívet tart. A szöveg alapján az igaz szeretetet szimbolizálja. A másik férfi mezítelen, önmagát ostorozza. Ő a bűnbánat megtestesítője lehet. Bár a jelenet világi, mégis vallási tartalmakat hordoz magában.

Kedvelt ajándéktípus volt a ládika, így elképzelhető, hogy Bóra Katalin is kapott ún. *Minnekästchen*-t. A szerelemládikók többnyire a díszítésüket tekintve, szimbolikus mintázatukkal is utaltak az ajándék rendeltetésére. A közkedvelt motívumok között stilizált szív, virágtő (gyakorta egy szál nefelejcs) és madáralakok szerepeltek, de a korszakban ismert és népszerű történetekre utaló jeleneteket is előszeretettel ábrázoltak rajtuk. Bevett szokás volt, hogy ajándékozóik nemcsak évszámmal és monogrammal, hanem személyes üzenettel is ellátták őket.

A jegyajándékok között kifejezetten különleges helyet foglalnak el a portrék is: képzeljük el, ha a kiszemelt hölgy olyan portrét küldött magáról, amelyen éppen azt az ékszer viseli, amelyet korábban az udvarlójától kapott!

Sokszor hasznos, használati tárgyakat is adtak ajándékba: mosósulykot, guzsalyt, vászonzesztőt vagy fonószéket, míg a leányok rendszerint zsebkendőt, bokrétát, húsvéti tojást vagy dohányzacskót ajándékoztak kedvesüknek. E középkori eredetű tárgyak jelentik a magyar parasztság tárgyi kultúrájában, népművészetünkben is elterjedt jegyajándékok archetípusait.

*Jegyespár (1470 körül, olaj táblán, 62,3 × 36,5 cm,
The Cleveland Museum of Art, ltsz. 1932.179)*

MIT ÁRULNAK EL A LUTHER-CSALÁD MINDENNAPJAIRÓL A FENNMARADT BÚTOROK, HASZNÁLATI TÁRGYAK?

Abban a kivételes helyzetben vagyunk, hogy ismerjük részleteiben a Luther család otthonát, maradt ránk bútoraikból és személyes tárgyaikból is, sőt: néha értesülünk Luther levelezéséből is egy-egy számukra kedves tárgyról.

Luther egyik szobájának újabb kori rekonstrukciója eredeti tárgyakkal

Otthonukat Wittenbergben rendezték be, az egykori kolostorban. Ha körbetekintünk a ránk maradt bútorokon – szék, asztal, ablakba való pad –, azt látjuk, hogy formájuk és díszítésük révén is tipikus reneszánsz berendezési tárgyak, amelyek népszerűek voltak Dél-Németországban.

Több cserépkályha szolgált náluk, nemcsak az otthon melegét biztosítva, de színességük révén vidám háttérrel is adva a hétköznapiaknak: volt köztük színes mázas, amelyen az almát és egy koponyát tartó Éva alakja is megformálásra került. Ez egy olyan tárgy, amely biztosan Luther idejében került felállításra, hiszen 1536 körül készült, ráadásul ilyen kályhája lehetett Brandenburgi Albert mainzi érseknek is. A régészeti leletek között egy herceg és egy táncoló pár is élénk tárul egy-egy

kályhacsempéről: koloritjuk gazdagsága jól jelzi azt a társadalmi helyzetet és meghitt, a pihenésre és feltöltődésre is alkalmas közeget, amelyet magáénak tudhatott Luther és családja.

Tárgyak az otthonukból: egy Paul Preuning (a korszak Zsolnayja) által készített polikróm kancsó, egy színes mázas kályhacsempé Éva alakjával és egy zöldmázaz tintatartó.

Nem tudjuk, hogy nézhetett ki a Bölcs Frigyesztől ajándékba kapott kolostor házasságuk első napjaiban. Biztos, hogy számos festmény díszítette a falakat, elsősorban a családtagok portréi, amelyeket id. Lucas Cranach festett meg. A régészeti leletek és Luther végrendeletei alapján pedig tudjuk, hogy a későbbiekben aztán számos tárggyal teltek meg itt a polcok. A hétköznapiakat mintegy huszonkét (!) falikút segítette. A szinte teljesen ép állapotban ránk maradt példányokon – más-más megfogalmazásban – a Kálvária jelenete tárul elénk. A zöldmázaz alkotásokat étkezés előtt kézmosásra használták, volt, amelyikben illatosított víz szolgált a levegő frissen tartásához, de némelyikben tintát keverték az íráshoz. Természetesen az írás központi szerepét más tárgyak

is hangsúlyozzák, mint a fennmaradt zöldmázás tintatartók és a levélkések.

Támogatóiknak köszönhetően értékes és kifejezetten drága, import fajansz- és üveg tárgyak vették körbe őket.

A személyes tárgyak közé tartoznak még az (asztali) órák is, amelyekért rajongott Luther, szerinte az emberi találmányok egyik legfontosabbika. Nürnbergből két órát is kapott ajándékba, egyet 1527-ben, egyet pedig 1529-ben.

S egy másik, amelyet érdemes megemlítenünk: Bóra Katalin rózsafüzére. Az egyszerű, ékszerként is használható olvasót bizonyára apácaéletéből őrizte: a különleges, a szokott 59 helyett 118 gyöngyből álló rózsafüzért nem tudjuk, hogy továbbra is használta-e, vagy csak emlékként tartotta magánál.

A tárgyak, amelyek körülvették őket, egyszerre különlegesek és hétköznapiak: a kései gótika és a reneszánsz jellegzetességek egyszerre vannak jelen, ahogy a középkor és kora újkor határán mozog itt minden. Ezt jelzik a tárgy típusok és a rajtuk megjelenő ábrázolások is. Mindeközben a lépték jelzi azt a temérdek szerepet, amelynek meg kellett felelnie ennek az otthonnak: szellemi műhely, szálló és családi fészek volt egyszerre.

MILYEN SZEREPE T JÁTSZOTTAK EZEK AZ EMLÉKEK A REFORMÁCIÓ ESZMÉINEK TERJESZTÉSÉBEN ÉS A CSALÁDI ÉLET PÉLDÁJÁNAK BEMUTATÁSÁBAN?

Johann Eberlin von Günzburg ferences szerzetesként kezdte pályáját. Az 1520-as években ismerkedett meg számos humanistával és Luther követővel is. Az új ismeretségek nagy hatással voltak rá, bár korábban is fogalmazott meg kritikát a római katolikus tanítással szemben. Gyülekezete kiállt mellette és a reformáció eszméjével szimpatizáló prédikációi mellett, de el kellett hagynia rendjét. 1522-ben már Wittenbergben találjuk, ahol személyesen is találkozott Lutherrel. Ezekben a hónapokban írta meg első pamfletjét, amely rövid időn belül több kiadást is megért, s amely a „Milyen veszélyes is, amikor egy papnak nincs felesége” címmel fordítható magyarra. Az első kiadás címdala is izgalmas számunkra, hiszen három esküvő jelenik meg rajta, egy pedig éppen egy szerzetes és egy apáca frigyre lépését mutatja meg.

die gar gfarlich sey. So ein Priester kein Er-
weyb hat. wey vnschristlich. vnd schid-

lich eyn g. meynen nutz Die menschen seynd.

Welche hyndern die Pfaffen am

Eelichen stand. Durch

Johann Eberlin von Guntzburg Anno.

84.

Satz 84. 30

267

Johann Eberlin von Guntzburg munkájának címlapja,
balra a szerzetes és apáca házasságával

Kalandozás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül

Eberlin egyébként főként azzal érvel írásában a házasság mellett, hogy csak ebben az esetben képes egy pap jó mintával a gyülekezete előtt járni. Egyértelmű Luther hatása, de nemcsak szavakkal élt ő sem: 1524-ben feleségül vette Martha von Aurachot, és házasságukból négy gyermek született.

Sorolhatnánk még a példákat arra, hogy ezekben az években első-sorban maga a tett volt példaadó, amelyet végül Luther is magára vett, nem is titkolva, hogy azt hitvalló gesztusként éli meg. De azt is érdemes figyelembe vennünk, hogy Luther Márton és Bóra Katalin házassága szinte nyilvános esemény volt: szállóvendégek, barátok és vitapartnerek fordultak meg náluk nap mint nap, így a magukra vállalt szerepek is demonstratívnak mondhatók, mégha nem is akartak családmoddellként szolgálni.

Ezért is lehet izgalmas, hogy Luther Márton és Bóra Katalin arcképe nemcsak saját otthonuk falát díszítette. Portréikat számos verzióban megismételte a Cranach-műhely, így barátok, a család közeli hozzátartozói is kaptak belőle, de a hívek is beszerezhatték maguknak képmásaikat.

A reformáció korai évtizedeiben jellemzőbb, hogy elsősorban a reformátorok és humanisták (nem pedig feleségeik vagy családjuk) portréi szaporodtak el a laikusok otthonaiban – mondhatni, a szentek képei-nek helyét a kortársak vették át. Ráadásul nemcsak festményen és metszeten vihették haza legkedvesebb tanítójuk arcmását: talán az egyik legmeglepőbb, hogy kályhacsempén is megjelent a reformátor alakja.

Luthert a családja és barátai körében megjelenítő, immár családmoddell is közvetítő kompozíciókat viszont mind jól ismerjük: az egyik prototípusán Luther lantot tart kezében, mellette felesége, akinek egyik gyermekük el is szundít anyja ölében. A többiek állva énekelnek, figyelve apjuk vezényletére, s Melanchthon ül az asztal túloldalán. Ezek a kompozíciók azonban 19. századiak: a jelenetet festményen Gustav Spangenberg örökítette meg 1875-ben (magángyűjteményben), aki történelmi témájú festményeivel szerzett elismertséget. Megörökítette, ahogy Luther családja körében zenél, de György lovagot, a bibliafordító reformátort és a Wormsba bevonuló Luthert is. A reformátort a családja körében megjelenítő kompozícióját metszetek sokasága ismétli – többek között Louis Scholznek és Heinrich Stelznernek is köszönhetően.

Gustav Spangenberg: Luther családja körében (1866)

Némileg korábbiak azok a metszetek, amelyek ugyan a dolgozószobájában tevékenykedő Luthert ábrázolják, de szigorúan a családját ábrázoló festményekkel körülvéve, jelezve fontosságukat, és egy új lelkiségi irányzatot, nem utolsósorban pedig egy új családeshményt közvetítve. Egy harmadik képtípus ugyancsak a teljes családot mutatja – itt is Melanchthonnal kiegészülve – a karácsonyfa körül, ajándékokat bontogatva. Gustav König, hasonlóan Spangenberghez, történelmi kompozíciókról ismert, s kedvence volt Luther kora.

Összefoglalásképp elmondhatjuk, hogy a reformáció évtizedeiben a reformáció eszméje terjesztésének voltak alávetve a képek, Luther és Bóra esküvője, illetve családi életük mintaadó szerepe csak később vált hangsúlyossá.

A CRANACH-FESTMÉNYEK MINT A REFORMÁTORI CSALÁD IDEÁLJÁNAK KÖZVETÍTŐI

Érdemes úgy tekinteni az id. Lucas Cranach által készített festményekre, hogy azok milyen feladatot vagy célt vállaltak magukra: bár Luther Márton és Bóra Katalin arcképe nemcsak saját otthonuk falát díszítet-

te, mégis azt látjuk, hogy ezek a festmények nem a reformátor család ideáljának közvetítői voltak: alapvetően annak az igénynek tettek eleget, hogy a kortársi realizmus jegyében hazavihetők legyenek azoknak a szerzőknek és közéleti szereplőknek az arcképei, akik ismertek és meghatározók voltak ebben az időszakban.

Id. Lucas Cranach: Nagy szent család metszeten

Ők azok, akiket a szószékről, sőt akár a templomok oltárképeiről is ismertek a hívek, s képmásaik segítségével nem egy-egy üzenet, hanem egy annál tágabb és fontosabb mondanivaló került be a hívek otthonaiba, ezzel hatalmas súlyt is helyezve a „tanítók” vállára.

Cranach hathatósan lépett fel a metszetek segítségével mint a reformátori tanok terjesztője és mint a lutheri propaganda segítője – hiszen nemcsak festőként és Luther jó barátjaként, de metszőként, nyomdatulajdonosként és városi tisztségviselőként is az ügy mellé állt. Azonban a tanítás és a család új ideájának közvetítése alapvetően a reformátorokra maradt: mind írásban, mind tettekben elől kellett járniuk.

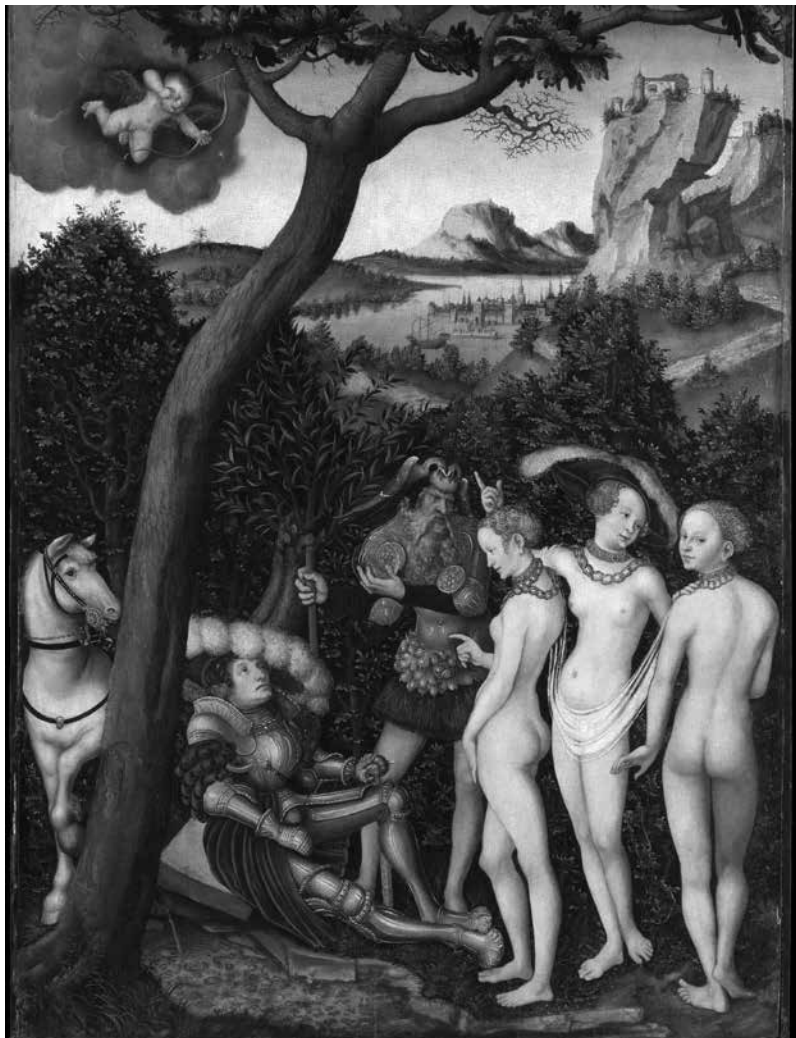
Ebben az időszakban még az ún. nagy szent család-képek – amilyeneket Cranach is festett – mutatták meg mintegy mintaképként, milyen is egy jól működő rokonság: ezeken a kompozíciókon nemcsak Anna (Mária anyja) és József jelennek meg a gyermek körül, de Mária két testvére, azok férjei és gyermekeik is. Ez a nagy család alapvetően kreálmány, a középkori hívek igényeinek kielégítésére szolgált, akik tudni akarták, kik is Krisztus rokonai. S bár az ötlet meglepő vagy akár mulatságos is lehet számunkra, mégis fontos mintakép volt, így a családi portrékhoz is modellként szolgáltak, ahogy a tényleges jól működéshez is. Ezt a fajta gondoskodó családot számunkra ma gesztusok, hagyományok emléke és tárgyak jelzik – mint amilyen a magyar népszokások között a komatál küldése.

Id. Lucas Cranach: Nagy szent család festményen (Torgaui oltár, 1509)

Ha a családi eszmékhez kötődő kompozíciót keresünk még Cranach festményein, akkor érdemes arra gondolnunk, hogy számos esetben tölt fel aktualitással egy-egy jól ismert, bejáratott kompozíciót. Ilyen a Párisz ítéletét ábrázoló festménye: a jól ismert történet szerint az ifjúnak el kellett döntenie, hogy Aphrodité, Héra vagy Pallasz Athéné a legszebb az istennők közt, s tudjuk, hogy Párisz a szerelem istennője

mellett döntött, hiszen az Heléna kezét ígérte neki cserébe. Csakhogy Cranach számára a humanista olvasat volt izgalmas: mit válasszon a ma embere? A földi gyönyöröket (Aphrodité), a családot (Héra) vagy a tudást (Athéné)?

Id. Lucas Cranach: Párisz ítélete (1528)

HOGYAN JELENIK MEG A NŐI SZEREP, KÜLÖNÖSEN A LELKÉSZFELESÉG ALAKJA A 16. SZÁZADI ÁBRÁZOLÁSOKBAN?

A női szerepekre is gyakorta reagálnak a 16. századi ábrázolások, amelyeket a hagyományosan nőkhöz kötődő alkotásokon látunk viszont. Ez a korszak alapvetően még nem ismeri a független nőt: valakinek a lánya, valakinek a felesége vagy valakinek az özvegyeként jelennek meg. Bár a reformáció előrelépést is jelent – elég arra gondolnunk, hogy a reformáció második generációjának lelkészfeleségeinek több mint 90%-a tudott írni és olvasni –, mégis tegyük fel magunknak a kérdést: hány nőalakot tudunk még felsorolni a korszakból Bóra Katalinon túl?

A nőktől elvárt tulajdonságokat megjelenítő kompozíciók rendszereint a hozomány részeként vagy jegyajándékként kerültek a háztartásba, ennek megfelelően a feleségtől elvárt magatartásformák és erények képi megfogalmazása tér vissza a díszítésükön.

Ilyen funkcióban főleg Máriával kapcsolatos jeleneteket tudunk felsorolni: ismerünk faragott és festett fésűket, illetve tükörkereteket, amelyeken az angyali üdvözletet jelenítették meg, hogy arra bátorítsák a hölgyeket, hogy Mária tisztaságát, alázatosságát, jámborságát tükrözzék vissza cselekedeteikben saját napi rutinjaik során. Szép példa az a fésű, amelynek másik oldalán a pásztorok imádása jelenet került kifaragásra, tehát ott már anyaként jelenik meg előttünk Szűz Mária, így a fésű ikonográfiája nemcsak az udvarlás idején bírt aktualitással: miközben a szépítkezés kellékének számít a fésű, vallásos és didaktikus jellege miatt emlékezteti használóját Szűz Mária odaadó szeretetére, ahogy a Gyermeket gondozza, s egyszerre azt is megfogalmazza, hogy az ajándékozó reméli, hogy ilyen szerepben, anyaként láthatja hamarosan kedvesét is.

A nőknek szánt ajándékokon gyakorta fogalmazódik meg a hűségükben való bizakodás és a feljűk való elköteleződés („Tiéd vagyok örökké”), ahogy rendszeres a közös gyermekek iránti vágy megjelenítése is, például a „Verbum caro”, azaz az „Ige testté lett” felirattal (Jn 1,14).

A házasság szertartásához kapcsolódnak, és később a család értékes bútorainak sorát gyarapítják a cassonék és más ládák, amelyeken ugyancsak előkerülnek a szent jelenetek – legyen az angyali üdvözlés, a Fájdalmak férfija –, de gyakoriak a mitológiai témák, és népszerű volt Griselda története is. Ő Boccaccio egyik novellájának főszereplője, az

eszményi hitves, aki férje iránti, feltétel nélküli, odaadó hűségét három kegyetlen próbatételt kiállva bizonyította be.

Ezek mind az erényes, jámbor életre emlékeztették a nőt, akárhányszor felnyitotta a kelengyeládát.

Van egy Anton Woensam-metszet, amely a bölcs asszony tulajdonságait sorolja, mintegy összefoglalva, mit is gondolnak az 1520-as években a nőkről. A képen megfogalmazott erényeket szövegfelhők teszik félreértelmezhetetlenné: alapvetően úgy tartották, hogy taníttatásuk elég, ha kimerül az erkölcsi nevelésben, a háztartás vezetésének ismeretében, s a hitben gazdag hétköznapiakban. S talán ebben van mégiscsak elmozdulás a reformáció térnyerésével párhuzamosan: tanuljanak meg olvasni, hogy a Szentírást is mind alaposabban megismerhessék! S bár alapvetően továbbra is a háztartás ellátása és a férjüknek való engedelmesség volt a nők elsődleges feladata, ezzel megnyitották a tanulás lehetőségét is a nők előtt.

Nézd ezt a képet, amely a bölcs asszonyokat mutatja meg: amely nő eszerint cselekszik, becsületét védi meg.

Szemek: Élesek, akár egy sólyomé, hogy a becsületeset a hamistól megkülönböztesse. Éjjel és nappal őrzöm magam a becsületem ellen áskálódóktól.

Fülek: Nem tántorodom el attól, hogy nyitva tartsam a fülemet, hogy meghalljam Isten szavát, amely a jámborokat éberén tartja.

Jobb kéz: Megvetem a gőgöt, és megnézem magam Krisztus tükrében, aki által Isten megváltott minket.

Száj: Minden órában, éjjel és nappal, arany lakatot viselek ajkaimon, hogy ne mondjak ártó szavakat, és ne sértsem más becsületét.

Mell: Mint a vadgerlének, állhatatos szívem van, hűséges ahhoz, aki a férjem lesz. Egyetlen hibája sem töri meg hűségemet.

Derék: Derakamat kígyók övezik, mint minden becsületes asszonynak, aki védelmet akar a botrány mérgétől, a gonosz szerelemtől és a szégyenletes játékoktól.

Bal kéz: Szabadon szolgálom az időseket, így elnyerem az örök életet. Semmi más, amit teszek, nem segíthet elérni ezt a véget.

Láb: Lópatkókon fogok járni, és szilárdan megőrzöm a becsületemet. Nem esem bűnbe, mely bár eleinte édes, megkeseredik, mint az epe.

Minden nő, aki ilyen tulajdonságokkal rendelkezik, megőrzi a becsületét sértetlenül. És bizonyosan kiérdemli Istentől az örök mennyországot.

Anton Woensam: A bölcs asszony
(1525, fametszet, 383 × 256 mm, Albertina, Bécs)

Kalandozás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül

BÓRA ÉS LUTHER HÁZASSÁGÁNAK IKONOGRÁFIÁJA – HOGYAN VÁLT AZ Ő KAPCSOLATUK VIZUÁLIS HIVATKOZÁSI PONTTÁ (ELSŐSORBAN) PROTESTÁNS KÖRNYEZETBEN?

Izgalmas látni, hogy a szentek „száműzésével” eltűntek a nők az egyház életéből az 1520-as évektől. Egyrészt, mert a női szenteket már nem ábrázolták, másrészt már apácák sem lehettek: alapvetően a házasság, a háztartás ellátása és a gyermekek nevelése volt a nők feladata. Míg ők egy család tagjaként, addig férjeik a társadalom aktív tagjaként jelen-
tek meg a nyilvánosság előtt, tehát valamely céh, egyesület vagy egyetem függvényében.

Gustav König: Luther és családja (1847. részlet)

Luther és a reformáció kora alapvetően nem kívánt ezen változtatni: a nőknek otthon a helye, hogy férjeiknek engedelmeskedve lássák el a háztartást. Azonban ezt a szerepet vállalva és kiteljesítve vált mégis úttörővé a wittenbergi háztartás: mivel Luthernek egyre több megbízásnak, előadásnak és meghívásnak kellett eleget tennie, a háztartás vezetése Katharinára maradt, ami nem egyszerű otthonmenedzselés volt. Tudjuk, hogy szállóvendégeik voltak, állatokat és földeket kellett felügyelni, miközben gyermekeiket nevelték. Luthernek megfelelt, hogy Bóra Katalin nagyobb részt vett ki ezek intézéséből, miközben szellemi partnere is volt: ő maga is tudott írni és olvasni.

A 19. században jelennek meg azok az ábrázolások, amelyek a wittenbergi családi idillt illusztrálják: az együtt zenélő, egy asztal köré összegyűlő nagy családot, amely Gustav König keze nyomán ismert számunkra.

Először megrendelésre festette meg a reformáció korából vett jeleneteket, melynek nyomán felfedezte magának ezt a témakört. Megalkotta a Luther életéből vett jelenetek sorozatát, közel 48 kompozícióval. A jelenetek nemcsak azért váltak népszerűvé, mert történelmi témákat dolgoztak fel, hanem az új családeshmény miatt is, amelyet megjelentettek. Ráadásul a közeledő évfordulók (mint Luther születésének 400. évfordulója) is felfokozták a képek iránti lelkesedést: rengeteg reprodukciójuk jelent meg, így akarva-akaratlanul is családmódellet terjesztve.

Szólamok egy életre – zenei utazás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül

Kinczler Zsuzsanna

VAJON MILYEN ZENE SZÓLT LUTHER MÁRTON ÉS BÓRA KATALIN ESKÜVŐJÉN?

Luther Márton és Bóra Katalin házasságkötésére 1525 júniusában került sor. Az esküvő idején dült a német parasztháború, melynek kegyetlenségei Wittenberg számára alig voltak érezhetőek. Hogy az esküvőn milyen zene hangzott fel, és főleg hogyan, az minden zenét szerető számára érdekes szellemi-zenei fejtörő lehet. Míg az adott alkalomról konkrét tudásunk nem lehet – s feltehetően akkor erről semmilyen feljegyzés sem készült –, a kor zenei világáról, s különösen is Luther zenéhez fűződő kapcsolatáról átfogóbb képet adhatunk az érdeklődők számára.

A zene és a zenélés a mindennapok szerves része volt. Általános iskolás növendékeimet sokszor hívtam meg egy egyszerű időutazásra, amelynek legfontosabb eleme az a képzelte helyzet volt, hogy nincsenek hanghordozó eszközök. Sőt, elektromosság sincs, a fűtés nem megszokott – sokszor egyenesen megoldhatatlan. Könyveink nincsenek, s hiába is lennének, olvasni nem tudunk. A természet törvényszerűségeinek – világosság–sötétség, évszakok váltakozása stb. – közvetlenül vagyunk kitéve. Mi az, ami mindig velünk lehet, és velünk van? Az emberi hang. A kimondott szó, az éneklés. Az imádság és az éneklés.

Így talán könnyebben érthetővé válik, miért is volt olyan fontos szerepe az éneklésnek, valamint a zenélésnek, muzsikálásnak, s miért mondta Luther, hogy a zene elűzi az ördögöt, s megvidámítja, boldoggá teszi az embert. Megérthetjük, miért tartotta a teológia mellett a zenét (*Theologia et Musica*) a legfontosabbnak.

Wittenberg városa immár hagyományként, évente emlékezik meg Luther Márton és Bóra Katalin házasságkötéséről, mely az adott korban mindenképp különös esemény volt. Így az sem véletlen: a világhálón rövid keresés után már egy teljes zenei összeállításra találunk *Luther's Wedding Day* – Luther esküvőjének napja – címen. A Capella de la Torre együttes készítette a felvételt 2017 szeptemberében, Utrechtben. Az

együttes megalakulása óta a 14–17. századi fúvósmuzsika megszólaltatását tekinti feladatának. Programjaik összeállítását alapos zene-tudományi igényű kutatások előzik meg, s minden esetben igyekeznek az eredeti forrásokra támaszkodva kialakítani műsorukat. Így állították össze azt a programot is, mely alapos betekintést ad Luther korának mind szakrális, mind világi zenei világába. Olyan zenészműveket hallgathatunk, melyek akár meg is szólalhattak az esküvőn vagy az azt követő ünnepségen. Jelen írásommal ehhez a felvételhez kapcsolódom, ezt az összeállítást adom közzé – kiegészítve, helyenként magyarázva, további információkkal bővítve azt.

Mind a felvétel képi anyaga, mind hanganyaga alkalmas arra, hogy gyülekezeti alkalmakon használni tudjuk, ugyanakkor mindenképpen előzetesen pontos feljegyzést kell készítenünk az időkről, mert nem jelölik külön a művek kezdetét és végét. Ez technikai kérdés ugyan, de nagyon fontos. Természetesen mód van arra is, hogy egyes műveket más előadók felvételeiről használjunk.

A felvételen¹ hallható művek listája:

1. Anonymous: early 16th century - Fanfare
2. Pavane: Le forze d'Hercole
3. Heinrich Isaac: Introitus: Loquebar de testimoniis
4. Ludwig Senfl: Missa Nisi dominus aedificaverit domum (Kyrie, Gloria)
5. Anonymous / Gregorian: Martine par apostolis
6. Josquin Desprez: In te domine speravi
7. Anonymous: Canto
8. Heinrich Isaac: Süßer Vater Herre Gott
9. Josquin Desprez: Haec dicit Dominus
10. Johann Walter: Ein feste Burg ist unser Gott
11. Anonymous: Passamezzo
12. Giacomo Fogliano: L'amor, dona, ch'io te porto
13. Anonymous: Dolce amoroso focho

1 Capella de la Torre: Luther's Wedding Day. <https://youtu.be/c6M6MhtYJfc?si=v-4MolGNpooevAv2E>

MI JELLEMEZTE A 16. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK ZENEI VILÁGÁT? MILYEN ZENEI HATÁSOK ÉRTÉK LUTHER MÁRTONT ÉS BÓRA KATALINT?

Az összeállítás ünnepélyes fanfárral indul, mely jelezte az esemény(ek) kezdetét. A teljes napot felölelő ünnepségen, a délelőtti házasságkötéstől az esti táncmulatságig, minden bizonnyal központi szerepet kaptak a városi zenészek, a város fúvószenekara. Ha ma német fúvószenére gondolunk, elsősorban a rezesek jutnak eszünkbe. A reneszánsz fúvós együttesek, városi zenészek azonban számos fafúvós hangszert ismertek és használtak, melyek közül többüket ma nagyobb orgonák regisztereként (is) ismerünk, mint például a bombard és a dulcian. E jellegzetes hangú hangszerek mindenképpen alkalmasak voltak a figyelem felkeltésére, amit az elengedhetetlen ütőhangszeres kíséret csak tovább fokozott.

Pavane: Le forze d'Hercole

A pavane lassú, méltóságteljes reneszánsz tánc, amely udvari bálók, fejedelmi ünnepek, esküvők része volt.

A továbbiakban, a könnyebb érthetőség kedvéért, nem sorban írok a művekről, hanem a szerzők egymáshoz és Lutherhez való kapcsolatának fontos aspektusaira helyezem a hangsúlyt.

*Rudolf Siemering Luther Mártonról és családjáról készült
bronz domborműve Eislebenben (1883)*

Luther Márton ágostonrendi szerzetes volt. Bóra Katalin 1504-től kolostoriskolában tanult, 1515-ben fogadalmat tett, s kolostorból való szökésére 1523-ban került sor. Így mind Luther, mind Bóra Katalin minden napjait, épp fiatal és fogékony korukban határozta meg a napi imaórák rendje, a középkori kolostori élet zenei világa. Luther nagyra értékelte a gregorián műfajokat, még a *Deutsche Messe* – Német Mise (1526) megalkotásakor sem törekedett arra, hogy elszakadjon ettől a gyakorlattól, sőt, igyekezett megtartani azt, bizonyos helyeken a latin nyelvet németre változtatva. Az összeállításban (19.30-12.35) egy gregorián himnuszt hallhatunk, amely a reggeli imaóra, a *Laudes* tétele volt. *Martine per apostolis*. A Tours-i Szent Mártonról szóló szöveg Cluny-i Odóhoz (†942) vezet minket. Aki, akárcsak egy verset is szeretne latinul megtanulni, énekelni, keresse fel a *Neumz.com* honlapot.²

Luther ifjú korában az eisenachi latin iskolában zeneelméletet is tanult. Énekelt a Georg-templom kórusában, s kurrendeként³ járt házról házra, hogy megszerezze a megélhetéséhez szükséges pénzt. Később az erfurti egyetemen a teológia mellett éneket és ellenponttant is tanult. Ismerte korának, a reneszánsznak vokális műfajait és kiemelkedő alkotóit. Legkedvesebb szerzője Josquin Desprez volt. A hangok mestere ő: engedelmeskednek is akarátának, míg más mesterek a hangok akarátának kénytelenek engedelmeskedni. Az 1450 körül született és 1521-ben elhunyt Josquin németalföldi zeneszerző volt. Utazásainak köszönhetően Európa-szerte ismertté vált, s már kortársai is a reneszánsz zene „fejedelmének” tartották. Bár műveinek listája korántsem teljes, azt mindenképp láthatjuk, hogy mind egyházi, mind világi műfajokban alkotott. A felvételen (22.39–25.55) hallható műve, *In te Domine speravi*

2 <https://app.neumz.com/listen/laudes-martine-par-apostolis-8-ad854ae4-2cf9-49c5-9378-cc7f97232c27/11-11-2023>

3 Kurrende: Történetük a középkorba nyúlik vissza, ahol a latin iskola alsó osztályosaiból alakult kórust jelentette. Többnyire régimódi viseletben (fekete köpeny, kalap és iszák), vezetőjükkel („praefectus”, „praecentor”, „auditor”), meghatározott időpontokban, pénzért és természetbeli juttatásokért az utcán („vicatim”) és köztereken, vagy házról házra vonulva („ostiatim”), vagy különleges alkalmakkor énekeltek. Nevük eredete valószínűleg a *corradere*, koldulni szóból fakad. Egy szólamban énekeltek, s megkülönböztették magukat az istentiszteleti szolgálatot végző *chorus musicusoktól*. A kurrendék istentiszteleten ritkán énekelhettek, ahol mégis, ott csak a kora reggeli vagy a hétközi istentiszteletek alkalmával. Sok helyütt a kántor vezetése alatt álló kurrendék így készültek a későbbi, énekarba való bekapcsolódásra.

per trovar pietà, egy frottola. A frottola az itáliai polgárok és arisztokraták körében élő dalforma volt. Szerkesztését tekintve homofón mű, azaz a szólamok együtt mozognak. A dallam a szopránban helyezkedik el, a többi szólam kísérő funkciót kap. Ahogy a felvételen is hallható, a mű előadható – sok társához hasonlóan – pusztán hangszeres formában is, vagy a hangszerek helyettesíthetnek egyes szólamokat is, így előadásmódja igen változatos lehet.

A másik Josquin műről Luther *Asztali beszélgetéseiben* így olvashatunk, 1532. május 20-27:

Amikor M. L. doktorra énekelték Hóseás próféta szövegét: „Ezt mondja az Úr” (Haec dicit Dominus, Hós13,14) (amit Josquin zenésített meg), így szólt Jonas doktorhoz: – Amilyen kevésbé hiszitek, hogy ez az ének és dallam jó, oly kevésbé hiszem én, hogy a teológia igaz. Káthémet szeretem, és tudom, hogy én őt jobban szeretem, mint magamat. Ugyanis inkább én halnék meg, mint hogy ő a kisgyermekkel meghaljon. Krisztust természetesen szeretem, aki saját vérével váltott meg engem az ördög hatalmából és zsarnokságától, de hitem nagyobb és hevesebb is lehetne. Egy csepp, egy cseppnyi valószínűleg hiányzik belőlem. „Ó, Uram, ne szállj perbe szolgáloddal!” (Zsolt 143,2)⁴

Nem hallható az összeállításban, hiszen az elmúlásról szól, de fontos megemlíteni Luther egyetlen fennmaradt többszólamú művét: *Non moriar sed vivam et narrabo opera Domini*. Előadása, megszólaltatása pár jó énekessel gyülekezeti körben is megvalósítható lehet, így a kotta egy lehetséges forrását itt adom meg:

- Kotta: <https://www.alle-noten.de/Chor/Gemischter-Chor/Non-moriar-sed-vivam-nr.html#gallery-3>
- Meghallgatható zene: <https://youtu.be/hGIImnXLeHIQ>

Keletkezése valószínűleg összefüggésben van azzal, hogy Luther 1530-ban Ludwig Senfl (1486–1542) müncheni udvari muzsikushoz fordult egy motetta írásának kérésével. Személyesen is ismerték egymást, találkoztak vagy már 1518-ban Augsburgban, vagy legkésőbb 1521-ben Wormsban. Luther igen nagyra tartotta a svájci születésű Senfl művészetét, s 1530-as levelében annak a reményének adott hangot, hogy levélváltásuk és kapcsolatuk nem lesz a katolikus bajor hercegek szolgálatában álló udvari muzsikusz hátrányára. Kifejti a zene teológiájáról

⁴ LVM 8. 229–230. o.

vallott nézeteit is, s azokat, akik nem értik vagy nem szeretik a zenét, egy darab fához, élettelen kőhöz hasonlítja. Az Isaac-tanítvány Ludwig Senfl *Missa Nisi Dominus* miséjéből két tétel hallható a listán: *Kyrie* és *Gloria*.

- A teljes mise kottáját itt találjuk: <http://en.instr.scorser.com/D/418691.html>

Heinrich Isaac (ca. 1450–1517) németalföldi zeneszerző volt, akinek művei saját korának minden műfajában megtalálhatók: egyházi és világi művek egyaránt. Amellett, hogy Senfl az ő tanítványa volt, s így tágabb értelemben is kapcsolódik jelen témánkhoz, fontos megemlíteni azt a dallamot, amelynek szerzősége az ő nevéhez fűződik – még ha nem is teljes mértékben bizonyíthatóan –: *Innsbruck, ich muss dich lassen*. A dallam énekeskönyvünkben a 113. ének, *Már nyugosznak a völgyek*, Paul Gerhardt szöveggel szerepel. Az Innsbruck elhagyásáról szóló, világi, szerelmet búcsúztató szöveg kontrafaktumként – *O Welt, ich muss dich lassen* – 1555 körülre datálható nürnbergi szöveggel került be a lutheránus énekek közé, s aztán később ezt a dallamot használta több esetben Johann Sebastian Bach is műveiben, elsősorban a *Máté-passióban*, valamint Johannes Brahms korálélőjátékában.

- Zene: Johannes Brahms: *O Welt, ich muss dich lassen* op. 122, Nr. 11
https://youtu.be/SoBT-ValXV?si=vedrhNPnq27GMG_U

De miért is megyek el egy 1525-ös esküvő, egy házasságkötés kapcsán egészen Brahmsig, itt korántsem befejezve egy utat, sokkal inkább csak utalva egy útra, amely aztán folytatódott, és folytatódik napjainkban is? Azért, mert a reformáció korának „újdonsága” az anyanyelvű, strófikus gyülekezeti ének keletkezése: a lutheránus korálok születése, s azok istentiszteletbe illesztése. Ez olyan változást hozott, ami mindenkire hatott. A protestánsok számára a hittartalmak és a tanítás nemcsak a szavak, a prédikáció és annak anyanyelven való hallgatása révén vált lehetővé, de az énekek születésével e fontos tartalmak személyesen átélhetővé váltak – az értelem mellett az érzelmeken, az éneklésen keresztül. Az énekek nem maradtak meg a templom falain belül: kikerültek az utcára, a piacterekre, a hívek házaiba, formálva ezzel nemcsak saját szűkebb környezetük, családjuk életét, de mindenki másét is. Az énekek egyértelműen mutatták a hovatartozást, de hatásuk messze túlmutatott azon. Nem véletlenül nevezte a híres nürnbergi mesterdalnok, Hans Sachs (1494–1576) Luthert „wittenbergi fülemülé”-

nek. Luther zeneszeretetének híre, mint látjuk, messze földre eljutott. Hans Sachs támogatta a reformációt, amiről számos példázata, játéka, párbeszéde tanúskodik. Mikor ezért a városi tanács az énekléstől eltiltotta, pár évig csak cipészkedéssel foglalkozott. A reformáció ügye azonban feltartóztathatatlanná vált, Nürnberg városa 1529-re protestáns többségű lett. Sachs visszakapta jogait, sőt, hősként ünnepelték.

Hans Sachs: Die Wittenbergisch Nachtigall, Die man jetzt höret überall (1523). A képen minden állat hallgatja a fülemüle énekét. Bal oldalon Isten báránya, a kereszttel

Luther Márton harminchat éneket szerzett. Luther számára az éneklés közvetlen eszköz volt a hittartalmak elmélyítéséhez. Maga is írt verseket, írt dallamokat. Készített zsoltárparafrázisokat, átírt, fordított óegyházi latin himnuszokat, bibliai történeteket és gyermekénekeket. Erős, tiszta, csengő hangja volt.

A kottakép az Erős vár a mi Istenünk dallamának lejegyzése. A kor szokásainak megfelelően az egyes szólamok különálló lapokon, szólamfüzetként jelentek meg.

Az összeállítást tekintve utolsó helyen említem – pedig talán elsőként kellett volna – Johann Walter (1496–1570) nevét, akit „óskantor”-nak is szoktunk nevezni, hiszen ő volt valójában az első lutheránus kántor. Ezért nem véletlen, hogy az összeállításban épp az *Ein feste Burg ist unser Gott* című művével szerepel, ami Luther-dallam, s a 46. zsoltár alapján, szintén Luther által készített parafrázis.

Johann Walter az 1524-ben megjelent első lutheránus kóruskötet megalkotója, *Eyn geystlich Gesangk Buchleyn*, melynek előszavát Luther írta. Az összesen 32 művet tartalmazó kötetben 24 Luther-ének szerepel, 3–5 szólamú feldolgozásban. A kor szokásainak megfelelően a dalamot még a tenor szólamában találjuk. A kötet Wittenbergben jelent meg. 1525-ben Johann Walter Torgauban lett kántor, s részt vett az

1527-re elkészülő *Deutsche Messe* – Német Mise zenei részeinek kidolgozásában is. Walter 1548-ban drezdai udvari muzsikus lett, ahol együtttest alapított – a mai Dresdner Staatskapelle őseit. 1554-ben visszatért Torgauba, s itt élt 1570-ben bekövetkezett haláláig. Luther munkatársa és zenei tanácsadója volt.

Világi művek közül is találunk még a felvételen. A Passamezzo, 16-17. századi, népi eredetű itáliai tánc volt.

- Giacomo Fogliano: L'amor dona chio ti porto – frottola.

Kotta: <https://musescore.com/user/35121661/scores/8677971>

- Anonymus: Dolce amoroso focho – reneszánsz dal, tánc.

Végezetül álljon itt egy kép a Luther család házi muzsikálásáról.

A képet a weimari művész, Carl August Schwerdgeburth 1843-ban készítette. 1536 karácsonyára utal – nem véletlenül, hiszen ebben az évben készült el a *Vom Himmel hoch – Mennyből jövök most hozzátok* című ének. Luther kezében lant, családja körében köszöntik a megszületett Megváltót.

Luther ifjú korában egy sebesülés miatt, lábadozás közben sajátította el a lantjátékot, s a hangszerjáték aztán szintén mindennapjainak részévé vált. Megtanulta a lanttabulatúrák készítését is. Luther ottho-

nában sokat és sokfélét énekeltek: egyszólamúan, többszólamúan, hangszerkísérettel és hangszerkíséret nélkül, egyházi és világi énekeket, népdalokat stb.

Nem, nem tudjuk, Bóra Katalin tanult-e zenét, játszott-e valamilyen hangszeren, de az mind az egyházhoz való kapcsolatából, mind a férje oldalán, otthonukban jelenlévő zenei környezetből biztosan feltételezhető: énekelt.

Reformáció és otthonteremtés – Kultúrtörténeti szempontok

Galambos Ádám

BÓRA KATALIN ÉS LUTHER MÁRTON HÁZASSÁGÁNAK KORTÁRS VISSZHANGJA: BARÁTOK, ELLENFELEK ÉS A KÖZVÉLEMÉNY REAKCIÓI

A 16. század első felének Németországában Luther Márton és Bóra Katalin házassága és annak kortárs visszhangja hű tükre volt a 16. századi vallási, társadalmi és kulturális változásoknak. A barátok bizonytalankodtak, az ellenfelek gúnyolódtak, a közvélemény pedig lassan elfogadta azt, ami ma már a protestáns családeszmény egyik alapja. Luther Márton és Bóra Katalin 1525-ös frigye nem csupán egy volt szerzetes és egy egykori apáca házasságkötése volt, hanem teológiai állásfoglalás, társadalmi provokáció. A nevezett házasság nemcsak személyes döntés, hanem teológiai tett is volt – a teremtés rendjének és az evangéliumi szabadság gyakorlati megélésének példája. E gondolatmenet e házasság kortárs visszhangját vizsgálja: miként reagáltak barátok, ellenfelek és a tágabb közvélemény arra az eseményre, amely a cölibátus újragondolását és az új családmodell születését is jelentette. Bóra és Luther kapcsolata megmutatta, hogy a reformáció nemcsak a hitelvi állásfoglalásokról szól, hanem az életformák átalakulásáról is.

287

Vázlatos idővonal

A házasságkötésig

- 1483. november 10. – Megszületik Luther Márton Eislebenben.
- 1499. január 29. – Megszületik Bóra Katalin Lippendorf közelében.
- 1505 – Bóra Katalin belép a bencés rendi Szent Kelemen apácaiskolába Brehnában, Halle közelében.
- 1507 – Luther Mártont pappá szentelik Erfurtban.

Kalandozás Bóra Katalin és Luther Márton házasságkötése körül

- 1509 – Bóra Katalin belép a Marienthron nevű kolostorba Nimb-schenben, Grimma közelében.
- 1512 – Luther teológiai doktorátust szerez, és tanítani kezd a wittenbergi egyetemen.
- 1514 – Bóra Katalin megkezdí noviciátusát.
- 1515. október 8. – Bóra Katalin apáca lesz.
- 1517. október 31. – Luther Márton 95 tétéle.
- 1521 – Luther Mártont törvényen kívül helyezik, és a Wartburg várába száműzik.
- 1522 – Luther Márton visszatér Wittenbergbe.
- 1523 (nagyszombat) – Bóra Katalin megszökik a kolostorból.
- 1525. június 13. – Luther Márton és Bóra Katalin összeházasodnak.
- 1525. június 27. – Nyilvános lakodalmat tartanak.

Gyermekeik születése és halála

- 1526. június 7. – Megszületik Johannes (Hans) Luther
 - † 1575. október 27., Königsberg – orvos lett.
- 1527. december 10. – Megszületik Elisabeth Luther
 - † 1528. augusztus 3., csecsemőként elhunyt.
- 1529. május 4. – Megszületik Magdalena Luther
 - † 1542. szeptember 20., 13 évesen halt meg Wittenbergben.
- 1531. november 9. – Megszületik Martin Luther (fiú)
 - † kb. 1565, pontos halálozási dátuma nem ismert.
- 1533. január 29. – Megszületik Paul Luther
 - † 1593, orvos lett, apja írásainak gondozója.
- 1534. december 17. – Megszületik Margarethe Luther
 - † kb. 1570, férje Georg von Kunheim porosz nemes.

Későbbi események

- 1534 – Luther Márton kiadja a teljes Bibliát német nyelven.
- 1546. február 18. – Luther Márton meghal Eislebenben.
- 1546. február 22. – Eltemetik a wittenbergi vártemplomban.
- 1546 – A schmalkaldeni háború miatt Bóra Katalin Dessauga, majd Magdeburgba menekül.
- 1552 – A pestis miatt Katalin Torgau-ba menekül.
- 1552. december 20. – Bóra Katalin meghal Torgau-ban.
- 1552. december 21. – Temetése a torgauai Mária-templomban.

Gustav König: Luther Márton és Bóra Katalin esküvője (1850-es évek)

A cölibátus és a házasság teológiai újraértelmezése

Luther Márton teológiájában a házasság nem szentségként, hanem *ordo creationis*, azaz a teremtettség rendje szerint való isteni intézményként jelenik meg. Már 1520-as írásaiban határozottan elutasította a római egyház kötelező papi nőtlenességét, sőt azt természetellenesnek és emberellenesnek bélyegezte. A házasságot a teremtettség rendjéhez, az emberi természethez illeszkedő életrendnek tekintette. Ezzel együtt Luther sokáig maga sem tervezett házasságot.

Luther Márton és Bóra Katalin házassága szimbolikus jelentősége ellenére nem volt az első eset a reformáció történetében, amikor egy szerzetes vagy pap nősült. Már korábban is akadtak példák: Jacob Knabe 1518-ban, Nicolas Brunner 1519-ben. 1521-ben Bartholomäus Bernardi, Luther barátja és munkatársa, a Wittenbergi Egyetem későbbi rektora is megtette ezt a lépést. Ő volt az első százsz egyházi személy, aki nyíltan szakított a cölibátussal, és esküvőjének napját sokáig a lelkészek „felszabadulásának” szimbólumaként tartották számon.

A barátok reakciói

Luther közvetlen köre, különösen Philipp Melanchthon, ambivalens érzésekkel fogadta a házasság hírét. Melanchthon, a wittenbergi egyetem tanára, kezdetben nemtetszéssel fogadta a csak a házasságkötést követően hozzá is megérkező hírt. Egyik levelében egyenesen „szerencsétlen cselekedetnek” nevezi Luther döntését. A házasság időzítését – a parasztháború leverésének idején – politikailag szerencsétlennek tartotta, és úgy vélte, hogy az elköteleződés árt Luther tekintélyének.

Más barátai, mint például Justus Jonas vagy Johannes Bugenhagen, támogatóbbak voltak. Jonas egyenesen az isteni gondviselés megnyilvánulásának tekintette a házasságot, és példásnak tartotta azt mások számára is. Idővel Melanchthon is enyhült, és családi életük harmonikus alakulása megerősítette benne, hogy Luther döntése nem volt elhamarkodott.

Az ellenfelek gúnyolódása és támadásai

Luther házasságát az ellenreformáció képviselői erkölcsi és teológiai támadások célpontjává tették. A római egyház szemében a szerzetesi és apácai fogadalom felrúgása súlyos bűn volt, amely az isteni rend elleni lázadást jelentette. Luther és Bóra frigyét obszcén gúnyszöve-

gek, tréfák és röpiratok kísérték. Egyik pamflet például így gúnyolódott: „A szerzetes és a kolostorszökevény násza – az ördög lakomája!” Kommentárokat és szindarabok születtek, amelyek mindkettőjüket támadták. Egy fametszeten „protestáns disznókat” ábrázoltak a templomba belépve, „őket követik a legnagyobb disznók, Luther Márton és Bóra Katalin”.

A cölibátushoz ragaszkodó teológusok, mint Johannes Eck vagy Hieronymus Emser, Luther házasságát a reformáció erkölcstelenségének bizonyítékaként használták fel. A női testhez, szexualitáshoz és családhoz fűződő új teológiai viszonyulást a katolikus kritika bűnös elhajlásnak látta.

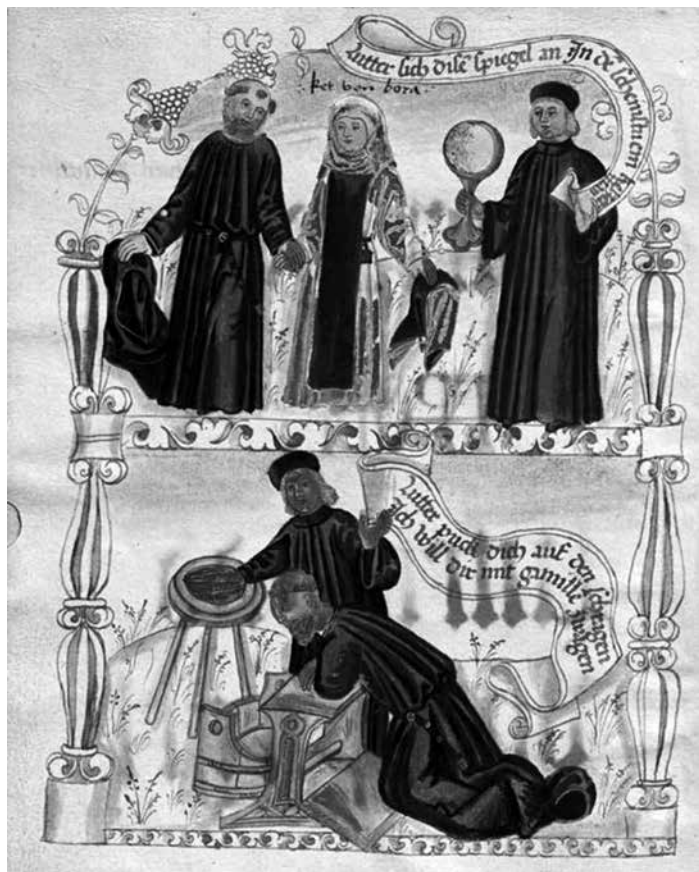
Rotterdami Erasmus azt állította, hogy a házasságra azért volt szükség, mert Bóra Katalin néhány napon belül szülni fog – ezzel arra utalva, hogy Luther a kéjvágy miatt hagyott fel a cölibátus fogadalmával. Erasmus közben arról is ír, hogy azt reméli, hogy a házasság segít majd enyhíteni Luther ingerlékeny személyiségét. Egy évvel később írt levelében Erasmus megjegyezte, hogy mindkét elképzelés téves – Luther

Johann Hasenberg 1551-ben készült fametszete Luther Mártont és feleségét a pokol kapuja felé tartva ábrázolja. A dallasi Déli Metodista Egyetem Bridwell Könyvtárának tulajdona.

felesége nem volt terhes, amikor összeházasodtak, és Luther továbbra is a korábbi „mérgező” és „ellenséges” stílusában írt kritikusai ellen.

Még a világi közönség számára is szenzációszámba ment, hogy a hírhedt „eretnek” nemcsak megkérdőjelezte a pápaságot, hanem feleségül is vett egy apácát – a korabeli erkölcsi normákhoz képest ez botrányosnak hatott.

Tollrajz Kilian Leib Luther tükre és fürdője című könyvéből (1526). A Luther tanai ellen készült könyv jelen ábráján Luther Márton és Bóra Katalin látható.

A felső képen egy szerzetes tükröt tart a kezében. A felirat: „Luther, nézz ebbe a tükörbe! Úgy nézel ki, mint egy eretnek.”

A közvélemény

A szélesebb közvélemény – különösen a városi polgárság körében – eleinte kíváncsian, majd lassanként egyre nagyobb elfogadással szemlélte Luther és Bóra házasságát. A házasság mint polgári intézmény új erkölcsi alapokra helyeződött a protestáns régiókban: a házastársi szeretet, a gyermeknevelés és a gazdasági partnerség új értelmezést nyert. Bóra Katalin nem csupán Luther felesége volt, hanem az „új típusú protestáns nő” példaképe is: gazdasági vezető, vendéglátó, anya, és a reformátor méltó társa az élet minden területén.

A Luther-házban kialakuló családi rend, amelyben a közös étkezések, a vendégfogadás és a gyermeknevelés központi szerepet játszottak, új modellt teremtett a protestáns parókia és házasság számára. Az „asztali beszélgetések”, amelyek során Luther vacsora közben tanította diákjait és barátait, a családi életet a hit és a társadalmi kérdések megvitatásának közegévé emelték.

MIT JELENTETT A HÁZASSÁG FOGALMA A 16. SZÁZADBAN? TÁRSADALMI, KATOLIKUS ÉS EVANGÉLIKUS ÉRTELMEZÉSEK A REFORMÁCIÓ KORÁBAN

A házasság a 16. századi Európában – különösen a német területeken – nem csupán magánéleti elköteleződés volt, hanem egyházi, társadalmi és gazdasági jelentőséggel bíró esemény. A reformáció korának vallási és kulturális átalakulásai radikálisan újraértelmezték a házasság mibenlétét, funkcióját és teológiai státuszát. Miközben a katolikus egyház a házasságot szentségként őrizte, Lutherék más hangsúlyokat helyeztek előtérbe. A házasság tehát e korszakban nemcsak egyéni, hanem kollektív kérdés is lett: egyház és állam, teológiai látás, férfi és nő, egyén és közösség viszonyrendszerének újragondolása.

293

A házasság középkori-katolikus felfogása: a szentség dimenziója

A középkori katolikus egyház a házasságot a hét szentség egyikeként tartotta számon, olyan szakrális aktusként, amely Isten jelenlétében köti össze a férfit és a nőt. A tridenti zsinatig (1545–1563) a házasságkötés nem minden esetben történt templomban vagy pappal – a konszenzus (kölsönös beleegyezés) elve meghatározó volt. Mégis, az egyház fokozatosan saját ellenőrzése alá vonta a házassági jogot, szabályozva a formai feltételeket, a rokonsági fokokat és az érvényességet. A házasság célja

elsősorban a gyermeknemzés és a bűn – különösen a parázñaság – elkerülése volt. Ugyanakkor az eszmény a szüzesség és a cölibátus maradt: a papi nőtlenség, a szerzetesi tisztaság magasabb rendű állapotnak számított a házasságnál.

E felfogás szerint a házasság világi szükségszerűség. A nő szerepe elsősorban az engedelmességre és gyermeknevelésre szorítkozott, társadalmi státusza pedig a férfiúi tekintély alatt állt. A házasság így egyházi felügyelet alatt álló társadalmi rendfenntartó eszköz volt.

Paul Thumann: Luther Márton esküvője (1872. fametszet)

A reformáció kihívása: a házasság mint teremtési rend

A 16. századi reformáció teológiai megújulása a házasságot is új alapokra helyezte. Luther Márton és más reformátorok elutasították a házasság szentségi mivoltát, mivel az nem Krisztus közvetlen parancsára alapul, és nem közvetít kegyelmet a római katolikus értelemben. Ehelyett a házasságot a „teremtés rendjébe” (ordo creationis) tartozó isteni intézménynek tekintették: az emberi természethez illő, Isten által elrendelt életformának, amelynek méltóságát nem a szentségi forma, hanem a szeretet, a hűség és az Isten előtti felelősség adja.

Luther szerint a házasság elsősorban társadalmi és jogi, nem pedig szentségi természetű intézmény. A lutheri házasságelmélet szerint a házasság célja háromszoros: társas élet, gyermeknemzés és a paráznaság elkerülése. A protestáns házasságmodellben hangsúlyt kapott a férj és feleség közötti társas kapcsolat, az „egymás segítőtársai” szerep.

A házasság társadalmi szerepe a német területeken

A 16. századi német társadalomban a házasság gazdasági és politikai értelemben is fontos volt. A polgárság körében házasságok útján erősítették meg vagyonukat, szövetségeiket és társadalmi státuszukat. A parasztság számára a házasság az önfenntartás és a munkaerő biztosításának kerete volt. Az egyházi és állami hatóságok egyaránt szabályozták a házasságkötést: megkövetelték a házassági hirdetést, a közösségi hozzájárulást és gyakran a helyi hatóságok beleegyezését is.

A reformáció hatására egyes német fejedelemségekben világi bíróságok kapták meg a házassági ügyek intézésének jogát, például válás, házasságtörés vagy eljegyzési viták esetén. Ez jelentős változást jelentett: a házasság kikerült a római egyház kizárólagos ellenőrzése alól, és a társadalom részévé, közjogi üggyé vált.

A protestáns teológiának megfelelően a válás lehetősége is – jóllehet korlátozottan – megjelent. Házasságtörés, hűtlenség, elhagyás esetén bizonyos körülmények között a házasság felbonthatónak számított. Ez szemben állt a katolikus tanítással, amely a házasság felbonthatatlanságát vallotta.

A női szerep újrafogalmazása

A reformáció korában a nő társadalmi szerepének új értelmezése is megkezdődött. A korábbi katolikus felfogás szerint az apácaság és a szüzesség volt a női tökéletesség ideálja. A reformátorok azonban elutasították a szerzetesi életformát, és hangsúlyozták, hogy a nő hivatása a feleség és anya szerepében teljesedik ki.

A reformáció során a család vált az elsődleges hitközösséggé – ezt fejezi ki a „családi gyülekezet” (Hauskirche) eszménye. A *Kis káté* a családi áhítatok rendjét segítette, amelyből következően az anya nemcsak házvezető, hanem a hit tanítója is lehetett. Luther saját otthonában e mintát valósította meg: Bóra Katalint „saját úrnőm”-ként emlegette, elismerve szellemi és gazdasági szerepét. Ugyanakkor kevés forrás

maradt fenn Bóra Katalin személyéről, ezért óvatosan tekintsünk minden olyan értelmezésre, amely ebből a női egyenlőség teológiai alapjait szeretné levezetni.

Bóra Katalinról

Bóra Katalin (1499–1552) egy elszegényedett nemesi család lányaként született 1499. január 29-én, a Lipcséhez közeli Lippendorfbán. Már fiatalon kolostorba került, ami abban az időben nem volt ritka: a nemesi családok gyakran adták lányukat apácának, részben vallási buzgóságból, részben anyagi megfontolásokból.

Bóra Katalin a nimbscheni kolostorban nevelkedett, ahol ciszterci apáca lett. A 16. század elején azonban a reformáció új eszméi elérték a kolostorokat is. Luther Márton tanai sok apácát is elgondolkodtattak. Luther érvei a szerzetesi fogadalom nem kötelező voltáról számos nővért meggyőztek. 1523 húsvétján, huszonnég éves korában Katalin és kilenc társa megszöktek a kolostorból, egy Lutherhoz hű, torgaui kereskedő, Leonhard Koppe segítségével.

Wittenbergbe érkezve Luther védelmébe vette őket. Igyekezett mind-egyikük számára megfelelő házasságot találni, vagy biztos megélhetést szerezni. Bóra Katalin azonban nem talált hamar férjet. Bár több kérője is akadt, ő visszautasította őket — egyesek szerint azért, mert már ekkor is Luthert kedvelte, más források szerint épp Luther biztatta, hogy legyen igényes a választásban.

Végül maga Luther vette feleségül Bóra Katalint, 1525-ben. A házasság politikai és vallási szempontból is jelentős volt: a reformáció egyik vezetője ezzel példát mutatott a papi nőtlenség elvetésében. Kapcsolatukról sok forrás tanúskodik: szeretetteljes, egyben gyakorlatias kapcsolatot ápoltak. Luther tréfásan „gazdámnak” nevezte feleségét, utalva arra, hogy az asszony szilárdan kézben tartotta a családi ügyeket.

Bóra Katalin nemcsak Luther házastársa volt, hanem gazdasági támasza is. A család házáat, az egykori kolostort vendégfogadóként, gazdaságként és diákotthonként is működtették. Bóra Katalin vezette a gazdaságot, irányította a cselédeket, sörfőzdét tartott fenn, állatokat tartott és kertet gondozott. Hét gyermekük született, közülük hat érte meg a felnőttkort.

Luther 1546-ban bekövetkezett halála után Bóra Katalin nehéz helyzetbe került. Anyagi gondokkal küzdött, háborúk és járványok sújtották Wittenberget. 1552-ben halt meg Torgauban, egy balesetet követően.

HOGYAN ZAJLOTT EGY 16. SZÁZADI PROTESTÁNS HÁZASSÁGKÖTÉS, ÉS MIBEN KÜLÖNBÖZÖTT A KORÁBBI EGYHÁZI SZERTARTÁSOKTÓL?

A 16. századi protestáns házasságkötés új értelmezést adott a házasság teológiai és társadalmi szerepének. A reformátorok a házasságot nem szentségként, hanem Isten teremtetési rendjének részeként értelmezték. A protestáns reformátorok, különösen Luther Márton és Philipp Melanchthon, új alapokra helyezték a házasság intézményét – ez tükröződött az esküvői liturgia felépítésében, a pap szerepének értelmezésében, valamint a világi és egyházi hatóságok közötti új határvonalban is. A liturgia egyszerűsödött, a középpontba az igehirdetés, a kölcsönös ígélet és az isteni áldás került. A különbségek nem csupán a házassági liturgia formájában, hanem a házasság fogalmának egészében mutatkoztak meg: az új szertartás egyszerre tükrözte a protestáns hit elveit és a közösségi életre vonatkozó új protestáns rendet.

A középkori katolikus házasságkötés jellemzői

A reformáció előtti katolikus egyházban a házasság hét szentség egyike volt. A házasságkötés rítusa a 12. századtól egyre inkább formalizálódott: az érvényességhez szükségessé vált a nyilvános házassági beleegyezés (consensus), a pap jelenléte és a házassági áldás. A szertartás gyakran a templom bejáratánál zajlott – innen vezetett be a pap a házaspárt a templomba, majd következett a mise, benne a házassági áldás.

Ugyanakkor sok házasságot – különösen falusi környezetben – „de facto” kötöttek: a konszenzus elve (azaz a felek szóbeli beleegyezése tanúk előtt) elegendőnek számított. A pap formális szerepe az esküvő tanúságtevőjeként és a szentség kiszolgáltatójaként jelent meg, de a hangsúly a házasság misztikus és kegyelmi természetén volt.

A protestáns házassági szertartás

A reformátorok elutasították a házasság szentségi voltát. Luther Márton szerint a házasság nem a kegyelem közvetítője, hanem a teremtetési rendjébe tartozó, isteni eredetű társadalmi intézmény. E szemlélet

változást hozott a házasságkötés gyakorlatában is. Az esküvő többé nem szentségként tekinthető, hanem *ordo*, azaz rend, amelyet Isten a világ jó rendjének fenntartására adott. Ezért a protestáns szertartás nem az istentisztelet keretébe illeszkedett, hanem önálló istentiszteleti eseményként jelent meg, gyakran a vasárnapi gyülekezeti alkalom részeként vagy külön időpontban a templomban.

A protestáns házasságkötés liturgiája egyszerűsödött, és tartalmilag a Szentírás tanítására, valamint a házastársi felelősségre helyezte a hangsúlyt. A 16. századi lutheránus szertartások – például a wittenbergi *Házassági Agenda* (1529) alapján – a következő fő elemekből álltak:

1. Bevezetés és igemagyarázat: A lelkész a házasság isteni eredetéről és céljáról beszélt, felolvassa például az 1Móz 2,18–24, Ef 5,22–33, vagy Mt 19,4–6 verseit.
2. Kérdések a jegyesekhez: A lelkész megkérdezte a jegyeseket, hogy saját akaratukból kívánnak-e házasságot kötni. A konszenzus továbbra is alapvető volt.
3. Eskü vagy fogadalom: Nem mindenhol használták az „eskü” szót, mivel néhol visszariadtak a fogadalomtétel teológiai terhétől. Inkább „fogadalmat” tettek Isten és a gyülekezet előtt.
4. Gyűrűk átadása (nem mindenhol): Bár nem teológiai követelmény, sok helyen megmaradt a gyűrűcsere szokása, mint a kölcsönös elköteleződés jele.
5. Imádság és áldás: A lelkész házassági áldást mondott, kérve Isten segítségét és vezetését a közös életre. Úrvacsora ritkán kapcsolódott az esküvői ünnephez.

A hangsúly tehát nem a szentségen, hanem Isten ígétjén, az emberi felelősségen és a közösség tanúságtételén volt. A szertartás egyszerre volt személyes és gyülekezeti esemény, ahol a házasság közösségi elismerést is nyert.

A LEKÉSZCSALÁD MINT ÚJ TÁRSADALMI MODELL

A reformáció egyik legnagyobb hatású, mégis gyakran alulértékelt öröksége a protestáns lelkészcsalád intézményének megszületése. A 16. századi reformátorok nemcsak teológiai újításokat hoztak, hanem a cölibátus, a papi nőtlenség elutasításával megteremtették az új családmodell alapjait is. A házasságba lépő lekipásztor új szereplőként jelent

meg az európai társadalomban. A protestáns parókia a gyülekezeti élet egyik központjává vált, amely hit, szolgálat és hétköznapi élet szoros egységét testesítette meg.

A cölibátus elvetése és a lelkési házasság elfogadása

A reformáció előtt a nyugati kereszténységben a cölibátus, a papi nőtlenség az egyházi élet egyik alapfeltétele volt. A szerzetesi életforma, a szüzesség és az aszketikus életideál a keresztény tökéletesség mércéjévé vált. Luther azonban élesen bírálta ezt az elképzelést, mivel úgy látta, hogy a kényszerített nőtlenség ellentmond a teremtettség rendjének és az emberi természetnek.

Az evangélikus teológia szerint a házasság „*ordinatio Dei*” – azaz Isten által elrendelt rend, amely minden ember számára nyitva áll, beleértve a lelkipásztort is. Luther házassága Bóra Katalinnal (1525) nemcsak személyes döntés volt, hanem a reformáció teológiai állásfoglalásának része. Ezzel új korszak kezdődött: a lelkipásztor felesége és családja a gyülekezet szemében mintaadó, vezető és gyakorlati hitvalló szerepet töltött be.

A lelkészcsalád a 16. századi protestantizmus egyik újtó társadalmi modellje volt, amely nemcsak a házasság és család teológiáját változtatta meg, hanem a gyülekezeti élet gyakorlati berendezkedését is. A lelkészfeleség központi szerepet játszott a háztartás, a közösség és a hit gyakorlásának összekapcsolásában. A protestáns otthon így nem csupán lakótér, hanem hitélet, tanítás és szolgálat színtere lett – valódi „kicsiny egyház” a nagy egyházon belül.

A lelkészfeleség „szerepe”

A reformáció nyomán kialakuló protestáns háztartás központi alakja a lelkészfeleség lett. Nem volt formálisan felszentelt személy, de a gyülekezeti életben betöltött szerepe megkerülhetetlen volt. A korabeli források gyakran a *Hausmutter* (háziasszony) és *Hausfrau* (családi fejedelemsasszony) kifejezésekkel illették, de a funkciói jóval túlmutattak a házimunkán.

A lelkészfeleség:

- a vendéglátás szervezője volt, különösen a diákok, szegények, utazók vagy más lelkészek számára;

- a gazdasági élet irányítója, hiszen a parókia gyakran kis gazdaságként működött: kerttel, állatokkal, sörfőzdével, pékműhellyel;
- gyermeknevelő, akinek nemcsak saját, hanem gyakran nevelt vagy tanuló gyermekek oktatása is feladata volt;
- lelki társ, aki részt vett a bibliaolvasásban, hitbéli beszélgetésekben, és támogatta férjét a gyülekezeti szolgálatban.

Bóra Katalin esete paradigmikus: a wittenbergi Luther-házban nemcsak háztartást vezetett, hanem több tucat vendéget látott el, gazdaságot működtetett. Luther „a szívem csillagának”, máskor „Mein Herr Käthe”-nek, azaz „az én uram, Katalinnak” nevezte – ezzel is elismerve felesége önálló tekintélyét.

A közösségi élet új súlypontja: a parókia mint nyitott ház

A reformáció teológiájában megjelent a család mint „kis egyház” fogalma. A háztartás nem csupán magánéleti tér volt, hanem a hit gyakorlásának elsődleges helyszíne: itt zajlott a napi áhítat, bibliaolvasás, közös imádság, sőt sok esetben a gyerekek tanítása is.

A lelkészcsalád ebben a rendszerben modellként szolgált:

- erkölcsi példa, különösen a házastársi hűség, gyermeknevelés, vendégszeretet terén;
- nevelői központ, ahol a gyülekezet ifjúsága vagy árvái nevelkedhettek;
- spirituális centrum, ahol a hétköznapi élet Isten rendje szerint formálódott.

A házasságra vonatkozó prédikációk, családi liturgiák, és Luther *asztali beszélgetései* mind azt tükrözik, hogy a reformáció nemcsak a templomot, hanem az otthon is az imádság, a tanítás és a közösség színterévé tette. A lelkészotthonban összefonódott teológia és gyakorlat: az igehirdetés és a kenyérsütés, az imádság és a házimunka egyazon hívó élet részei lettek.

A középkori egyházi központ a kolostor volt – zárt, aszketikus közösség. A protestáns reformáció ezt egy nyitott, családias modellre cserélte: a parókia az új központ. A lelkészcsalád háza nem elzárkózó tér, hanem nyitott, vendégfogadásra kész otthon volt, ahol a gyülekezeti tagok nemcsak szellemi, hanem gyakran anyagi támogatást is kaptak.

A lelkészcsalád különösen vidéki közösségekben gyakran orvosi, jogi, iskolai és adminisztratív szerepet is betöltött. A feleség így módon

a közösségi élet aktív szereplője lett, még ha formálisan nem is rendelkezett hivatalos egyházi tisztséggel.

Örökség

A protestáns lelkészcsalád intézménye az evangélikus egyház történetében tartós örökséggé vált. Az evangélikus parókiák évszázadokon át a kultúra, a nevelés, az irodalom és a kegyesség központjai maradtak. A parókia vagy az otthon nem a templom ellentétei, hanem annak természetes meghosszabbítása. Ahol a hitet megélik, ott a teológia testet ölt – és ez a reformáció egyik legmélyebb öröksége. A lelkészfeleség szerepe – hol láthatóan, hol rejtettebben – ma is jelen van: diakóniai szolgáltatokban, tanításban, gyülekezetépítési szolgálatban, családi lelkigondozásban, közösségszervezésben.

Idézetek Luther Mártontól

Az alábbi összeállítás Csepregi Zoltán szerkesztésében közreadott *Luther válogatott művei 8. – Asztali beszélgetések* (LVM 8) kötetéből válogat. A szemelvények alapján képet kaphatunk Luther házassággal kapcsolatos gondolkodásáról. A szövegek nem kronologikus sorrendben követik egymást. Az összeállítás végén néhány gondolat olvasható Luthertől az étkezésről is.

A HÁZASSÁGOT ISTENNEL KELL KEZDENI⁵

– A házasság ezekből a részekből áll: 1. az egyik természettől fogva kívánja a másikat; 2. gyermekek nemzése; 3. az együttélés és a hűség, vagyis az egyik megtartja a másinak fogadott hitét. És mégis, az ördög úgy belerondít, hogy sehol sincs annyi gyűlölet és ellenségeskedés, mint ebben. Ez az eredménye annak, hogy vakmerőségből mindenben a magunk feje után járunk, Isten tanácsa nélkül.

Pedig egy istenfélő fiatal személynek, aki házasodni akar, előbb Istennek kell beszélnie, mondván: „Én Istenem, add hozzájárulásodat!” De nem így történik, mert ők mind hebehurgya bölcsek, és vakmerőségből belevágnak a fontos dolgokba a saját fejük szerint. Ezek után a mi Urunk Istenünk mit tehet? Meghazudtolják a nevét, holott ő Mindenható és

⁵ Luther válogatott művei 8. – Asztali beszélgetések (LVM 8). 96. o.

Teremtő, aki a mindenséget létrehozta. Ezért aztán, kedves cimbora, tégy úgy, ahogy én; amikor el akartam venni az én Káthémet, akkor komoly buzgalommal kértem Urunk Istenünk támogatását. Te is tedd ezt; hiszen te még sohasem kérlelted őt komoly buzgalommal!

LUTHER DOKTOR HÁZASSÁGÁÉRT MONDOTT IMÁJA⁶

– Kedves mennyei Atyám, minthogy megadtad nekem a te nevedből és hivatásodból rám háramló tiszteletet, valamint azt, hogy engem is apának nevezzenek és tiszteljenek, ajándékozz és áldj meg azzal a kegyelemmel, hogy kedves feleségemet, gyerekeimet és háznépemet istenfélően és keresztényi módon irányítsam és eltartsam. Adj bölcsességet és erőt ahhoz, hogy őket jól irányítsam és neveljem, valamint nekik is adj jó szívet és jó akaratot, hogy tanításodat kövessék és annak szót fogadjanak. Ámen.

A LEGSZEBB HÁZASÉLET ÉS KÖZÖSSÉG AZ IGAZ HÁZASTÁRSÁK KÖZÖTT VAN⁷

– Isten legnagyobb kegyelme és adománya, ha az ember igaz lelkű, kedves, istenfélő és házias feleségre talál, akivel békében élhetsz, akire rábízhatod minden vagydonodat és tulajdonodat, sőt a testi épségedet és az életedet is, és aki gyermeket szül neked. Isten azonban sokakat hirtelen hajít a házasséletbe, anélkül, hogy meggondolnák és megfontolnák a dolgot, és jól teszi. Káthe, neked jóra való férjed van, aki szeret téged, valóságos császárné vagy! Hálát adok Istennek. Csakhogy egy ilyen házassághoz igaz lelkű és istenfélő személy kell.

A HÁZASTÁRSÁK KÖZTI EGYETÉRTÉSÉRŐL ÉS VISZÁLYRÓL⁸

Martinus doktor 1542-ben fölkereste az egyik fejedelemasszonyt, hátha ki tudná békíteni az urával. Miután hazatért, így szólt:

– Édes Istenem, milyen sokat kell fáradoznunk és munkálkodnunk házassági ügyekben! Mennyi munkánkba kerül, hogy összehozzuk a házastársakat! És aztán mennyi fáradságunkba kerül, hogy együtt tartsuk őket! Ádám bukása oly nagyon bemocskolta, megrontotta és megmérgezte az emberi természetet, hogy az a lehető legállhatatlanabbá

6 Uo. 722. o.

7 Uo. 294. o.

8 Uo. 414. o.

vált. Ide-oda gurul, mint a higany. Ó, milyen szép is az, amikor a házastársak együtt ülnek asztalhoz és bújnak ágyba! És ha néha zsörtölődnek-morgolódnak is, abból nem kell, hogy baj legyen, mert a házasságban nem mennek mindig simán a dolgok. Ez egy kiszámíthatatlan történet, és ebbe jobb, ha belenyugszik az ember.

Ádám és Éva bizonyára kiadósan végigveszekedtek a kilencszáz évüket. Éva alighanem ezt vágta Ádám fejéhez: „Miért zabáltad meg azt az almát?” Mire Ádám így vágthatott vissza: „Te miért nyomtad a kezembe?” Mert semmi kétség, hogy hátralevő életüknek ilyen hosszú ideje során igen sok rosszat és boldogtalanságot élhettek át a házasságukban, nagy szívfájdalommal és keserőséggel. És mindez az ő bukásukból és szófogadatlanágukból fakadt, és azt eredményezte, hogy sóhajtozva és könnyezve nézhettek bele a világba. Csodálatos családi élet lehetett az, ahogy Mózes első könyve egyébként is tele van csodadolgokkal.

Ekkor valaki így szólt a doktor úrhoz:

– Ha most tenné ezt egy asszony a férjével, a férfi aligha bocsátana meg neki!

Mire Martinus doktor így felelt:

– Ha ostobaságból tenne ilyet az asszony, akkor mit csináljon vele a férje? Azért mondom: boldog az az ember, akinek jó a házassága, habár ez ritka adomány. – Utóbb ezt is mondta a doktor: – Az olyan ember van ám sok szenvedésre ítélve, akinek a felesége és a szolgálója nem ért a konyhához! Nagy szerencsétlenség ez, amelyből sok más baj származik.

A JÓ HÁZASSÁG DICSÉRETE⁹

1531 nyara és ősze

Martinus Luther doktor a ház úrnőjéről beszélt, így szólván: ő ezt az asszonyt többre becsüli a francia királyságnál és a velencei köztársaságnál, mert ő ezt a derék nőt Istentől kapta ajándékba, ahogy emez is őt, Luther doktort. Másodszor, ő hallott már sokkal nagyobb házi bajokról és torzsalkodásokról házastársak között, mint amit az ő felesége okoz. Harmadszor, már az bőségesen elég indok volna őt szeretni és becsülni, hogy ragaszkodik a hitéhez, és tisztességesen viselkedik, ahogy az illik egy tisztességes, jóra való asszonyhoz. És ha mindezt egy férj szemügyre veszi és meggondolja, akkor ez a rész könnyűszerrel felül-

⁹ Uo. 70. o.

kerekedik, bármi forduljon is elő, és legyőz minden civakodást és nézeteltérést, melyet a Sátán szokott házastársak között kelteni és szítani.

A HÁZASTÁRSÁK KÖTELESSÉGÉRŐL¹⁰

1539. március 17.

– A házasságban mindkét félnek tennie kell a kötelességét, ami jutott rá. A jövedelmet a férjnek meg kell szereznie, az asszonynak meg kell tartania. Ezért az asszony a férjét gazdaggá teheti, de a férj a feleségét nem. Mert a megtartott pfennig értékesebb a megszerzettnél. Így tehát a jó gazdálkodás a legjobb jövedelemszerzés. Én már csak a szegények lajstromában maradok – mondta Luther doktor –, mert túl nagy háznépről kell gondoskodnom.

A HÁZASSÁG BECSMÉRLŐI¹¹

– [...] Nősülésemnek oka többek között az volt, hogy az ördöggel dacolhassak a pápaságban lévő feslettség megszegényítésére. Ha nőtlen volnék is, megnősülnék még az én koromban is, még ha azt tudnám is, hogy nem lesznek gyermekeim – kizárólag azért, hogy a házaseletet megtiszteljem, és hogy megvessem és megszegényítsem a pápaságban lévő erkölcstelenséget, mely oly nagy és iszonyatos. [...]

A HÁZASSÁGI DOLGOK A VILÁGI HATÓSÁGOK ELÉ VALÓK¹²

1532. május 7–23.

– A házassági dolgokhoz a lelkiismeretnek semmi köze, azok a világi hatóságok elé valók, azért ne avatkozzatok bele, intézze el azokat a hatóság – mondta Martinus Luther doktor a prédikátoroknak.

FÉRFI ÉS NŐ EGYBEMEGY: TESTÜK ÍGY LESZ UGYANEGY¹³

1533. február 12. és március 3. között

Amikor Anton Lauterbach magisztert elhívták Leisnigbe diakónusnak, a meissenai püspök nem akarta jóváhagyni, hogy ott ő káplán legyen, merthogy nincs felszentelve. Erre Antonius magiszter azt mondta a püspök jószágigazgatójának, hogy ő épp eléggé fel van szentelve a fele-

10 Uo. 521. o.

11 Uo. 723. o.

12 Uo. 226. o.

13 Uo. 347–348. o.

sége jóvoltából. Tudniillik a felesége régebben apáca volt. És még a közmondást is idézte ennek kapcsán: „Férfi és nő egybemegy, testük így lesz ugyanegy.” Amikor ezt Lauterbach magiszter elmesélte Luther doktornak, a doktor így szólt:

– Találó és helyénvaló választ kapott a püspök!

Ezt követően elmesélt egy mulatságos történetet, hogy volt egyszer egy falánk ember, aki mindennap eljárt zabálni és vedelni, és dúskált a jó dolgokban, a feleségét viszont otthon hagyta koplalni és szomor-kodni.

– Amikor aztán hazatért, és az asszony panaszkodott, hogy nincs mit a tejbe aprítania, de tej sincs, a férfi az iménti közmondással válaszolt, és hozzátette gúnyosan: „Hogyhogy nem vagy jóllakva? Hiszen hát én egész nap ettem és ittam; te nem érezted az ízét? Elvégre te meg én egy közös test vagyunk!” Ezt az asszony megjegyezte magának, és egy nap elment hazulról, és a férjének sem ebédet nem főzött, sem italra nem hagyott pénzt, viszont ő evett és ivott egy másik helyen. Amikor aztán hazatért, és a férje ételt-italt követelt, akkor az asszony így szólt: „Hát nem elég, amit én ettem? Nem úgy van, hogy férfi és nő egybemegy, testük így lesz ugyanegy?” Azzal visszaadta a férfinak a gúnyolódást.

AZ ASSZONYOKRÓL¹⁴

Dátum nélkül

– Az asszony legdrágább kincs, mert Isten ajándéka; sok jó tulajdonsága, erénye van, hűség és hit ékesíti

A HÁZASSÁG DICSÉRETE¹⁵

1538. november 22-én Ambrosius Berndt magiszter félrevonta menyasszonyát, és bizalmasan beszélgettek. Ezt látva, Martinus doktor elmosolyodott, és így szólt:

– Csodálom, hogy a vőlegény olyan sokat tud beszélni a menyasszonyával. Hogyhogy nem fáradnak bele? De nem szabad megzavarni őket: felmentő levelük van minden előírás és szokás alól.

Ezután a házasságot dicsérte, mondván:

¹⁴ Uo. 722. o.

¹⁵ Uo. 496. o.

– Isten rendelése, és a legjobb, legszentebb intézmény, ezért a legpompásabb szertartásokkal kell megkötni és elkezdni az alapító, mármint Isten kedvéért, aki azt akarja, hogy hím és nőtény tartozzon össze. Aki jobban akarja csinálni, az vegye szemügyre a meglevőt.

És habár a nő gyenge edény és szerszám (1Pt 3,7), mégis övé a legfőbb tisztesség, az anyaság. Mert minden ember asszony által fogantatik, születik, szoptattatik és tápláltatik, ebből erednek az édes kisgyerekek és utódaink. Ez a tisztesség, hogy a nők az anyáink, minden asszonyi gyarlóságot eltakar és elnyel, úgyhogy egy igaz lelkű, istenfélő házasság ember méltán mondhatja: ha már elfogadtuk a jót, miért ne tűrnénk el a rosszat is? (Jób 2,10)

MIRE VANNAK A NŐK TEREMTVE?¹⁶

1531. június 16. előtt

– A Szentlélek dicséri a nőket, úgymint Juditot, Esztert, Sárát etc., és a pogányok is dicsérték Lucretiát, Artemisiát. Nők nélkül nem lehetne házasság, és nem maradna fenn a világ. A nősülés orvosszer a bujálkodás ellen, tisztos mértéket szab neki, mert a test és a vér a maga módja szerint tisztátalan marad, míg csak lapáttal nem zúdítják rá a földet. Egy nő az élet során baráti, szeretni való és mulattató társunk. Nők szülik és nevelik a gyermekeket, ők vezetik a háztartást, ők osztják szét megfontoltan, ami a férfi keresménye és szerzeménye, és ők ügyelnek rá, hogy a vagyont ne oktanul elherdálják, hanem kinek-kinek megadassék, ami jár neki. Ezért nevezi őket a Szentlélek a ház becsületének: mert az kell, hogy a ház becsületére váljanak, és ők legyenek a ház ékesége, dísze. Hajlamosak az irgalmasságra, mert Istentől mindenekelőtt arra vannak teremtve, hogy gyermekeket hozzanak a világra, hogy a férfiak örömeiket és kedvüket leljék bennük, és hogy irgalmas szívűek legyenek.

A GYEREKEK ISTEN KÜLÖNÖSEN KEDVES ÁLDÁSAI ÉS TEREMTMÉNYEI¹⁷

Amikor Jonas doktor egy szép cseresznyegallyat akasztott az asztal fölé, hogy megemlékezzen a teremtről, és dicsérte Isten nagyszerű áldását az efféle gyümölcsökben, így szólt Luther doktor:

¹⁶ Uo. 66. o.

¹⁷ Uo. 404–405. o.

– Miért nem inkább gyerekei kapcsán emlékezik meg erről kelmed, akik a kelmed testének gyümölcsei, és sokkal értékesebb, sokkal szebb és nagyszerűbb alkotásai Istennek, mint bármely fa gyümölcse? Meglátszik a gyerekeken Isten mindenhatósága, bölcsessége és tudománya, amint a semmiből létrehozta őket. Nem egészen egy év alatt megalkotta mesterien és csinosan testüket, szellemüket, és megadta nekik minden testrészüket, és fenntartja és felneveszti őket. És mi mégis elmegyünk e dolgok mellett, nem becsüljük őket, mi több, Isten ilyen szép adományaitól még vakok és kapzsiság is leszünk. Hiszen gyakori eset, hogy az embereket, amikor gyerekeik születnek, elfogja a rosszakarat és a kapzsiság: kaparintanak, zsugorgatnak, harácsolnak, ahogyan csak bírnak, hogy minél többet örökíthessenek a gyerekeikre. Nem tudják, hogy egy gyereknek, még mielőtt a világra jön és megszületik, már ki van mérve és el van különítve az a szerény rész, amit és ahogy birtokolni fog, és ami aztán lesz majd belőle. Ahogy az Írás mondja, és a közmondás tartja: minél több gyerek, annál több szerencse. [...]

[ELJEGYZÉS UTÁN NE HALOGASSUK AZ ESKÜVŐT]¹⁸

1532. június 12. és július 12. között

Az a tanácsom, hogy ha megtörtént az eljegyzés, rögtön következék a házasság elhálása és a nyilvános templomi megáldás. Eljegyzés után az esküvőt sokáig húzni-halasztani igen veszedelmes, mert a Sátán szeret akadályt gördíteni és zűrzavart támasztani a gonosz nyelvek, a rágalmazók és a mindkét részről való barátok által. Amint ez velem is megtörtént Philippus Melanchthon és Eisleben esküvőjekor. Azért nem szabad a dolgot halogatni, hanem segítsük őket nyomban össze. Én is, ha nem tartottam volna meg esküvőmet rövid időn belül, csendben és kevés ember előzetes tudtával, mindenki akadályozott volna. Hiszen minden jó barátom ezt kiáltotta: „Ne ezt, hanem egy másikat!”

(Melanchthon és Katharina Krappe esküvőjére 1520. november 27-én került sor Luther és mások nyomatékos unszolására.)

18 Uo. 235. o.

[NEM GONDOLTAM VOLNA]¹⁹

1532 júniusa

– Ha nekem valaki a wormsi birodalmi gyűlésen azt mondta volna, hogy hét év múlva házasember leszek, feleségem és gyermekeim lesznek, kinevettem volna. Ugyanis nem gondoltam arra, hogy ilyen messzire fogok menni. Eredetileg csak a búcsúk ellen akartam küzdeni.

A JÓ ÉS A ROSSZ HÁZASSÁG²⁰

1537–1538

Martinus doktor a nősüléséről beszélt.

– Amikor tizenhárom évvel ezelőtt meg akartam nősülni, inkább Ave Schönfeldet vettem volna feleségül, akinek most Basilius doktor, poroszországi orvos a férje. Az én Káthémet akkor még nem szerettem, mert arra gyanakodtam, hogy büszke és kevély. De Istennek úgy tetszett és az volt a szándéka, hogy Káthén megessen a szívem. És ez, Istennek hála, jó választás volt, mert igaz és hűséges asszonyt nyertem vele, akire férjének szíve bizvást hagyatkozhat, miképpen Salamon mondja: „Ő nem visz romlásba engem.” (Péld 31,11)

Jaj, mennyire szívemből vágyakoztam az enyéim után, amikor Schmalkaldenben halálos betegen feküdtem! Már azt hittem, ebben az életben többé nem látom feleségemet és gyerekeimet. Mennyire fájt nekem ez az elszakadás és különválás! Biztos vagyok benne, hogy az a fajta természet adta vonzalom és szeretet, amelyet a férj érez a felesége és a szülők a gyerekeik iránt, a végét járó emberben a legerősebb. Most pedig, amikor Isten kegyelméből ismét egészséges vagyok, még inkább szeretem a feleségemet és a gyerekeimet. Senki sem annyira hitbuzgó, hogy ne érezné az ilyen veleszületett, természet adta vonzalmat és szeretetet; mert nagy adomány a szövetség és közösség a férj és a feleség között.

(Ave Schönfeld (Aurifabernél Eva): egyike annak a kilenc apácának, akik 1523 tavaszán Käthe von Borával együtt Wittenbergbe menekültek. Basilius Axt, aki az 1520-as években id. Lucas Cranach egyik patikáját vezette, majd a wittenbergi egyetemen orvostudományt tanított. 1531-től I. Albert porosz herceg udvari orvosa volt.)

19 Uo. 354. o.

20 Uo. 544–555. o.

A HÁZASTÁRSI KÖTELÉK²¹

1532. április 20. és május 16. között

– Nincs édesebb, kedvesebb, szívmengetőbb kötelék, közösség és társulás, mint a jó házasság, ahol a házasfelek békében és egyetértésben élnek. Másfelől pedig nincs keservesebb és fájdalmasabb annál, mint amikor az összekötő szál elszakadván, egymástól eltávolodnak és elidegenednek. Ezt okozza a gyermekek halála, amit én kipróbáltam és megtapasztaltam.

(Az 1527. december 10-én született Elisabeth nyolc hónaposan, 1528. augusztus 3-án halt meg.)

A HÁZASSÁGRÓL²²

Dátum nélkül

– Ha az ember nősülni akar, akkor a lánynak ne az apját nézze, hanem, hogy milyen híre van az anyjának. Hiszen a sör is rendszerint a hordónak veszi át a szagát.

A HÁZASSÁGBAN A KEZDETI SZERELEM A LEGHEVESEBB²³

1542/43 tele

– Az, hogy a házasságban időnként veszekedésre és civakodásra kerül sor, romlott természetünk gyengeségéből és gyarlóságából adódik. Jön az ördög, és útjába szór mindkét házastársnak gyűlöletet, irigységet, gyanakvást, bizalmatlanságot és gonosz indulatokat, úgyhogy megharagszanak egymásra, gyanúik támadnak, másokat megkívánnak; ebből aztán különválás lesz.

Az ember könnyen házasodik; de az, hogy mindig szeressék egymást, nehéz dolog, és Isten adománya. Akinek ez jutott, adjon érte nagy hálát az Úristennek! Ezért hát, aki nősülni akar, az komolyan fontolja meg, és így vagy hasonló szavakkal kérlelje az Úristent: „Kedves jó Istenem, ha az a te isteni szándékod, hogy így éljek, nőtlenül, akkor segíts benne; ha pedig másképp akarod, akkor egy jóraivaló, igaz lányt juttass nekem, akivel le tudom élni az életemet, akit szeretek és aki viszonzszeret.” Mert a testi közösülés nem elég; az is kell, hogy érzület és szív, szokás és életmód összevágjon és összehangolódjon, és hogy a házastársak

21 Uo. 102. o.

22 Uo. 458. o.

23 Uo. 631. o.

egymáshoz jó szívvel és türelemmel legyenek. Hiszen a dolgok nem mehetnek mindig tükörsimán.

A HÁZASSÁG²⁴

1540. augusztus 7–24.

– Jóval több olyan szegény ember meggazdagodik, aki Isten nevében nősül, mint ahány olyan gazdag ember gazdag marad, aki a pénz kedvéért nősül. Mörlin apja szerelemből vett feleségül egy szegény, szép lányt, akinek még kenyere sem volt odahaza; de aztán Isten adott neki egy jó parókiát és derék gyermekeket, mert Isten így gondolkodik: „Ha már adtam neki hivatalt, megélhetést is kell adnom hozzá.

MIT GONDOL A FÉRJ A HÁZASSÁG ELEJÉN?²⁵

1532. június 12. és július 12. között

– A házasság elején különös gondolatai támadnak az embernek. Az asztalnál ez jut eszébe: „Eddig egyedül voltál, most kettesben vagy.” Az ágyban, ha felébred, lát maga mellett két copfot, amit azelőtt nem látott. Továbbá az én Káthém az első évben, amikor egy írást tanulmányoztam, mindig odaült mellém, és nem tudván, mit is mondjon, ilyesmit kérdezett: „Doktor úr, az a poroszországi nagymester ugye az örgróf öccse?

A NŐKET NEM NÉLKÜLÖZHETJÜK²⁶

1532. április 7–15.

– Bűn nélkül – mondotta Martinus Luther doktor – a nőkről nem lehet lemondani; szükségünk van rájuk. A házasság pedig Isten rendelése és alkotása; így tehát nem az ördög sugallata, ha egy férfi tisztességgel beleszeret egy becsületes leányba, és nőül akarja venni. A Sátán ellensége a frigynek; azért reméld az Úr nevében az ő áldását és művét, ha ez kell neked.

24 Uo. 571–572. o.

25 Uo. 235. o.

26 Uo. 100. o.

A HÁZASSÁG LÁTHATÓ VOLTA MINDEN TEREMTMÉNYNÉL²⁷

1530-as évek eleje

– Mózes első könyvében ez áll a házasságról: „Isten férfiúvá és asszonyná teremté az embereket, és megáldá őket.” (1Móz 1,27) Bár ez a mondás elsősorban az emberre vonatkozik, de a világ összes teremtményére ki kell terjesztteni, úgymint a madarakra az ég alatt, a halakra a vízben, és mindazon állatokra, akik a földön járnak. Mindezek közt találunk férfit és asszonyt, hímet és nőtényt, kakast és tojót, akik összetartoznak és párosodnak, szaporodnak és sokasodnak. Ily módon a házasság intézményét Isten az ő minden teremtményében megmutatta, úgyhogy észrevehetjük a házasság képmását vagy ábrázolását a fákon, az égen a madarakon, a földön a föld állatain és a tengerben a halakon, mi több, még a köveken is. Mindenki tudja, hogy még a fák között is található férfi és nő, úgymint az alma és a körte, melyek közül az almafa a férfi és a körtefa a nő, és más hasonló párokat is találunk a fák között. És ha egymás mellé ültetik őket, akkor gyorsabban fejlődnek és erősebben nőnek együtt, mint külön-külön. A férfi az összes ágát a nő felé nyújtogatja, mintha át akarná karolni; és viszont, a nő az ő ágait a férfi felé irányozza. Hasonló pár az ég, amely a férfi, és a föld, amely a nő; mert a földet az ég termékenyíti meg napsütéssel, esővel, széllel stb., úgyhogy aztán mindenféle zöltségek és gyümölcsök teremnek a földből. Ezenkívül megtaláljuk a házasság ábrázolását a kemény kövekben is, különösen a drágakövekben, úgymint a korallban, a smaragdban és a többiben.

A HÁZASSÁG A VALLÁS UTÁN A LEGFONTOSABB INTÉZMÉNY²⁸

1542 júniusa és 1543 júliusa között

– A házasság a vallás után a legfontosabb intézmény ezen a földön számos okból, de az emberek, mint barmok a mezőn és a világ söpredéke, menekülnek előle, menekülni akarván a személyes boldogtalanságtól. Ez pedig olyan, mintha az eső elől futván beleesnének a vízbe. Ezért hát nosza rajta az Úr nevében, ki-ki görnyedjen a kereszt alá. Ezen a világon inkább Isten rendelkezésére és parancsára kell tekintettel lennünk, az új nemzedék, a gyermekek nemzése végett. És ha ez az ok nem volna

²⁷ Uo. 187–188. o.

²⁸ Uo. 546. o.

is, akkor is jusson eszünkbe, hogy a házasság gyógyszer a bűnre, és megóv a paráznaságtól.

A HÁZASSÁG, ISTEN ADOMÁNYA LÉVÉN, AZ ÖRDÖGNEK ELLENÉRE VAN²⁹

Dátum nélkül

– A házasság nagyszerű, szép adomány és intézmény, megerősítve kétféle szeretettel: az egyik természetes és jó, a másik rendellenes és rossz. Az ördög pedig, aki a házasság ellensége és megrontója, nemcsak a rendellenes, hanem a természetes szeretetet is lerombolja a házastársak között. Ezért a régiek ezt a bölcs útmutatást adták a gyerekeiknek: „Édes lányom, úgy viselkedj a férjeddal, hogy boldog legyen, valahányszor hazaútban megpillantja házatok fedelét!” És ha a férj is úgy él és bánik a feleségével, hogy az nem örül férje elutazásának, viszont annál inkább a hazatértének, akkor jó a házasság

BAJOK ÉS NYŰGÖK A HÁZASSÁGBAN³⁰

1533. január 2.

Újév másnapján szerfölött sírt és ordított Luther doktor kisgyereke, és senki sem tudta lecsillapítani. Emiatt a doktor a feleségével együtt egy álló órán át szomorú és gondterhelt volt. Aztán így szólt:

– A házasságban ilyen bajok vannak, amelyek miatt minden férfi irtózik és riadozik tőle, és nem akar megnősülni. Mindannyian félünk az asszonyok szeszélyeitől, a gyerekek ordításától és bömbölésétől, aggódunk a nagy költségek és a rossz szomszédok miatt satöbbi. Inkább szabadok és kötetlenek akarunk lenni, hogy a magunk urai maradjassunk, és úgy tehesünk, ahogy nekünk tetszik, kurválkodhassunk, hegyelhessünk satöbbi. Ezért, hogy az egyházatyák közül senki semmilyen különös vagy emlékezetes jót nem írt a házasság intézményéről.

Jeromos igazi gorombiánus volt: eléggé ocsmányul, de úgy is mondhatnám, keresztényietlenül írt a házasságról. Ezek az atyák a házasságban csak a kéjelgést látják, és csakis a test nyomorúsága miatt irtóznak tőle. El akarnak kerülni egy cseppnyi bajt, és behullanak mindenféle kéjelgések és gonosz vágyak egész tengerébe. Szent Ágoston az egyet-

29 Uo. 678. o.

30 Uo. 327–328. o.

len, aki jót mondott a házasságról, amikor így írt: „Aki nem tud szűzen élni, az nősüljön meg, és bátran lépjen az Úr ítélőszéke elé.” Máshol pedig: „Ha valaki nem az utódok végett, hanem testi vágyból él házasságban, azért, mert enélkül nem tudna tartózkodni a paráználkodástól, sem szűzen élni, úgy erre a bűnök bocsánata vonatkozik, a hit és a házasságbeli hűség miatt.” A jó egyházatyja nem mondhatta: az Isten ígében való hit miatt.

Ám Isten az ő különleges kegyelméből a házasságot, a felsőbbiséget és a prédikatori hivatást még ítéletnap előtt visszahelyezte jogaiba, amikor elrendelte és megparancsolta, hogy ügyeljünk rá, hogy ezek az ő elrendeléseiként mutakozzanak meg, melyek eddig csak maskarák voltak. A házastársak eddig azt hitték, hogy az ilyen szövetkezés, amelyben együtt kell élniük és maradniuk, inkább csak afféle hagyomány, amely a szokásból és a gyakorlatból ered, semmint Isten rendelkezése. Szintugyanúgy a felsőbbiség sem tudta, hogy Istent szolgálja, hanem a ceremóniákhoz volt kötve. Hasonlóképpen a prédikátorság is csak farsangi maszk volt csuhával, tonzúrával, kenettel és más effélékkel.

MILYEN TISZTSÉGRE VANNAK RENDELVE AZ ASSZONYOK?³¹

1530-as évek eleje

– Az asszonyok – mondta Luther doktor – a háztartás dolgairól úgy beszélnek, hogy a szónoklat mesterei példát vehetnének róluk: meggyőzően és megnyerő hangon, és úgy, hogy felülmúlják még Cicerót, a legékeesebb szavú szónokot is; és amit ékesszólással nem tudnak véghezvinni, azt elérik sírással. A hathatós beszéd képessége velük született; ők ugyanis természettől fogva sokkal jobb rábeszélők és ügyesebbek az alkudozásban, mint mi, férfiak, amely készséget mi sok-sok tapasztalással, gyakorlással és tanulmányokkal sajátítunk el. [...]

31 Uo. 182. o.

A HÁZASSÁG DICSÉRETE, AMIÉRT KÚTFORRÁSA MINDEN EGYÉB ISTENI INTÉZMÉNYNEK³²

1537. január 14–31.

Az idősebbik Lucas Cranach megfestette Luther doktor feleségének képmását. Amikor a tábla a falra volt akasztva, és a doktor megnézte a festményt, így szólott:

– Szívesen festetnék mellé egy férfiképmást, és a két képet elküldeném Mantuába a zsinatra, és a szent atyáktól, akik ott majd összegyűlnek, azt kérdeztetném, hogy mi tetszik nekik jobban, a házasság-e vagy a cölibátus, a papok nötlensége.

Ezek után Luther doktor a házasság intézményét magasztalta és dicsérte, mondván:

– Ez Isten rendelése, és e nélkül a világ már réges-rég pusztá és lakatlan volna, és az összes többi teremtmény is fölöslegesen és hiába volna teremtvé, mert hiszen mindnyájan az ember érdekében teremtdötek, és nem volna semmiféle rend vagy intézmény a világban. Ezért aztán amikor Éva Ádámnak adatott, Ádám eltelt a Szentlélekkel, és gyönyörű szép nevet adott neki, mert Évának, vagyis minden élő anyjának nevezte el. Nem asszonymnak, hanem anyának nevezte, és a nevet ellátta egy toldalékkal, így: „*anyja minden élőknek*” (1Móz 3,20). Ebben láthatod a nők legfőbb ékességét, jóhírét és díszét, mármint hogy ők minden élőknek forrása, amelyből minden élő ember fakad. Rövid szavak ezek, mégis nagyszerű *enkómion* [jelentése: 'dicséret', 'magasztalás'. Műfajt is jelent, ugyanúgy, mint a laudáció.] szól belőlük. Sem Démostenész, sem Cicero nem lett volna képes ilyen nagyszerűen szólni erről; csak-hogy itt a Szentlélek a szónok, ő szónokolt és szólalt meg ily módon ősapánkon, Ádámon keresztül. És minthogy ez a doktor és szónok a házasságot ilyen nagyszerűen definiálja és dicséri, ezért úgy méltányos, ha elpalástoljuk mindazt, ami egy nőben hiányosság. Mert hiszen Krisztus Urunk, Isten Fia sem vetette meg a házasságot, hanem ő maga is asszonytól született. Ez a házasság intézményének nem csekély dicsérete. Ezt Pál is tekintetbe vette, amikor így dicséri a házasságot az 1. Timótheuslevélben: „*Az asszony megtartatik a gyermekszüléskor, ha megmaradnak a hitben és a szeretetben és a szent életben mértékletességgel.*” (1Tim 2,15)

32 Uo. 382. o.

Asztali beszélgetések (1567. rézmetszet)

A FÖLDMŰVELÉS³³

1532. május 17.

– A földet megművelni isteni cselekedet, melyet Isten parancsolt, lásd Genézis 1. rész: „*Műveljétek meg a földet, és hajtsátok uralmatok alá!*” (1Móz 1,28) Még ha tövist és bogáncsot terem is, ti azzal ne törődjétek, a ti részeteket úgyis megtermi.

ISTEN MEGENGEDI, HOGY HASZNÁT VEGYÜK ALKOTÁSAINAK³⁴

1530-as évek eleje

– Isten örömet enged nekünk, hogy együnk, igyunk, vígan legyünk, és minden alkotásának hasznát vegyük, hiszen azért teremtette az összeset. Nem akar tőlünk olyan panaszt, hogy nem adott nekünk eleget, és hogy minket, nyomorult nyüves zsákokat nem tud táplálni és jól-lakolni; csak annyit kíván, hogy ismerjük el őt a mi Istenünknek, és adjunk hálát adományaiért.

³³ Uo. 226. o.

³⁴ Uo. 185. o.

Amikor egyszer étkezés után szőlő, dió, őszibarack stb. került az asztalra, és ki-ki jóízűen evett ezekből, a doktor így szólt:

– Vajon mit szól Urunk Istenünk odafönt a mennyben ahhoz, hogy így ülünk itt, és fogyasztjuk az ő javait? Nos hát, ő azért teremtette őket, hogy hasznukat vegyük, és egyebet nem kíván tőlünk, csak azt, hogy elismerjük, ezek az ő javai, és hálát adva élvezzük őket.

A BETEGEKNEK OLYAN ÉTELT ÉS ITALT KELL ADNI, AMILYET KÍVÁNNAK, HOGY JOBBAN LEGYENEK³⁵

Dátum nélkül

Luther doktor arról beszélt, milyen sok múlik azon, hogy egy beteg megbízik-e az orvosában. Amikor ő Schmalkaldenben betegen feküdt, négy orvos is gondjaiba vette, akik őt egészen felbosszantották, mert nincs még egy ember a világon, aki annyira utálna patikából enni-inni, mint ő. És elbeszélte azt a példát, hogy már három napja feküdt, és nem bírta semmit megenni, sőt az orvosok el is tiltották sok ételtől. Aztán a ház úrnője odament hozzá, és arra kérte, mondja meg neki, mit enne szívesen; azt ő majd elkészíti a doktor úrnak. Mire ő azt mondta, hogy hideg borsóra és sült heringre volna étvágya. Ezt az asszony elkészítette, ő elfogyasztotta, és mindjárt utána édesdeden elaludt.

GUMÓKRÓL ÉS GYÜMÖLCSÖKRŐL³⁶

1538. május 12.

Amikor Martinus doktor a kezébe vett egy lédús répát, és beleharapott, így szólt:

– Kedves ősapáink bizonyára egészséges emberek voltak, ha a földből nevelkedő gumókkal és gyökerekkel táplálkoztak, és azokban találták ételüket-italukat. Alig hiszem, hogy Ádám fogolypecsenyét kívánt, hiszen a zöldségfélékben és a gyümölcsben sokkal inkább kedvét lelte, sokkal inkább ízlettek neki, mint bármilyen nyárson sült vagy párolt hús. Valamikor olvastam, hogy a szent ősapák gyökéren éltek, és azt hittem, hogy a fák gyökereit ették. Isten elhalmoz bennünket nagy és sokféle adományaival; ezért van aztán, mivel mindenből olyan sok van, hogy nem becsüli őket az ember, még azt sem, ami önmagában

35 Uo. 734. o.

36 Uo. 456–457. o.

véve nagy és becses; bezzeg ami ritkaság, még ha önmagában csekély és értéktelen is, azt egy darabig nagyra tartják! Úgy vagyunk az Úr-istennel is, mint a szülőkkel, akiknek gyerekei a mindennapi kenyeret nem becsülik annyira, mint a körtét, az almát és a többi gyümölcsöt, amit ők becsesnek tartanak, mert ritkán jutnak hozzá.

A MELANKOLIKUSOKRÓL ÉS ARRÓL, HOGYAN LEHET KIÚZNI BELŐLÜK A MELANKÓLIÁT³⁷

1533. január 2–26.

Luther doktor mesélt néhány példát melankolikus emberekről, akik a legnagyobb búskomorságba estek, és azt mondta, hogy ő ismert egy embert, aki nem evett, nem ivott, és minél inkább noszogatták, hogy egyék, annál kevésbé volt hajlandó rá, hanem így beszélt: „Ejnye, hát nem látja kelmed, hogy meghaltam, és hulla vagyok? Hát akkor hogyan is ehethnék?”

– És amikor ez az ember egyszer elbújt egy pincében, és ott napokon át a sötétben kuporgott, és nem akart kijönni a napvilágra, akkor ugyanabban a pincében megterítettek egy asztalt, raktak rá ízletes főtt és sült ételeket, valamint remek jó borokat is raktak az asztalra, és elküldtek egy kövér, hájas szerzetest a pincébe, aki odaült az asztalhoz, és jó étvággal lakmározni kezdett, és torkig zabálta magát, és a bort is derekasan küldözgette lefelé a fogai közt. Egyszóval, jó helyen, jó kedvében érezte magát. Amikor ezt a pincében kuksoló melankolikus meglátta, előbújt a kuckójából, és így szólt a szerzeteshez: „Nem bírom tovább, muszáj együtt innom veled, még ha százszor meghaltam is!” Amikor aztán inni kezdett, csakhamar elájult. És amikor addig locsolták és legyezgették, amíg magához nem tért, attól kezdve ismét evett-ivott, és elmúlt a melankóliája. [...]

37 Uo. 330–331. o.

AZ EMBER ÉTKEZÉSÉNEK MÓDJÁ³⁸

1532. szeptember 20. és október 21. között

– Mindenféle zsarnoki vadállat módjára táplálkozunk. A farkas birkát eszik, mi szintén; a róka csirkét és libát, mi szintén; a héja és a keselyű énekesmadarakat, mi szintén; a csuka halakat, mi szintén. Ahogy az ökrök, lovak és tehének, mi is megesszük a füvet. Ahogy a disznók, mi is megesszük a szart meg a fost. Belül pedig úgyis minden szarrá válik.

A TEREMTMÉNYEK DICSÉRETE³⁹

1532. május 27–31.

– Urunk Istenünk maga dicséri az ő teremtményeit, midőn azt mondja: „A bor megvidámítja az ember szívét, és a kenyér megerősíti őt.” (Zsolt 104,15)

ISTEN ALKOTÁSAIT NEM BECSÜLNI⁴⁰

1533 ősze

Amikor a doktor felesége a kertjükben levő kis tavat lehalásztatta, és mindenféle halakat fogtak, csukát, csíkhalt, pisztrángot, sügért, pontyot, és ezek némelyikét megfőzve feltálalták, és a ház asszonya jó étvágygyal, örömmel, hálaadással nekilátott az evésnek, Martinus doktor így szólt hozzá:

– Te, Käthe nagyobb örömet leled ebben a néhány halban, mint némely földesúr, aki nagy halastavaiból és morotváiból sok tízezer halat kihalásztat. Jaj, a kapzsiság és a nagyravágyás okozza, hogy Isten alkotásainak nem tudjuk helyesen és örömmel hasznát venni. Sok haszonleső ott ül nyakig a nagy bőségben, mindene megvan, még fölösen is, és mindezt mégsem élvezheti örömmel, jószerencsével. Nem hiába mondják: az istentelen észre sem veszi Isten alkotásainak nagyszerű voltát, sőt még a jelenvaló teremtményeket sem veszi figyelembe. Isten annyira elhalmoz minket adományaival, ezek annyira gyakoriak, hogy az ember meg sem becsüli őket. Ha mindez ritkább volna, többre becsülnénk, de nem is tudjuk elképzelni, mennyi öröm és gyönyörűség lelhető Isten alkotásaiban.

38 Uo. 248–249. o.

39 Uo. 232. o.

40 Uo. 365. o.

Nézzétek csak, hogyan ívik egy halacska, amint ezrével rakja az ikrákat, a hím pedig a farkával legyez, úgy keveri a vízbe a magját, hogy bekövetkezzen a megtermékenyülés. Nézzétek a madárcákat, ők is milyen szépen, ügyesen szaporodnak. A kiskakas megbúbolja a tojócskát, az szép gondosan lerakja a tojászkáit a fészekbe, rájuk ül, aztán a fiókák kidugják a fejüket. Vagy nézd a kiscsirkét a tojásban! Ha sohasem láttunk volna ilyen tojást, és hoznának egyet Calcuttából, akkor mindnyájan szerfölött elcsodálkoznánk és elborzadnánk a láttára. Nincs olyan filozófus, sem pedig tudós természetbúvár, aki megadhatná biztos okát az ilyen teremtmények kialakulásának és fejlődésének, csak Mózes adja meg, amikor így szól: és monda Isten, és lőn. Elrendelte, és meglett. „Szaporodjatok és sokasodjatok!” (1Móz 1,22) Ebből a parancsszóból és rendelésből keletkezik és sokasodik még manapság is minden teremtmény, és innét az utánpótlás ítéletnapig.

NÉHÁNY KÉRDÉS⁴¹

1538. november 20.

Luther doktor megkóstolta a borait, amelyeket unokahúga menyegzőjére szánt, és így szólt:

– A vendégeknek bőven kell adni kortyolnivalót, hogy jókedvük kerekedjen, merthogy a Szentírás mondja, „kenyér, amely erősíti az ember szívét és bor, amely vidámítja az ember szívét” (Zsolt 104,15).

Aztán megkérdezte angol vendégét:

– Hogyan vinne bort a pincébe nagy, egész hordókkal, úgy, hogy sem fönt, sem odalent nem tölti borral tele őket? – Ő maga válaszolt: – Musttal kell a hordót megtölteni, aztán bor lesz belőle; ez természetes mágia és tudomány.

Majd pedig azt kérdezte:

– Melyik a legszélesebb víz a szárazföldön? – Válasz: – A hó, az eső és a harmat. Ezek a vizek az egész szárazföldet vég nélkül beterítik, még a hegyeket is, mert ott lebegnek a levegőben, ahol senki sem lakhat, csak az ördög, amely egész világot bíró, ahogy Pál nevezi őt (Ef 6,12).

41 Uo. 495. o.

A BOR VAGY SÓ KIDÖNTÉSÉRŐL⁴²

Dátum nélkül

Martinus doktor összetört egy borral teli szép tiszta üveget az asztalon; ekkor így szólt:

– Vége, törékeny edény volt. – S mondta: – Nagy dőreség volna az a világon, ha az emberek jobb szeretnék, hogyha a sót, mint ha a bort döntenék ki. Pedig ezen még úgy-ahogy segíthetünk; ha kidöntjük a bort, anélkül még élélhetünk; ámde ha a kenyértől és sótól fosztjuk meg az embereket, akkor aztán már csakugyan csehül állunk.

ÁDÁM NEM EVETT KENYERET⁴³

1540. augusztus 7–24.

Amikor almát és körtét adtak fel az asztalra, így szólt Martinus doktor:

– Ha Ádám nem esik bűnbe, nem kívánta és nem is ette volna a kenyeret, és akkor mi is csak gyümölcsöt ennénk.

Ekkor valaki megkérdezte:

– Krisztus miért evett a feltámadása után?

Felelte a doktor:

– Krisztus nem testi szükséglet vagy éhség miatt evett, hanem ezáltal bizonyította és tanúsította, hogy ő Krisztus, és valóban életre támadt (Lk 24,41–43).

Receptek a reformáció konyhájából

Fordította: Havjár Zoltán

Az alábbi receptgyűjtemény a reformáció korabeli receptekből válogat. A receptek összeállításához Regina Röhner *Die besten Rezepte aus dem Erzgebirge* című könyve, valamint Thomas Correll *Kochen im Hause Luther* című kötete szolgált alapul. A fordítást ezúton is köszönjük az Ökumenikus és Külügyi Osztálynak, különösen Havjár Zoltánnak.

Az étkezőasztal Bóra és Luther életében is fontos szerepet töltött be. A családi együttlét és a szenvedélyes beszélgetések színhelye volt. Erre Csepregi Zoltán az *Asztali beszélgetések* (LVM 8) bevezetőjében olvas-

⁴² Uo. 681. o.

⁴³ Uo. 572. o.

ható tanulmányában is rámutat. Hogy milyen lehetett az asztal körüli légkör? Erről így ír: „Luther ebédlőasztala köré nemcsak a családtagok gyűltek össze – Kätthe, a gyerekek, „Lena ángyomasszony” (Kätthe nagynénje), Luther itt nevelkedő unokahúgai és más rokonok –, hanem a házban lakó kosztos diákok, átutazó vendégek, valamint számos barát és tanítvány. Míg Kätthe azon morgolódott, hogy „mire jó az, hogy szakadatlanul beszéltek, és nem esztek?”, addig Luther maga ösztönözte beszédre asztaltársait.”⁴⁴ Luther személyiségét pedig itt is nyomon érjük: „Luther visszafogottság nélkül fejtette ki véleményét mindenről, ami szóba jött, vagy ami különben is foglalkoztatta. Néha összefüggő előadást tartott egyik-másik kérdésről, ilyenkor megakadt az ebéd, mert mindenki figyelmesen hallgatta, míg Kätthe közbe nem avatkozott, hogy a tálakban ki ne hűljön az étel.”⁴⁵

Id. Pieter Bruegel: Parasztlakodalom (1568)

44 Uo. 39. o.

45 Uo. 39. o.

SÜLT CSUKA HAGYMÁVAL

Hozzávalók 2 személyre

- 1 csuka (30-40 dkg) lepikkelyezve és megtisztítva
- 1 teáskanál durva só
- vajzsír a sütéshez
- 10 dkg mogyoróhagyma vagy vöröshagyma, megpucolva
- 1 pohár száraz fehér bor
- 1 csipetnyi cukor
- sáfrány, só, bors
- vaj

A konyhakész csukát egy órán át besózva állni hagyjuk, majd nyomkodva szárazra töröljük. Bőséges, forró vajzsírban kb. 20 percig sütjük.

Közben az apró kockákra vágott hagymát vajban, egy csipetnyi cukorral aranyszínűre pirítjuk.

A sáfrányszálakat mozsárban összetörjük, és kevés borban feloldjuk. Hozzáadjuk a hagymához, ráöntjük a maradék bort, és 10 percig lassan főni hagyjuk. Szükség esetén kevés vizet is önthetünk hozzá. Sóval és borssal ízesítjük.

A csuka húsát leválasztjuk a gerincről, és lehetőleg minden szálkát eltávolítunk. Két tányérra elosztjuk, és a hagymaszósszal meglocsoljuk. Télen sült vagy párolt pasztinákkal, illetve petrezselyemgyökérrel tálaljuk.

*

Amikor 1534 februárjában Luther húga Wittenbergbe látogatott, a választófejedelem tavaiból származó csukával vendégelték meg. Katalin maga is tenyésztett csukát, amely főzve került az asztalra.

„A holtak bort, az élők vizet! – ekképpen szól a hal-rendelet.”
(Luther Márton)

SÜLT HERINGFILÉ

Figyelem! Előkészítésre van szükség: legalább egy napig pácolni kell. Hozzávalók 4 személyre

- 4 heringfilé (a lehető legfrissebb)
- 1,5 dl tejföl
- 1 tojássárgája
- 1 teáskanál közepesen csípős mustár

- 1 csapott teáskanál fűszeres só
- 1 csapott teáskanál bors
- 1 evőkanál kapor
- 3 dkg vajzsír
- 5 dkg tejföl (schmand)

A heringfiléket megmossuk, és nyomkodva, óvatosan szárazra töröljük.

A páclé (marinád) elkészítése: A tejfölt, a mustárt, a fűszeres sót és a borsot összekeverjük. A heringfiléket szétnyitjuk, és a páclébe helyezzük. Letakarjuk, és egy napig hidegen állni hagyjuk.

A heringfiléket kivesszük a pácléből. A belső oldalukra kevés páclét fröcskölünk, a filéket összehajtjuk, majd a külső oldalukat óvatosan letöröljük.

A tejfölt (schmand) és a kaprot összekeverjük a páclével. A vajzsírt felmelegítjük egy serpenyőben, belehelyezzük a heringfiléket, és szép ropogósra sütjük.

A filéket kivesszük a serpenyőből, és egy tányéron melegen tálaljuk. A serpenyőben visszamaradt pácléből keveréssel szószt készítünk.

Halászok (1450 körül. A liechtensteini Tacuinum Sanitatis illusztrált kéziratból)

*

A hering a középkorban vált kedvelt étellé. Szívesen készítették tejszín-
nel – és ez máig alig változott. A köret viszont annál inkább: ma krumpli-
pürével vagy főtt krumplival a legfinomabb. A nimbscheni kolostorban
azonban ilyesmi biztosan nem került az asztalra. Bár a krumplit sokan
ősi német élelmiszernek tartják, csak a 17. században terjedt el ezen
a területen, és eredetileg Amerikából származik.

Aki tehát korhűen akar főzni, az inkább hüvelyeseket használjon.

SERTÉSSÜLT

- 2-2,5kg sertéstarja
- 1 üveg száraz fehér bor
- 12 zsályalevél
- 1 evőkanál disznózsír
- 2 evőkanál vaj
- 12 fokhagymagerezd
- 3 mogoróhagyma póréhagymával vagy 1 csomó tavaszi hagymával
- só, bors

A húst megsózzuk, az apróra vágott zsályával meghintjük, és egy éjsza-
kán át borban állni hagyjuk. Ezután jól lecsepegtetjük, a bort félre-
tesszük. A húst sütőedényben, kevés sertézsírsírsban megpirítjuk.

A póréhagymát és a fokhagymát egy serpenyőben kissé megpirítjuk,
majd a bort szűrőn keresztül ráöntjük. Felfőzzük, és a húsról öntjük.
Lefedve, sütőben, 140 °C-on 4–5 órán át sütjük.

A póréhagymát és a hagymát szűrőn átnyomjuk, sóval és borssal
ízesítjük.

*

A liba- és disznósülthöz, valamint más nagy sültetekhez Lutherék egy
„libaserpenyőt” használtak. Ez az ovális, fedővel ellátott edény hasonlít
a mai libasütő edényre, de mázas agyagból készült, és fogóval rendelke-
zett, hogy egy bottal ki lehessen venni a sütőből, vagy le lehessen venni
a tűzről.

LUTHER-SERPENYŐ

Hozzávalók 4 személyre

- 1 kg hús (egyenlő részben kasseli sült sonka és sertéskaraj és/vagy sertés szűzpecsenye és marhahúsfilé)
- olaj
- 10 dkg vajzsír
- só és bors
- 1 teáskanál majoránna
- 1 teáskanál olaj
- 50 dkg lóbab
- 10 dkg sonka kocka
- 8 nagy hagyma
- 1 teáskanál lestyán

A tésztához

- 5 tojás
- 25 dkg zsemlemorzsa
- 25 dkg mandula
- 5 dkg vaj
- só és bors
- 1 csipetnyi hamuzsír (kálium-karbonát)

Először a húst nagyobb, felszúrható darabokra vágjuk, olajba tesszük, majd kivesszük, és megfűszerezzük. A húsdarabokat megsütjük, majd nyársra szúrjuk. A sonkakockákat megpirítjuk.

A lóbabról leöntjük a vizet, egy fazékban pároljuk és ízesítjük – esetleg megsózzuk.

A hagymákat négyfelé vágjuk, kissé megsózzuk, lestyánnal megszórjuk, és az egészet egy fazékban, kevés vízzel (amennyi épp ellepi az edény alját) puhára főzzük. Ezután kivesszük, és vajban megforgatjuk.

A tojásokat feltörjük, egy edényben elkeverjük, majd hozzáadjuk a zsemlemorzsat, a hamuzsírt és a reszelt mandulát. Az egészet kézzel szilárd tésztává gyúrjuk.

Egy szögletes sütőformát kizsírozunk, beletesszük a tésztát, majd 200 °C-on kb. 40 percig sütjük. Időnként kihúzzuk, és vajjal megkenjük. Ha a tészta már nem ragad, kivesszük, kissé megsózzuk, és felszeleljük.

Végül az egészet tálaljuk.

(Húsnyárs, hozzá: lóbab sonkakockákkal, párolt hagyma és zsemletorta)

A mandulát – és tartóssága miatt a mandulatejet – nagyon sok ételhez használták. Annnyira mindennapi hozzávaló volt a középkori konyhában, hogy sokszor nem is említették külön. Aki tehát Katalin módjára akar főzni, annak az éléskamrájában legyen mandula.

A hamuzsírban csak egy csipetnyire van szükség. A „hamuzsír” kifejezést bizonyíthatóan a 16. századtól használják, és a holland nyelvből vették át. Különböző növényi részeket égettek el, majd főztek meg egy edényben – ebből lett a lúgos. Az üzletek fűszeres polcain ma is „hamuzsírként” találjuk meg.

BOROS SAVANYÚ KÁPOSZTA KOLOSTORI MÓDRA

4-6 adaghoz

- 15 dkg hagyma
- 2,5 dkg disznó- vagy libazsír
- 60 dkg savanyú káposzta
- 4 borókabogyó
- 2-3 evőkanál méz
- 1 alma (kb. 10 dkg)
- 2-2,5 dl száraz fehér bor

A meghámozott, apróra vágott hagymát zsírban megpirítjuk. Hozzáadjuk a savanyú káposztát (szükség esetén felvágva), a borókabogyókat és 1 evőkanál mézet. Lefedve, 15–20 percig lassan főzzük.

Az almát meghámozzuk, a magházát eltávolítjuk, és kis kockákra vágjuk. A káposztát megkeverjük, hozzáadjuk az almadarabokat, a bort és a maradék mézet. Lefedve még 10–20 percig főzzük.

Malaccombballal és zsemlegombóccal, vagy disznósülttel és kenyérrel tálaljuk.

Hogy kiadósabb legyen, 30–40 dkg hasaalja szalonnát, kasseli vagy angolszalonnát tegyünk rá, és borsópürével tálaljuk.

SZAFTHOS MALACCOMB

- 1 malaccomb (1,5-2 kg)
- fokhagyma (6-8 gerezd)
- 6 zsályalevél

- 2-3 evőkanál disznósír
- só, bors
- 0,2 g sáfrány

A combot megtisztítjuk, szárazra dörzsöljük, megsózzuk, megborsozzuk, és a pálcikára vágott fokhagymával, valamint zsályacsíkokkal spékkeljük. Több órán át letakarva állni hagyjuk.

Nyársra húzás helyett a combot az előmelegített sütő rácsára helyezzük, alá zsírtálcát teszünk. Légmentesítő sütőben, kb. 180 °C-on, 90–120 percig sütjük. Közben többször megkenjük zsírral.

A sáfrányt szétmorzsoljuk, vízben feloldjuk, és jól megsózzuk. A combot újra meg újra megkenjük a sósvizes-sáfrányos oldattal. A keletkező zsírt egy kis forró vízzel felöntjük, és szószként kínáljuk.

*

Luther nem kedvelte a vadat, a disznóhúst többre becsülte: „Úgy szólok, mint az a bizonyos szász: Mit nekem szarvas, mit nekem szarvastehén, a disznót s gyermekét szeretem én! Mert a disznónak húsa, szalonnája van, és kolbász készül belőle – tápláló ételek. A választófejedelmek jobban rajongnak a disznóhúsért, mint az összes többi finomságért.”

CITROMOS MALACHÚS

- 1 sertéscomb (kb. 1,5-2 kg) vagy lapocka (hozzá 1-2 csülök)
- 2 biocitrom
- 6-8 borsszem
- szerecsendió virág, bors
- verjus (zöld szőlőlé) vagy borecet
- 0,2 g sáfrány, liszt, vaj

A megtisztított húst annyi sós-ecetes vízben főzzük fel, amennyi ellepi. A keletkező habot leszedjük. A citromokat felszeleteljük és kimagozzuk, majd a borssal, illetve 3–4 darab szerecsendióvirággal a húshoz adjuk. Készre főzzük. Az elkészült combot lefejtjük a csonttól, 65 dkg húst és kb. ¼ liter főzőlevet félreteszünk.

Sárgára konfitált hús: A sáfrányt (0,2 g) megtörjük. A citromos főzőlevet szűrőn átszűrjük, hozzáadjuk a sáfrányt, majd zsemlemorzsával vagy vajban világosbarnára pirított liszttel sűrítjük. A levet sűrű szósz-

Hentes munka közben (1436. ismeretlen alkotó. Forrás: Hausbuch der Mendelschen Zwölfbrüderstiftung, Band 1) A középkori hentesek marhahúst, galambot, csirkét, borjút, bárányt és számos halfajt készítettek elő a várak vagy városok lakói számára. Felvágták a húst karók, kések és bárdok segítségével. A középkor hentesei-
nek néha standjaik voltak a piacon, bár az összes húst, baromfit és halat általában erre a célra kijelölt vágóhidakon vágták le, amelyek biztosították a megfelelő higiéniai körülményeket.

szá főzzük, és ízesítjük. A húst szeletekre vágjuk, és a szószban felmelegítjük. Zsemlegombóccal vagy élesztős gombóccal tálaljuk. A köret lehet poréahagymafőzelék vagy savanyú káposzta.

Kocsonya: A húst szeletekre vagy kockákra vágjuk, és egy sütőformába helyezzük. A főzőlevet szitán átszűrjük és felfőzzük. Ha csülökkel főztük, a lé elegendő kocsonyasító anyagot tartalmaz; ha nem, akkor 3–4 lap zselatint feloldunk, és hozzáadjuk.

Ezután 4–5 evőkanál verjus-szal vagy borecettel, sóval és borssal jól megízesítjük. Ízlés szerint 1–2 gerezd frissen préselt fokhagymát is keverhetünk hozzá.

A csülköt külön, savanyú káposztával és kenyérrel tálaljuk.

MARHAHÚS BUROKBAN SÁFRÁNYOS TÉSZTAKARIKÁKKAL

Hozzávalók 4 személyre

- 1 kg marhahús (borda)
- 5 dkg vaj
- 1/2 liter húsleves
- 2 sárgarépa
- 1 hagyma
- 1 petrezselyemgyökér
- ¼ zellergumó
- 5 dkg panírliszt
- só és bors
- 1 evőkanál lestyán
- 2-2 evőkanál kapor és kakukkfű
- 2 tojás
- 3 evőkanál petrezselyem
- 10 dkg zsemlemorzsa
- 5 dkg tejföl

Hozzávalók a tésztakarikához

- 2 nyers tojás
- 2,5 dl tej
- 50 dkg liszt
- kömény, majoránna, turbolya
- sáfrány (minél több, annál sárgább lesz!)

- 2 evőkanál zsír
- 2 keményre főtt tojás
- bors és só
- 3 evőkanál petrezselyem

A hús és a szósz elkészítése

A zöldséget apróra vágjuk. A húst bedörzsöljük a fűszerekkel, a fűszer-növényekkel és 2 evőkanál petrezselyemmel. 3 dkg vajat felmelegítünk egy széles edényben, majd beletesszük a húst, és többször megforgatva minden oldalról jól megsütjük. A húst kis időre kivesszük.

A húslevest az edénybe öntjük, és hozzáadjuk a zöldséget. A húst visszatesztesszük, és kis lángon egy órán át pároljuk. Közben a húst a szósszal többször megöntözzük.

A sütőt 200 °C-ra előmelegítjük. A maradék vaj és a tojást elkeverjük, zsemlemorzsát, 1 evőkanál petrezselymet és sót adunk hozzá, és pástétomot készítünk belőle. A húst kivesszük az edényből, hagyjuk lecsepegni, és nem túl vékonyan bekenjük a pástétommal. A sütőben 15 percig, 200 °C-on sütjük. Ezután kikapcsoljuk a sütőt.

A húst lefedjük, és 15 percig állni hagyjuk. A szósz az edényből szűrőn átpasszírozzuk, majd hozzáadjuk a tejfölt. A húst vagy egészben helyezzük az asztalra, és ott szeleteljük fel, vagy már a konyhában lefejtjük a csonttól. A szósszal tálaljuk.

A tésztakarikák elkészítése

A két nyers tojást egy tálba tesszük, tejet öntünk hozzá, és folyamatos kevergetés közben hozzáadjuk a megsitált lisztet. Az egészet szilárd tésztává gyúrjuk, majd sóval és fűszerekkel ízesítjük. Sáfrányt keverünk hozzá, míg a tészta sárgás színű nem lesz.

Egy edényt megtöltünk vízzel, megsózzuk, és felforraljuk. A tésztát kinyújtjuk, feltekerjük, és lenvászonba csavarjuk, majd a két végén fonállal megkötjük. A tekercset a forró vízbe tesszük, lefedjük, és kb. fél óráig közepes hőmérsékleten főzzük. Ezután kivesszük a vízből, és hagyjuk lecsepegni. Amikor a tekercs kihűlt, kicsomagoljuk a tésztát. A tésztatekercset késsel ujjnyi vastagságú szeletekre vágjuk (a kész minden vágás után forró vízbe mártjuk).

A zsírt felmelegítjük, a karikákat beletesszük, és addig hagyjuk a zsírban, amíg aranybarnák és ropogósak nem lesznek. Ezután kivesszük a zsírból, és papírtörlőre helyezzük, amíg a zsír lecsepeg.

A keménytojásokat apróra vágjuk, és a karikákra szórjuk. A petrezselymet felaprítjuk, sóval és borssal együtt a karikákra szórjuk.

CSIRKEMELLFILÉ FAHÉJAS- SZEGFŰSZEGES SZÓSZBAN

Hozzávalók 4 személyre

- 50-60 dkg csirkemellfilé
- bors és só
- sötét liszt
- 1 evőkanál vajzsír
- 7,5 dkg darált mandula
- 1 teáskanál fahéj
- 1 csipetnyi gyömbér
- ½ teáskanál szegfűszeg
- 1/2 teáskanál kardamom
- ½ citrom
- 2,5 dl tyúkhúsleves

Friss kenyérrel tálaljuk.

Igény szerint saslik pálcikák

A fahéjat, a szegfűszeget, a gyömbért és a kardamomot – ha nem így szereztük be – összetörjük, illetve megőröljük.

A citromot kifacsarjuk. A citromlét és a tyúkhúslevest egy edényben felmelegítjük. A mandulát és a fűszereket hozzákeverjük, amíg a szósz sűrűsödni nem kezd.

A csirkemellfilét ízlés szerinti darabokra vágjuk, megsózzuk, megborsozzuk, lisztben megforgatjuk, majd vajzsírban minden oldalról megpirítjuk.

Tálalás előtt a hústra öntjük a szószot.

*

A fahéj (németül: Zimt, a latin cinnamum és az ógörög kinnamom szavakból) használata nem okoz problémát, ha a korabeli receptek szerint főzünk. A sűrű szósszal készült szárnyasokhoz azonban hozzá kell szokni – és ez az érzékeny gyomrúaknak nem ajánlott –, de már megkóstolni is

érdekes. Katalin asztalánál friss kenyérrel fogyasztották; ma a rizs lehet alternatíva.

Kedvtől és gyomortól függően az ételt kis adagokban, a középkori szószok fűszerezésével való ismerkedés jegyében is kínálhatjuk. Ehhez saslikpálcikára tűzzük a húsdarabokat, leöntjük szósszal, és egy nagy tányéron kínáljuk.

LIBASÜLT

- 1 liba (4-5 kg)
- só, bors

Töltelékek a libához

- 80-120 dkg birsalma- és körteszelet
- 1 felszeletelt hagyma
- 5 dkg szalonnakocka – nyersen vagy megsütve
- 80 dkg körteszelet
- 5 dkg szalonnakocka
- 10 boróka
- sült petrezselyem vagy hagyma

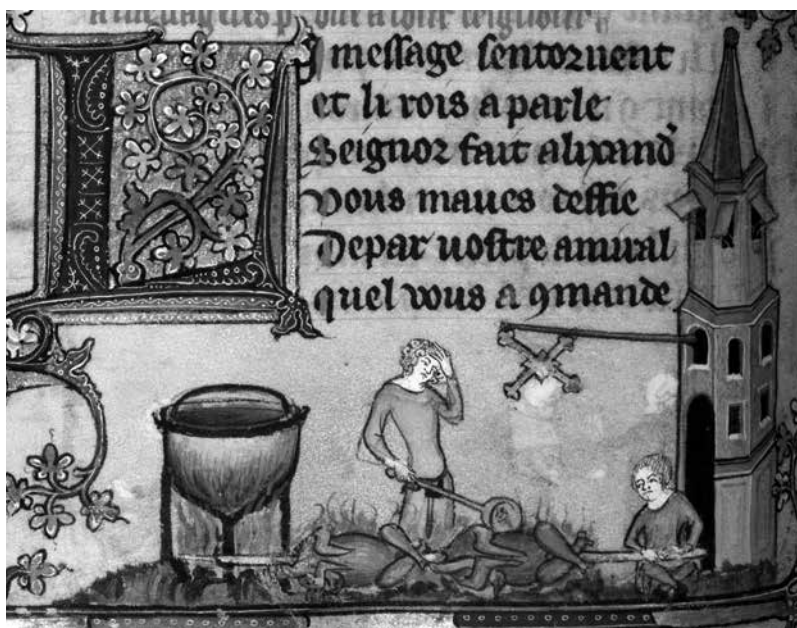
A libát sütőben, rácson vagy libasütő edényben készítjük el. Nagyon fontos: a rácson újra és újra locsoljuk meg.

Az alaposan megmosott és megszáritott libát kívül-belül megsózzuk és megborsozzuk. A belsejét megtöltjük, és a hasi nyílást bevarrjuk. A libát dresszírozzuk, és mellével lefelé a sütőedénybe helyezzük. Kb. ¼ liter vízzel leöntjük. Miután a háta megbarnult, megfordítjuk. 1–1,5 óra múlva a combja alatt egy fogpiszkálóval megsúrjuk, hogy a zsír kifolyhasson. A felesleges zsírt leszedjük, majd a libát tovább sütjük. Egy kicsit pihenni hagyjuk, azután a hasát kinyitjuk, és a töltelékét kivesszük. A libát a tálalásig melegen tartjuk.

A sütőlét vízzel felöntjük, zsírtalanítjuk, felfőzzük. Zsemlemorzssal vagy liszttel sűrítjük. (Az elkészítési idő a liba méretétől függően 3–5 óra lehet.)

*

1541-ben, Márton-nap előestéjén Luther így ír Justus Jonasnak: „Megkaptam a két kövér, jó kövér, talán a két legkövérebb Márton-napi libát. Köszönet érte. De hogy lehet az, hogy ennyid van fölöslegben?”

Sütést ábrázoló miniatúra (1338-1344 között. Forrás: *Romance of Alexander*)

ZSEMLEGOMBÓC SPENÓTTAL/KERTI LABODÁVAL VAGY FÜSZERNÖVÉNYEKKEL

- 35 dkg száraz fehérkenyér vagy zsemle
- 1,5 dl tej
- 3 evőkanál vaj
- 1 hagyma
- 1-2 marék spenót vagy laboda illetve fűszernövények
- 3 tojás
- 1 késhegynyi szerecsendió

A kenyeret kis kockákra vágjuk. A tejet 2 evőkanál vajjal felmelegítjük, majd a kenyérkockákra öntjük. 10–15 percig ázni hagyjuk, és közben egy tányérral lesúlyozzuk.

A meghámozott, apró kockákra vágott hagymát 1 evőkanál vajban kissé megpirítjuk, hozzáadjuk a megmosott és apróra vágott spenótot vagy labodát, és hagyjuk összeesni.

A tojást, a labodát (vagy fűszernövényeket) és a szerecsendiót hozzáadjuk a zsemlemasszához. Jól elkeverjük, és 10 percig állni hagyjuk. Ezután gombócokat gyúrunk, és egy edény forró vízbe rakjuk. A gombócok nagyságától függően 15–20 percig főzzük.

KIS PÁSTÉTOM FINOM TÖLTÉLKEL

Kb. 40 pástétomra (2 tepsi)

- 25 dkg malaccomb bőrrel és szalonnával
- 6 dkg éretlen egres vagy ribiszke
- 0,2 g sáfrány
- 1-2 evőkanál verjus (zöld szőlőlé)
- bors, só
- 30 dkg vajas leveles tészta
- 1 tojás
- 1 evőkanál tej

Az elkészített húst nagyon kis darabokra vágjuk, és apróra vágott egressel, illetve ribiszkével elkeverjük, fűszerezzük.

Egy enyhén lisztezett tepsiben 15 dkg vajas leveles tésztát téglalap alakúra (20 × 40 cm) elnyújtunk, majd 10 × 8 cm-es téglalapokra vágjuk. Egy teáskanállal szétosztjuk a töltelékét. A téglalapokat összehajtjuk, és a széleket jól lenyomkodjuk. Tejben elkevert tojással megkenjük. Előmelegített sütőben, 220 °C-on, alsó-felső sütéssel, 10–12 percig sütjük.

A töltelékét készíthetjük fűszeres darált húsból is (*Bratwurstbrät*).

*

A verjus – éretlen szőlő leve – helyettesíthető borecettel, vagy borecet és citromlé keverékével is.

SPÁRGASALÁTA

- 40 dkg zöld spárga
- 2 dkg vaj vagy olaj
- 2 evőkanál verjus (zöld szőlőlé)
- só, bors

A spárgát megtisztítjuk, és kb. 4 cm hosszú darabokra vágjuk. Egy széles serpenyőben felolvasztjuk a vajat, a spárgát 2 dl vízzel és verjus-

szal felöntjük, enyhén megsózzuk, megborsozzuk. Kb. 15 percig lassan főzzük, amíg a víz elpárolog.

MÁNGOLD

Az alaposan megmosott mángoldot blansírozzuk és apróra vágjuk. Vajjal megpirítjuk, egy kis zöldséglével felfőzzük, borssal, gyömbérrel és szerecsendióvirággal fűszerezzük, és tejbe mártott zsemelével sűrítjük. *(A mennyiségek igény és ízlés szerint állíthatók.)*

HÚSVÉTI LEPÉNY

A tésztához

- 12 gramm élesztő
- 11 dkg tejszín
- 1 késhegynyi sáfrány
- 1 evőkanál fehér bor
- 16 dkg l550-es jelzésű liszt
- 1 tojás
- liszt a nyújtáshoz

A töltelékhez

- 3 tojás
- 125 ml tejszín
- 25 dkg túró
- egy csapott evőkanál búzaliszt
- 2 dkg mazsola
- 2 dkg mandula pácika
- vaj, cukor, fahéj

A tésztához az élesztőt langyos tejszínben, a sáfrányt pedig borban feloldjuk. A többi összetevővel tésztává gyúrjuk, és 30 percig kelni hagyjuk. Kinyújtjuk, majd a tésztát egy nagy, kerek sütőformába helyezzük.

A tojást, a tejszínt, a túró és a lisztet jól elkeverjük, és a tésztalapra elosztjuk. Mazsolával és mandulapálcikával megszórjuk. Előmelegített sütőben, 180 °C-on, alsó-felső sütéssel, kb. 30 percig sütjük.

Olvasztott vajjal megkenjük, fahéjjal és cukorral megszórjuk.

Fehérrépát cipelő férfi (1450 körül. A liechtensteini Tacuinum Sanitatis illusztrált kéziratból)

KÖRETEK ÉS SALÁTAVARIÁCIÓK

- Retek: (hosszú erfurti retek vagy téli retek), vékonyra szeletelve, sóval, ecettel és olajjal.
- Mezei saláta: blansírozva, olajjal, ecettel, sóval és borssal pácolva (marinálva).
- Apróra vágott kerekrépa: teavajban vagy olajban, egy kis víz hozzáadásával elkészítve.
- Főtt cékla: meghámozzuk, apróra vágjuk, ecettel, olajjal, sóval (és reszelt tormával) ízesítjük.
- Kerti saláta, sóska saláta, csalánsaláta: olajjal, ecettel, sóval (és borssal).

- Vörös káposzta vagy zsenge tök: apróra vágva, blansírozva, olajjal és ecettel elkészítve.
- Főtt bab: ecettel, olajjal és sóval.

*

A salátákat gyakran tálalták tisztított keménytojással, amelyet borssal és petrezselyemmel hintettek meg – de ecetes vízben készült tojással is.

ALMÁS-HAGYMÁS

- 15 dkg alma, meghámozva és felvágva
- 15 dkg megpucolt hagyma
- 3 dkg vaj
- 2 csapott evőkanál búzaliszt
- ¾ liter marhahúsleves
- 0,1 g sáfrányszál, bors
- 2 evőkanál mazsola
- 2 evőkanál verjus (zöld szőlőlé) vagy borecet

Az almát és a hagymát apró kockákra vágjuk, és a felolvasztott vajban enyhén megsütjük. Lisztet szórunk rá, megpirítjuk, de nem túl sötétre. Ráöntjük a marhahúslevest, és mozsárban megtört sáfránnyal, valamint őrölt borssal fűszerezzük. Mazsolát és verjus-t adunk hozzá, majd felfőzzük.

Hozzáadjuk a grillserpenyőben enyhén megpirított nyelvszeleteket, és még egyszer felfőzzük. Fehérkenyérrel vagy zsemlével tálaljuk.

BODZAVIRÁGPÜRÉ

- 10-12 kinyílt bodzavirág
- 1 l tej
- 11 dkg rizsliszt, vagy 12 dkg kerek szemű rizs, finomra őrölve, vagy 10-12 dkg zsemlemorzsa
- 6 dkg cukor, szükség esetén só
- 2 tojássárgája
- 2 evőkanál tejszín

A bodzavirágot egy tejforralóban, tejben 4–5 percig főzzük.

Egy finom szűrőn vagy passzírozó szöveten keresztül leöntjük, az ízesített tejet visszaöntjük az edénybe. Rizsliszttel (és cukorral) vagy

zsemlemorzsával összekeverjük, közben ügyelünk rá, hogy ne képződjenek kis csomók. 3–4 percig főni hagyjuk. (A zsemlemorzsához egy zsemlét „meghámozunk”, majd apróra szaggatunk vagy lereszelünk.) A tojássárgáját tejszínnel elkeverjük, és a pürét azzal elegyítjük.

Négy személy részére desszertként a fele mennyiség is elegendő.

Gyümölcszedés ábrázolása a Tacuina sanitatis című gyógyászati és orvobotanikai kézikönyvből (14. század)

MEGGYPÜRÉ

- 30 dkg meggy
- 3 dl fehérbor
- 8-10 dkg méz
- 1-2 késhegynyi fahéj és szegfűszeg por
- 6 dkg héj nélküli, finomra reszelt zsemle

A meggyet 30 percig borban lassan főzzük, majd egy szűrőn átdörzsöljük. A mézet, a fűszereket és a lereszelt zsemlet elkeverjük, és 10–15 percig lassan főni hagyjuk. További főzéssel elálló meggyliktariumot (sűrű, mézes oldatot) kapunk. Szükség esetén ezt borral szósszá hígíthatjuk.

A recept segítségével eper- és őszibarackpüré is készíthető. Az őszi-barackot meghámozzuk és kimagozzuk, ízlés szerint mézet adunk hozzá. Az eperpüré régen szamócából készült.

MOZSÁRKALÁCS

2-4 személy részére

18 cm átmérőjű és extra magas peremű sütőformához

- 40 dkg bőr nélküli csirkemell
- 1 dkg vajzsír
- só, bors
- 15-20 dkg zsömle
- 5 tojás
- 8 evőkanál tejszín
- szerecsendió, só, bors
- egy késhegynyi sáfrány
- 2 dkg vaj

A húst kis kockákra vágjuk, vajzsírban kissé megpirítjuk, megsózzuk, megborsozzuk.

A zsemlet kis kockákra vágjuk. A tojást egy lábasban a tejszínnel és a fűszerekkel felferjük. A zsemledarabokat, a húst és a sáfrányt összekeverjük.

Az olvasztott vajat a formába öntjük, a formát kikenjük, és beleteszünk a masszát. Előmelegített sütőben, 180 °C-on, alsó-felső sütéssel, a középső szinten kb. 35 percig sütjük.

*

Ha a mozsárkalácsot nyílt tűzön sütötték, akkor egy nagy mozsárban, lemezzel letakarva helyezték a parázsra.

ÉDES ZSEMLE

- 3 dkg élesztő
- 2,5-3 dl langyos tej
- 50 dkg 550-es jelzésű búzaliszt
- 3 tojássárgája
- 6 dkg cukor
- 8-10 dkg vaj

A megkenéshez

- víz vagy tojássárgája egy kis tejjel
- vaj és cukor

Az élesztőt langyos tejben feloldjuk, és hozzáadjuk a liszthez, az egészet összegyúrnuk. Letakarva kb. 45 percig kelni hagyjuk. A tojássárgáját, a cukrot és a szobahőmérsékletű vajat hozzágyúrnuk. A tészta legyen lágy, de formálható. Ha szükséges, még 1-2 evőkanál lisztet gyúrunk hozzá.

Egy tepsit vékonyan kizsírozunk (vagy sütőpapírt teszünk bele). 8-10 kerek zsemlét formálunk. Letakarva még kb. 15 percig kelni hagyjuk. Tojásos tejjel vagy vízzel megkenjük. Előmelegített sütőben, a középső szinten, 190 °C-on, alsó-felső sütéssel 20-25 percig sütjük.

Folyékony vajjal megkenjük, és megcukrozzuk. A zsemléket elkészíthetjük mazsolával, vagy cseresznye-, illetve szilvapürével is megtölthetjük. A tésztából copfot is fonhatunk.

JÓ RÁKTORTA

Hozzávalók 2 személyre, előételként 4 személyre

Egy 20 cm átmérőjű és 2,5-3 cm magasságú tortaformához

Tészta:

- 20 dkg 550-es jelzésű búzaliszt
- 1 tojás, 0,8 dl tej, 1 csipetnyi só

Töltelék:

- 4 dkg vaj
- 2 tojás

- 3 dkg fűszernövény (petrezselyem, póréhagyma, citromfű)
- 25 dkg rákhús vagy garnéla, megpucolva
- 2 dkg vaj a kenéshez

A lisztet, a tojást, a tejet és a sót kemény tésztává gyúrjuk. A formát kikentjük vajjal. A tészta kétharmadát vékonyra nyújtjuk. Úgy helyezzük a formába, hogy egy kicsit túlnyúljon a peremén. A szobahőmérsékletű vaját két tojással felverjük, a finomra aprított fűszernövényeket hozzákeverjük. Sóval és borssal ízesítjük. A masszát a forma aljába helyezzük. A megpucolt rákokat vagy garnélákat ráhelyezzük. A maradék tésztát kerekre nyújtjuk, rátesszük, és a túllógó tésztával lezárjuk. Folyékony vaját öntünk rá, és előmelegített sütőben, 180 °C-on, alsó-felső sütéssel kb. 35–40 percig sütjük.

Rákevés ábrázolása (1450 körül.

A liechtensteini Tacuinum Sanitatis illusztrált kéziratból)

Ezt a tortát a Luther-ház szakácsnője, Dorothea, szívesen készítette mángolddal is. 50 dkg mángoldot (durvára vágott levéllel és kb. 1 cm-re vágott szárral) rövid ideig egy kis vajban forgatunk, és hagyjuk összeesni. Ezután 7,5 dkg fehér kenyérmorzsával, 2 tojással és 4 dkg parmezánnal elkeverjük, 0,2 g sáfránnyal és borssal fűszerezzük, esetleg megsózzuk, és a tésztára kenjük. 40–45 percig sütjük.

MEGGY- VAGY RIBISZKELEVES

- 9 dkg vaj
- 40 dkg magozott meggy
- 10 dkg méz (vagy nádcukor)
- 1 üveg fehér bor
- 2 zsemle
- 5 dkg vaj
- nádcukor, fahéj

Egy edényben 4 dkg vajat felolvasztunk, a cseresznyét kissé megpirítjuk benne, mézet adunk hozzá, vizet és 3 dl bort öntünk rá. Megfelelő állagúra főzzük, majd őrölt fahéjjal ízesítjük.

A zsemleket szeletekre vágjuk, és 5 dkg vajban mindkét oldalukat aranybarnára pirítjuk. A pirított zsemleszeleteket négy tálra vagy tányérra elosztjuk, a levest ráöntjük, és fahéjból, valamint nádcukorból készült keveréssel ízesítjük.

A recept alapján ribiszkéből is készíthető leves.

KÖZÉPKORI FŰSZERES BOR

Figyelem: egy nap előkészítési idő!

Hozzávalók:

- 1 liter száraz fehér bor
- 50 dkg méz
- 1 dkg fahéj
- 5 dkg gyömbérgyökér
- 3 evőkanál rózsavíz
- 8 hüvely kardamom
- 2 szegfűszeg

A fűszereket megtörjük, a gyömbért kis darabokra vágjuk. Az egészet egy kancsó fehérborba tesszük, és fél napig állni hagyjuk benne.

Időről időre – ízlés szerint – mézet teszünk bele.

Az egészet egy nagy fazékban háromszor-négyszer felfőzzük, azután egy kanállal leszedjük a habot.

Finom szövetet feszítünk egy edényre, és átszűrjük a fűszeres bort.

*

Ennél a receptnél kreatívak lehetünk. Hogy milyen fűszereket használunk, az az egyéni ízléstől függ – és attól is, hogy mi van éppen kéznél. Nekünk, akik ismerjük a forralt bort, a vörösborral keverés ismerősebb lehet – most viszont fehérborral próbálkozunk. Miért is ne?

Katalin – mint korának minden szakácsa – gyakran szolgált fel fűszeres bort. Ennek két oka volt: egyrészt a jobb eltarthatóság, másrészt a bor időnként kétes minősége. Nekünk sem kell feltétlenül a legnemesebb fajtákat választanunk. A fűszeres bort forrón és hidegen egyaránt ihatjuk – mindkettő finom.

REFORMÁCIÓS ZSEMLE/KALÁCS

Hozzávalók kb. 10 darabhoz:

- 50 dkg liszt
- 4 dkg friss élesztő
- 3 dkg cukor
- 2,5 dl tej
- 5 dkg puha vaj
- 20 dkg eperlekvár
- 5 dkg mandula
- 10 dkg mazsola
- ½ citrom

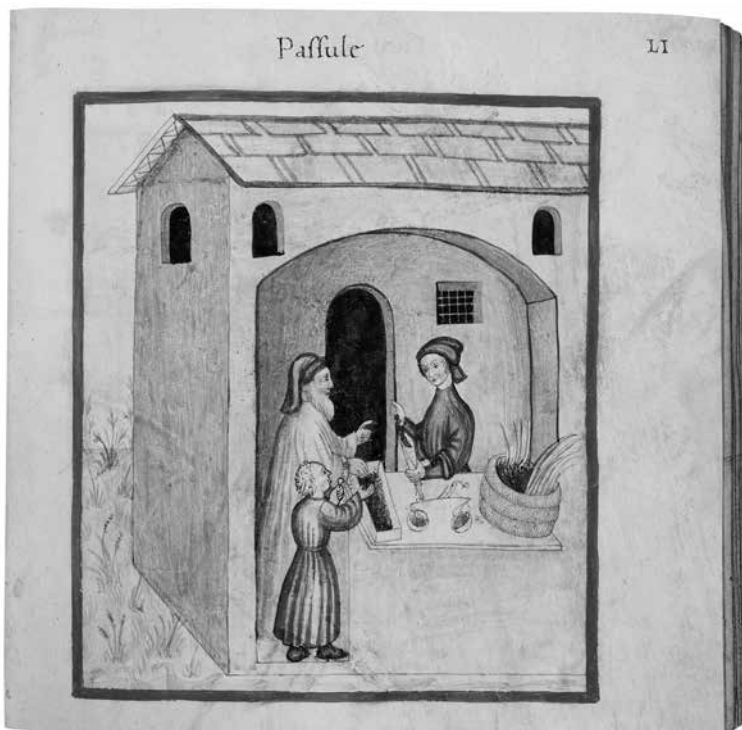
A mandulát feldaraboljuk. A lisztet átszitáljuk, a közepébe gödröt készítünk. Beletesszük az élesztőt, a cukrot és 16 evőkanál tejet, az egészet elkeverjük és átggyúrjuk. Meleg helyre tesszük, és megvárjuk, amíg megkel. Hozzákeverjük a vaját, a mandulát, a mazsolát és a citromhéjat, majd hozzáadjuk a maradék tejet. Elkeverjük, és fokozatosan további 10 evőkanál tejet adunk hozzá.

Tésztát készítünk belőle, és ismét kelni hagyjuk, amíg a tészta kétszeresére nem növekszik. Jól átggyúrjuk, és egy liszttel meghintett felületen

elnyújtjuk. Előmelegítjük a sütőt. 12×12 cm-es négyzeteket vágunk ki, és a sarkaikat egymásra hajtjuk. Egy kanállal ízlés szerint eperlekvárt teszünk a tésztára (lehet málna-, sárgabarack- vagy erdei gyümölcs is). A sütőtepsibe helyezzük, és $200\text{--}220^\circ\text{C}$ -on 20 percig sütjük, amíg a zsemlek jól át nem sülnek.

*

1460-ban Meister Hans így írt: „és a tejet cukorral ízesítsd” – Katalinnál azonban a könnyebben beszerezhető méz szolgált édesítőszerként. Mi nyugodtan használhatunk cukrot. És citromot is, hiszen citrommal készíthető receptek is fennmaradtak. A citromlé a középkori konyhában a verjus-t, az éretlen szőlőből készült lét váltotta fel savanyítószerként.

Mazsolát áruló kereskedő (1450 körül.

A liechtensteini Tacuinum Sanitatis illusztrált kéziratból)

FARSANGI FÁNK

Hozzávalók 12 fánkhhoz

- 2,5 dl tej
- 12,5 dkg liszt
- 5 dkg vaj
- 1 evőkanál cukor
- 3 tojás
- igény szerint: 5 dkg darált mandulát keverünk a tésztába
- zsír, vaj vagy vajzsír a kisütéshez (annyi, hogy a fánk a forró zsírban úszni tudjon)

A vajat egy edényben felolvasztjuk, tejet adunk hozzá, és felforraljuk. Kissé csökkentjük a hőmérsékletet, és hozzákeverjük a lisztet, amíg a tészta el nem válik az edény aljától. Le vesszük a tűzhelyről, tojást keverünk bele, cukrot adunk hozzá, és jól elkeverjük. Kis gombócokat formálunk (a tésztamennyiség gombócként egy teáskanálnyi). A zsírt egy edényben, közepes lángon felolvasztjuk, és a tésztagombócokat belehelyezzük. Amikor aranybarnára sülték, kivesszük őket.

Azoknak, akik szeretik az édeset: cukorban meghengergetjük, porcukorral meghintjük, vagy juharszirupba mártjuk.

*

A farsang idején készített fánk a kolostorokból került a családok konyhájába. Katalin nem használhatott sütőport – erről mi is lemondhatunk, anélkül is el lehet készíteni. Gyümölcsbort öntöttek rá, akkoriban még nem volt porcukor a meghintéshez. Mártogatni pedig juharszirupba lehetett – bár ma már kissé más az íze, mint amit akkoriban a juharfa kérgeből nyertek, de a juhart már régen is cukorfának nevezték.

ALMÁS VAGY KÖRTÉS PALACSINTA

Hozzávalók 4-5 palacsintához:

A tésztához:

- 10 dkg liszt
- 4 tojás
- 2 evőkanál zsemlemorzsa
- 1 dl tej
- 1 dl víz

- 1 csipetnyi só
- vaj

A töltelékhez:

- 2-3 közepes nagyságú alma vagy körte
- 1 evőkanál vaj
- 3 evőkanál zsemlemorzsa
- fahéj és cukor ízlés szerint
- 1 dl víz

Feltörjük a tojásokat, lisztet és zsemlemorzsát adunk hozzá, és jól elkeverjük.

Tejet, vizet és egy csipetnyi sót teszünk bele, jól felferjük, majd 10–20 percig állni hagyjuk.

Egy serpenyőben vaját, esetleg egy kis vajzsírt olvasztunk. Tésztát teszünk a serpenyőbe – a palacsinta vastagsága ízlés szerint változhat. Azt ajánljuk, hogy egy kicsivel több tésztát vegyünk, és a palacsintát mindkét oldalán süssük aranybarnára. Ezután a palacsintát egy tányéron tartsuk melegen.

A töltelék: Az almát, illetve a körtét meghámozzuk, darabokra vágjuk, majd a zsemlemorzzával, a fahéjjal és a cukorral egy edényben, forró vajjal elkeverjük. Ezután vizet adunk hozzá, és egy kicsit felfőzzük, hogy masszává váljon. Ezt a tölteléket a palacsintára tesszük, feltekerjük, és ízlés szerint vajban még egyszer kissé megsütjük.

*

A palacsintával mélyen beleesszük magunkat a főzés történetébe – már a 14. században feljegyeztek ilyen jellegű recepteket. Palacsintát valószínűleg már jóval korábban is ettek. Az biztos, hogy az édesszájúaknak még ma is megdobogtatja a szívét.

Bibliai bábjáték a gyülekezetben

BLATNICZKYNÉ HAMMERSBERG GANCZSTUCKH JÚLIA

Bevezetés

2018 őszén, miután felkérést kaptam a Soroksári Evangélikus Plántáló Gyülekezetben történő szolgálatra, azzal találkoztam, hogy míg a helyi iskolákban egyre több gyermeket íratnak a szülők evangélikus hittanórára, a családok a templomba, az istentiszteletekre nem jönnek el.

Bármennyire szerettem volna gyermek-istentiszteleti alkalmat tartani, a plántáló közösségben ennek nem volt hagyománya, így azért, hogy a gyermekek és a családok is megérkezzenek a gyülekezeti közösségbe, a megszokottól eltérő alkalmakat kellett kigondolnom.

Az egyik ilyen alkalom a bábcsoport szervezése volt, aminek nyomán megfordult a hagyományos tendencia. A gyermekeknek szervezett alkalmakra tapasztalataim szerint többnyire azok a gyermekek járnak, akiknek szülei, nagyszülei részt vesznek az istentiszteleten. A bábcsoport és a hittanórák révén azonban hozzánk előbb érkeztek meg a gyermekek, és aztán hozzájuk csatlakozva a szülők és a nagyszülők, aminek többek között az lett az eredménye, hogy a gyülekezet lélekszáma öt év alatt megtízszereződött.

Az első soroksári tanév februárjában, a gyülekezet vállalkozó kedvű hittanosaival bibliai bábcsoportot alakítottunk, és minden vasárnap délután – az istentiszteletet követően – bábpróbát tartottunk. Az évek során az időpont hétköznap délutánra, majd szombat délelőttre módosult, a gyerekek szabadidejétől függően.

Ezekon a próbákön, amellet hogy a gyermekek megismerkednek a bábjáték történetével és a bábok fajtaíval, a bábkészítés mesterségének alapjait is elsajátítják.

A bábélódás létrehozásához a próbákön át vezet az út. A próbafolyamat során fokozatos tanulással, gyakorlással jutunk el az előadásig, ennek legalább háromnegyede dramatikus játék, amely amellet, hogy felkészíti bábosainkat az előadásra, a közösséget is építi.

Miként kel új életre egy tárgy? Ki tudja megjegyezni a leghosszabb szóláncot? Hogyan folytatnánk a megkezdett szituációt? – és ez még csak a bemelegítés.

A következ lépés az ismerkedés, barátkozás a bábbal. Ennek során a gyerekek megtanulják, milyen mozdulatokra képesek a különféle technikákkal készült bábok, és hogyan kell bánni velük. Az ismerkedést a kesztyűs bábbal kezdtük, és a botbábbal, a wayang bábbal, a marionettel, a bunrakuval és a bunkraku-típusú, gapitos asztali bábbal folytattuk. Megtanultuk az árnybábok mozgatását, és nálunk az sem meglepő, ha egy egyszerű és hétköznapi használati tárgy kerül új szerepbe, és válik bábba a gyermekek kezében.

A gyermekeken azt látjuk, hogy hihetetlen örömmel és lelkesedéssel vetik bele magukat a bábjátékba, és azt tapasztaljuk, hogy a zárkózottabb, szégyenlősebb gyermekek is bátrabban mutatják meg magukat egy-egy báb közvetítésével: mozgásukat, hangjukat kölcsönözve a figurának.

Jellemzően a gyermekek életkorának megfelelő bibliai történeteket dolgozunk fel, aktualizálunk, és mindig olyan mondanivaló kerül a fókuszba, ami közel áll a gyermekek élményvilágához, ami megmozgatja őket. A bibliai történetek a szereplők megformálása során mélyen integrálódnak a gyermekek gondolati és érzelmi világába, ami későbbi életükön át, hitük formálódásában és megküzdéseikben is komoly támogatást jelent.

A bábjátékkal, a bábmozgatás, és a bábtechnika gyakorlása révén a gyerekek manuális képességeit, a szövegek rögzítése révén a memóriájukat fejlesztjük. Közben fejlődik a testtudat, a beszédkészség, a hang-erő szabályozásának képessége, valamint a koncentráció, az egymásra figyelés és a csoportmunka. A bábos jelenet kidolgozása révén teret kap

a gyerekek fantáziája, kreativitása, rendkívül jó ötletekkel gazdagítják az előadást.

A bábjáték gyakorlatilag bármilyen létszámú gyermekcsoporttal működtethető, ha már ketten vannak, akkor is létrejön az interakció, ha pedig ennél sokkal többen jönnek, akkor a díszletezés, a bábkészítés, a hangosítás, a világítás, a zenei részek lejátszása különféle hangszereken, szintén bőven ad feladatot minden lelkes jelentkezőnek. Korosztályi kötöttséggel sem kell számolnunk, magától értődően játszanak együtt a különböző korú gyerekek, hiszen a szereposztás is ezt kívánja. Előfordult már, hogy a szülőket is sikerült bevonnunk egy-egy jelenetbe.

A gyermekek bábjátéka a gyülekezet számára is különleges értéket képvisel, a teljes közösség épül az előadások során. Emellett jól érezhető az a szeretet és támogatás, amely erőforrásként kíséri a bábos gyermekek munkáját.

Évről évre nagy örömmel készülünk a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodája Gyülekezeti és Missziói Osztálya által szervezett Evangélikus Országos Bábfesztiválra, ahonnan rengeteg új ötlettel, inspirációval érkezünk haza.

Az alábbiakban azokat a bábos színdarabokat osztom meg, szabad felhasználásra, amelyeket a bábfesztiválon, a gyülekezeti közösségben, és egy-egy meghívás nyomán adtunk elő az elmúlt években – nem titkoltan kedvcsinálóként – a bábos munkához.

Engedjétek!

IGE

„Kisgyermeket is vittek hozzá, hogy megérintse őket. Amikor a tanítványok ezt meglátták, rájuk szóltak, Jézus azonban magához hívta őket, és így szólt: Engedjétek hozzám jönni a kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Bizony mondom nektek, aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen nem megy be abba.” (Lk 18, 15–17)

Id. Lucas Cranach: Engedjétek hozzám a gyermekeket! (1537)

SZEREPLŐK

(Asztali bábok, gapitos fejjel és mozgatható karral)

- Jézus
- Tanítvány
- Asszony, aki nem lát
- Férfi, aki nem hall
- Béna barátja
- Tömeg *(OSB- lapra festve, támasztékkal, kevesebb szereplő esetén)*
- Apa
- Kislány
- Kisfiú
- Anya
- Lombos fa *(OSB-lapra festve, támasztékkal)*

SZÖVEGKÖNYV

1. jelenet: élszereplős dramatikus játék: „Túl kicsi vagy...”

1. ének gitárkísérettel: Gyertek, dicsérjük együtt...

KOTTA ÉS SZÖVEG: https://csecsy.hu/konyvek/enekeskonyv/gyertek_dicserjuk_egyutt

Érkezik a díszlet: a paravánra zöld textil, mögé lombos fa az asztal két oldalán.

2. jelenet:

Érkezik Jézus, a nyomában az Asszony, aki nem lát, a Férfi, aki nem hall, és Valaki, akinek a barátja béna. Tömeg, ami egy palánkra emlékeztet, a sor végén. A paraván jobb oldalán megállnak, a tömeg van középen.

Asszony, aki nem lát: - Nem látok, kérlek Jézus, segíts rajtam!

Férfi, aki nem hall: - Nem hallok semmit, kérlek érints meg!

Béna barátja: - A barátom nem tud járni, kérlek, gyere el hozzá és gyógyítsd meg őt!

Tömeg: - Jézus, segíts! (Együtt mind.)

Jézus odalép mindhármukhoz.

Jézus - Legyen néktek a ti hitetek szerint.

2. ének, gitárkísérettel: Csak Benned...

KOTTA ÉS SZÖVEG: https://csecsy.hu/konyvek/enekeskonyv/csak_benned:

3. jelenet:

Egy édesapa jön elől, nyomában egy kisfiú, egy kislány, és az anyukájuk.

Apa: - No, gyertek, nemsokára megérkezünk, még néhány lépés...

Kislány: - Messze van még?

Kisfiú: - Ott vagyunk már? Elfáradtam!

Apa: - Ott, látjátok, ahol az a nagy tömeg áll. Jézust mindenhol betegek várják. Mindenhová követik, és ő segít rajtuk. Megérinti őket, és meggyógyulnak. Mindenképpen találkozunk kell vele.

Tömeg, háttal a gyerekeknek: - Nahát! Csoda történet! Nézzétek!

Kislány: - Nem látok semmit! Túl sokan állnak előttem! Nem látom Jézust!

Tömeg: - Meggyógyult! Látjátok? Újra jár!!!

Kisfiú: - Lépnem sem bírok, túl nagy a tolongás! Csak lábakat látok!

Tömeg: - Újra hall, a süket hall minden szót!

Apa: - Mi a baj? Nem hallom! Túl nagy a zaj!

4. jelenet

Oldalról érkezik a Tanítvány.

Tanítvány: - Mekkora tömeg! Mindenki látni akarja Jézust. Ideje rendet tenni a tülekedésben. Még lázadásnak hiszik a rómaiak, és elfognak bennünket.

Anya: - Bocsánat, egy pillanatra, uram! Szeretnénk a gyermekeinkkel a rabbihoz menni. Szeretnénk, ha imádkozna értük és megáldaná őket.

Tanítvány: - Lássuk csak: betegek?

Anya: - Jaj, nem, dehogy, csak szeretnénk, ha Jézus arra kérné Istent, hogy vigyázzon rájuk.

Tanítvány: - Értem, de Jézus nagyon elfoglalt. Betegeket gyógyít, és ez most sokkal fontosabb.

Kislány: - Akkor nem is láthatjuk Jézust?

Tanítvány: - Sajnálom, még túl kicsik vagytok. Ez nem gyerekeknek való. Jézusnak nincs ideje gyerekekkel vesződni! Menjetek szépen haza!

A kislány és a kisfiú sírva fakadnak, és megfordulnak szüleikkel együtt, hogy hazafelé vegyék az irányt.

4. ének gitárkísérettel: Várj és ne félj...

KOTTA ÉS SZÖVEG: <https://musescore.com/koviany/scores/2821>

5. Jelenet:

Egy hang szól át a tömeg fölött:

Jézus: - Várjatok! Álljatok meg! Hozzátok ide a gyermekeket! Gyertek, ne féljetek!

Mindenki megtorpan.

Jézus (A tanítványokhoz és a tömeghez):

- Ide figyeljetek! Mindenki jól nyissa ki a fülét! Soha ne tartsátok tőlem távol a gyerekeket! Ők a legkedvesebb barátaim. Fontosabbak, mint bárki más. Hát nem értitek? Isten azt akarja, hogy mind olyanok legyünk, mint ezek a gyermekek, úgy szeressük őt, mint mennyei édesapánkat! Bízunk Benne, és vágyjunk Hozzá!

(Kitárja karjait)

Gyertek mindnyájan hozzám! Nem számít, hogy kicsik, vagy nagyok, öregek, vagy fiatalok, egészségesek, vagy betegek vagytok. Kivétel nélkül, mindnyájatokat nagyon szeretlek! Gyertek!

Mindannyian odamennek Jézushoz, egyesével megölelik. Kezdődik az ének, a gyerekek a bábokkal együtt az asztal elé jönnek, és kört formálva, körbe járva éneklnek:

5. ének gitárkísérettel: Gyere te is, áldjuk együtt...

KOTTA ÉS SZÖVEG: https://www.kottacsere.hu/?wpfb_dl=796

Értékes vagy!

Max Lucado *Értékes vagy!* című novellájának bábjátékra alkalmazása

Max Lucado:

Értékes vagy

SZEREPLŐK

(Pálcás bábok)

- Mesélő
- Nózi
- Bella
- Brigi
- Papi
- Pici
- Szüri
- Pancsinelló
- Lúcia
- Éli – *élő szereplő, ácsmester jelmezben*

SZÖVEGKÖNYV

Mesélő: - A foltmanók kicsi, fából készült emberkéek voltak. Mindannyian Éli fafaragómester keze alól kerültek ki. A mester műhelye messze fent a hegyen állt, ahonnan szép kilátás nyílt a foltmanók kicsi falujára. Mindegyik manó másmilyen volt.

(A manók sorra megjelennek a színen, egyenként, ahogy a Mesélő szólítja őket, előbújnak a paraván mögül, különböző irányokból.)

Egyiknek nagy volt az orra, a másiknak a szája. Némelyek magasak voltak, mások pedig alacsonyak. Egyesek kalapot hordtak, míg mások kabátot viseltek. Két dolog azonban közös volt bennük: ugyanaz a fafaragó készítette őket, és ugyanabban a faluban laktak.

Nózi: - Gyertek, gyertek gyorsan! Már indul a futóverseny! Még lehet nevezni rá! A jutalom két arany csillag!

Bella: - Futóverseny? Naná, hogy jövök, azt úgyis én nyerem!

(Nózi elindítja a versenyt, a manók futnak, és tényleg Bella nyeri meg.)

Nózi: - Akkor jöjjön az eredményhirdetés! A győztes: Bella! Jutalma két aranycsillag!

Brigi: - Én nem szeretek futni, de jó nagyot tudok ugrani! Nézzétek csak! *(Felugrik)*

Foltmanók együtt: - Arany csillag!

Pepi: - Várjatok csak, én még ennél is magasabbra ugrom! *(Kicsit magasabbra ugrik.)*

Foltmanók: - Valóban! Arany csillag!

Pici: - Azt ti csak hiszitek, hogy ez is valami. Na, most figyeljete! *(Jóval magasabbra ugrik.)*

Brigi: - De nekem a leghosszabb a hajam! És még új csatom is van!

Foltmanók: - Aranycsillag!

Pepi: - Hát ezt ki találja ki? Egy kis házban öt kis szoba, öt kis ember bújik oda. *(próbálkoznak, de minden esetben, amikor valaki rosszul tippel, szürke pontot kap.)*

Szabad a gazda? Jaj, hát a kesztyű!!!

Na még egyet! Ha rám nézel, visszanézek, ha rám nevetsz, kinevetlek. Tiszta, igaz és hű vagyok, kedvéért sem hazudok. Mi az? *(Kis szünet után:)* A tükör!

Pici: - Cseles, nagyon cseles, de ezt ki tudja utánam mondani? „Mit sütsz kis szűcs, tán sós húst sütsz kis szűcs?”

(A foltmanók sorra megpróbálják, de senkinek sem sikerül, ezért mindenki kap egy szürke pontot.)

Szűri: - Én is megpróbálom! Mit sütsz kis szűcs, tán sós húst sütsz kis szűcs?

Pici: - Aranycsillag! De lássuk a következőt, tán ezzel is megbirkózol? Egy icipici pocakos pocok pocakon pöccintett egy másik icipici pocakos pocokot. A pocakon pöccintett icipici pocakos pocok visszapöccintette az öt pocakon pöccintő icipici pocakos pocok pocakját.

Foltmanók: - Aranycsillag!

Nózi: (*peckesen, magasra tartott orral közéjük sétál*) - Nem tudom, feltűnt-e már valakinek, de nekem van a leghosszabb orrom, mindannyiunk közül. Ami azt is jelenti, hogy messziről kiszagolom, mi fog történni. Most például azt, hogy itt jön Pancsinelló, aki tele van szürke pontokkal.

Foltmanók együtt: - Mit csinált már megint?!

Nózi: - Hát nem látjátok? Belelépett a tócsába! Csupa sár a nadrágja!

Foltmanók együtt: - Pancsinelló sok szürke pontot érdemel. Ő aztán tényleg nem jó foltmanó!

Pancsinelló (*lemondón*): - Nem vagyok jó foltmanó. Tele vagyok szürke pontokkal. Már az utcára sem merek kilépni, mert mi lesz, ha itthon felejttem a sapkámat? Vagy véletlenül megint belelépek egy tócsába? Vagy megbotlok és elesek?

Ha majd tiszta lesz a levegő, megyek megkeresem a barátaimat, ők megértene. Olyanok, mint én. Ők is telis-tele vannak szürke pontokkal.

Lúcia: - Szia!

Pancsinelló (*körbe járja, nézegeti*): - Szia! Nahát! Ez különös!

Lúcia: - Mi olyan különös?!

Pancsinelló: - Hát az, hogy rajtad sem csillagot, sem szürke pontot nem találok. Hogyan lehetséges ez?

Lúcia: - Ó, nem nagy ügy! Egyszerűen csak mindennap meglátogatom Élit.

Pancsinelló: - Élit?

Lúcia: - Igen, Élit, a fafaragót. Jót ücsörgök a műhelyében.

Pancsinelló: - De miért?

Lúcia: - Majd megtudod! Menj el hozzá, fel a hegyre! *(Ezzel a matrica nélküli famanó megfordult és elment.)*

Pancsinelló: Szerinted egyáltalán szóba áll majd velem? *(kiáltott utána Pancsinelló, de Lúcia ezt már nem hallotta meg. Így aztán Pancsinelló hazament.*

Leült az ablak elé, és nézte, hogyan rohángálnak ide-oda a manók, csillagokat és szürke pontokat osztogatva egymásnak.)

Pancsinelló: - Ez így nincs rendjén. Elmegyek Élihez.

(Felkapaszkodott a hegytetőre vezető keskeny ösvényen, és belépett a nagy műhelybe. Szeme-szája elállt a csodálkozástól az óriási bútorok láttán. A hokedli a feje búbjáig ért. Lábujjhegyre kellett állnia, hogy rálásson a munkapadra. A kalapács nyele olyan hosszú volt, mint az ő karja. Pancsinelló nyelt egy nagyot, és elindult kifelé.)

Éli: - Pancsinelló! Pancsinelló! Örülök, hogy látlak! Gyere közelebb, hadd nézlek meg!

Pancsinelló: - Te tudod a nevemet? – kérdezte a kis manó.

Éli: - Persze, hogy tudom! Én alkottalak! *(Éli lehajolt, felemelte és maga mellé ültette a padra.)*

Éli: - Hm ... Úgy látom, gyűjtöttél néhány rossz pontot!

Pancsinelló: - Nem akartam, Éli! Tényleg nagyon próbáltam jó lenni!

Éli: - Gyermekeim, előttem nem kell védekezned. Én nem foglalkozom azzal, hogy mit gondolnak rólad a foltmanók.

Pancsinelló: - Tényleg?

Éli: - Tényleg. És neked sem kellene. Hát kik ők, hogy jó vagy rossz pontokat osztogassanak? Ők is ugyanolyan foltmanók, mint te. Amit ők gondolnak, az semmit sem számít, Pancsinelló. Csak az számít, amit én gondolok. És szerintem te nagyon értékes manó vagy!

(Pancsinelló felnevetett.)

Pancsinelló: - Én, értékes? Ugyan mitől? Nem tudok gyorsan járni. Nem tudok magasra ugrani. A festék repedezik rajtam. Mit számítok én neked?

(Éli Pancsinellóra nézett, rátette kezét a kis favállakra, majd nagyon lassan így szólt:)

Éli: - Az enyém vagy! Ezért vagy értékes nekem.

(Pancsinellóra még soha senki nem nézett így – különösen nem az, aki alkotta őt. Nem is tudta, mit mondjon.)

Éli: - Minden nap vártam, hogy eljössz!

Pancsinelló: - Azért jöttem el, mert találkoztam valakivel, akin nem voltak matricák.

Éli: - Tudom. Mesélt rólad.

Pancsinelló: - Rajta miért nem tapadnak meg a matricák?

(A fafaragó nagyon kedvesen beszélt:)

Éli: - Azért, mert elhatározta, hogy neki fontosabb az, amit én gondolok róla, mint az, amit mások. A matricák csak akkor ragadnak rád, ha hagyod.

Pancsinelló: - Micsoda?

Éli: - A matricák csak akkor ragadnak rád, ha fontosak neked. Minél jobban bízol az én szeretetemben, annál kevesebbet aggódsz a matricák miatt. Érted?

Pancsinelló: - Hát, még nem nagyon ...

(Éli elmosolyodott.)

Éli: - Idővel majd megérted. Most még tele vagy szürke pontokkal. Egyelőre elég, ha minden nap eljössz hozzám, hogy emlékeztethesselek rá, mennyire fontos vagy nekem. *(Éli letette Pancsinellót a földre.)*

Ne felejtsd el, hogy nagyon értékes vagy, mert én alkottalak! És én sohasem hibázom!

(Pancsinelló nem állt meg, de magában ezt mondta:)

Pancsinelló: - Azt hiszem, komolyan mondja!

Mesélő: - És miközben ezt gondolta, már le is gurult róla egy szürke pont.

Áldás esője – Illés és a Baál papok története

Ifj. Lucas Cranach: Illés és a Baál prófétái (1545)

SZEREPLŐK

(A hollók fekete kötött kesztyűből készült kézbábok, az emberi szereplők hátulról mozgatható asztali bábok)

- Mesélő Holló
- Északi Holló
- Déli Holló
- Keleti Holló
- Nyugati Holló
- Illés
- Aháb
- Jézabel
- Az Úr hangja
- Özvegy
- Baál papok
- Nép

SZÖVEGKÖNYV

1. szín: A hollók

Hollók (kötött fekete kesztyűs kézzel formázzuk és mozgatjuk a hollókat) repkednek a paraván felett (hollóhang- bejátszás alatta).

Négy irányból, a négy égtáj felől érkeznek.

Mesélő Holló: Mi ez a hangzavar? Á, most érkeznek testvéreim Északról és Délről, Keletről és Nyugatról. Remélem, jó hírt hoznak!

Északi Holló: - Kiszáradt a fű, sárgállanak a mezők, szomjas nyulak próbálnak elrejtőzni benne.

Déli Holló: - Elszáradt a termés, a szántókon kórokat kerget a szél, a kertekben is minden elszáradt.

Keleti Holló: - Hónapok óta nincsen egyetlen felhő sem az égen, reggel nem találunk egyetlen csepp harmatot sem.

Nyugati Holló: - Kiszáradtak a patakok és a folyók, nyugati testvéreink is velünk szenvednek: nincs már mit innunk.

Mesélő Holló: - Ez egészen elkeserítő. Mióta Illés Aháb királynál járt, hogy figyelmeztesse Isten büntetésére, de ő ügyet sem vetett rá, valamennyien szárazságtól szenvedünk.

Hollók együtt: - De miért bünteti őt?

Mesélő Holló: - Aháb király felesége, Jezábel pogány hitét követi. Fontosabbak számára a bálványszobrok, mint az egy igaz Isten. Ezzel pedig nagy veszélybe sodorta önmagát és Izrael népét is. Isten elszomorodott. Elküldte hát prófétáját a királyhoz.

2. szín: Aháb király palotája

Illés: - Az élő Istenre mondom, ezekben az esztendőkből nem lesz sem harmat, sem eső, csak az én szavamra!

Aháb: (mérgesen) - Micsoda? Ki vagy te, hogy ideállsz elélem és megfenyegetsz?

Illés: - Az élő Úr prófétája vagyok!

Aháb: (Jézabelhez fordul) – Ha mindez igaz, és nem lesz eső, akkor előbb-utóbb éhínség tör az országra.

Jézabel: - Ugyan, Aháb, csak nem fogsz egy ilyen ágrólszakadt prófétára hallgatni? Fogasd el, és vesd a tömlőcbe, hallgasd meg inkább, a Baál papok mit mondanak!

Mesélő Holló: - Aháb király hiába kerestette Illést, sehol sem találta, mert Isten jól elbújtatta prófétáját.

Úr: - Menj Illés, hűséges prófétám, bújj el völgyben, a Jordántól keletre, a Kerit -patak mellett.

Illés (siránkozva): - De mi lesz ott velem, kint a pusztában, Uram? Nem lesz mit ennem, nem lesz mit innom. El fogok pusztulni.

Úr: - Ne aggódj, majd én megoldom. Elvégre én vagyok az élő Isten, nem pedig valami fából, vagy kőből faragott szobor. Vagy már te sem bízol bennem? A völgyben majd találsz egy patakot, abból ihatsz. Az ételről pedig majd szárnyas barátaim gondoskodnak.

Ének gitárkísérettel: Szomjat oltó vizedet add...

KOTTA: <https://chordify.net/chords/kozel-szomjat-olto-vizedet-add-szoli92>

Szöveg:

Szürke, ködlő hajnalokon át
hideg, fázós éberség nyomát,
fáradt órák monoton zaját
hordozom az arcomon.

Talán el sem hittem volna már,
jöhet frissítő találkozás,
gyógyít, reményt nyújt a változás,
oszlik már a félelem.

Szomjat oltó vizedet add,
újra érzem irgalmad,
felüdít majd, tiszta forrásból fakad.

Szomjat oltó vizedet add,
reménységünk csak Te vagy,
hogya lépünk, Te vigyázzad utunkat!

(Elindul Illés, megy, mendegél, leül a Kerít-patak mellett. Közben lemegy a nap, felkel a hold – aranyszínű kartonból készült nap és hold botbábót vezetünk végig, mintha a horizonton látnánk felkelni és lenyugodni. Ezt követően nagy károgás hallatszik. Érkeznek a hollók sorban, kenyeret és húst hoznak a csőrükben. Illés pedig eszik. Aztán lemegy a hold, felkel a nap a másik oldalon, ismét jönnek a hollók, megint hoznak neki enni.)

Mesélő Holló: - Történt pedig néhány nap múlva, hogy a patak kiszáradt, mert nem hullott eső a földre. Az Úr akkor azt mondta Illésnek,

hogy menjen el Sareptába, ahol talál egy özvegyasszonyt, akinek megparancsolta, hogy gondoskodjék róla.

3. szín: A sareptai özvegy

(Egy anyóka rőzsével a hátán fát szedeget. Illés megszólítja.)

Illés: - Anyóka, hallgass ide, hozz kérlek, egy kevés vizet nekem, hogy igyam!

Özvegy: - No jól van, hozom már.

Illés: - Hozz kérlek egy falat kenyeret is!

Özvegy: - Az élő Istenre esküszöm, hogy nincs egy falat kenyerem sem, csak egy marok lisztecském a vékában, meg egy kevés olajam a korsóban.

Most egy kis fát szedegetek, aztán hazamegyek, lepényt sütök magamnak meg a fiamnak, hogy megegyük, és aztán meghaljunk.

Illés: - Ne félj, menj el, cselekedj úgy, ahogy mondtad; de süss először nekem egy kis lepényt, és hozd ide; magadnak és a fiadnak csak ezután süss!

Mert azt mondja az Úr, Izrael Istene, hogy sem a lisztes fazék, sem az olajos korsó ki nem fog addig, amíg az Úr esőt nem ad a földnek.

Mesélő Holló: - Az asszony úgy tett, ahogyan Illés mondta, és látta, hogy minden napra jut elegendő olaj és liszt, éppen, amennyi a kenyérsütéshez kell. De egy nap az asszony fia megbetegedett és meghalt.

Özvegy: Miért ölted meg a fiamat? Ez a büntetés mindazért a rosszért, amit életemben elkövettem?

Illés: - Add ide nekem a fiút! *(majd felemelte és rárakta az ágyra és így imádkozott.)*

- Kérlek, hozd vissza ezt a fiút az életbe! Kérlek, hozd vissza ezt a fiút az életbe! Kérlek, hozd vissza ezt a fiút az életbe! *(A fiú felül, felkel és teljesen egészséges.)*

- Nézd, a fiad él!

Özvegy: - Nahát! Valóban! Most már tudom, hogy Isten embere vagy, és amit szólsz, az igaz.

Mesélő Holló: - Így élt Illés három hosszú éven át. Sok idő múltán, a szárazság harmadik esztendejében még mindig nem esett egyetlen csepp eső sem. A szárazság elpusztított mindent.

Isten akkor újra elküldte Illést Aháb királyhoz.

4. szín: A nagy kihívás

Aháb: - Illés, te bajkeverő! Nézd meg, mit tettél! Ez mind a te hibád!

Illés: - Nem, Felség. Ez a te hibád, mert nem engedelmeskedtél az Úr Istennek.

Aháb: - Az Úr Isten! Soha nem hallottam még őt! Én Baálnak engedelmeskedem!

Illés: - Rendben, tegyünk egy próbát, hogy kiderüljön, ki az élő Isten!

Aháb: - Hívassátok ide a Baál papokat!

Mesélő Holló: - Azzal felmentek a tengerre néző Kármel hegyre. Illés, Izrael prófétája állt az egyik oldalon, Baál 450 prófétája a másik oldalon. Izrael népe körbevette őket, és figyelt.

Illés: - Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az Úr az Isten, kövessétek Őt, ha pedig a Baál, akkor őt kövessétek!

Baál prófétái jönnek, kövekből oltárt építenek, egy bikát tesznek a farakás tetejére és kiáltoznak:

Baál papok: - Baál, hallgass meg minket! Baál, adj tüzet az égből! - egyre hangosabban.

Illés: - Kiáltsatok hangosabban, hiszen nem hallja! Talán alszik, vagy a dolgát végzi, vagy lehet, hogy egy kicsit rosszul hall?

Baál papok: - Baál, hallgass meg minket! (*Őrjöngenek, táncolnak stb. Aztán csalódottan abbahagyják.*)

Illés előlép, 12 kőből- nagyobb kavicsokból oltárt épít.

Illés: - Jöjjetek hozzám! Töltsetek meg 4 vedret vízzel, és öntsétek az égőáldozatra! Ezt tegyétek háromszor!

Ráöntik a vizet háromszor.

Illés: - Ó, Uram, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istene, hadd tudják meg, hogy Te vagy az Isten Izraelben, és hogy én a te szolgád vagyok!
Hallgass meg engem, hogy tudja meg a nép: Te vagy az Úr és visszafordítod szívüket!

Mesélő Holló: - Abban a pillanatban tűz csapott le (*tortatűzijáték formájában*), ami elégette az oltáron lévő áldozatot, a fát, a köveket és a port, és felnyalta a vizet, ami az árokban volt. Amikor ezt meglátta a nép, egy emberként kiáltották:

Izrael népe: - Az Úr az Isten! Az Úr az Isten! Nincs nála erősebb!

Mesélő Holló: - Ekkor körülfogták Illést, úgy örvendeztek, majd körülzárták és lekaszabolták valamennyi Baál papot.

Illés (Aháb királynak): - Siess haza, Aháb király, mert eső zúgását hallom!

(*Egyre erősödő eső hangját halljuk az esőbotok segítségével, közben visszatérnek a hollók, és az esőben fürdőzve boldogan röpködnek.*)

Ének gitárkísérettel: Záporként hull majd az áldás...

KOTTA + SZÖVEG: <https://metegyhaz.hu/files/402.pdf>

Exodus- Az egyiptomi szabadulás története három felvonásban

Átkelés a Vörös-tengeren (Rothschild Haggadah, 1450 körül.
Az Izraeli Nemzeti Könyvtár tulajdona)

SZEREPLŐK

(A család élőszerelő, a 10 csapás, valamint a bibliai szereplők árnybábok)

- Anya
- Apa
- 2-4 gyermek
- Mózes
- Fáraó
- Négy segítő

SZÖVEGKÖNYV

1. felvonás:

A család a széderre megterített asztalnál ül, a családfő ül az asztalfőn, mellette jobb oldalon a legfiatalabb családtag helyezkedik el.

Bibliai bábjáték a gyülekezetben

Ének gitárkísérettel: - Jöjj Izrael...

KOTTA + SZÖVEG: https://csecsy.hu/konyvek/enekeskonyv/jojj_izrael

Az édesanya meggyújtja a gyertyát, és szemét eltakarva imádkozik:

Any: - Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ Királya, aki megszentelsz bennünket parancsolataiddal, és elrendelted, hogy meggyújtjuk a peszachi gyertyát.

A családfő áldása:

Apa: - Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ Királya, aki megszentelsz bennünket Jesua, a messiás által, aki a világ világossága.

A családfő megtölti a poharakat (első: megszabadítalak poharat) szőlőlével és áldást mond:

Apa: - Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ Királya, Teremtője a szőlőtő gyümölcsének.

Mindannyian kiisszák a poharat.

A legkisebb gyermek a családfőhöz dől és felteszi az első kérdést:

Gyermek: - Miben különbözik ez az este a többitől?

Apa: - „Beszélt Isten Mózesrel, és azt mondta neki: Én vagyok az ÚR! Meghallottam Izráel fiainak jajkiáltását is amiatt, hogy az egyiptomiak rabszolgamunkára kényszerítik őket, és visszaemlékeztem szövetségemre. Ezért mondd meg Izráel fiainak: Én vagyok az ÚR, és megszabadítalak benneteket az egyiptomi kényszerszermunkától, és megmentelek benneteket a nekik végzett rabszolgamunkától; megváltalak benneteket kinyújtott karral és súlyos ítéletekkel. Népemmé fogadlak titeket, én pedig Istenetek leszek, és megtudjátok, hogy én, az ÚR vagyok a ti Istenetek, aki megszabadítalak benneteket az egyiptomi kényszerszermunkától. Azután beviszlek benneteket arra a földre, amelyről megesküdtem,

hogy Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak adom, és nektek adom majd azt örökségül.”

Gyermek: - Miért van az, hogy máskor kovászosat és kovásztalant is ehettünk, de ma csak kovásztalant?

Apa: - „Ezt mondta az ÚR Mózesnek és Áronnak Egyiptom földjén: Ez a hónap lesz az első hónapotok. Mondjátok meg Izráel egész közösségének: Ennek a hónapnak a tizedikén vegyen magának családonként mindenki egy bárányt, házanként egy-egy bárányt. Legyen a bárány hibátlan, hím és egyéves. Ennek a hónapnak a tizennegyedik napjáig tartsátok magatoknál, azután estefelé vágja le Izráel egész gyülekezeti közössége. Vegyenek a vérből, és kenjék a két ajtófélfára és a szemöldökfára azokban a házakban, ahol megeszik. Még ugyanazon az éjszakán egyék meg a húst: tűzön megsütve, kovásztalan kenyérrel; keserű füvet egyenek hozzá. Ne egyétek nyersen, se vízben főzve, csak tűzön megsütve, és a feje, a lábszárai és a belső részei együtt legyenek. Ne hagyjatok belőle reggelre. Ha mégis marad belőle reggelre, azt égessétek el. Így egyétek: legyen a derekatok felővezve, sarutok a lábatokon, bototok a kezetekben, és sietve egyétek: az ÚR páskája ez. Mert átvonulok ezen az éjszakán Egyiptom földjén, és megölök minden elsőszülöttet Egyiptom földjén, akár ember, akár állat az. Ítéletet tartok Egyiptom minden istene fölött – én, az ÚR. De az a vér jel lesz a házakon, amelyekben vagytok. Ha meglátom a vért, akkor kihagylak benneteket, és nem ér majd a pusztító csapás titeket, amikor megverem Egyiptom földjét.

Legyen ez emléknapi a számotokra, és ünnepeljétek meg az ÚRnak nemzedékről nemzedékre. Örök rendelkezés az, hogy megünnepeljétek.

Gyermek: - Miért mártjuk sós vízbe az ételt?

Apa: - A sós víz Izrael sós könnyei, amelyeket a nép hullatott a szolgaság esztendei alatt.

A család minden tagja bemártja a zöld salátalevelet/petrezselymet a sós vízbe aztán elfogyasztják.

Az Anya az Apa elé teszi a becsomagolt 3 macszot, egyet kivesznek, a legnagyobb gyermek elrejt a középű felét.

Az Apa megáldja a macszot:

Apa: - „Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a világ Királya, aki megszentelsz bennünket parancsolataiddal, és elrendelted, hogy kovásztalant együnk.”

Megeszik a macszot, amit először tormába, majd chárószetbe mártanak.

Gyermek: - Miért kell keserű füvet ennünk?

Apa: - A keserű fű emlékeztet bennünket a keserű szolgálagra, akár a fáraót, akár a bűnt szolgáljuk.

Kialszik a fény, a Gyerekek a paraván mögé mennek, ahol elindul Mózes és a Fáraó párbeszéde.

2. felvonás:

Sötétség, majd a paraván mögött megjelenik Mózes és II. Ramszesz fáraó árnybábos alakja:

Mózes: - Izrael Istene azt üzeni, hogy engedd el népét az országodból!

Fáraó (kacagva): - Ugyan, miért tenném? És ki a ti Istenetek? Nem is ismerem. Majd pont Ő fog nekem parancsolni! Miért engedjem el a zsidókat? Hisz ingyen dolgoznak nekem.

Mózes: - Ha nem engeded el a népem, Isten szörnyű csapásokat küld rátok! Ő nem tréfál.

Fáraó: - Nem engedem el őket! A héberek nem mennek sehová!

3. felvonás:

Elindul az egyiptomi zene (II. Ramszesz- tétel), és jönnek sorra a csapások, árnybábokkal megformáltan.

<https://www.youtube.com/watch?v=vsIsS-Uu5x4>

4. felvonás:

Újra a Fáraó palotájában, Mózesrel.

Mózes: - Izrael Istene azt üzeni...

Fáraó (félbeszakítva Mózes): - Menjetek! Ne is lássalak benneteket többé!

Elindul a 117. zsoltár zenéje, hullámszik a Vörös-tenger (a segítők/szülők kettésével két nagyméretű kék textilt hullámoztatnak, ami majd kettéválí és a szereplők átmennek a hullámok között a tengeren, előre, a szabadulás ünnepi örömeiben.

<https://www.youtube.com/watch?v=DnJuxkl3VBI>

Az öreg láda titka – József története a Bibliából

Ferenczy Károly: József eladja testvérei (1900, olaj, vászon, 193x227 cm, a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona)

SZEREPLŐK

(Tárgybábok:)

- Egy zsák gabona
- Színes köntös
- Egy pár saru
- A 20 ezüst
- Egy kehely

(Fakanál bábok:)

- József
- Júda
- Simeon
- Rúben
- Benjámin – több szereplő esetén József többi testvére is

SZÖVEGKÖNYV

Zene: Gryllus Dániel - Sumonyi Zoltán: 119. zsoltár 1. fele

https://www.youtube.com/watch?v=7KN4j4c_FjQ&list=PLKZQYyV5Va_fZH2i441IvqpSFnlISm5rF

Elindul a zene, közben valaki behozza a tömött zsákot, és a nyitott ládába dobja, a többi tárgy közé:

Köntös: - Aú, ez fáj!

Saru: - Hé, mi ez az izé?

Ezüstpénzek: - Na ne már, így is alig fértünk el!

Kehely: - Húzódj már arrébb!

Kinyílik a láda, és sorra „nyújtózkodva” előlépnek a bábok:

- a színes köntös
- a 20 ezüstpénz összefűzve
- egy pár saru
- egy kehely
- és az új lakó: egy zsák búza

Köntös: - Hú, de elgémbereedtek a tagjaim! Kissé szűkös volt a láda mélye. Na meg, ez a saru is folyton bőködte az oldalamat.

Saru: - Még hogy én??? Egész nap nyugodtan feküdtem, és visszagondoltam a régi szép időkre, amikor még a sivatag homokját tapostam.

Köntös: Régi szép idők, na igen... Azokban nekem is bőven volt részem. Amikor a gazdánk még gyermek volt, apja, Jákób házában. Jákóbnak tizenkét fia volt, és Ő volt a kedvence. Megtanította írni, olvasni, számolni, mindenben kivételezett vele. Ajándékba kapott engem is, akit az édesanyja, Ráhel a saját kezével készített. Haj, de nagy volt az öröm! Senki nem viselt ilyen szép köntöst! Micsoda színpompa! Látjátok ezeket a pirosakat, zöldeket, kékeket és sárgákat? (*Büszkén illeg-billeg.*) Elhihetitek, senki nem volt olyan büszke, mint az én kicsi gazdám. De nem tetszett ám ez mindenkinek! Ahogyan József álmai sem...

Ezüstpénzek: - Ekkor léptünk színre mi, testvérkéimmal. (*Vidáman csörögnek, zörögnek.*)

József addig-addig álmodott, és osztotta meg testvéreivel álmait: a meghajló kék és csillagok üzenetét, melyek arról szóltak, hogy ő lesz a családfő, nem bírták hallgatni. Nagyon megharagudtak rá.

Köntös: - Borzalmas dolgok történtek, amikor kint jártunk a mezőn, testvérei után! Azt hitték, kémkedünk utánuk, ezért bosszúból egy kiszáradt, mély kútba dobtak minket. Alig bírtam széttárni a két szárnyam, és tompítani az ütést. Egy helyen el is szakadtam... Aztán amikor a kereskedőkaraván megérkezett, lerángattak Józsefről. Még jobban megszagattak, és megfestettek egy kecske vérével.

„József meghalt!” – mondták az apjának, aki keserves sírásra fakadt. Soha nem felejttem el azokat a könnyeket! És mindezt hús ezüstpénzért...

Ezüstpénzek: - Még hogy mindez hús ezüstpénzért! Bezzeg, ha tudnád, hogy összevesztek rajtunk József bátyjai! Csak Rúben nem kért belőlünk, vérdíjnak nevezett minket. Hallatlan! A pénznek nincs szaga! Nem úgy, mint ennek a sarunak itt mellettem!

Saru: - Elnézést, Uraim. Önök láthatóan nem is sejtik, milyen hosszú utat tettem meg idáig! Hiszen a kereskedők meg sem álltak az egyiptomi rabszolgapiaciig. Szegény gazdánk lába majd' leszakadt az úton, ahogy lehajtott fejjel, és nehéz szívvel poroszkált. Folyton édesanyja ölelő karja, édesapja büszke nevetése és az otthon édes emléke járt az eszében. Szeméből egész úton patakzottak a könnyek.

Köntös: - Bárcsak vele mehettem volna! Vigasztalásul betakartam volna.

Saru: - Egyiptomban hamar eladták őt egy katonának, a királyi testőrség parancsnokának, akit Potifárnak hívtak, és jóindulatú ember volt. Itt aztán hamar kivirágzott József tehetsége, Potifár rábízta a többi rabszolga felügyeletét is. Potifár felesége azonban kegyetlen asszony volt. Azzal vádolta Józsefet, hogy el akarta csábítani őt. Ez persze hazugság volt, de Potifár mit tehetett? Hinnie kellett a feleségének. József ezért börtönbe került. Nagyon nehéz hónapok következtek...

Kehely: - Ehhez már nekem is hozzá kell szólnom! A raboskodás nem tartott örökké, és szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy József nekem köszönhette a szabadulást!

Ezüstpénz: - Még hogy neked?!

Saru: - Hallatlan!

Köntös: - Nem túlzás ez egy kicsit?

Kehely: - Pedig jobb, ha tudjátok! Gazdám a fáraó főpohárnoka rabtársa volt Józsefnek. Egy éjjel álmot álmodott: Egy szőlőtövet látott, és rajta három vesszőt. Kihajtott, kivirágzott, és beérték a fürtök. Gazdám kipréselte a szőlő levét, és odaadott a királynak, hogy igya meg belőlem. József pedig megértette az álmot, hiszen Isten megsúgta neki a megfejtést.

Köntös: - Meghalok az izgalomtól, mondd már, mit jelentett ez a különös álom?

Kehely: - József elmondta, hogy a három vessző három napot jelent, és ennyi idő múltán szabad lesz, és újra ő ad a fáraó kezébe engem. Értitek? Visszakerülök a hivatalomba! A gazdámmal együtt. Sajnos a fősütő-mester nem volt ennyire szerencsés. Az ő álma a vesztéről mesélt.

Saru: - Nekem úgy rémlik, hogy te és a gazdád azért meglehetősen sokat vártatok, mire eszetekbe jutott, hogy megháláljátok József segítségét!

Kehely: - Khm... Egy kicsit sokat, igen... Ahogy vesszük. Tulajdonképpen két esztendőt. Valójában csak a megfelelő alkalomra vártunk, ami el is érkezett.

Egy szép estén a fáraó is álmodni kezdett...

Köntös: - Álom, egy újabb álom! Ez egyre izgalmasabb! Úgy tűnik, hogy Isten az álmokon át tervezte meg József kalandos útját!

Kehely: - Az bizony lehetséges, hiszen maga József is mindig ezt hangsúlyozta: nem ő az álomfejtő! A megfejtést mindig Isten adja.

Így jutott el Isten üzenete a bekövetkező esztendőkről a fáraóhoz, hogy gondoskodni tudjon népéről, de még a környező népekről is, amikor a hét bő esztendőt a hét szűk esztendő követte.

Zsák: - És végül nem csak Egyiptom népe, de József családja, Izrael kicsiny népe is megmenekült, Isten akarata révén.

Köntös: - Te ismered a történet végét?

Saru: - Ezért jöttél hozzánk?

Ezüstpénz és Kehely: - Meséld el, kérünk!

Zsák: - Rendben, de kérlek, ígérjétek meg, amikor a történet véget ér, én is veletek maradhatok...

Többiek kórusban: - Úgy lesz, úgy lesz, csak mondd már!

Zene: Gryllus Dániel – Sumonyi Zoltán: 119. zsoltár 2. fele
https://www.youtube.com/watch?v=7KN4j4c_FjQ&list=PLKZQYyV5Va_fZH2i441IvqpSFnlISm5rF

Zsák: - József fáradtan ébredt aznap reggel...

A színen, a szomszédos parván mögül megjelenik két kesztyűbáb: József, azaz Cafenat Paneah, és felesége, a fáraó leánya. Később a testvérek is megérkeznek.

József: - Szokatlanul meleg van ma reggel. Fürdözöm egyet, aztán kimegyek a gabonaosztásra. Megnézem, hogyan haladnak a felügyelők.

Felesége: - Rendben van, én addig játszom kicsit a gyerekekkel, Efraimmal és Manassével a kertben.

Kimennek, József halad a színen, majd megtorpan.

József: - Nagyon ismerős hangokat hallok. Mi ez? Miről beszélgetnek ezek a férfiak egymás között? Csak nem...

Júda: - Nagyhatalmú Kormányzó úr! Tudjuk, hogy nagylelkű vagy. A messzi Kánaán földjéről érkeztünk, mert éhezünk. Nincs mit ennünk. Az otthonmaradt családunk is éhezik, legkisebb testvérünkkel, Benjáminnal együtt. Egyiptomban van élelem. Vásárolhatunk belőle?

József (elgondolkodva): - Honnan fogom megtudni, hogy nem vagyatok kémek, akik országunk gyenge pontjait keresitek? Tudjátok, mit? Kaptok tőlem élelmet. De hozzátok el legkisebb testvéreteket, apátok házából, biztosítéku!

József levonul a színről. A testvérek egymás között beszélgetnek:

Simeon: - Meglátjátok, börtönbe vet minket a kormányzó, vagy kivégeztet!

Júda: - Ha meghalunk, mi lesz szegény apánkkal?

Rúben: - Szerintem József miatt van az egész. Hiába könyörgött, hogy segítsünk neki.

Simeon: - Eladtuk a rabszolga-kereskedőknek a saját testvérünket!

Rúben: - Mondtam, hogy ne bántsátok őt. Megérdemeljük miatta a büntetést.

Zsák: - Amikor visszatértek Benjáminnal, a legkisebb öccsükkel, József megparancsolta a szolgálainak, hogy jól rakodják meg a testvérek állatait, és titokban rejtsek a hasamba József legkedvesebb ezüstkelyhét, amiből inni szokott. Ők pedig alig hagyták el a várost, a katonák utánuk eredtek, és átkutatták a zsákokat. Engem sem kíméltek, középen kettéhasítottak, még most is hallom azt a szörnyű reccsenést.

Saru: - És? Találtak valamit?

Zsák: - Hát persze! Azonnal kipottyant belőlem a serleg. József serlege.

József: - Loptatok tőlem! Ezért a bűnös itt marad, és a rabszolgám lesz!

Simeon: - Kérlek, Uram, ne tedd! Ő a legkedvesebb fia apánknak!

Rúben: - Apánk belehal a bánatba, ha őt is elveszíti!

Júda: - Tarts itt bármelyikünket helyette, csak őt engedd haza!

József (elérzékenyülve): - Látom már, hogy nagyon megváltoztatok. Én vagyok József, a régen elveszett testvéretek. Ne féljetek. Megbocsátok nektek. Ti rosszat akartatok tenni ellenem, de Isten jóra fordította azt. Így mentette meg egész családunkat és népünket ettől a szörnyű éhínségtől.

Most menjetek! Hozzátok ide apánkat, és a család minden tagját! Földet adok nektek, és itt maradhattok velem, Egyiptomban.

Zsák: - A testvérek sírva fakadtak, és megölelték Józsefet.

Júda: - József! József, testvérünk, hát élsz?

Simeon: - Bocsáss meg nekünk!

Rúben: - Minden úgy történt, ahogyan megálmodtad.

Együtt, kórusban: - Úr lettél fölöttünk. Úr, aki megmentett minket.

Zene: Gryllus Dániel – Sumonyi Zoltán: 133. zsoltár https://www.youtube.com/watch?v=7KN4j4c_FjQ

Miközben a szereplők kivonulnak a paraván mögül, visszatehetik a tárgybábokat a ládába, és azzal együtt állhatnak meg középen, a meghajlaskor.

Megszólít – mozzgat – megtart

Dramatikus ifjúsági órák a Szentírásra és egymásra figyelve

GALAMBOS ÁDÁM

Előszó

Ez az összeállítás olyan bibliai foglalkozások gyűjteménye, amelyek középpontjában a dramatikus megközelítés áll. Az evangélikus gyülekezeti és ifjúsági munkában egyre nagyobb igény mutatkozik arra, hogy a bibliai szövegek ne csupán elhangozzanak vagy értelmezésre kerüljenek, hanem testközelbe jöjjenek – átélhetővé, mozzdulatokká, kapcsolattá és közös élménnyé váljanak. A dramatikus pedagógia eszközei ehhez kínálnak lehetőséget: nem eljátszani, hanem megjeleníteni, nem szerepet tanulni, hanem belehelyezkedni tanítanak.

Ez a sorozat különböző drámapedagógiai módszertanokra épül – többek között megtalálhatók benne a mozgásdráma, a kontrasztszínház, a hangzó kép, a térdráma, az élő szobor, a belső hangjáték és a ritmizált improvizáció elemei is. A gyakorlatokat úgy állítottuk össze, hogy ne vagy csak minimális eszközhasználatot igényeljenek, így könnyen alkalmazhatók gyülekezeti teremben, tábori környezetben, vagy akár temp-lomi térben is.

A sorozat célja hármas:

1. A bibliai történetek új megközelítése: a résztvevők úgy ismerhetik meg Isten igéjét, hogy az nem csupán értelmileg, hanem érzelmi-leg, testileg és kapcsolati síkon is megszólíthatja őket. A történetek nem kívülről nézett események, hanem belső utazások és közös tapasztalatok lesznek.

2. Új pedagógiai eszköztár kialakítása a foglalkozásvezetők számára: a dramatikus feldolgozás gyakorlatai lehetőséget adnak a bibliaóra vagy csendesnap megszokott szerkezetének frissítésére, személyesebbé, élményszerűbbé tételére. A vezető nem „tanít”, hanem közösen fedez fel – és ebben maga is új felismerésekre juthat.
3. A csoport közösséggé formálása: a közösen végzett játékos, figyelmet igénylő és mozgásos gyakorlatok révén a résztvevők nemcsak a szöveghez, hanem egymáshoz is közelebb kerülnek. A dramatikus elemek a bizalmat építi, figyelemre tanít, és alapja lehet egy hosszabb távú, lelki és szellemi közösség kialakulásának.

Ez az anyag nem kész koreográfiákat kínál, hanem lehetőségeket. A sorozatban található foglalkozások szabadon és bátran adaptálhatók, kombinálhatók, kiegészíthetők. A cél nem a „szép jelenet”, hanem a megszólító élmény. Nem a tökéletes dramaturgia, hanem az őszinte megérkezés. Hisszük, hogy a dramatikus módszerek ebben nem eszközzé, hanem útítárrá válnak.

Bár az összeállítás elsősorban ifjúsági alkalmakra készült, módszerei jól alkalmazhatók a középgeneráció számára is, sőt, idősebbek bibliaórai alkalmain is. Ehhez természetesen szükséges némi nyitottság és hajlandóság a résztvevők részéről, de a Biblia üzenetének ilyen formájú feldolgozása nemcsak a Szentíráshoz vezetheti közelebb a csoport tagjait, hanem képes átalakítani a meglévő csoportdinamikát is – elmélyítve a kapcsolódást, megerősítve a közösségi élményt.

A tékozló fiú

Ige: Lk 15,11–32

Módszer: dráma, reflexió, empátia, döntés

Eszközök: nem szükségesek

BEVEZETÉS – RÁHANGOLÓDÁS

Kérdések körben:

- Voltál-e olyan helyzetben, amikor valaki nagyon hiányzott neked?
- Mit jelent megbocsátani?
- Min múlik, hogy elfogadunk-e valakit újra?

Egy rövid szó-kép: írjátok a táblára egyesével egyes szavakkal: távolság, bűnbánat, „szabadulás”, otthon.

DRÁMAJÁTÉK – A TÉKOZLÓ FIÚ ÚTJA

Előkészítés:

Szereposztás: narrátor, fiatalabb fiú, idősebb fiú, apa, háznép (többen), külföldiek (többen).

Csoportos tér: padokat, székeket rendezhetsz „otthonnak” és „utca” zónáknak.

Instrukciók:

A szereplők ne szó szerint memorizáljanak: narrátor olvassa fel az ígét, a cselekvők belső élményt jelenítsenek meg mozgással, mimikával, pár szóval – de ne dramatizálják túl a szöveget.

A háznép lehet statikus háttér, de tagjai adhatnak hangulatot (pl. sóhaj, suttogás, nevetés, aggodás) érzés szerint.

Lépések:

- Első jelenet: Narrátor felolvassa 11–14 verseket (fiú kérése, elutazás, pénz elköltése), mimika kíséretében a fiatalabb fiú „szórakozik”, a háznép passzív.
- Második jelenet: Elégedetlenség, ínség: aki a külföldiek közé áll, hanghatások, moraj („éhes vagyok”), sima mozdulatokkal ábrázolják a szegénységet.
- Harmadik jelenet: Bűnbánat és hazafelé indulás: monológként a fiú (csöndben, leplezett hangon): „Felkelek, és hazamegyek az apámhoz...” Közben lassan lép, nyitott test.
- Negyedik jelenet: Az apa látja, rohan, ölelés: az apa lép elő, kitárt karokkal, a fiú térdre ereszkedik. Az idősebb fiú bámul. Narrátor olvassa fel a versek végét.

Kiscsoportos reflexió

3–4 fős csoportokban beszéljék meg:

- Hogyan érezte a fiatalabb fiú az utazás és a visszatérés között?
- Mit jelent az apa gesztusa? Hogyan reagál az idősebb fiú?
- Van-e történeted, amikor te vagy valaki a közösségből tékozlóként tért haza?

- Mit tanít ez a történet a megbocsátásról és újrakezdésről?
Minden csoport válasszon egy választ, amit körben megosztanak.

Levél hazulról

Mindenki kap egy lapot. Mindkét oldalára írjanak majd. Lehet anonim vagy névvel. A lapok közös kosárban gyűljenek:

- Az egyik felén: „*Apa/közösség levele a hazatérőhöz*” – írj egy rövid üzenetet bátorítással, reménnyel.
- A másik felén: „*Én most ezt érzem*” – egy szó vagy rövid mondat önreflexióként.

Beszélgetés a lapokról. Vezető kihúz néhány lapot és felolvassa. A beszélgetés szempontjai: Mit mutat ez a levél arról, hogyan él a megbocsátás és befogadás ma a közösségünkben? Mi válik belőle valósággá?

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS IGEI ÜZENET

A vezető pár mondatban foglalja össze: A példázat a mi életünkben is naponta élő történet lehet. Megbocsátás nem csupán gesztus, hanem döntés, kapcsolódás, új esély.

Ima és zárás: Körben kézfogás, mindenki elmondhat egy szóval/testi gesztussal, hogy mit visz haza (pl. bátorság, bizalom, otthon érzete).

Imádság: kérés megértésért, megbocsátásért, békességért.

Noé és az újrakezdés – Szövetség a Földdel

Ige: 1Móz 6–9 (fókusz: 8,20–22 és 9,8–17)

Téma: Az ember felelőssége a teremtett világ iránt

Módszer: Élő szimbólumdrámák – Kollektív mozdulatkompozíció

Eszközök: nem szükségesek

BEVEZETÉS

Kérdések:

- Mi jut eszedbe, ha azt hallod: „szövetség Isten és a Föld között”?
- Milyen érzés, ha egy hely elpusztul, ami fontos volt számodra?
- Voltál már úgy, hogy újrakezdtél valamit, amit elrontottál?

Hangolódó gyakorlat – „Élő természet”:

- A vezető sorolja: víz – fa – madár – eső – szél – szivárvány
- A résztvevők ezekre egy-egy mozdulatot vagy hangot mutatnak.
- Ezekből rövid közös mozgássort alkotunk: „A teremtet világ lüktetése”

BIBLIAI TÖRTÉNET

Szituációs narráció (a vezető olvassa vagy elmeséli a történet szakaszait, a csoport pedig testtel „reagál” rá):

Fázisok:

1. Az emberi gonoszság növekszik
– mindenki egyre szűkebb, agresszívabb mozdulatot vesz fel
2. A bárka építése – remény születik
– résztvevők „építő” testhelyzetbe állnak (kéz emelkedik, kapcsolódik)
3. Az özönvíz elborítja a Földet
– lassú hullámmozgás, guggolás, elnyelés, leereszkedés
4. A bárka megáll, madarak szállnak ki
– egyes emberek „galambként” elindulnak a térbe
5. Az első oltár és a szivárvány szövetsége
– körbe állnak, karjukat felemelik: közös szivárványív

KÉPALKOTÁS – MI LEGYEN AZ ÚJ VILÁGBAN?

Feladat: A csoport egy élő képet (élő szobrot) alkot, ami az új világot szimbolizálja.

Szemponatok (csak szóban hangozzanak el):

- Mi legyen az új világban központban?
- Hogyan kapcsolódik benne ember, természet, Isten?
- Ki vagyok én ebben az új világban?

Menet:

- 3 perc tervezés, majd egymás után mindenki „beáll” a közös képbe.
- Mikor elkészül, a vezető egy percig csendben tartja a képet.

Opcionálisan új képet is készíthetnek: Mi rombolja le ezt a világot? és „Mi mentheti meg újra?”

Csoportos reflexió – Beszélgetés körben

1. Milyen volt az élő képekben szerepelni?
2. Mik a „bárkáink” ma – amik védik a teremtet világot?
3. Miben vagyunk ma Noé: mit kell megőriznünk?
4. Mit jelent számokra ma a szivárvány szövetsége?
5. Te milyen világot építenél újra, ha előlről kezdhetnéd?

ZÁRÁS – IMA ÉS MOZDULAT

Közös mozdulat:

- Álljatok körbe, mindenki két kézzel a föld (padló) felé mutat – ez a felelősség.
- Aztán felemelik a karjukat, széttárlják – ez a szövetség jele.
- Végül karjukat egymás vállára teszik – ez a közösség.

Ima: Teremtő Isten, köszönjük, hogy újra és újra esélyt adsz. Add, hogy ne pusztítsunk, hanem építsünk. Ne elárasszunk, hanem megment-sünk. És add, hogy a mi életünk is szivárvánnyá legyen – jele annak, hogy veled vagyunk szövetségben. Ámen.

Feladatvállalás

A csoport tagjai kis csoportokat alkotva három hónapon át részt vesznek egy közösen választott szolgálatban, például az Önkéntes Vízadás programban vagy más helyi, gyülekezeti vagy társadalmi célú vállalkásban (pl. idősök látogatása, segítség a gyülekezeti rendezvényeken, természetvédelmi akciók, gyűjtések stb.).

A három hónapos időszak lezárásaként a gyülekezet egy családi istentiszteletet tarthat, amelyben külön rész kaphat az önkéntes szolgálat ünneplése. Ekkor lehetőség nyílik a tapasztalatok megosztására, a közösség előtti köszönetmondásra és az önkéntesek megajándására is.

A jó pásztor

Igehely: Jn 10,1–18

Eszközök: hosszú kötél (karám), kendők, „akadálytárgyak” (székek, párnák), hangszóró vagy hangszer (opcionális)

RÁHANGOLÓDÁS – „MILYEN HANGRA FIGYELSZ?”

Kérdések:

- Mondj három hangot, amit bárhol felismernél! (pl. anyukád hangja, ismerős dallam, kedvenc film jelenete)
- Honnan tudod, kiben bízatsz? Milyen „hangokra” hallgatsz a mindennapokban?
- Választható: *Hangkvíz* – játssz le pár különleges hangot, a többiek tippeljenek, mi az.

Rövid rávezetés: Ma egy olyan történettel foglalkozunk, ahol a hallás és a bizalom a kulcs. A bárányok nem látnak, de hallják a pásztorukat. Kérdés: ha Jézus szól hozzád – felismernéd a hangját?

DRÁMAJÁTÉK – „A JÓ PÁSZTOR HÍVÁSA”

A kötelet kör alakban a padlóra helyezzük, ez egy karámot jelképez. Egy kis résen nyitva hagyjuk a kötelet a kerítés bejáratának. A játékvezető ismerteti a résztvevőknek a játékot.

Minden résztvevő bekötött szemmel szétszóródik egy szabad területen, ez a legelő. Ők a bárányok, akik idős korukra megvakultak. A játékvezető kijelöli az egyik résztvevőt, ő leveheti szeméről a kendőt, mert ő a juhász, akinek a legelőről be kell hajtani a karámba a bárányokat. A juhásznak idős kora miatt mobilitási lehetőségei korlátozottak, vagyis nem hagyhatja el helyét. A juhász feladata, hogy beterelgesse a bárányokat a karámba. A bárányok csak állathangokon kommunikálhatnak és a karámba csak a kapun keresztül lehet bejutni.

Lehetséges változatok:

- Könnyíthetünk a játékon, ha mielőtt bekötik a szemüket, a résztvevőknek 10 percük van, hogy megbeszéljenek és megtervezzenek csoportban egy stratégiát.
- A legelőn elhelyezhetünk különböző tárgyakat (pl: székek), melyek például fákat, bokrokat jelképeznek, amiket a játékosoknak ki kell kerülniük.
- A játék közvetlen lezárása: Miután mindenki bekerült, tedd fel a kérdést: Szerinted kinek a hangjára figyeltél most a legjobban?

Kérdések

- Hogyan érezted magad vezettként? Bízál a juhászban?

- Hogyan érezted magad vezetőként?
- Mi volt számodra a legnehezebb a feladatban?
- Kit „követsz” a hétköznapiakban – és miért?
- Mikor érezted utoljára azt, hogy Isten „személyesen” neked szólt?

Más is lehet pásztor?

Egy gyors, vicces kör: mindenki kap egy új szerepet, de most mindenki pásztor akar lenni. Ki tudja „meggyőzni” a bárányokat, hogy őt kövessék?

A káosz humoros, de éppen ez mutatja meg: *„idegent pedig nem követnek, elfutnak tőle, mert az idegen hangját nem ismerik.”* (Jn 10,5).

IMA ÉS ZÁRÁS

Feladat: Mondjatok egy-egy szót vagy mondatot, amit magatokkal visztek.

Csendes ima: „Jézus, segíts, hogy felismerjem a te hangodat...”

Vezetői záróima: hálaadás a közösségért, egymásért, és Jézus vezetéséért.

Bónusz ötlet (hazavihető): Adj mindenkinek egy pici „bárány” sziluettet papírból, ráírva: Jézus mondja: *„Az én juhaim hallgatnak a hangomra, és én ismerem őket, ők pedig követnek engem.”* (Jn 10,27)

Zákeus találkozása Jézussal

Ige: Lk 19,1–10

Téma: vágyakozás – találkozás – elfogadás – változás

Eszközhasználat: nincs

MI A „FESZÍTETT TÖRTÉNET” MÓDSZER?

A csoport ugyanazt a történetet többször játssza le, de minden alkalommal egy-egy szereplő szemszögéből, más tempóval, más érzelmi súllyal. A jeleneteket mozdulatokkal, testtartásokkal és szövegtöredékekkel játsszuk – az idő „megnyúlik” vagy „megáll”.

FELÉPÍTÉS

Ráhangelődés – Belépés a történetbe

Kezdeként rövid kérdések:

- Voltál már kívülálló egy közösségben, ahol szívesen lettél volna bent?
- Mikor történt veled utoljára, hogy valaki észrevett?

Hangolódó gyakorlat – „Kilátás a fáról”:

- Mindenki állva, csukott szemmel képzelje el: ő Zákeus, fenn egy fán.
- Kérdések: Miért vagy ott? Mit vársz? Mit érzel, amikor Jézus megáll és rád néz?

A történet bemutatása – mozdulatokkal

Felolvasás Lk 19,1–10 – szakaszosan, minden mondat után rövid mozdulat vagy testtartás:

- Zákeus kis termetű volt – összegörnyedés
- Felmászott egy fügefára – felfelé nyúlás
- „Ma a te házában kell megszállnom” – kéz a mellkason
- Az emberek zúgolódtak – oldalra nézés, elfordulás
- „Vagyonom felét a szegényeknek adom” – kezek széttárása
- „Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet” – felemelkedés

JELENET HÁROM NÉZŐPONTBÓL

A csoport három részletben játssza le ugyanazt a történetet:

1. Zákeus nézőpontja

- Csoportból valaki beáll Zákeus szerepébe.
- A jelenet során megáll az idő többször:
 - Mit érez, amikor mások taszítják?
 - Mi történik benne, amikor Jézus ránéz?
- A „belső hangját” a csoportból ketten halkán, suttogva „mondják” mögötte:
 - „Nem vagy elég jó...” / „Lehet, hogy észrevesz...”

2. A sokaság szemszöge

- A csoport most a tömeg: kívülről figyelik a jelenetet.
- Fókusz: irigység, megdöbbenés, zúgolódás, elutasítás.
- Mindenki egy-egy mondatot mondhat, miközben Jézus Zákeus-hoz szól:
 - „Miért pont őt?”, „Én többet érdelek...”, „Ez igazságtalan.”

3. Jézus nézőpontja

- Egy játékos Jézust képviseli – lassú mozdulatokkal, megállással.
- A többiek a reakciói: csend, figyelem, belső hangok.
- Jézus egy mondatot kimond: „Ma a te házában kell megszállnom.” A többiek erre reagálnak egy mozdulattal (pl. meghajlás, hátrálás, kar kitérés).

Csoportos feldolgozás – Beszélgetőkör

Kérdések:

1. Melyik nézőpont állt hozzád a legközelebb?
2. Hol volt számodra a „fordulópont” – amikor minden megváltozott?
3. Ki lehet ma Zákheus – és ki a sokaság?
4. Mi a „fügefa” ma: hol keresem én Jézust? Mi az én „magaslesem”?

IMA ÉS ZÁRÁS – „TÉRJ BE HOZZÁM, URAM”

Közös mozdulat:

- Mindenki felemeli a kezét, mintha fáról nézne le.
- Ezután lassan „leszáll” – leül, vagy letérdel.
- Végül: kéz a szívre – „Ma az én házamban...”

Imádság: Uram Jézus, köszönöm, hogy észreveszel, amikor mások nem. Add, hogy legyen bátorságom leereszkedni a fáimról, és befogadni téged. Taníts, hogy másoknak is helyet adjak, ahogyan te nekem helyet adtál. Ámen.

Jónás

Ige: Jónás könyve 1–3 fejezetei

Módszer: Kép- és szövegshírház

Eszközigény: előre nyomtatott kártyák, post-it lapok

BEVEZETÉS – KÉPTEREMTÉS

Ráhangelő kérdések körben:

- Voltál-e olyan helyzetben, ahol menekültél valami elől?
- Mit jelent neked: „elmenni valaki vagy valami elől”?

A terem közepén alakíts ki három „állóképet” zónát:

- Jónás rakományával – hajóra lép.

- Vihar – a tenger hullámozó képei.
- Ninive városkapuja – ahol meghallgatják a prófétát.

A résztvevők csoportosan, párhuzamosan játszanak: minden zónában 3–4 ember „élő képként” ábrázolja a jelenetet testükkel. Nem beszélnek, csak köröznek és beállnak egy pillanatra: így jön létre a kép.

VÉLETLENSZERŰ SZÖVEGEK

Szereplők: Jónás, tengerész, hajós, hal (képviselő), niniveiek, városkapu őre.

Kártyákon előre nyomtatott rövid kulcsszavakkal: pl. vihar, menekülés, bűnbánat, Isten hangja, kétségbeesés, hit, kegyelem.

Ossz ki mindenféle szereplőlapot, de ne mondd el, ki mit kap.

A játék két részben történik:

Első rész – menekülés:

- A zónákban a résztvevők „élő képeket” mutatnak be, de halkan, ahogy a jelenet alakul – a narrátor felolvassa Jónás történetének vázát.
- A szereplők közben felolvassák vagy elhadarják saját kulcsszavaikat, kifejezéseiket – de nem monológként, inkább egymásra reflektálva, váratlan sorrendben. Például: vihar, miközben a másik: félelem, a másik: Isten szava.

Második rész – Ninive kihirdetése:

- A katartikus pillanathoz közeledve (amikor a hal kiköpte Jónást Ninivénél), a csoport Ninive ostora lesz: több mini élőkép, kulcsszó-hullámok: megbánás, istenfélelem, végtelen kegyelem.

CSOPORTOS REFLEXIÓ

Alakítsatok kisebb csoportokat (3–4 fő). Ossz ki köztük papír-szív formákat és post-it lapokat.

Kérdések:

- Melyik jelenet volt számodra legerőteljesebb élmény? Miért?
- Hogyan hatott rád a véletlenszerű szövegkavarás: amikor nem tudtad előre, ki mit mond?
- Jónás miért menekült?
- Mit jelent ma menekülni Istentől?

Írja le mindenki: „Egy szó a mai belső állapotomról” – ragassza a szívre.

KREATÍV ALKALMAZÁS

Minden résztvevő kap egy kis papírt: írják rá egy mondatban – akár humorosan – mi volt a „hal-közbeni” állapot bennük (pl. Vártam, hogy valaki kiköpjön, vagy Félelem hullámaiban ringtam).

Ezután hajtogassák össze, és egy nagy tábla / kosárba tegyék. A vezető összekeveri, majd egyesével kihúzzák az üzeneteket, és felolvassák.

Kérdések a beszélgetéshez: Mit tanulsz ebből?

Ezt követően térjünk vissza Jónás történetéhez. Néhány fő mondja el tapasztalatait:

- Melyik kulcsszó ragadt meg?
- Mit tanított ma számodra Jónás útja?
- Mi segít felismerni Isten hívását?

A vezető összefoglalja: Jónás megmenekülése és útja párhuzamba állítható a saját életünkkel. Az élő képeken keresztül láttuk: menekülés, sötétség, bűnbánat, kegyelem, szolgálat. Ma neked hol van Ninivé? Hova küld téged Isten?

IMA ÉS ZÁRÁS

Körben körözve fogják egymás vállát: Mindenki mondja el (akár hallhatóan vagy suttogva): „Ma azt veszem le magamról, amit Jónás eldobott: (félelem / makacsság), és átveszem: (nyitottság / megbánás / engedelmesség).”

A vezető egy személyes rövid imával zár.

A nagy vacsora

Ige: Lk 14,15–24

Téma: Isten meghívása – elutasítás – meglepő vendéglista – kegyelem
Módszertan: „Hangzó képek” – élő jelenetkompozíció szavakkal és mozdulatokkal

Helyszín: terem, udvar, tábori környezet

Eszköz: nem szükséges

FELÉPÍTÉS

Ráhangolódás – Meghívás képei

Körkérdések (szóban vagy körbesétálva):

- Mikor érezted utoljára, hogy meghívtak valahova, és örültél?
- Voltál már olyan, hogy visszautasítottál egy meghívást, amit később megbántál?

Közös bemelegítő. A vezető sorol szavakat, a résztvevők egy mozdulattal válaszolnak:

- Vacsora – kéz nyitás
- Kifogás – elfordulás
- Meghívás – előrelépés
- Kegyelem – széttárt kar
- Társaság – egymásra nézés, mosoly

A példázat felolvasása – Ritmikus narráció

Felolvasás Lk 14,15–24 szerint, szakaszokra bontva. A vezető minden bekezdés után megáll, és kér egy-egy rövid mozgást a csoporttól:

- A meghívás: mindenki felemeli a kezét
- A kifogások: háritó mozdulat (kar keresztezés, fej lehajtás)
- A harag: ökölbe szorított kéz
- A „menj ki az utakra”: szétszéledés a térben
- A beteljesedett vendégség: körbeállás, tenyerük előrenyitása

Cél: a szöveg testté válik – nem csak hallgatják, hanem belehelyezkednek.

Hangzó képek – A történet újrajátszása

Módszer:

- A csoport 3–5 fős kiscsoportokra oszlik.
- Minden csoportnak ki kell találni egy képet, amely kifejez egy jelenetet a példázatból, szavak és mozgás kombinációjával.

Példa jelenetek:

- A házigazda első meghívása
- A vendégek kifogásai
- A szolga küldetése
- Az „utcai” vendégek meghívása
- A betelt ház öröme vagy csendje

Feladat:

- Válasszanak három kulcsszót (pl. hívlek – nem érek rá – jövők)
- Válasszanak három mozdulatot hozzá (pl. kéznyújtás – fejrázás – meghajlás)
- Ezt egyszerre, ritmikusan adják elő 2-3-szor, mintha „hangzó képet” festenének

A csoportok egymás után bemutatják. A többiek nem tapsolnak, hanem a bemutatás után egy szót mondanak vissza: pl.: elgondolkodtató, ismerős, szomorú, örömteli.

Rövid reflexió – Mit mondott nekem ez a példázat?

Beszélgetés kérdésekkel:

1. Hol éreztem magam leginkább érintettnek a történetben?
2. Kire hasonlítottam ma inkább: a házigazdára, a meghívottakra, vagy a „véletlenül bekerültekre”?
3. Mi az én mai „kifogásom”, ami miatt nem ülök az Isten asztalához?
4. Hogyan hív ma engem Isten – és kit hív rajtam keresztül?

IMA ÉS MOZDULATZÁRÁS

Közös mozdulat-imádság: A vezető mond egy-egy rövid mondatot, a többiek mozdulattal válaszolnak.

- Istenünk, Te mindig hívsz – (kéznyújtás)
- Mi sokszor nemet mondunk – (fej lehajtás)
- Te mégis megteríted az asztalt – (tenyér felfelé nyitva)
- Add, hogy legyen hely másoknak is – (széttárt kar)

Zárás: mindenki hangosan(vagy halkán) kimondhatja: „Uram, jövők.”

A gonosz szolgálja

Ige: Mt 18,21-35

Téma: Bocsánatkérés – Megbocsátás – Kegyetlenség – Irgalom

Módszer: Kontrasztszín ház (Contrast Theatre)

Eszközök: nem szükségesek

BEVEZETÉS – ÉRZÉSEK GYŰJTÉSE

Kérdések:

- Milyen érzés, amikor valaki nem bocsát meg?

- Milyen, amikor megkönnyebbülsz, mert bocsánatot kaptál?
- Könnyebb kérni, vagy adni a megbocsátást?

Mozgásos bemelegítő – „Testem mondja”: A vezető sorolja az érzéseket: harag, megbánás, felszabadulás, bosszú, együttérzés stb. Mindenki a testével (mozdulattal, tartással, arc kifejezéssel) reagál – egy pillanatkép erejéig. Nem kell szavakkal magyarázni – csak mozdulat.

IGE BEMUTATÁSA – KÉTSZER, KÉTFÉLEKÉPPEN

Első jelenet – „Könyörtelen világ”

Szereplők: Király, első szolga (nagy adósság), második szolga (kisebb adósság) tömeg (néma szemlélők)

Feladat: Játsszák el a történetet Mt 18,23–30 szerint. A világ hideg, merev, félelmetes. A király könyörtelenül ítél, a szolgák könyörögnek, de nincs kegyelem. A gesztusok kemények, a hangok élesek, az elutasítás hangsúlyos. A második szolga megalázva, a tömeg passzív.

Élmény: milyen az, amikor nincs irgalom, csak jog, követelés, büntetés.

Második jelenet – „Irgalom világa”

Ugyanaz a történet, ugyanazok a szereplők – de most: a király figyelmesen hallgatja a szolga panaszát. A szolgák esendők, de őszinték. A megbocsátás gesztusa látható (pl. kéznyújtás, vállérintés). A második szolga most maga is könyörületet gyakorol – példát mutat. A tömeg együttérző, segítőkész, nem közömbös.

Élmény: milyen az, amikor a bocsánat továbbgyűrűzik – irgalmat szül.

Beszélgetés – Két világ összevetése

Kérdések:

- Miben volt más a két jelenet? Hol érezted magad jobban?
- Mit tanulhatunk a király viselkedéséből (mindkét esetben)?
- A példázat szerint mit vár el Isten attól, aki kegyelmet kapott?
- Te melyik szereplő helyébe képzelted magad leginkább?
- Mikor voltál olyan helyzetben, amikor te sem tudtál megbocsátani? Vagy épp nem kaptál megbocsátást?

Csendgyakorlat – „Mi marad bennem?”

Instrukció (vezetőtől): Csendben álljatok vagy üljetek, és gondoljátok végig: Mi az, amit én most cipelek – amit nehéz megbocsátani? Van valaki, akinek bocsánatot kellene kérnem – vagy adnom? (Választható kiegészítés: Ha szeretné, halkán mondd ki magadban a nevét.)

IMA ÉS ZÁRÓKÖR

Körben fogják egymás kezét (ha komfortos): Mindenki mondhat egy szót: „Amit ma elengedek...” vagy „Amit ma elviszek...”

Záró ima: Istenem, te vagy az, aki először megbocsátasz – mielőtt kérnénk. Adj nekünk bátorságot, hogy ne tartsuk meg magunknak a kegyelmet, hanem továbbadjuk. Gyógyítsd a sértett szívünket, és nyisd meg kezünket az ölelésre. Ámen.

Péter tagadása

Ige: Lk 22,54–62 és Jn 21,15–19

Módszer: Belső hangok drámája

Eszközök: üres papír

BEVEZETÉS – AZ IDENTITÁS KÉRDÉSE

Ráhangoló kérdések:

- Voltál már úgy, hogy mást tettél, mint amit valójában gondoltál?
- Mit jelent számodra az, hogy valaki „megbocsát”?
- Mi az, amit magadnak a legnehezebben bocsátasz meg?

Közös játék – „Igaz és hamis” mondatok: Mindenki mond egy „igaz rólam” és egy „hamis rólam” mondatot (nem derül ki, melyik melyik). A többiek tippelnek.

Cél: megnyitni a gondolkodást arról, milyen kettősségek élnek bennünk.

ELSŐ JELENET – PÉTER TAGADÁSA ÉS BELSŐ HANGJAI

Olvasott jelenet – Lk 22,54–62

A vezető hangosan felolvassa a tagadás történetét. Közben kijelölünk egy játékos Péter szerepére – ő csendben áll a tér közepén.

Körülötte elhelyezkednek a „belső hangjai”: félelem, hűség, szégyen, kétely, remény, szeretet.

Feladat:

- Minden „belső hang” egy rövid mondatot mond Péterhez – mintha a fejében beszélnének.
- Péter reagál mimikával, testtartással, de nem szólal meg.
- A jelenet végén Péter térdre ereszkedik vagy elfordul – a kakas hangja (valaki megszólaltatja vagy eljátssza).

MÁSODIK JELENET – FESZÜLTÉG ÉS MEGBOCSÁTÁS

Olvasott jelenet – Jn 21,15–19

A tanítványok reggel esznek a parton. Jézus és Péter párbeszéde következik.

Most a játékos, aki Pétert játszotta, ül a „belső hangjai” körében – azok most is megszólalnak, de új mondatokkal (pl. „bárcsak újrakezdhethném”, „mi lesz, ha nem hisz nekem?”).

Jézus megszólal (egy új szereplő):

- Elhangzik háromszor a kérdés: „*Szeretsz engem?*”
- Minden válasz után a Péter-szereplő új testtartással reagál.
- A „belső hangok” lassan elcsitulnak – végül Jézus odalép, és megérinti Péter vállát.

KISCSOPORTOS REFLEXIÓ – ÉN ÉS A BELSŐ HANGJAIM

Csoportonként (3–4 fő). Kérdések:

- Melyik „belső hang” szólt a leginkább belőled Péter helyében?
- Mikor voltál legutóbb olyan helyzetben, amikor féltél kiállni a hited mellett?
- Melyik volt nehezebb szerinted: Jézust megtagadni, vagy elfogadni a megbocsátást?
- Hogyan tudsz segíteni valakinek, aki szégyenkezik vagy bűntudatot cipel?

Közös feladat: Minden csoport írjon egy új mondatot, amit Péter belül hallhatott volna – de nem hallott (pl.: „A szeretet nagyobb a félelemnél.”)

Kreatív alkalmazás – „Belső hang kártya”

Mindenki kap egy kártyát: két oldalra osztva.

- Bal oldal: „A hang, amit túl gyakran hallok magamban: ...”
- Jobb oldal: „A hang, amit szeretnék gyakrabban hallani: ...”

Opcionális: a lapokat kiteszitek a falra vagy egy „megbocsátás fájára” csíptetve.

ZÁRÓ GONDOLAT ÉS IMA

Záró gondolat: Péter háromszor tagadott – és háromszor kapta vissza a szeretet megerősítését. A bűntudat, a szegény, a félelem hangja nagyon hangos bennünk – de Isten hangja csendes és gyógyító: „Legeltesd az én juhaimat.”

Záró ima (közös): Mindenki mond egy szót, amit ma el szeretne engedni – és egyet, amit szeretne hallani magáról. A vezető egybeköti ezt egy rövid imában: hála a megbocsátásért, bátorságért, új kezdetért.

József és testvérei

Ige: 1Móz 37, 39, 45

Módszer: Ritmizált tárgyszínház + dráma-reflexió

Cél: elárultatás – megbocsátás – felismerés Isten jelenlétében

Eszköz: kendő, kötél vagy sál, zacskó, aprópénz, tükör, kereszt

BEVEZETÉS – ELÁRULÁS ÉS EMLÉKEZET

Körkérdések (szabadon):

- Volt már olyan, hogy valaki nagyon megbántott, akiben megbíztál?
- Te bocsátottál már meg valakinek olyat, amit sosem gondoltál volna?
- Milyen tárgy vagy emlék kapcsolódik ehhez?

Tárgyas játék – Tárgy, amitől elbújnék / amit megmutatnék: Kérd meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy közeli tárgyat (pl. kendő, kulcs-tartó, zsebkendő), ami szerintük szimbolizálhatja egy nehéz vagy fontos pillanat érzését. Tartsák a kezükben a következő feladat során.

TÁRGYSZÍNHÁZ JELENET – JÓZSEF ELADÁSA

Szereposztás: Narrátor (felolvasó), József (1 fő), testvérek (4–6 fő), kút (egy vagy két fő tárgyként), kereskedők (2 fő)

Jelenet felépítése – tárgyakkal:

- A narrátor felolvassa 1Móz 37,12–28 közötti részt.

- A résztvevők mozgással, tárgyhasználatával illusztrálnak:
 - József „színes ruhája”: egy kendő, amit ráborítanak, majd le-
tépnek róla.
 - A „kút”: egy körbe rakott kötél vagy sál.
 - A „pénz”: egy csörgő zacskó, amit ritmikusan ráznak az eladás
pillanatában.
 - Az eladás pillanatában minden testvér egy hangot ad ki (pl. taps,
sóhaj, csörgés, koppintás) – ez alkotja a „József elárulásának
hangját”.

A ritmus megismételhető háromszor: lassan, gyorsan, majd csend-
ben. A „csendes változatban” csak a mozdulatokat ismétlik meg.

MOZDULAT-REFLEXIÓ – ISTEN JELENLÉTE KÖZBEN

Feladat – „Hol volt Isten?”:

Minden résztvevő válasszon egy egyszerű mozdulatot a testével
(pl. kéz a mellkason, fej le, kar felemelve), amely kifejezheti: elárulás,
csalódás, megbánás, remény.

Ezekből a mozdulatokból sorban, egyenként összeáll egy „testimp-
resszió koreográfia”, amit együtt elismételnek, csöndben.

MÁSODIK JELENET – A TALÁLKOZÁS ÉS FELISMERÉS

Igeszakasz: 1Móz 45,1–8 – József felfedi magát testvérei előtt

Feladat: Ismét narráció + tárgymozgás. József most egy új tárgyat
használ – pl. egy kis tükör vagy kereszt – amellyel szimbolizálja a meg-
bocsátást. A testvérek „elengedésként” leteszik korábbi tárgyukat a föld-
re – körbe helyezve József körül. A mozdulatsor új ritmusban zárul:
nem zajjal, hanem fényre mutatással, kézmozdulattal, öleléssel.

Kiscsoportos beszélgetés

Kérdések:

- Melyik tárgy vagy mozdulat hatott rád a legerősebben?
- Milyen érzés volt az elárulás ritmusa? Ismerős volt?
- József azt mondja: „Isten küldött engem előttetek” – mit jelent ez
neked?
- Hogyan lehet ma úgy megbocsátani, hogy közben nem felejtjük
el, ami történt?

Kreatív írás – „Üzenet Józsefnek”

Feladat: Mindenki ír egy rövid üzenetet Józsefnek vagy az egyik testvérnek. A vezető felolvashat néhányat – lehetőleg névtelenül.

ZÁRÁS ÉS IMA

Záró gondolat: József nem csak túlélte a bántást – megértette benne Isten munkáját is. A kegyelem nem gyengeség, hanem mély erő.

Ima: Istenem, taníts meg bennünket látni téged ott is, ahol fájdalom volt. Segíts, hogy ne csak elszenvedői legyünk a történetnek, hanem teáltalad a jót és békességet építő szereplőkké váljunk benne. Ámen.

Aki kősziklára épít

Ige: Mt 7,24–27

Módszer: Mozgásalapú döntésdráma

Eszközök: nincs

RÁHANGOLÁS – DÖNTÉSEK TERE

Körkérdések (szóbeli megosztás):

- Milyen érzés, amikor biztos alapokon állsz?
- Voltál már olyan helyzetben, ahol „összeomlott” körülötted minden?
- Mit jelent neked az, hogy „hallani” és „cselekedni”?

Rövid bevezetés (vezetőtől): Jézus a *Hegyi beszéd* végén egy példázattal zár: két ember épít házat – az egyik sziklára, a másik homokra. A vihar után csak az egyik áll még. Ma nem olvasni, hanem mozogni fogjuk ezt a példázatot.

MOZGÁSDRÁMA – ÉPÍTSÜK FEL A HÁZUNKAT

Tér és szerepek: A terem egyik felét jelöld ki „szikla”, másikat „homok” területnek (szóban elég, semmit nem kell letenni). A csoport kettéválik (vagy kétszer játsszák): egyik csoport sziklára épít, a másik homokra.

Feladat

Építés mozgássor: A résztvevők három lépésben „felépítik” a házukat testből:

- Első mozdulat: alap lerakása (leülnek, leguggolnak)
- Második: falak (felemelkedés, kezek kitérése)

- Harmadik: tető (összeérintett tenyerek fej felett)

Kérdés (hallgatólagosan): Mit fejez ki ez a mozdulat benned?

Vihar jelenet: A vezető elkezd egyre növekvő hangon beszélni: „Felhők gyülekeznek... fúj a szél... jön az eső... jön az áradat...” A „házak” megpróbálnak állva maradni a mozdulatban. A „homok” csoport elkezd billegni, a tagok eldőlhethetnek, leülhetnek (nem kötelező). A „szikla” csoport kitart, stabilan áll, lassan megnyugszanak.

Csendes lecsengés: Visszaáll mindenki álló helyzetbe. A vezető csöndben azt mondja: „A vihar után csak egy ház maradt meg...”

Tapasztalat feldolgozása – beszélgetőkör

Üljünk le körbe, kérdések vezetői kérdezősséggel:

- Milyen érzés volt építeni?
- Milyen volt a „vihar” pillanata?
- Hogyan élted meg, ha eldőltél? És ha megmaradtál?
- Szerinted mit jelképez a „szikla”? És a „homok”?
- Miben kellene neked „alapot” cserélni az életedben?

Újraalkotás – Most máshogy építék

Mozgásos feladat egyénileg: Most mindenki egy új mozdulatsort talál ki: „Így építeném most fel a házamat” – a testtel mutassa be (1–3 mozdulat).

A többiek figyelik. Nem értékelnek, csak látják. A vezető egy kérdést tehet fel a végén: „Mi volt erős ebben a mozdulatban?” vagy „Mit üzent számodra ez az építés?”

ZÁRÁS ÉS IMA

Záró gondolat (vezetőtől): Jézus nem csak azt mondja: „Hallgasd meg, amit mondok”, hanem azt is: „Tedd meg.” A cselekvés az, ami megerősíti az alapot. A vihar jön – mindkét házra – de nem mindegy, hogy mi tartja őket. Az alap az, ami láthatatlan – de döntő.

Záró kör (mindenki egy szóval): „Mi lesz most az én sziklám?” – egy szóban, vagy mozdulattal mutatva.

Záró ima: Uram, segíts, hogy ne csak halljuk a szavadat, hanem éljük is. Adj nekünk sziklát: igazságot, bátorságot, hitet. És add, hogy minden vihar után te legyél az, aki megmarad. Ámen.

Ének: Ki dolgát mind az Úrra hagyja (EÉ 331)

Eszter bátorsága

Ige: Eszter könyve 4–5

Módszer: Forum Theatre / közös intervenciós dráma

Eszköz: papír

RÁHANGOLÓDÁS

Körkérdések:

- Voltál-e már olyan helyzetben, amikor érted, mi a helyes, de félsz cselekedni?
- Mit jelent az, hogy valaki bátran kiáll egy másik emberért?

Képzeljétek el egy pillanatot: úgy érzed, ki kell állnod valakiért, de tudod, ezáltal mindenkivel szemben fog állni. Milyen érzés? Hangosan mondjatok rá egy szót (pl.: félelem, remény, erő, várakozás).

A vezető röviden foglalja össze Eszter történetét: zsidó lányból perzsa királynő, aki közben felvállalja népe megmentését – bár ez akár a halálával is járhat.

FELDOLGOZÁS

Jelenet bemutatása

- Néhány fő előad egy rövid képet Eszter döntési helyzetéről (amikor Mordokaj hírszolgálatát után: „Ha némán maradsz most...” Eszter vagy dönthet, vagy sodródik tovább).
- A jelenet legyen rövid, max 3–4 perc: Eszter olvassa Mordokaj levelét, tanácstalan, aztán elindul a király elé – de megáll és hallgat.

Fórum megnyitása

- A dráma után a vezető így szól: Mit tennél a helyében? Próbáld újra – most te vagy Eszter!
- A közönségből bárki beléphet Eszter helyére, és eljátszsa másként a jelenetet: bátrabban, vagy más módon közelít.

Interakció

Az előadás során bárki közbeszólhat, javaslatot tehet, hogy Eszter mit mondhatna, vagy hogyan viselkedne – a „cselekmény” így változik.

A vezető moderálja: aki belép, ő próbálhatja ki új modellt, a többiek figyelik és tanulnak. Lehet új karakter (mentor, barát, Mordokaj, király) belépése is.

Több változat jön létre: Eszter nyíltan kéri a királyt, és elárulja zsidó voltát, és hosszan könyörög, vagy csak csendben kilép.

A cél: közös próbálkozás, hogy milyen bátor döntések hozhatnak változást.

Kiscsoportos beszélgetés (3-4 fő)

- Melyik verzió tűnt legerőteljesebbnek, és miért?
- Hogyan érezted magad, amikor Eszter bátor döntést hozott?
- Melyik opció lenne jelen az életedben – és mi tart vissza tőle?

Írjatok mindannyian egy szóban a következő sorra: „Ma én ezen a bátorságon dolgozom: ... – és ragasszátok fel egy nagy papírra.

IMA ÉS ZÁRÁS

A vezető összefoglalja: Eszter nemcsak saját életét kockáztatta, hanem népe sorsát is kézbe vette. A történet felhívja a figyelmet arra, hogy ne maradjunk némák.

Körbe állva fogjátok meg egymás kezét, és mindenki mondjon egy szóval vagy rövid mondattal: „Ma bizalommal lépek... (egy helyzetbe)” vagy „Ma hangot adok... (egy ügynek)”.

A vezető imája: Isten, kérünk bátorságot, hogy halljuk a te hívásodat, és merjünk kiállni másokért. Add, hogy ne maradjunk csendben, amikor a te igazságodért tehetnénk valamit. Ámen.

A gazdag ifjú

Ige: Mt 19,16–22

Fókusz: Jézus így válaszolt neki: Ha tökéletes akarsz lenni, menj el, add el vagyonedat, oszd szét a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben; azután jöjj, és kövess engem! (Mt 19,21)

Résztvevők: 3–5 fős csapatokban, összesen 9–20 fő

Helyszín: bármilyen, ahol lehetséges a körbeülés vagy asztaloknál való csoportmunka

Eszköz: aprópénz – nem szükséges fizikai pénz, a „peták” számolás fejben vagy papíron is történhet

BEVEZETÉS

Felolvasás: Mt 19,16–22 – A gazdag ifjú története

Kérdések a csoporthoz:

- Mi volt a gazdag ifjú valódi problémája?
- Milyen értékek ütköztek benne?
- Mi az, amit te nehezen engednél el Jézus kedvéért?

Vezetői gondolat: Jézus gyakran kérte: Ne csak higgyetek, hanem döntsetek is. Ma licitálni fogtok – „petákokkal” –, hogy eldöntsétek, mely értékek számítanak nektek a legtöbbet. Vajon hasonlítanak ezek Jézus értékrendjéhez?

BIBLIAI ÉRTÉKAUKCIÓ

Előkészület

Minden csapat kap 1000 „bibliai petákot” (akár egy lapon, fejben, vagy papírfecnin).

A vezető elmondja: Minden érték kikiáltási ára 10 peták. Döntsetek el előre, mire mennyit szántok! De figyelmeztetek: nem fogtok tudni mindent megszerezni.

Csapatonként válasszanak egy licitálót, aki képviseli őket az árverés során.

Értékárverés

A vezető az alábbi értékeket (változatos sorrendben) sorolja. Minden értéknél röviden elmondható egy-egy „evangéliumi kérdés” is.

Érték	Reflektív kérdés
Hit	Mennyi „petákot” ér neked az, ami láthatatlan?
Közösség	Fontosabb, hogy együtt legyünk, vagy hogy egyedül érvényesüljünk?
Őszinteség	Milyen áron mondok igazat?
Szeretet	Kiért lennél képes áldozatot hozni?
Egészség	Csak akkor érték, ha elvész?
Megbocsátás	Képes vagyok rá, ha az „ellenem vétett”?
Szabadság	Elengedni, vagy mindent kézben tartani?
Remény	Mihez kezdek, ha minden kilátástalan?
Kényelem	Mi fontosabb: kényelmesen élni vagy igazán?
Jézus követése	Mibe kerül neked ma ez a döntés?
Pénz	Mi mindenről dönt az életedben a pénz?
Igazságosság	Megvéded-e azt, akinek nincs szava?
Béke	A belső csend vagy a külső rend a fontosabb?
Közösségi elfogadás	Mi a fontosabb: hogy Isten előtt vagy mások előtt vagyok elfogadva?

Az aukció során a licitáló felemeli a kezét, és elmondja az ajánlatát. Az nyeri az értéket, aki a legtöbbet ajánlja. A vezető vezeti a licitet: „Először... Másodszor... Senki többet? Harmadszor! A ___ csapaté!”

Értékelés és feldolgozás

Közös körben megbeszélés:

- Mely értékeket szereztétek meg? Melyeket bántátok meg, hogy nem szereztétek meg?
- Mi volt az értékesebb: amire sokat költöttetek – vagy amihez ingyen is hozzáfértek (pl. szeretet, megbocsátás)?
- Változna a döntésetek, ha újrakezdhetnétek?
- Mely értékek voltak „drágák” a ti közösségetekben?
- Ha Jézus is licitált volna – mit vitt volna haza?

IMA ÉS ZÁRÁS

Közös záró gondolat: Az értékeink nemcsak megmutatják, kik vagyunk – hanem azt is, kire hallgatunk. Jézus nem árcédulákat ragasztott az életre – hanem kereszttel mutatta meg, hogy mi mennyit ér. A valódi érték nem az, amit megszerzünk – hanem amit továbbadunk.

Ima: Urunk, kérünk, taníts minket jól választani. Segíts meglátni az igazi értéket, amikor elvakít a csillogás. Adj hitet, amikor csak a kétség licitál. Add, hogy ne az legyen a legdrágább, ami másé, hanem az, amit tőled kaptunk – és egymással megosztunk. Ámen.

Saul megtérése

Ige: ApCsel 9,1–19

Módszer: Interaktív élménydráma

Eszközök: lámpa, zseblámpa, kötél, lámpaernyő, A4-es lap, filctoll, színes ceruza

BEVEZETÉS - TÉRBE HÍVÁS

Ráhangoló kérdés körben:

- Voltál már olyan helyzetben, amikor minden, amit eddig tudtál magadról, egyik pillanatról a másikra megkérdőjeleződött?
- Mit érez egy ember, ha a tervei és álmai egyszerre összeomlanak?

A terem közepén fénypont (pl. lámpa, zseblámpa) – Saul útja a sötétből a fény felé motívumára utal. A résztvevők körben ülnek (vagy állnak), de még ne nézzék meg a középpontot.

Röviden: Ma egy olyan belső utat járunk végig együtt, amely Saul átalakulásának történetét mutatja be – nemcsak elmeséljük, hanem együtt játsszuk és éljük meg.

TÉR-ALAPÚ DRÁMAJÁTÉK – ÚT DAMASZKUSZ FELÉ

Előkészítés: A terem szélei mentén kijelöljük zónákat:

- Faragott zöld völgy / sivatag – a kiindulópont (Saul kezdetben ide „jut”).
- Út és közlekedési zónák – jelzések lehetnek: székek, kötelek.
- Hirtelen vakítás fény-terület – középén, lámpa vagy lámpaernyő alá.
- Damaszkusz város kapuja – sarokban jelölve.

Szerepek, mozgás: Minden résztvevő „járó Saul”: szeméttel, vidám zajokkal, cél nélkül. A játék vezetője: narrátor. Amikor a narrátor elindul („Fény ragyog előttem, hallod a hangot...”), a csoport tagjai lépnek-lépdelnek, kavarognak, aztán megállnak.

Jelenetek

Narrátor olvassa ApCsel 9,3–4:

„Hirtelen mennyei fény ragyogott fel körülötte... földre esett, hallotta, hogy egy hang így szólt...”

- Amikor hallják a döntő mondatot, mindenki térdre ereszkedik.
- A középén levő fény (lámpa) bekapcsol – sima, puha fény.

Narrátor folytatja ApCsel 9,5–6

- Kérdés hangzik: „Saul, Saul, miért üldözöl engem?” – egy vezetői karakter szól úgy, mintha Jézus lenne.
- A résztvevők nem láthatják az arcvonásokat, csak hallják (háttal tartott ember vagy hangszóró használható).

„Csendes belső sötétség”: narrátor felolvassa Saul megvakulásáról szóló részt.

- Néma: minden mozgás, beszéd szünetel – csak a légzés.
- Pár perc csend után: a fény halványodik, majd teljes sötétség/láthatatlanság jön (zseblámpák lekapcsolva).

„Léptek Damaszkusz felé”: narrátor olvassa ApCsel 9,7–8-at.
A vezetők segítik a résztvevőket lassan haladni egymás kezét fogva
(vak mozgásélmény), mígnem „kapuba” érnek.

„Hazatalálás”: narrátor ApCsel 17–19-et olvassa.

- Egy segítő (Ánaniás) megérinti Saul vállát, bekapcsolja a zseblámpát
- Saul „megnyílik”, térdre ereszkedik, majd lassan feláll.

CSOPORTOS REFLEXIÓ

Beszélgetés kiscsoportban (3–4 fő):

- Mit éreztél a vakság és a látás pillanatai során?
- Hogyan hatott rád a „hang”, amikor nem láttál, csak hallottál?
- Ha te lettél volna Ánaniás, mit gondolnál, mi a feladatod ebben a helyzetben?
- Mikor tapasztaltál életedben olyan „átfordulást”, amikor minden átlátszóvá vált benned?

Minden csoport mondjon el egy gondolatot a nagy csoport felé.

Kreatív alkalmazás – Fényes út térképe

Minden résztvevő kap egy A4-es lapot és színes ceruzát vagy filctollat.

Feladat: Rajzold le azt az utat, amin most végigmentél: honnan indultál, milyen kihívásokon mentél át, és mi a fény, amit most láatsz! (A térképen legyen: sötét / vak szakasz, hang-pillanat, vezető ember, fénykapu.)

Lap aljára: egy szóval jelöld most, mit viszel magaddal (pl.: fény, új név, együttérzés).

Közös megosztás: Akár név nélkül, páran megmutathatják térképüket.

Kérdés a csoportnak:

- Mit gondolsz, mi az a „fényes út”, amelyet Isten ma mutathat nekünk?
- Hogyan tudsz másokat is segíteni ebben az útban?

IMA ÉS ZÁRÁS

A vezető összefoglalja: Pál élete fordulóponthoz ért. Kérdés: neked hol van a fény az utadon?

Körben állva, egymás kezét fogva: Mindenki mondja el egy szóval: Mi a fény, amit ma átéltem?

Ima: Isten átalakító erejéért, bátorságért és az új út követéséért.

A farizeus és a vámszedő

Igehely: Lk 18,9–14

Téma: A gyakorlat során a résztvevők különböző bibliai szerepekbe helyezkednek, és átélik, milyen lehet más szemszögéből élni, hinni, remélni. A történet alapja, hogy a farizeus és a vámszedő ugyanabba a templomba mennek imádkozni – de egészen másként élék meg Isten közelségét, önmagukat, és a másik embert.

Módszer: dramatikus bibliaóra

Eszköz: nem szükséges

RÁHANGOLÓDÁS

Ige felolvasása: Lk 18,9–14

Rövid beszélgetés:

- Mi a különbség a két ember imája között?
- Kinek az imájával tudsz jobban azonosulni?
- Ki volt „távolabb” Istenhez képest – az, aki közelebb állt fizikailag?

DRAMATIZÁLT ELŐADÁS

Szerepkiosztás

Minden résztvevő kap egy szerepet – szóban, egy mondatban elmagyarázva. A cél: különböző társadalmi helyzetekből indulunk, mint a példázatban.

Szerepek (példák, tetszés szerint variálhatók):

- Farizeus – tisztességes, szabálykövető, vallásos
- Vámszedő – megvetett, bűnös, de őszintén vágyakozó
- Koldus – senki sem beszél vele
- Törvénytáncos tanonc – mindent tud, de keveset ért
- Özvegy – csendes, háttérbe húzódó, hűséges
- Egy rabszolga – nincs beleszólása semmibe
- Gazdag kereskedő – sokat tett a templomért, de magáért is
- Egy gyermek – kívülállóként, de nyitott szívvel van jelen

(Ha kevés résztvevő van, legyen kevesebb szerep, ha sokan vannak, legyen több hasonló változat.)

Lépj előre, ha... – gyakorlat

A résztvevők egy sorban felsorakoznak, mindenki a saját szerepében. A vezető egyesével olvassa az állításokat. Mindenki saját szerepe alapján dönt, hogy előrelép-e egyet, vagy helyben marad.

Állítások:

- Látom az arcát annak, akivel imádkozom.
- Elhiszem, hogy Isten figyel rám.
- Hiszek abban, hogy Isten megbocsát.
- Úgy érzem, jobb vagyok másoknál.
- Én vagyok az, akit mások lenéznek.
- Odafigyelnek rám a közösségben.
- Magamtól is jó ember tudok lenni.
- Kérek, de nem tudom, megérdemlem-e.
- Gyakran érzem: egyedül vagyok Isten házában.
- Mások szerint értékes vagyok.
- Merek őszintén imádkozni.
- Azt hiszem, Isten a hozzám hasonlókhoz szól először.
- Már megbocsátottam másoknak.
- Néha csak azért csinálom jót, hogy jónak lássanak.
- Megalázottnak érzem magam, mégis bízom.

(A vezető bármikor megállíthatja a sort, ha egy gondolat mélyebben megérinti a csoportot.)

Visszatekintés

Mindenki ott marad a helyén, ahol az utolsó állítás után áll.

Kérdések:

- Hogyan érezted magad a szerepedben?
- Volt olyan állítás, aminél nehéz volt eldönteni, hogy lépj-e?
- Milyen érzés volt előrébb vagy hátrébb lenni másokhoz képest?
- Milyen érzés volt, ha egyedül léptél?
- Szerinted mit jelent a példázatban az, hogy valaki „megigazulva” megy haza?

IMA ÉS LEZÁRÁS

A csoport tagjai álljanak körbe, mindegyikük ott, ahol a lépegetős gyakorlat végén megállt. Ez a térbeli elrendezés most is jelentést hordoz: ki közelebb, ki távolabb áll másoktól – ez a jelenlegi térképünk.

A vezető mondja: Lehet, hogy mi távolabb vagyunk egymástól – de Isten mindannyiunkra közlel. Lehet, hogy valaki elöl áll – de a kegyelem nem rangsor szerint oszlik. Isten azt hallja meg, aki szívből szól – nem azt, aki hangosabban beszél.

Záró ima: Uram, kérünk, taníts minket látni a másikban a testvért, a különbségben a lehetőséget, a távolságban a hívást. Hozz össze minket – ne egymás elé, hanem egymás mellé. És adj szívet, amely nem feljebb áll, hanem őszintén fölnevez rád. Ámen.

Jézus és a samáriai asszony

Igehely: Jn 4,1–42

Kulcsige: „*Abból a városból pedig a samáriaiak közül sokan hittek benne az asszony szava miatt, aki így tanúskodott: Megmondott nekem mindent, amit tettem.*” (Jn 4,39)

A foglalkozás célja: Ez a dramatikus gyakorlat az érzékenyítésről, a személyes találkozás erejéről és a valós élettapasztalatokon keresztüli tanulásról szól. A bibliai keretet Jézus és a samáriai asszony története adja: egy olyan párbeszéd, ahol társadalmi határokat átlépve jön létre őszinte, megváltoztató erejű beszélgetés. A cél, hogy a résztvevők hasonló módon találkozzanak különböző élethelyzetű emberekkel – „élő könyvekkel” –, és ezáltal hiteles, személyes nézőpontokon keresztül ismerjenek meg olyan világokat, amelyekről talán csak messziről hallottak.

Módszertan: Élő könyvtár. A módszer lényege: A résztvevők „könyvtárlátogatókká” válnak, akik nem könyveket, hanem valós embereket kölcsönöznek ki beszélgetésre. Az „élő könyvek” egy adott élethelyzet hiteles képviselői. A cél nem a „kérdés-válaszolás” formális rendszere, hanem a valós találkozás, nyitott figyelem, párbeszéd.

Előkészület: ifisekből néhány fiatal előle felkészíteni a történet megismertetésére. Idősebb gyülekezeti tagok meghívása a konkrét feladat előzetes megbeszélésével.

RÁHANGOLÓDÁS

Bibliai szöveg felolvasása vagy rövid elmesélése, különösen a következő szakaszokra fókuszálva:

- Jézus megszólít valakit, akit senki nem szólít meg.

- A párbeszéd során a nő önmaga mélyebb rétegeivel találkozik.
- A beszélgetés nem zárt lelkiismereti térben történik, hanem a nyilvánosság „peremén”.
- A nő tanúvá válik – nem a tudása, hanem az átélt találkozása révén.

Kérdések a csoport felé:

- Miért volt ez a beszélgetés meglepő a tanítványoknak?
- Miért hatott ilyen erősen az asszonyra?
- Milyen találkozások formáltak bennünket leginkább?

A „KÖNYVTÁR” MŰKÖDÉSE

A bibliai történet alapján az „élő könyvtár” célja, hogy személyes, formáló találkozásokat tegyen lehetővé – akár a gyerekek által megformált szereplőkön keresztül, akár a gyülekezet, idősebb tagjainak élettapasztalatain keresztül. Mindkét forma más-más fókuszra helyez előtérbe, mégis ugyanahhoz a bibliai igazsághoz kapcsolódik: a valódi párbeszéd alakít és gyógyít.

„Az idősebbek a könyvek”

A gyülekezetből meghívott idősebb testvérek – előzetesen felkérve és felkészítve – egy-egy fontos élettapasztalatukat osztják meg, amely kapcsolódik a bibliai történet fő motívumaihoz. (pl.: elfogadás és ki-rekesztettség, meghallgatás és változás, tanúságtétel nehéz körülmények között).

Módszertani javaslat: Szabad mozgással működjön: mindenki ott időzik, ahol szeretne.

Elmesélem neked

A résztvevők két fő szereplő bőrébe bújnak: Jézus, a samáriai asszony.

Feladatuk: A gyerekek a történet alapján felkészülnek a szereplők „személyes vallomására” – hogyan élték meg a találkozást, mit éreztek, hogyan változott meg az életük. Ezekkel a megformált belső monológokkal vagy párbeszédekkel „élő könyvekként” várják a többiek, akik „olvasóként” kérdezhetnek tőlük – a szerepben maradva válaszolnak.

Két lehetséges forma a lebonyolításhoz

Forgó rendszer: minden 10–15 percben „lapozás”, hogy minden résztvevő eljusson minden „könyvhöz”.

Szabad mozgás: a résztvevők szabadon választják, melyik beszélgetéshez csatlakoznak, akár változtatva.

Javaslat a lebonyolításhoz: Az „élő könyveket” előzetesen kérjük meg, hogy röviden mutatkozzanak be, majd kezdődjön a beszélgetés. 1 „könyv” = 1 életút – de nem előadás, hanem megosztás. A résztvevők kérdezhetnek, de a figyelem és a hallgatás ugyanolyan fontos. A könyvek körül ne alakuljon tömeg – dolgozzunk kisebb csoportban (ideális: 3–5 fő/„könyv”).

REFLEXIÓ ÉS ÉRTÉKELÉS

A beszélgetések után fontos az egyéni és csoportos feldolgozás.

Egyéni csendes feldolgozás:

- Melyik mondat vagy történet érintett meg?
- Min változtatott bennem ez a találkozás?
- Mi az, amit magammal viszek?

Közös kör:

- Mindenki egy szóval mondja el: milyen érzés maradt benne a „könyvtárból”.
- Utána megosztható néhány személyes tanulság, gondolat (nem kötelezően mindenkitől).

IMA ÉS ZÁRÁS

Imádság: Urunk, köszönjük, hogy nem csak hallani hívtál, hanem látni és találkozni. Köszönjük azokat, akik megnyitották előttünk életük lapjait. Adj nekünk figyelmes szívet, bátor nyitottságot és alázatot ahhoz, hogy mi is könyvvé váljunk – mások számára. Ámen.

Csendes mozdulat: A résztvevők tenyerüket nyitva maguk elé tartják – mint egy könyvet. Ezután összecsukják, szívükre teszik – amit befogadtak, az most már bennük él.

Családi istentiszteletek

Családi istentisztelet

GICZI NIKOLETT, SIMON RÉKA

„A növekedést Isten adja” – A családi istentisztelet élő formái és lehetőségei

Egyre többen találkozunk a családi vagy gyerekistentiszteletek kapcsán azzal a gyermekek részéről megfogalmazott állásponttal, hogy nem szívesen „szerepelnek”, nem szívesen mozdulnak meg, jönnek előre a templomban, állnak ki a gyülekezet elé. Egy büki hittanosunk évekkal ezelőtt így fogalmazott: *Nem azért jön istentiszteletre, hogy a felnőtteket szórakoztassa.* Amikor rákérdeztem, mit ért ez alatt, arra a reakcióra utalt, amit „szerepléskor” a felnőttek arcán lát: mosolyognak, sőt, olykor nevetnek is.

Gyülekezeti életünkben egyre inkább megéljük, hogy a „semper” nemcsak a „reformanda” igényét jelenti, hanem egy olyan állandó útkeresést is, amelyben újra kell gondolnunk a kommunikációs csatornáinkat, az evangélium hirdetésének és a bizonyágtételünk megszólaltatásának, megjelenésének, megélésének módját, hogy az elérje a célcsoportjainkat, ezen belül az egyes embereket. Ez az útkeresés jellemzi a családi istentiszteletek formáinak és megvalósulásának lehetőségeit is.

Mivel civilizációnk kiszolgálja az egyének azon igényét, hogy minél inkább a saját lehetőségeik, tehetségük, kívánságaik szerint lehessenek fel-/használók, ezért Bükön olyan formát keresünk a családi istentiszteletek számára, amely ehhez az igényhez is alkalmazkodik. Igyekszünk nem támasztani olyan feltételt, amely a családok tagjai számára disz-

komforthelyzetet jelentene, illetve törekszünk ezen helyzetek csökkentésére.

Ennek az istentiszteleti formának az eredményeként született meg az alábbi megoldás, amely továbbfejleszthető, és az egyes gyülekezetek lehetőségeire és igényeire szabhatóan alkalmazható. Fókuszában a közös előkészítés és megvalósítás áll, amelybe a résztvevő gyermekek és felnőttek a számukra vonzóbb ponton kapcsolódhatnak be.

Az istentisztelet egyes elemeit – mint a bűnvalló imádság, a kollekta, illetve az igehirdetés utáni imádság, valamint az *oratio oecumenica* – közösen készíthetjük elő. Születhet akár zsoltárparafrázis is, amennyiben az adott istentisztelethez alkalmasnak találjuk.

Az igehirdetés tartalmát és egyes részeit is közös gondolkodással tervezzük meg. A közösen összegyűjtött gondolatokat, illusztrációkat a lelkész beépítheti az igehirdetésbe. Ugyanakkor ezek meg is valósulhatnak közös előadásban – legyen az felolvasás, képi, mozgásos vagy zenés megjelenítés stb.

Készíthető oltárkép is az adott istentiszteletre, amely az igehirdetés illusztrációja lehet, vagy a vasárnap témáját hangsúlyozza, esetleg más, aktuálisan fontos gondolatot emel ki.

Igéslapok is készülhetnek az istentiszteleten elhangzó lektciók, illetve a textus kiemelt mondataival vagy mondatrészeivel. Ezeket odaadhatjuk az érkezőknek, ezzel is segítve a fókuszált figyelmet az istentisztelet során.

Az adott vasárnapra új dal is készülhet – akár meglévő ének dallamára írva –, amelyet előadhatnak azok, akik ebben szívesen vesznek részt.

Készíthető egyéb ajándék is, amelyet az istentiszteletről távozva kaphatnak meg a gyülekezet tagjai. Ez lehet egy illusztráció is (vagy nem), amely a templomot is látványosan díszítheti az istentisztelet alatt, például pünkösdi lángnyelvek textilből, vagy akár héliummal töltött lufik.

Az előkészítésben és a megvalósításban egyaránt döntő, hogy úgy és olyan istentiszteleti elemekkel készüljünk, amelyekbe bekapcsolódhat az is, akinek az erőssége a szöveg, az írás, az irodalom vagy a zenei és mozgásos előadás; és ugyanígy lehetőséget kapjanak azok is, akik kézműveskedéssel, barkácsolósággal, technikai hozzáértéssel,

vagy éppen a harangozói és egyházfi feladatok elvégzésével válhatnak az előkészítés és megvalósítás részeseivé.

Módszertani eszközként használhatunk egy, a személyes igeértelmezést segítő kockát, amely könnyen elkészíthető akár papírból is, vagy beszerezhető kézműves eszközként (pl. fakocka formájában), amelyre pl. alkoholos filccel írhatunk.

Módszertani eszközként használhatunk egy, a személyes igeértelmezést segítő kockát, amely könnyen elkészíthető akár papírból is, vagy kézműves eszközként vásárolható fakockából, amelyre pl. alkoholos filccel írunk.

A kocka minden oldalára 2–2 igeértelmezést segítő gondolat kerül, felajánlva a döntés lehetőségét ahelyett, hogy egy sorsolt gondolatot esetleg kapott feladatként kötelezőnek élne meg valaki az előkészítő csoportban. Az alábbiakban felsorolt gondolatok elsősorban bibliai történetek átgondolását segítik, de alkalmazhatók egyéb részek feldolgozására is. Az igeszakasz elolvasása után a kocka oldalain a következő gondolatok segítik a személyes igeértelmezést, amely alapjául szolgál az adott istentiszteleti elem előkészítésének:

- Milyen érzelmek ébrednek bennem? Vajon miért? // Mire tanítana apukám? (Az ígéről mi jut eszembe a hozott mintáim, szocializáció, lelkiismeretem alapján?)
- Mit tesz Isten/Jézus? // Mire tanítana anyukám? (Lásd apa említése.)
- Erről eszembe jut, amikor az történt velem, hogy... // Taszít az, hogy...
- Nézz körül a történetben! Lépj közel a szereplőkhöz! Szólíts meg valakit! // Jó érzés az, hogy...
- Nézz körül a történetben! Figyeld a hangokat! // Elmondanám a barátomnak, hogy...
- Nézz körül a történetben! Érintsd meg a tárgyakat! // Mintha Isten hívna, hogy...

Amennyiben a kocka elkészítése nehézséget okoz, a 12 gondolat külön cédulákra is írható, és mindenki 2–2 lapocskát húzva eldöntheti, hogy melyik értelmezést segítő gondolat áll aktuálisan közelebb hozzá. Természetesen, akár így, akár kockaként kerülnek az előkészítő részt-

vevők elé a saját igeértelmezést segítő gondolatok, választaniuk sem kötelező, akár mindkettőt felhasználhatják.

Az igeszakasz elolvasása és a kocka használata után újra el lehet olvasni az igeszakaszt közösen vagy egyénileg. A további feldolgozás pedig történhet közös vagy kiscsoportos beszélgetésben, egyéni alkotásban. Például óvodás és alsó tagozatos gyerekek esetében jól bevált – bár nem mindenki által kedvelt – megoldás, ha rajzolnak a gondolataikról, mielőtt (vagy miközben) elmondják a gondolataikat, benyomásait. De bármilyen művészi jellegű alkotási mód segítheti a feldolgozást – mozdulat, mozdulatsor, szoboralkotás, fotó, videóképzés, zene, dallam, ének stb.

Ez az egyéni – és talán közössé is váló – igeértelmezés válik az istentiszteleti elemek és szolgálatok alapjává, amely után vélhetően könnyebben fogalmazhatóak meg, alkothatóak meg imádságok, igehirdetési részek, énekek és további elemek.

Saját gyülekezeti környezetben eldönthető, hogy a családi istentisztelet előkészítése iskolai hittanórákon, vagy inkább gyülekezeti alkalmakon történjen, csak gyermekekkel, vagy ifis és felnőtt érdeklődőkkel közösen.

Jó, ha hangsúlyozzuk az előkészítés gyülekezeti, közösségi jellegét – például ne vállalja egy ember egyedül, hogy szívesen elkészít 100 db ígéslapot otthon.

A gyakorlat során alakul ki, hogy mennyire lesznek változatlan összetételűek az előkészítő csoportok, vagy pedig lesz átjárás, ki- és belépés a közös szolgálatba.

(A növekedést Isten adja.)

További inspirációk az istentisztelet előkészítéséhez és megvalósításához

SZEPTEMBER – VALAMI ELKEZDŐDIK!

JÉZUS ELSŐ CSODÁJA: A KÁNAI MENYEGZŐ

Installáció

Egy asztal megterítve poharakkal, tányérokka – jelezve, hogy esküvői asztal.

Kána felirat is készülhet az asztalhoz vagy a bejárathoz. Itt egyszerű vödröket helyezhetünk el – ha rendelkezésre áll, lehetnek kerámia kaspók vagy edények is. Üresen kerülnek kihelyezésre. Ha van, akkor hat darab, de jelképeknek egy is megfelelő.

Tegyünk ki az asztal közelébe egy nagyméretű órát – akár kartonpapírra rajzolva. Ez lesz az idő jelképe.

Készíthető ígéslap is, amit az istentiszteletről távozva kapnak meg a résztvevők. Az ígéslapon egy óra és a párbeszéd:

– Jézus: „Nem jött még el az én órám.”

– Mária: „Bármit mond nektek, tegyétek meg!”

Tevékenység

Érkezéskor a gyerekek kapnak egy kis üveg vizet.

Szeptemberben a diákok új helyre, új társaságba érkeznek – kezdődik valami, aminek elérkezett az ideje. Töltsük meg tartalommal a közös időt! Ehhez jelképesen megtöltjük vízzel a kihelyezett edényeket.

A gyerekek hozzák közésre az edényeket a bejáratától, és ebbe öntik bele a vizet.

Ezt követi a történet elmondása, magyarázata.

Énekjavaslatok

- Ajtódnál valaki megáll...
- Jézus szívedbe lát!
- Térj be, vendég, hozzám...

OKTÓBER – TEREMTÉSVÉDELEM, A TEREMTÉSTÖRTÉNET FELDOLGOZÁSA

Installáció

Ez viszonylag sok előkészítő munkát igényel, de ha egyszer elkészül, bármikor használható a hitoktatásban is.

Előre, saját fantázia szerint készítsük el az illusztrációs elemeket: Nap, Hold, növények stb. – ez akár közös munka is lehet a gyermekekkel korábban. Maguk a készítő gyermekek is felhelyezhetik az elemeket az alapra.

Ez az alap legyen viszonylag nagy, messziről is jól látható. Akkor lesz mutatós, ha élénk színeket használunk hozzá. Bátran dolgozzunk különféle anyagokkal, színekkel, formákkal!

Ha megoldható, és van megfelelő környezet a templom körül, akár
kint is kezdhethünk, egy rövid elcsendesedéssel, a természet hangjait
hallgatva: madarak, fák, szél stb. Ének után megyünk be a templomba.

Szövegkönyv a történet elmondásához

Réges-régen megteremtette Isten az eget és a földet. Az ég szép és világos volt.

– *leterítjük a világoskék anyagot*

De a földön nem lakott még senki.

– *leterítjük a barna anyagot*

A földön akkor még semmi nem volt szép. Ott sötét volt, vaksötét. És az egész földet víz lepte be. De Isten már akkor is itt volt – itt volt, és a víz felett lebegett.

Akkor azt gondolta Isten: „*Megszépítem a földet!*”

És világosságot teremtett. És megteremtette a Napot is.

– *a Napot az ég kék anyagára tesszük*

Megteremtette a Holdat és a csillagokat is, amit az esti égbolton láthatunk.

– *az égre tesszük a Holdat és a csillagokat*

Egy másik napon megteremtette Isten a tengert.

– *a sötétkék anyagot a föld barna anyagának egy részére terítjük*

A szárazföldön fűvet növesztett, virágokat és fákat is.

Sokféle virág volt: kicsik, nagyok, sárgák, pirosak, tarkabarkák – és Is-
tennek ezek nagyon tetszettek.

– *virágokat és fákat teszünk a barna anyagra*

Egyik fa almát termett, a másik szilvát, a harmadik cseresznyét.

– *olyan gyümölcsöket mondjunk, amilyeneket hozunk, és tegyük is a földre*

Néhány fának tűlevelet növesztett Isten.

Egy másik napon Isten halakat és madarakat teremtett.

– *halakat és madarakat teszünk a sötétkék „tengerre”*

A halak játszottak a vízben, a madarak énekeltek a fákon. És Istennek minden nagyon tetszett. Jónak látta a világot, amit teremtett. És még több állatot akart.

Így teremtette Isten a szamarakat, elefántokat, rókákat, szarvasokat, egereket és mindenféle állatot.

→ olyan állatokat mondjunk, amiket hozunk (plüssből, játékból), és helyezzük őket a barna anyagra

Isten örült az állatoknak. Az állatok is jók voltak.

Aztán Isten azt mondta: „Most embert akarok teremteni, aki hozzám hasonlít.”

És megteremtette az embert – saját magához hasonlóvá teremtette, férfivá és nővé.

→ *embereket teszünk a föld barna anyagára*

Istennek nagyon-nagyon tetszett az ember. És akkor megáldotta Isten a földet, majd megpihent.

Igen, bizony: Isten teremtette az egész világot, és nekünk ajándékozta.

És azt mondta: „Vigyázzatok rá!”

Ezért most megköszönjük Istennek az ő ajándékát – énekünkkel, kezünkkel és lábunkkal.

Énekjavaslatok

- Fejem, vállam, térdem, talpam: mind az Úrhoz tartozik...
- Hegyek és tengerek felett...
- Fivérem, Nap és nővérem, Hold...

NOVEMBER – AZ IRGALMAS SAMARITÁNUS TÖRTÉNETE

Installáció

Két egymástól távoli ponton jelenítjük meg a két várost – ez lehet kép, rajz vagy akár csak városnévtábla. A városok között húzódhat egy jelképes út.

Valahol ettől külön, jól láthatóan, messziről is felismerhetően helyezzünk el kötszereket, üvegeket, ragtapaszokat. (Ha nagy térben vagyunk, használjunk nagy méreteket, pl. textilből készített darabokat.)

A ragtapasz ugyan nem látványos, de legyen belőle sok – ezeket a történet végén kioszthatjuk, jelképezve, hogy van gyógyír a sebeinkre.

Tevékenység

A történet elmondása előtt egy rövid játék: megkérjük a résztvevőket, hogy mutassák meg, az elhangzó szavakhoz milyen arckifejezés illik.

Például: – Most mutasd meg, milyen az, ha valaki boldog? – Ha szomorú? – Ha dühös? – Ha fél? – Ha fáradt? – Ha beteg? – Ha nagyon örül valaminek?

Ezután következik a történet elmondása, az igemagyarázat, majd a ragtapaszok kiosztása.

Énekjavaslatok

- Erőt adsz minden helyzetben...
- Mint fáradt vándor...
- Mikor lábam kőbe botlott...

DECEMBER – KARÁCSONY – BETLEHEMES

Ez az összeállítás Miklya Lukszányi Mónika és Miklya Zsolt: *Angyalok Betlehem mellett* (Trixi könyvek, 12. sorozat, 48. szám, Budapest, 2010) alapján készült.

Installáció és előkészületek

Készülhet a forгатókönyvből bábelőadás – akár árnyjátékkal is, ha valaki ebben lát fantáziát, és a körülmények is megengedik –, vagy élıszereplős jelenet. Mindkettő látványos tud lenni.

Fontos, hogy ez próbákat igényel: előre fel kell készülni, felnőtt szereplőkkel legalább 2–3 alkalommal, gyerekek bevonásával pedig több alkalommal. A csacsi lehet, aki kopog, és ő lehet a hang is.

Ének: Jöjj, népek Megváltója! Így kér a föld lakója, / Jöjj, lelkünk drága fénye, szívünk édes reménye!

– *Feltesszük a paravánt városképpel.*

Mesélő: Találkoztál már angyallal? Én bizony nem! Ám hallottam egy fiatal lányról, aki találkozott angyallal.

– *Megjelenik Mária*

Mesélő: A lányt Máriának hívták. Galilea egy kis városában élt, Názáretben. Mária nagyon várta az esküvőjét. Menyasszony volt már, József, az ács volt a vőlegénye.

– *Megjelenik József*

Mesélő: Csak egy dolgot várt Mária még az esküvője napjánál is jobban: hogy megszülessen végre Isten Fia.

Ének: Ó, jöjj, ó, jöjj, Üdvözítő, Beteljesült már az idő. Törd át az ég zárt ajtaját, Vár a világ sóvárgva rád.

Mesélő: De azt nem is sejtette, hogy ő lesz az édesanyja.

Ének: Elküldötte az Úr hűséges szolgáját Názáreti szűzhöz Gábrriel angyalát, Hogy jó hírt adjon át.

– *Megjelenik Mária és Gábrriel*

Mesélő: Egy szép napon, amikor Mária talán éppen a konyhában tett-vett, hirtelen nagy fényesség töltötte be a házat. Mária alig akart hinni a szemének. Egy angyal állt előtte – s nem is akármilyen angyal, hanem maga Gábrriel, az angyalok egyik vezére!

Akkor csodálkozott csak igazán Mária, amikor Gábrriel elmondta, miért jött.

Mária: Hogy én? Én leszek Isten Fiának az édesanyja?

Gábrriel: Te bizony! Isten téged választott erre a feladatra.

Mária: Történjen velem minden úgy, ahogyan te mondod.

Mesélő: Ám ez a feladat korántsem volt olyan egyszerű.

Ének: Jó hír, nagy örömhír: megújul a világ. Kihajt Dávid törzsén a csodálatos ág, A megígért virág.

– *Eltűnik Názáret háttere, megjelenik Mária és József úton + Betlehem háttere*

Hang: *(lehet a csacsi maga is)* Kipp-kopp. Ki kopog?

Mesélő: Hiszen József már letette a szerszámaikat.

Hang: Kipp-kopp. Kipp-kopp. Mi kopog?

Mesélő: Egy csacsi patái kopognak a köves úton. Hova megy a csacsi? A császár parancsára Betlehembe viszi Máriát és Józsefet – és persze a kis Jézust, aki ott növekszik az édesanyja pocakjában. Sőt, már alig fér el benne!

József: Mária, álljunk meg pihenni?

Mária: Ne álljunk még meg. Látod, így is milyen lassan haladunk! Közéleg a baba születése. Ülteni sem, állni sem kényelmes sokáig. Ha gyalogolok egy kicsit, előbb jól esik, de utána már pihennem kell. Még a fekvés is nehéz sokszor.

József: Szólj, ha segíthetek, vagy ha meg kell állnunk pihenni. Már nincs sok hátra – a távolban talán már Betlehem házai látszanak.

Ének: Jer, tárjunk ajtót még ma mind! A legnagyobb Király van itt, Kit Úrnak vall a föld s az ég, De mint Megváltó jó közénk, Hogy hozzon békét, életet. Jer, mondjunk néki éneket: Ó, áldlak boldogan, Én Alkotó Uram!

Hang: Kipp-kopp. Kipp-kopp. Ki kopog?

Mesélő: József kopog. Minden ajtón bekopogtat Betlehemben, minden kerítést megzörget, minden kolompot megráz.

József: Hahó! Halihó! Van odabent valaki? Tudnának nekünk szállást adni éjszakára?

Mesélő: De minden ajtó zárva marad. A kerítéskapukat sem nyitja ki senki. A hívó szóra sem válaszolnak. Nagyon sokan érkeztek Betlehembe. Mire József és Mária odaértek, már minden szálláshelyet elfoglaltak. Nem marad más hátra: egy istállóban húzzák meg magukat éjszakára. Ott van József, Mária – és a kis Jézus is, aki akkor már nagyon készült megszületni.

Közösen mindenki: Ó, ez a hír csodálatos: Betlehemben megszületett a Krisztus! Proféták megmondták, megmutatta magát, Kezdet előtt született. Proféták megmondták, megmutatta magát, Az Atyától érkezett.

– *Megjelennek a pásztorok a báránnyal*

Mesélő: Találkoztál már angyalokkal? Én bizony nem. Ám azon az éjszakán pásztorok vigyáztak a nyájukra a mezőn, Betlehem mellett. És a pásztorokat hirtelen angyalok lepték meg. Előbb csak egy, aztán egy egész sereg!

– *Megjelenik a mennyei sereg és az 1 angyal*

Mesélő: De nem is az angyalokon lepődtek meg legjobban a pásztorok, hanem azon, amit az angyalok mondtak:

„*Megszületett az Úr Krisztus!*”

Nem maradt sok idejük a csodálkozásra – fogták magukat, és elindultak Betlehembe megkeresni a kicsi fiút.

– *Megjelenik az istálló képe, a szent családdal és a pásztorokkal*

Hang: Kipp-kopp. Kipp-kopp. Megtalálták a gyermeket – abban az istállóban, ahová József és Mária betért. A jászolban ott feküdt a kis Jézus. Báránnyák melengették, bocik lehelgették. Mellette Mária és József, arcukon boldog mosoly.

Mesélő: A pásztorok beléptek, és térdre hulltak valamennyien. Igazat mondott az angyal: azon az éjszakán megszületett az Isten Fia.

Közösen: *A megígért segítség. Ő a világ Világossága.*
Ének: Az égbolt megnyílik...

JANUÁR – VÍZKERESZT: JÉZUS KRISZTUS A VILÁG VILÁGOSSÁGA

Installáció

Egy központi, jól látható térre, a padlóra nagy, élénk színű anyagot vagy takarót terítünk. Erre helyezük kör alakban a fenyőágakat – mintha koszorú lenne. A kör köré rakjuk a fényes sugarakat (arany színű krepp-papír vagy bármilyen fényes anyagcsíkok). Az ágak közé LED-es világító mécsesek tesznek (a létszámhoz igazított darabszámban) – ezeket tovább is lehet adni, láncban, egymásnak.

Az installáció elkészülhet előre is, de akár a prédikáció részeként közösen is létrehozható.

Tevékenység

A kisebbek le is telepedhetnek az installáció köré, majd kiosztják a mécsesek.

Énekjavaslatok

- Jézus kopogtat...
- Kicsiny kis fényemmel...
- Jézus fénye út a sötétben...

FEBRUÁR – KIVEL TARTOK, KIKKEL TARTOK?

(BÖJTŐ ÉS BÖJT)

Installáció

Az istentiszteleti térben a padsorok vagy széksorok közötti fő útvonalra – végig, vagy csak néhány méterre az oltártól – zsákvásznat terítünk le. Ráteszünk egy kb. 5 mm átmérőjű piros fonalat (vagy kötelet), amely a bejáratától (vagy annak irányából) az oltártérhez vezet, fel az oltáron álló feszületig.

Valahol a padsorok előtt egy barna kötelet tegyünk keresztül a piros szálon, lazán rá is tekerhetjük a barna kötél végét kétszer-háromszor. A barna kötél másik vége az oltár mellé vezessen; ott jól láthatóan állítsunk fel egy kartont, amelyen öklöl vagy öklök képe van.

Készítsük el ugyanezt az ábrázolást A5 méretű kartonokon (a templom rajza nélkül). A kartonra ragasztható egy ugyanakkora méretű zsákvászon-darab. A lap aljára ragasszunk egy 30 cm hosszú piros fonalat. A lap tetején ábrázoljuk Jézust kereszttel, szívvvel, felirattal – mindhárommal, vagy másként.

A lap alján rögzített fonalat hagyjuk szabadon, hogy mindenki a saját útját, aktuális helyzetét rajzolhassa majd meg vele. A lapokat az istentisztelet résztvevőinek a kezébe adjuk.

Tevékenység

Az istentiszteleti tér közepére elhelyezett fonalat kézbe lehet venni, és a segítségével el lehet jutni az oltárhoz, a szenthez, Jézushoz – ki hogyan éli meg. Fontos, hogy megtapasztalható legyen a letérés lehetősége a Jézushoz vezető útról.

A lapokon mindenki megalkothatja a maga útját – azt, ahol éppen tart –, élete kanyaraival.

Énekjavaslatok

- Te vagy az út, az igazság...
- Oly messzire mennék tőled, Istenem...
- Ott voltál, mikor megfeszítették őt...
- Tégy eggyé, Urunk...

MÁRCIUS – A KENYÉRCSODA

Installáció

Az asztalra búzát készítünk elő egy nagy tálba, valamint egy textilzacskóba, amelyből közben majd kiosztjuk a résztvevőknek a magokat. Egy másik tálba kerül 2 db sült hal és 5 cipó. *(Ha lehet, mindkettő frissen sütve, az illatok miatt.)* Az asztal köré, a földre 12 kosarat helyezünk el – ezek nem kell, hogy nagyok legyenek, akár papírból is készülhetnek, amelyeken kosárminta van rajzolva.

Tevékenység

A zsákban lévő búzaszemek kiosztásra kerülnek, majd elültetjük őket az előre elkészített ládába vagy cserépbe.

Ez történhet az istentisztelet végén, kifelé menet, vagy akár közben is – a létszámtól és a helyszíntől függően. A következő alkalomig lehet gondozni az „ültetvényt”, és megbeszélni az eredményt. Ezzel fejezzük ki a körforgást, a megújulást.

Énekjavaslatok

- Kenyered és borod táplál engem...
- Térj be, vendég, hozzám...
- Jöjjetek, itt a kenyér...
- Hálám fogadd el! Gazdagok között...

ÁPRILIS – JÉZUS ÉL! FELTÁMADÁS, ÚJJÁSZÜLETÉS

Installáció

Virágzó tulipán vagy bármilyen tavaszi virágok cserépben. Szép, tavaszi kompozíció legyen.

Egy tál virághagyma – pl. tulipán, nárcisz stb. – is része az installációnak. Ez kerül kiosztásra az istentisztelet végén, személyenként vagy családonként egy-egy darab, amelyet otthon vagy akár a templomkertben lehet elültetni.ű

Tevékenység

Egy gyermek vagy felnőtt felkészül, és mozgással szimbolizálja, bemutatja a virág kinyílásának folyamatát. Középen, guggoló, összehúzódozott helyzetből indul, majd nagyon lassan, szakaszosan kezd felemelkedni álló helyzetig. Ezután a feje fölé emeli a kezét, összekulcsolva, majd lassan kitárja a karjait.

Közben zene szól – lehet hangszeres, vagy használható esőcsináló is: az elején halkán, alig hallhatóan, majd egyre erősödve, egészen addig, amíg teljesen ki nem nyílik az „embervirág”.

Énekjavaslatok

- Felvirradt áldott szép napunk!
- Ez az öröm el ne múljék!
- Járd a tavasz táncát!

MÁJUS – PÜNKÖSD – SZENTLÉLEK ÜNNEPE

Installáció

Középen egy házikó – lehet egy dobozra megrajzolva is, vagy bármi, ami szimbolizálja azt a házat, ahol a tanítványok összegyűltek hűsvét után.

Tevékenység

Készítsünk színes anyagból (pl. kartonpapír, textil vagy dekorgumi) piros és narancssárga lángnyelveket. Készítsünk egy darab nagyon nagyot, amelyet úgy formálunk meg, hogy két darabot körben félig összeragasztunk, így egy tasakot alakítunk ki, amelybe beletesszük a kisebb lángnyelveket.

Ezeket kiosztjuk a prédikáció alatt vagy utána. A kicsi lángnyelveket akár gyerekekkel hittanórán is el lehet készíteni – akár ige is kerülhet rájuk.

A lángnyelv – amennyiben megoldható – érkezzon fentről, látványosan: például a szószékről, karzatról vagy bármilyen magasabb pontról, alig látható felfüggesztéssel (pl. damilon).

A látványt megvilágítással is lehet erősíteni. Közben szél- vagy viharhang is hallható, amelyet a gyülekezet kézmozdulatokkal, susogással érzékeltethet.

Énekjavaslatok

- Drága Szentlélek, jöjj...
- Jöjj, égi szent láng, Szentlélek Isten...
- Az Úr szent nevét énekkel zengjük...

JÚNIUS – VAGY BÁRMIKOR, AMIKOR AKTUÁLIS: ZÁKEUS TÖRTÉNETE **Installáció**

Nagy, leveles fügefaág – akár több helyen is –, vagy a vázában virág helyett. Középen asztal, amelyen pénzes zsák van, benne aprópénz. (Lehetnek igazi 5 forintosok vagy játékpénz is.)

Háttérben Jerikót ábrázoló kép, előtte Zákeus háza. (Az előző havi ház is használható.)

A fügefa és a ház – jelképesen – úttal összeköthető, ez lehet textil vagy papír.

Tevékenység

A zsákból kiosztásra kerül az aprópénz, amikor Zákeus visszaadja a pénzt.

Amikor odaér a történet, asztalt teríthetünk: tányérok, poharakkal, kenyérrel, étellel – mindazzal, ami gyorsan megvalósítható.

Jó, ha van egy beépített ember, aki a szükséges pillanatokban mozgatja az elemeket.

Énekjavaslatok

- A fővámszedő Zákeus egy csöpp kis ember volt...
- Adj értelmet!
- Valaki így kiált...

Tábor

Állatok a Bibliában

MAGYAR-PAULIK ENIKŐ

Bevezetés

Ebben az évben az állatokra és az ahhoz kapcsolódó történetekre esett a választásom, mint hittantábor téma. Több oka is volt ennek, egyrészt, mert faluban több háztartásban van, nemcsak háziállat, hanem haszonállat is. Itt, Csabacsüdön a mindennapok része, akár a gyermekek számára egyaránt. Emiatt már ők is tapasztalják a velük való együttélést és munkát.

Másrészt a tavalyi táborozók összetételéből kellett kiindulni, hogy több nem hittanos gyermek vett részt a táborban, mint a hittanosok. Ebből kifolyólag igyekeztem egyszerűbb témát és kapcsolódó történeteket kiválasztani a napi témák – napi áhítatok alapjául. Nagy a merítés, rengeteg ötlet jutott eszembe melyik állatokat válasszam mindenképpen. Ezért is bátorítom a szolgatársakat, hogyha megtetszik a téma, bátran változtassanak egy-két napon, állatok, éppen hol, mi lehet érdekesebb, mi állhat közelebb a táborozó gyerekekhez, illetve mely állatok mennek jobban a helyi adottságokhoz. Számomra az egyszerűség volt a döntő, hiszen a táborozó gyermekeim több, mint fele nem aktív gyülekezeti tag vagy hittanos.

Harmadrészt a választott állatokhoz nagyon jó illusztrációk, történetek, érdekességek és kézműves foglalkozásokat lehet társítani, amik színesítik, még érdekesebbé tehetik a tábor.

A tábor felépítése követi a csabacsüdi napközis hittantábor kereteit, amiben az említett témát dolgoztam fel 2025 nyarán. Úgy gondolom nem csupán falusi környezetbe illik ez a tematika, nagyobb városok-

ban, vagy ahol városok közelében található állatkert, állatsimogató, vagy akár egy farm, tanya, ahová el lehet látogatni, ha nem látnának a gyerekek közelebből állatokat. Én a kígyót, a cetet, az oroszlánokat, a madarakat (holló) és a kakast választottam. Emellett jó választás lehet kecske, juh, szamár, szarvas, sáska, veréb és sas. (További lehetőségek még: szarvasmarha, ló, bivaly, öszvér, kutya, disznó, nyúl, szarvas, őz, farkas, teve, medve, elefánt, bárány, fecske, veréb, galamb, fogoly, daru, strucc, skorpió, kígyó, krokodil, hal, pók, moly, méh.)¹

Teológiai alapvetés

Eszembe jutott a teremtés és Noé története, gondolkodtam is azon, hogy beleépítem, de végül nem tettem. Mindenesetre kiemelendő gondolat, hogy bár nem főszereplői a teremtésnek, de fontos részei, vagy ha úgy tetszik fontos alkotóelemei életünk gépezetének. Ugyanígy Noé történetében: érdekes, hogy nem csupán Noé (és családja) volt egyedül érdemes Isten általi menekülésre, hanem az állatok közül minden faj. Nyilván nem összehasonlítható az emberrel, aki szabad akarattal, tudattal, komplexebb nyelvi rendszerrel rendelkezik, de érdekes, hogy az egyszerűbb életforma nem romlott, mint a teremtés koronája.

KÍGYÓ (1MÓZ 2,15-17. 3,1-19. 22-24)

Egy kevésbé pozitív állat, sokan félnek is tőlük. Valóságos állat, ugyanakkor szellemi hatalom egyaránt. Talán több negatív tulajdonságot társítunk mellé, mint pozitívat, még ha a gyógyítás állata, szimbóluma is. Hazugság, alattomoság, ravaszság jellemzi, viszont okos is. Történetünkben az az állat, aki az embert megkísérli. Ahogyan véghez viszi ezt egyáltalán nem butaságra vall.²

Isten az Édenkertet alkotja az embernek, mintegy tökéletes, harmonikus életteret. Nincs rossz, nincs bűn, nincs fájdalom. Az ember, a természet, az élőlények zavartalanul éltek. A jó és a rossz tudásának fájának gyümölcséből azonban tilos ennie Ádámnak és Évának. Itt nem az isteni irigység jelenik meg, hanem a jó: az Istennek való engedelmes-

1 Itt olvasható egy lista a Bibliában szereplő állatokról: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztien-bibliai-lexikon-C97B2/a-a-C97B4/allatok-C9861/> 2025.07.07.

2 <https://www.reformatus.hu/egyhazunk/hirek/llatok-a-bibliaban/> 2025.07.07.

Id. Lucas Cranach: Ádám és Éva (1508 1510 között)

ség; a rossz: Isten szava, kérése, parancsa iránt engedetlenséget jelképezi.³ Aki a parancs ellen megy az a rossz állapotába kerül. Éva és Ádám

3 Bibliaismereti Kézikönyv, 54-55.o.

sem tud ellenállni ennek a kísértésnek, ami a kígyó sugalmazásának nagyban köszönhető. Ahelyett, hogy megbecsülnék azt, amelyük van, hallgat a kísértő szavaira, aki kiforgatja Isten szavait. Az első emberpár abban akar Istenhez hasonlónak válni, hogy kívánságaiknak engedve, ők maguk szabják meg mi a jó és mi a rossz. Ez a lázadás bűne.⁴

Ennek komoly következménye lesz. A lelkükben is érzik ennek a bűnnek a hatását. Szégyellik önmagukat és büntudatuk lesz.

A kígyó: csúszómászóvá lesz és örök ellensége lesz az embernek. Az emberpár kiűzetik a Paradicsomból, emellett személyes büntetést is kapnak.

Éva: *„Igen megnövelem terhességed fájdalmát, fájdalommal szülsz gyermeket. Vágyakozni fogsz férjed után, ő pedig uralkodni fog rajtad.”* (1Móz 3,16)

Ádám: *„...legyen a föld átkozott miattad, fáradsággal élj belőle egész életedben! Tövis és bogáncsot hajtson neked, és a mező növényét egyed Arcod verejtékével egyed a kenyeret, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél! Bizony por vagy, és vissza fogsz térni a porba!”* (1Móz 3,17–19)
„Azután ezt mondta az Úristen: Íme, az ember olyan lett, mint miközülünk egy: tudja, mi a jó, és mi a rossz. Most azért, hogy ki ne nyújthassa kezét, és ne szakíthasson az élet fájáról is, hogy egyen, és örökké éljen, kiűzte az Úristen az Éden kertjéből, hogy művelje a földet, amelyből vétett.” (1Móz 3,22–23)

Fontos hozzátenni a büntetés mellé, hogy Isten kegyelme is jelen van. Haragja enyhül és nem öli meg az emberpárt, sőt ezek után is gondoskodik róla. Szeretetét nem vonja meg, még akkor sem, amikor egyre inkább elhatalmasodik a bűn a világban. Később megmenti és még a fiát is feláldozza értünk.⁵

CET (JÓN 2)

A történet egyik mondanivalója, hogy Isten minden egyes embert megakar menteni elvesztett állapotából. Kiemelendő, hogy mindezt személyválogatás és feltételek nélkül teszi meg. A másik, hogy nem csupán Izrael népét, a világon mindenkit szeretne megmenti, de a prófétá-

⁴ Uo. 55.o.

⁵ Uo.

ról, küldötteiről és igehirdetőiről sem feledkezik meg. Őáltaluk, az ő segítségükkel szeretné végbe vinni a jó útra térést.⁶

Ismeretlen művész: Jónás és a cet (1313 körül.

Az Edinburgh-i Egyetem Művészeti és Építészeti Könyvtár tulajdona)

A történetben a nagy hal általi útbaigazítást emeltem ki. Még ha ellenkezőnk, lázadunk szófogadatlanok is vagyunk, amik által sokszor szorult helyzetekbe keveredünk, ekkor is megszólíthatjuk Istent. Imádkozhatunk, beszélhetünk hozzá, kérhetjük a segítségét, számíthatunk rá. Mind egy milyen mélységbe süllyedünk. Jónás ellenszegül Istennek, még úgyis, hogy Isten embereként személyesebb, szorosabb kapcsolata van Istennel. Ő úgy is szereti és tanítja, ha gonoszság van lelkében. Hiszen nem akar segíteni Ninive népén. Ha tetszik Jónásnak, ha nem, teljesítenie kell Isten küldetését.

OROSZLÁN (DÁN 6)

Dániel személye az, ami különbözik az előző két személytől. Dániel egy nagyon karizmatikus, már-már tökéletes hívő emberként jelenik

6 Uo.359.o.

meg előttünk. Akkor mégis hogyan juthat el odáig, hogy egy oroszlánveremben végzi?

A Szentírás szerint Dánielben rendkívüli lélek volt. Ez a hatása látható a körülötte élőkön. Még a királyok is észrevették, bizalmasukká fogadták. A kormány magas beosztású emberei féltékenyek rá és féltik a hatalmukat. Egészen addig mennek a gyűlölet útján, hogy nem csak kívánják a halálát, hanem el is érik a király halálos ítéletét.⁷

Rubens: Dániel az oroszlánok vermében (1615 körül)

Dániel jó és megbízható ember létére nehéz helyzetbe került. Olyan erős hite és bizalma volt Isten iránt, hogy ekkor sem volt kérdés kihez forduljon. Isten „elküldte angyalát, és bezárta az oroszlánok száját, úgyhogy nem bántottak engem” (6,23). Pedig kiéheztetett oroszlánok között nem sok esélye van. Mégis amikor másnap reggel kinyitják a vermet, Dánielt sértetlenül találják.

MADARAK - HOLLÓ (LK 12,20-30)

Isten, az ő gondviselését az állatok világára vonatkozó észrevétellel támasztja alá. A természetben a növények és az állatok ingyenesen élvezik szeretetét és gondviselését. A hollók, akik a legelhagyatottabbak, alighogy megszületnek, magára hagyják őket, mégsem pusztultak még ki. A liliomok törekény virágok és gyönyörűek. Bár nem túl pontos és reális a példa, a költőiségéből kicsit sem veszít emiatt.⁸

John James Audubon: Holló (1827-1838 között)

8 SPINETOLI Jézus Jézust Jézus miért nem írod most mi van, 429-430.o.

Mivel Isten mindenről és mindenkiről gondoskodik az aggodalmaskodás haszontalan. Az embernek semmi erőfeszítése nem elég ahhoz, hogy megváltoztassa az elkerülhetetlent. Pedig mennyire igyekszik. Természetesen a tudomány, rohamos fejlődésével azon dolgozik, hogy változtasson az elkerülhetetlen, lehetetlen helyzeteken, amiket legtöbb esetben éppen az emberiség kapzsisága okozott. A határfezsegetés is érdekes lehet, meddig mehetünk el, amikor még az emberiséget képviseljük vagy inkább istenséget szeretnénk játszani.⁹

Lukács szerint az aggodalmaskodás nem visz előrébb, inkább hátráltat. Olyan dolgokról kell lemondani, amik hátráltatnak, amikre nincs ráhatásunk, mert nem mi irányítjuk. Ez nem hatalmaz fel minket semmittevésre, aktív keresztény életet kell élnünk. Ahogy írja is senki sem tudja életét akár egy arasznyival is meghosszabbítani. Ilyesmi dolgokon teljesen felesleges aggódnunk.¹⁰

KAKAS (LK 22,54-62 VAGY MT 26,69-75)

Jézust elviszik a főpapok házába, viszont Lukács nem említi a főpap nevét. Ide követi őket Péter, egyetlen a tanítványok közül, bemegy velük az udvarra. Innentől az evangélista elbeszélése eltér a többi evangéliumtól. Itt külön forrásán alapuló elbeszélését tömörség és fokozás jellemzi. Az udvaron ülők között valaki meglátja Pétert és megvádolva mondja, hogy ő is a galileai Jézussal van. Péter kijelenti, hogy nem ismeri őt. Majd egy másik személy is észreveszi, és újra megvádolja, hogy ő is a názareti Jézussal volt. Péter megtagad minden fajta közösséget Jézussal és a tanítványokkal egyaránt. Majd harmadjára is megvádolják, 'bizony te is közülük való vagy a beszéded elárul téged' - mondják neki. Ismét tagadd Péter, és ebben a tagadásban a hazáját, házát, családját tagadja meg.¹¹ A harmadik vádból derül ki, hogy Péter részt vehetett a beszélgetésben, hiszen az akcentusa elárulja.¹²

Ezután rögtön megszólal a kakas, mint egy riasztó és visszaemlékezik Jézus szavaira. Ez a kakaskukorékolás átfordulást vált ki Péterből, sírva fakad. Rádöbben mit is művelt. Ez nem csak egy egyszerű kudarc, hanem egy totális és mély bukás a részéről. Lukács nem világít rá

9 Uo 430.o.

10 Uo.

11 KÁLDY 333-334.o.

12 Uo.

a tagadás okára, hiszen nem is ez a lényeg, hanem az, ami ezután Péter életében bekövetkezik. Missziós munkája, gyülekezetépítése példaeértékű lesz. Isten nagyobb mélységekből, kudarcokból, lehetetlen helyzetekből, olyan csodálatos dolgokat tud formálni, ami még egy nem hívő keresztény számára is meglepő, bámulatos lehet.

Péter és a kakas (Részlet a Chludov zsolnároskönyvből. 9. század)

Tábor tematikája napokra lebontva

1.NAP – HÉTFŐ

Áhítat

Igeszakasz: 1Móz 3,1-19.22-24 vagy Gyermekek Biblia – Bűneset rész

ZÉ:16, 113

Rövid imádság.

Igeszakasz felolvasva vagy akár elmesélve, saját szavakkal lehet a gyerekeknek mondani, illetve én a Gyermekek Bibliából olvastam fel.

Beszélgetés a kígyókról: kinek milyen élménye volt velük, láttak-e élőbe, simogattak-e már. Milyen a kígyó? Félelmetes barátságos? Hányan félnek tőle, hányan nem?

Én, ha nem is félek konkrétan a kígyóktól, nem bánom, ha minél messzebb vannak tőlem. A Biblia elején éppen ez az állat az, akinek hatására Ádám és Éva rosszat tesznek. *„A kígyó pedig ravaszabb volt minden vadállatnál, amelyet az Úristen alkotott.”* A ravaszsággal jellemzik a kígyót. Mit csinál?

Hát nem segít megtartani az embereknek ezt a vágyát, hogy tiltott dolgot tegyenek. Ellenkezőleg eléri, hogy még inkább megcsinálják. *„Az asszony úgy látta, hogy jó volna enni arról a fáról, hogy csábítja a szemet, és kíváncsi is az a fa, mert okossá tesz: szakított hát a gyümölcséből, és evett. Adott a vele levő férjének is, és ő is evett.”* Vele is volt hasonló? Tudtátok, hogy tilos vagy nem szabad mégis, vagy „csak-azértis” megcsináltátok. Ezután mi következett? Nyilván büntetés.

Emlékeztek mi volt az első reakciója az emberpárnak, miután megízlelték a gyümölcsöt? Megnyílt a szemük és észrevették, hogy meztelenek. Aztán elbújnak Isten elől, szégyellték magukat. Isten azt kérde tőlük: Hol vagytok? Ádám azt feleli: elbújtam, mert szégyelltem, hogy meztelen vagyok. Ekkor Isten rájön, hogy miért is. „Csaknem a tiltott fáról ettél?”

És ennek nagyon kemény következménye lesz. Ádám, Éva és a kígyó is büntetést kap.

A kígyó büntetése: Isten megátkozta, hogy hason járjon, és port egyék.

Az asszonyra ez vár: fájdalommal fogja szülni a gyermekét, és bár vágyakozni fog utána, a férje fog uralkodni rajta.

A férfi büntetése pedig ez: fáradsággal (verejtékezve) fog dolgozni.

Bennünk is meg van ez a hajlam a csábításra, kísértésre és rosszra. Még ha jó emberek is vagyunk nem tudunk csak jók lenni. Sokszor, talán többször, mint kellene. Ezt kell legyőzni önmagunkban. Ámen.

Miatyánk

ZÉ: 113, Szomjaltató vizedet add

Kiscsoportos beszélgetés

Téma: Jó és rossz viselkedés különbsége, melyikre hajlok

- Mi alapján jó vagy rossz a kígyó (akár, mint szimbólum)?
- Hogyan tudom megkülönböztetni bizonyos helyzetekben mi a jó és mi a rossz?
- Tudok csak jó lenni?
- Hogyan segíthet Isten olyankor, maikor nem tudok dönteni?
- Van ellenszer a kísértésekre?

Játékok

Ha ismerik is egymást a gyermekek, ifisek jó ismerkedős játékokkal indítani a tábort, annak érdekében, hogy megnyíljanak, oldódjanak, vagy mélyebben megismerkedjenek.

Javaslatok:

Körben állva mindenki mond a neve után a neve kezdőbetűjével egy tulajdonságot magáról. Akinek sikerül megjegyezni elmondhatja mindenkiét. Következő kört lehet állatnevekkel, bármi mással.

Szintén körben állva vagy ülve, mindenki mond három mondatot magáról, aminek az egyike hamis. A többieknek ki kell találni melyik a hamis.

Egy területet ketté választunk. Eldöntendő kérdéseket feltéve aki az egyiket választja bal oldali, aki a másikat a jobb oldali terepre megy. Érdemes pár kérdést előre felírni pl.: Melyiket választanád: kutya

vagy macska? Mitől félsz kígyók vagy pókok? Melyiket szereted jobban: csoki vagy chips? Melyikkel szeretsz jobban játszani Fortnite vagy Fifa? Mit választanál kint játék vagy bent számítógépes játék? Mi lennél inkább: tanár vagy orvos? Hova utaznál: hegyekbe vagy tengerpartra? stb. A végén a gyerekek is tettek fel nagyon jó kérdéseket.

Kézműveskedés

Kétnapos munka. Szélcsengőt készítettünk cserépből, csengőkből és szalagokból. Lehet konzervdobozból vagy ültetőcserépből is. A cserepekre vagy szabadkézzel festettek mintákat, vagy decoupage technikával (állatos szalvétákat vettem) díszítettem. Ez nem fért bele egy napba, kedden a délutáni kézműves foglalkozást is ezzel folytattuk.

2.NAP

Áhítat

Ige: Jón 2 vagy Gyermek Biblia

ZÉ: 2, 88

Rövid imádság

A tegnapi naphoz kapcsolódva a bűnök jelenléte kerül elénk. Az egyik Ninive lakóira vonatkozik, akik rossz magatartásukkal felkeltették Isten figyelmét. De az Úr nem hagyja annyiban, hanem Jónást küldi el, hogy változásra buzdítsa őket. Itt következik a másik bűn, Jónásé, mert engedetlensége messzire vitte volna a feladattól.

Az Úr azonban másképpen gondolta, és csodálatos módon visszaállította őt arra az útra, amelyet eltervezett, hiszen fontos volt számára Ninive minden lakója is. Ebbe aztán úgy tűnik végre behelyezkedik a próféta, átadja az üzenetet, amelynek következtében gyökeres változás történik.

Jónás számára nem volt elegendő egy hiba, duzzogva vonult el Nínivén kívülre, és várta, hogy Isten büntetése lesújtson a városra, de mindez nem történik meg, mert az Úr irgalmas, nem akarja a bűnös halálát, hanem a megtérését. Az árnyékot adó bokor felnövekedése és kiszáradás pedig ezt meg is erősítette a prófétában, és reménység szerint bennünk is, akik hallgatjuk az üzenetet, és átadjuk a résztvevőknek. Ámen.

Miatyánk.

Ének: Két ország polgára

Kiscsoportos beszélgetés

Téma: Tudunk Istenhez fordulni?

- Életünkben sokszor kerülünk nehéz helyzetekbe.
- Meg merjük ilyenkor szólítani?
- Hogyan is tegyük ezt?
- Meghallgat Isten?

Játékok

Dél előtt közös játékokat játszunk. Hi-há-hú a legnépszerűbb. Kortól függően lehet „gyilkos – alszik a város” vagy ehhez hasonló vezetett játékokat játszani.

3.NAP

Áhítat

ZÉ: 16, 45

Rövid imádság

Történet, igeszakasz: Dániel és az oroszlánok (Dán 6)

Átvezetés: Emlékeztek tegnap melyik állat volt kiemelve? A cet. Jónást Isten megkérte, hogy mondja el a ninivei embereknek az üzenetet: térjenek jó útra. De Jónás nem akarta ezt, az ellenkező irányba ment. De isten egy cet bálna segítségével visszafordítja. Jó nem ott a nagy fal gyomrában a sötét mélyben. Képzeljétek el, hogy ti mit mondanátok Istennek ebben a helyzetben? (Kérdezzük a gyerekeket!)

A mai történet itt kapcsolódik be, hiszen ahogy Jónás úgy Dániel is a nehéz helyzetben, sőt a halálos veszélyben Istenhez fordul segítségért. Régebben sokszor használtak ragadozó állatokat halálbüntetéshez. Képzeljétek el a római Colosseumban az egy nagyon nagy kör alakú aréna, amibe több ezren értek el, mintha egy nagy stadion lenne. Akit meg akartak büntetni, mert valami rosszat követett el, betették az

aréna közepébe jó pár vadállattal együtt. Kegytelen büntetés. Dániel is ilyen büntetést kap.

De! Csodálatos módon az oroszlánok nem falják fel. Dániel kitartása teljes bizalomról tanúskodik Isten felé. Ez nem kis dolog. Ahogy Dániel is nekünk is ilyen bizalmat kell kialakítani Istennel. Nem csak akkor, amikor nagyon jól jönne, ha mondjuk elmaradna a matek dolgozat, hanem akkor is, amikor megköszönjük, hogy minden jó, mindenünk meg van, amikor nincs szükségünk extra segítségre. Dániel naponta beszélt, imádkozott Istenhez, emiatt jó kapcsolata vele. Tudta, hogy bármilyen helyzetben számíthat az Úrra. Ámen

Miatyánk

ZÉ: 165

Kiscsoportos beszélgetés

Téma: Minden helyzetben, nemcsak akkor, ha segítség kell, bátran forduljunk Istenhez.

- Dániel személye – jó ember, akivel történhet ugyanúgy rossz is
- Dániel istenkapcsolata
- Bizalom, hit, kitartás
- Isten csodálatos tette (még a kiéheztetett állatok is érezték Isten jelenlétét, munkáját)

Játékok

Bumm-puff, telefonon hívás.

Ezen a napon a kreatívkodás helyett, vízi csatát szerveztem a gyerekeknek, ami a rendkívüli melegben jólesett mindenkinek. Előre megvettük (és ajándék lett) a gyerekeknek vízipisztolyokat, hogy mindenki egyenlő eséllyel induljon. Kijelöltünk egy pályát, két csoportra osztottuk a társaságot, és mindkét térfélre elhelyeztünk vizes bázisokat – utántöltési lehetőségeket.

4.NAP

Áhítat

Ének: Ne aggodalmaskodjál, nézz Istenedre fel

Rövid imádság

Ige: Lk 12,20–30 – Madarak, holló

A tegnapi napon Dániel próféta példája felhívta a figyelmünket arra, hogy az Istenbe vetett hit mennyire fontos, és a nehéz helyzeteken miként tud átsegíteni. Emellett hangsúly került arra, hogy mennyi mindenért adhatunk hálát.

Ez utóbbit folytatjuk ma Jézus példázatával! Amely int az aggodalmaskodás nélkülözésére. Szerves része az életünknek, mert aggódunk a dolgozatírás előtt, ha verset kell fejből mondanunk, ha szorult helyzetbe kerülünk a Fortnite-ban. (Kérdezzük a gyerekeket is, miért lehet még aggódni!)

Ezzel szemben Jézus arra bátorít minket, hogy nézzünk szét magunk körül a teremtett világban! Madarak, virágok. Csodálatosak, és mellette Isten gondviselését is élvezik. Megvan mindenük, amire szükségük van. (Persze az emberi beavatkozás következményei csorbítják sajnos az összképet.)

Aggodalmaskodásunk viszont nem segít, hanem sokkal inkább hátráltat bennünket, olyan, mintha szándékosan akadályoznánk magunkat terhekkal egy hosszútávú futáskor. Ezzel, ha nem is rögtön, de hátrányba kerülünk az ellenfeinkkel szemben. Ámen.

Miatyánk

Ének: Ne aggodalmaskodjál, Két ország polgára

Kiscsoportos beszélgetés

Téma: Aggodalmaink: Miért cipelem feleslegesen a terhet!?

- Milyen aggodalmaink vannak? Szüleinknek milyen aggodalmai vannak?
- Ezek teherként nehezednek a vállunkra.
- Ezek miatt nem tudunk előre tekinteni.
- Terheinktől, aggodalmainktól való szabadulás

Kézműves foglalkozás

Erre a napra egy egyszerű, felakasztható madárkát készítettünk. Talán magyarázás helyett könnyebb, ha a végén elhelyezett linkgyűjteményben utánanéznék. Ha nem is ugyanezt, de inspirációnak jó lehet.

Vetélkedő – Tudáspróba

A vetélkedőt immár négy vagy öt éve kettébontom. Van egy tudásalapú része, a Tudáspróba, és az ügyességi része, az Erőpróba. Ezt péntekre, az utolsó napra szoktuk tenni, de a kirándulást csak pénteken lehetett megtartani. Így sajnos jobban szét kellett szednem. A Tudáspróba része mindig 10–20–30–40–50 pontos kérdésekből áll. A héten elhangzott áhítatok és kicsoportos beszélgetések, tanítások alapján kerülnek összeírásra. Kiscetlik egyik oldalára a kérdések, másokra a pontszám kerül és azokat szépen elrendezve feltesszük egy mágnes (vagy bármilyen más) táblára. Így a csapatok döntenek el milyen nehézségű kérdéssel próbálkoznak. Ha nem tudják megválaszolni a többi csapatoknak nyílik lehetőségük a válaszadásra.

5.NAP

Ezen a napon kirándultunk a Pusztaszentlakai Safari Parkba, emiatt fél napunk volt és délután tartottuk meg az áhítatot.

Áhítat

Ének: ZÉ: 45

Rövid imádság

Ige: Lk 26, 22.54–62 (vagy Mt 26,69-75) – Kakas

A történet előzményeinél nagyon fontos kihangsúlyozni Jézus és Péter beszélgetését (22,31–34). Ahol a leendő apostol bizonygatja, hogy nem hagyja el a Mestert, akár a börtönbe vagy a halálba is követni fogja. (Igaza is lesz, csak nem most!)

A kakas megszólal, és hangja Péter szívének mélyéig hatol, mert hirtelen eszébe jut, hogy megtagadta azt, akit a legjobban szeretett, aki bízott benne, és nagy feladatokkal látta el. Azon kívül, hogy ha van

a környezetünkben kakas, és zavar a hangja reggelente, mert még aludhatnánk, most egy kicsit a lelkünket rázza fel. Vajon ha véget ér a tábor: mire fogok emlékezni a napok mondanivalóiból, amelyekre az állatok figyelmeztettek?

Biztosan lesznek helyzetek, amikor jól jönnének, de a környezetünk hangosabb lesz, vagy megfélemezünk róluk. Elő fog fordulni, hogy csak később eszmélünk rá, hogy tudtuk volna használni őket, és megeshet az is, hogy esetleg Péterhez hasonlóan menteni fogjuk az irhánkat, és letagadjuk, hogy egyáltalán valaha is evangélikus hittantáborban lettünk volna. (Személyes történetem: amikor a „Hiszek-e Istenben?” kérdésre kapásból nemmel válaszoltam.)

Bízom benne, hogy nemcsak a mai nap üzenete, hanem az előzőek is mélyen gyökeret eresztenek a szívetekben, és úgy, amikor és ahogyan kell, kifejtik majd hatásukat. Mert Isten szeret, és ennek köszönhetően mi is képesek vagyunk szeretetre – csak ne féljünk alkalmazni azt. Ámen.

Miatyánk

Ének: Szomjatoltó vizedet add

Vetélkedő

Az Erőpróba része a vetélkedőnek mindig másfajta vicces, könnyebb vagy nehezebb feladatokból áll. Most vizeslufi-dobálást, akadálypályát, kincskeresőt, célbadobást és vakvezetést találtunk ki, de az interneten még rengeteg egyéb ötletet is lehet találni.

ZÁRÁS +1 NAP

A táborzárás a vasárnapi istentiszteleten volt, amelyen a résztvevő gyermekek szolgáltak imádsággal és verssel. Itt bemutattuk a gyülekezetnek, miket csináltunk, alkottunk, és elmondtuk, mi tetszett a legjobban. Hála Istennek, még a kiírt igeszakasz is beleillett a táborunk témájába (Lk 15,1–10).

Hasznos linkek

Énekek szövegei: <https://prezi.com/p/6sqe2klfrxb/?present=1>
Szélcselegő:

- <https://hu.pinterest.com/pin/3448137209851799/>
- <https://hu.pinterest.com/pin/354095589472491819/>

Madárka: <https://hu.pinterest.com/pin/70579919155173936/>

Felhasznált irodalom

KÁLDY, Zoltán: *Lukács evangéliuma*, Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1966.

KOMESZ, Mátyás: *Jónás próféta könyve*, In: Bibliaismereti Kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2008.

KUNSTÁR, Zoltán: *Mózes öt könyve*, In: Bibliaismereti Kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2008.

Da SPINETOLI, Orstensio: *Lukács – A szegénység evangéliuma*, Ferences Nyomda és Könyvkiadó, 1996.

WALLACE, Ronald S.: *Dániel könyve*, Harmat Kiadó, Budapest, 2018.
<https://www.reformatus.hu/egyhazunk/hirek/llatok-a-bibliaban/>
(2025. 07. 07.)

Táborbeosztás

	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
8:00 – 8:30	Érkezés, gyülekező	Érkezés, gyülekező	Érkezés, gyülekező	Érkezés, gyülekező	Kirándulás
8:30 – 9:00	ÁHÍTAT Éva - Kigyó	ÁHÍTAT Jónás - Cet	ÁHÍTAT Daniel - Oroszlán	ÁHÍTAT Jézus - Madarak	
9:15 – 9:45	Tízórai	Tízórai	Tízórai	Tízórai	
10:00 – 11:00	Ismerkedős játékok	Hi-ha-hú	Bumm-puff, asztalon tapsikolás	Szabadfoglalkozás	
11:00 – 12:00	Csoportos foglalkozás	Csoportos foglalkozás	Csoportos foglalkozás	Csoportos foglalkozás	EBÉD
12:15 – 12:45	EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD	
13:00 – 14:00	Csendes pihenő (Benti játékok)	Csendes pihenő (Benti játékok)	Csendes pihenő (Benti játékok)	Vetélkedő - Tudáspróba	
14:00 – 15:00	Kézműves foglalkozás	Kézműves foglalkozás	Vízi csata	Kézműves foglalkozás	
15:00 – 15:30	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna	Uzsonna
15:30 – 16:00	Szabadfoglalkozás (Foci, csocsó, ping-pong, társasjátékok)	Szabadfoglalkozás (Foci, csocsó, ping-pong, társasjátékok)	Szabadfoglalkozás (Foci, csocsó, ping-pong, társasjátékok)	Szabadfoglalkozás (Foci, csocsó, ping-pong, társasjátékok)	Szabadfoglalkozás (Foci, csocsó, ping-pong, társasjátékok)

GYÜLEKEZETI ÉS MISSZIÓI OSZTÁLY

1085 Budapest, Üllői út 24.

gyulmisz@lutheran.hu

<http://gyulmisz.lutheran.hu>

*„A Szentírás olyan, mint a gyógynövény, minél
többet dörzsölöd, annál jobban illatozik.”*

(Luther Márton)

*„A szabadság legmagasabb fokát akkor értük el,
ha azt tudjuk mondani: Uram, legyen meg a te
akaratom!”*

(Augustinus)

*„Minden személynek döntenie kell egy bizonyos
pontnál, hogy a teremtető önzetlenség fényében
fog járni, vagy a romboló önzés sötéttségében.”*

(Martin Luther King)

*„Ha igazat adunk Istennek, megszűnik minden
önteltségünk.”*

(Jürgen Moltmann)